

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Јелена Д. Резничек

**РЕПРЕЗЕНТАЦИЈА РЕПУБЛИКЕ
СРБИЈЕ И РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
У МЕДИЈСКОМ ДИСКУРСУ:
ШПАНИЈА КАО СТУДИЈА СЛУЧАЈА
(2005-2016)**

докторска дисертација

Београд, 2018

UNIVERSITY OF BELGRADE

FACULTY OF PHILOLOGY

Jelena D. Režniček

**REPRESENTATION OF THE REPUBLIC
OF SERBIA AND
THE REPUBLIC OF SRPSKA
IN MEDIA DISCOURSE:
SPAIN AS A CASE STUDY (2005-2016)**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2018

УНИВЕРСИТЕТ В БЕЛГРАДЕ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Јелена Д. Резничек

**РЕПРЕЗЕНТАЦИЈА ОБРАЗА
РЕСПУБЛИКИ СЕРБИЈИ
И РЕСПУБЛИКИ СЕРБСКОЈ
В ИСПАНСКОМ МЕДИЈНОМ
ДИСКУРСЕ:
НА ПРИМЕРЕ ИСПАНСКИХ СМИ (2005-
2016)**

докторска дисертација

Белград, 2018

Подаци о ментору и члановима комисије

Менторка:

проф. др Јелена Филиповић, редовна професорка,
Филолошки факултет Универзитета у Београду

Чланови/чланице комисије:

1. проф. др Ана Кузмановић Јовановић, ванредна професорка,
Филолошки факултет Универзитета у Београду;
2. проф. др Ивана Спасић, редовна професорка,
Филозофски факултет Универзитета у Београду.

Датум одбране: _____

Изјава захвалности

Захваљујем се проф. др Јелени Филиповић, својој менторки, на сарадњи, усмеравањима и сугестијама током израде ове дисертације. Својој професорки др Ани Кузмановић Јовановић дугујем велику захвалност на подршци и на корисним саветима везаним за мастер и докторске студије.

Хвала од срца колегиници и пријатељици Милици Иносављевић Вучетић на бодрењу, позитивној енергији и ентузијазму који ми је пренела.

Својим родитељима, Гордани и Драгану Јосиповићу, желим да се посебно захвалим што су ме у сваком смислу, а посебно љубављу и саветима, подржавали током школовања, усмеравали и учинили да постанем ово што јесам.

Највећу захвалност дугујем свом супругу Мићи на разумевању, љубави, стрпљењу и разговорима, који су ме инспирисали и подстакли да започнем са писањем ове дисертације и научили да верујем у своје способности и вредности. Овај рад посвећујем својој највећој љубави, сину Стефану Вуку, који ми даје снаге и разлог да се трудим да будем боља верзија себе.

Јелена Резничек

Београд, 18. септембар 2018. године.

**РЕПРЕЗЕНТАЦИЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
У МЕДИЈСКОМ ДИСКУРСУ:
ШПАНИЈА КАО СТУДИЈА СЛУЧАЈА (2005-2016)**

Сажетак

Циљ овог рада је да се испита начин на који су Република Српска и Република Србија представљене у шпанској штампи на примеру најтиражнијих дневних новина у Краљевини Шпанији. Основна идеја је да укажемо на доминантне идеологије у (ре)конструкцији репрезентације Републике Србије и Републике Српске и објаснимо могуће узроке узимајући у обзир друштвени, политички и историјски контекст.

Анализом медијских порука можемо указати на то каква се контрукција стварности промовише најширој публици. Осим конструкције стварности која зависи од уређивачке политике медија и којом се утиче на натурализацију културних модела који се промовишу, врши се и реконструкција већ постојеће стварности, односно уврежених ставова и мишљења карактеристичних за одређено друштво или групу.

Полазимо од хипотезе да је представљање одређене државе или друштва у медијима онолико објективно колико то дозвољавају интереси државе или друштва који о њима извештавају, као и да начин обраде информација у медијима није идеолошки неутралан. Сходно овоме, пошли смо од претпоставке да ће репрезентација српских земаља зависити од тематике објављеног чланка, односно да ће извештавање бити субјективније уколико је реч о теми која је директно везана за интересе Шпаније. За анализу одабрана су онлајн издања три најтиражнија дневна листа различите политичке опредељености: *El País*, *El Mundo* и *La Vanguardia*.

Ово квалитативно истраживање заснива се на постулатима критичке социоллингвистике и на методолошким поступцима критичке анализе дискурса. У анализи ћемо се првенствено служити дискурзивно-историјским приступом, који су развили Рајсигл и Водак (Reisigl & Wodak, 2009), али и ван Дијковим социо-когнитивним приступом (Van Dijk, 2009) у критичкој анализи дискурса.

Резултати анализе потврђују претпоставке о постојању субјективног извештавања, односно да медијски дискурс није идеолошки неутралан, али да он не зависи од интереса Шпаније, већ самих медија или интересних група које на медије утичу.

Кључне речи: медијски дискурс, идеологије, Република Србија, Република Српска, критичка социоллингвистика, критичка анализа дискурса, Шпанија.

Научна област: лингвистика.

Ужа научна област: критичка социоллингвистика, студије медија, критичка анализа дискурса.

УДК број:

**REPRESENTATION OF THE REPUBLIC OF SERBIA
AND THE REPUBLIC OF SRPSKA IN MEDIA DISCOURSE:
SPAIN AS A CASE STUDY (2005-2016)**

Abstract

The aim of this dissertation is to examine how the Republic of Serbia and the Republic of Srpska are represented in the Spanish press. The investigation is based on the most circulated daily newspapers published in the Kingdom of Spain. The main idea is to show dominant ideologies in (re)construction of representation of the Republic of Serbia and Srpska, and to explain its possible causes, while taking into consideration social, political and historical context.

By analyzing media messages, we can show how specific constructions of reality are promoted to the widest audience. They depend on the editorial policy of particular media, and are influenced by the naturalization of promoted cultural models. Besides the construction of reality, the reconstruction of the existing reality is carried out, through deeply rooted attitudes and opinions that are distinctive for a specific society or community.

Our starting hypothesis is that the representation of a certain state or society in media is as objective as the interests of the state or society that reports on it would permit, and that media messages processing is not ideologically neutral. Accordingly, it is assumed that the representation of the Serbian states would depend on the article theme, more precisely, that the reporting would be more subjective if the theme was directly related to Spanish political interests. In order to carry out the analysis, we chose the online editions of three most circulated daily newspapers with different political orientations: *El País*, *El Mundo* and *La Vanguardia*.

This qualitative investigation relies on principles of critical sociolinguistics and methods of critical discourse analysis. Consequently, the discourse-historical approach, developed by Reisigl and Wodak (Reisigl & Wodak, 2009), is mostly used along with van Dijk's socio-cognitive approach of critical discourse analysis (van Dijk, 2009).

The results confirm initial hypothesis on subjective reporting, i. e., that media discourse is not ideologically neutral. However, it does not stand in direct correlation with

possibly identifiable political interests of the Spanish state, but rather on the interests of specific media consortia and on interest groups that influence them.

Keywords: media discourse, ideologies, the Republic of Serbia, the Republic of Srpska, critical sociolinguistics, critical discourse analysis, Spain.

Scientific field: linguistics.

Scientific subfield: critical sociolinguistics, media studies, critical discourse analysis.

UDC number:

**РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ОБРАЗА РЕСПУБЛИКИ СЕРБИИ
И РЕСПУБЛИКИ СЕРБСКОЙ
В ИСПАНСКОМ МЕДИЙНОМ ДИСКУРСЕ:
НА ПРИМЕРЕ ИСПАНСКИХ СМИ (2005-2016)**

Резюме

Цель настоящей работы заключается в анализе способа репрезентации образа Республики Сербской и Республики Сербии в испанской прессе на примере крупнейших по тиражу, ежедневных газет, Королевства Испания. Основной идеей является указание на доминирующие идеологии, присутствующие в (ре)конструкции национальной репрезентации Республики Сербской и Республики Сербии и объяснение возможных причин, учитывая общественный, политический и исторический контекст.

Анализ медийных сообщений позволяет нам указать на конструкцию реальности, репрезентируемой самой широкой аудиторией. Наряду с конструкцией реальности, которая зависит от редакционной политики средств массовой информации и которая влияет на натурализацию репрезентируемых культурных моделей, также осуществляется реконструкция уже существующей реальности, то есть укоренившихся взглядов и мнений, характерных для определенного общества или группы.

Мы исходим из гипотезы, что репрезентация определенного государства или общества в средствах массовой информации, может быть как объективно, как это допускается интересами государства или общества, сообщающих о них, и, что способ подачи информации в средствах массовой информации не является идеологически нейтральным. Соответственно, мы исходили из того, что репрезентация образа сербских стран зависит от тематики публикуемой статьи, то есть, что подача информации будет более субъективной, если речь идет о теме, которая напрямую связана с интересами Испании. Для анализа выбраны интернет - издания трех крупнейших по тиражу ежедневных газет, занимающих разную политическую позицию: „Эль Пайс“, „Эль Мундо“ и „Ла Вангардия“.

Настоящее качественное исследование основано на принципах критической социолингвистики и методологических процессах критического дискурс - анализа. Именно поэтому в анализе будет использован дискурсивно - исторический подход, разработанный Райзиглом и Водаком, (Reisigl & Wodak, 2009) и социально - когнитивный подход Ван Дайка (Van Dijk, 2009) в критическом дискурс - анализе.

Результаты анализа подтверждают предположение о наличии публикаций с субъективно окрашенной позицией, то есть об отсутствии идеологической нейтральности у медийного дискурса, который, однако, не обусловлен интересами Испании, а зависит от самых средств массовой информации или групп интересов оказывающих влияние на средства массовой информации.

Ключевые слова: дискурс средств массовой информации, идеологии, Республика Сербия, Республика Сербская, критическая социолингвистика, критический дискурс - анализ, Испания.

Научная область: лингвистика.

Узкая научная область: критическая социолингвистика, изучение средств массовой информации, критический дискурс - анализ.

УДК номер:

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	1
1.1. Предмет и општи циљеви истраживања	1
1.2. Хипотезе и очекивани резултати истраживања	3
1.3. Структура рада.....	5
2. ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР	7
2.1. Основни појмови.....	7
2.1.1. Дискурс	7
2.1.2. Моћ и дискурс.....	8
2.1.3. Дискурс, идеологије и натурализација	9
2.1.4. Знање и културни когнитивни модели.....	12
2.2. Критичка теорија друштва	13
2.3. Критичка социоллингвистика и критичка анализа дискурса.....	14
2.4. Штампани медији и медијска култура	16
2.5. Онлајн медији и публика	20
2.6. Однос медија, медијских порука и публике: улога медија у преношењу идеологија.....	22
2.6.1. Репрезентација другог у медијском дискурсу	29
2.7. Преглед истраживања репрезентације Републике Србије и Републике Српске у страним земљама	32
3. ДРУШТВЕНИ, ПОЛИТИЧКИ И ИСТОРИЈСКИ КОНТЕКСТ: РЕПУБЛИКА СРБИЈА, РЕПУБЛИКА СРПСКА И КРАЉЕВИНА ШПАНИЈА	39
3.1. Република Србија.....	39
3.2. Република Српска	41
3.3. Краљевина Шпанија: политичка и друштвена ситуација од 1978. до 2000-их година.....	44
3.4. Краљевина Шпанија: политичка и друштвена ситуација од 2000-их година до данас.....	46
3.5. Каталонија: тежња за аутономијом.....	49
3.6. Шпанска штампа на крају XX и у XXI веку	53
3.7. Репрезентација европских и других земаља у шпанским медијима	57
3.8. Преглед досадашњих истраживања репрезентације Републике Србије и Републике Српске у шпанским медијима.....	59

4. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА	63
4.1. Критичка анализа дискурса као методолошки поступак	63
4.2. Ограничења критичке анализе дискурса као методолошког поступка	64
4.3. Критеријуми за одабир корпуса	65
4.3.1. Представљање корпуса истраживања	66
4.3.2. Класификација корпуса према времену објављивања.....	69
5. РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ И ДИСКУСИЈА.....	73
5.1. Репрезентација Републике Србије у шпанским дневним листовима.....	73
5.1.1. <i>El País</i>	73
5.1.1.1. Тематска анализа репрезентације Републике Србије	73
5.1.1.1.1. Независност Косова	73
5.1.1.1.2. Улазак у ЕУ	80
5.1.1.1.3. Избори	81
5.1.1.1.4. Суђења у Хагу	83
5.1.1.1.5. Сребреница и ратови деведесетих	88
5.1.1.1.6. Сарадња Србије и Шпаније и присуство шпанских трупа на Косову.....	91
5.1.1.1.7. Остале теме.....	92
5.1.1.2. Дискурзивне стратегије.....	96
5.1.1.2.1. Референцијалне стратегије.....	96
5.1.1.2.2. Стратегије предикације.....	97
5.1.1.2.3. Стратегије аргументације	98
5.1.1.2.4. Стратегије перспективизације	100
5.1.1.2.5. Стратегије појачавања и ублажавања.....	101
5.1.1.3. Закључак.....	102
5.1.2. <i>El Mundo</i>	103
5.1.2.1. Тематска анализа репрезентације Републике Србије	103
5.1.2.1.1. Распад Републике Србије и Црне Горе.....	103
5.1.2.1.2. Независност Косова	105
5.1.2.1.3. Улазак у ЕУ	110
5.1.2.1.4. Избори	111
5.1.2.1.5. Суђења у Хагу	113
5.1.2.1.6. Слободан Милошевић.....	118

5.1.2.1.7.	Сребреница и ратови деведесетих	120
5.1.2.1.8.	Сарадња Србије и Шпаније и присуство шпанских трупа на Косову.....	122
5.1.2.1.9.	Остале теме.....	124
5.1.2.2.	Дискурзивне стратегије.....	129
5.1.2.2.1.	Референцијалне стратегије.....	129
5.1.2.2.2.	Стратегије предикације	129
5.1.2.2.3.	Стратегије аргументације	130
5.1.2.2.4.	Стратегије перспективизације	131
5.1.2.2.5.	Стратегије појачавања и ублажавања.....	132
5.1.2.3.	Закључак	133
5.1.3.	<i>La Vanguardia</i>	133
5.1.3.1.	Тематска анализа репрезентације Републике Србије	133
5.1.3.1.1.	Распад Републике Србије и Црне Горе.....	133
5.1.3.1.2.	Независност Косова	135
5.1.3.1.3.	Улазак у ЕУ	140
5.1.3.1.4.	Избори	142
5.1.3.1.5.	Суђења у Хагу	145
5.1.3.1.6.	Слободан Милошевић.....	150
5.1.3.1.7.	Сребреница и ратови деведесетих	152
5.1.3.1.8.	Сарадња Србије и Шпаније и присуство шпанских трупа на Косову.....	156
5.1.3.1.9.	Остале теме.....	157
5.1.3.2.	Дискурзивне стратегије.....	159
5.1.3.2.1.	Референцијалне стратегије.....	159
5.1.3.2.2.	Стратегије предикације	160
5.1.3.2.3.	Стратегије аргументације	163
5.1.3.2.4.	Стратегије перспективизације	167
5.1.3.2.5.	Стратегије појачавања и ублажавања.....	167
5.1.3.3.	Закључак	168
5.2.	Репрезентација Републике Српске у шпанским медијима	169
5.2.1.	<i>El País</i>	169
5.2.1.1.	Тематска анализа репрезентације Републике Српске	169
5.2.1.1.1.	Суђења у Хагу.....	169

5.2.1.1.2.	Први Светски рат и Гаврило Принцип	170
5.2.1.1.3.	Сребреница и рат деведесетих	171
5.2.1.1.4.	Референдум и избори.....	172
5.2.1.1.5.	Интервјуи	173
5.2.1.1.6.	Остале теме	174
5.2.1.2.	Дискурзивне стратегије	174
5.2.1.2.1.	Референцијалне стратегије	174
5.2.1.2.2.	Стратегија предикације	175
5.2.1.2.3.	Стратегије аргументације	176
5.2.1.2.4.	Стратегије перспективизације.....	177
5.2.1.2.5.	Стратегије појачавања и ублажавања	177
5.2.1.3.	Закључак	177
5.2.2.	<i>El Mundo</i>	178
5.2.2.1.	Тематска анализа репрезентације Републике Српске	178
5.2.2.1.1.	Суђења у Хагу.....	178
5.2.2.1.2.	Сребреница и рат деведесетих	179
5.2.2.1.3.	Остале теме	180
5.2.2.2.	Дискурзивне стратегије	180
5.2.2.2.1.	Референцијалне стратегије	180
5.2.2.2.2.	Стратегија предикације	180
5.2.2.2.3.	Стратегије аргументације	180
5.2.2.2.4.	Стратегије перспективизације.....	181
5.2.2.2.5.	Стратегије појачавања и ублажавања	181
5.2.2.3.	Закључак	181
5.2.3.	<i>La Vanguardia</i>	182
5.2.3.1.	Тематска анализа репрезентације Републике Српске	182
5.2.3.1.1.	Суђења у Хагу.....	182
5.2.3.1.2.	Сребреница и рат деведесетих	183
5.2.3.1.3.	Референдум и избори.....	185
5.2.3.1.4.	Интервјуи	187
5.2.3.2.	Дискурзивне стратегије	188
5.2.3.2.1.	Референцијалне стратегије	188
5.2.3.2.2.	Стратегије предикације	188
5.2.3.2.3.	Стратегије аргументације	189

5.2.3.2.4.	Стратегије перспективизације.....	190
5.2.3.2.5.	Стратегије појачавања и ублажавања	190
5.2.3.3.	Закључак	190
5.3.	Резултати анализе коментара читалаца.....	191
5.3.1.	Република Србија.....	191
5.3.2.	Република Српска	197
5.4.	Дискусија резултата истраживања	202
5.4.1.	Република Србија.....	202
5.4.2.	Република Српска	207
6.	ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	210
6.1.	Ограничења истраживања.....	214
6.2.	Сугестије за будућа истраживања	215
	Примарне референце	217
	Секундарне референце.....	352
	БИОГРАФИЈА АУТОРКЕ.....	360
	Изјава о ауторству.....	1
	Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада	2
	Изјава о коришћењу.....	3

1. УВОД

1.1. Предмет и општи циљеви истраживања

Предмет овог истраживања је медијска дискурзивна репрезентација српских земаља, односно идеологије које се конструишу о Републици Србији и Републици Српској у дискусу шпанских штампаних медија. Анализом медијских порука можемо указати на то каква се конструкција стварности промовише циљној публици. Осим конструкције стварности која зависи од уређивачке политике медија и којом се утиче на натурализацију културних модела који се промовишу циљној публици (Arreuta, 2013:200), врши се и реконструкција већ постојеће стварности, односно уврежених ставова и мишљења карактеристичних за одређено друштво или групу (Vreg, 2007:174).

Истраживање ће се вршити на примеру онлајн издања дневних новина које се објављују у Шпанији. Полазимо од закључка Бергера и Лукмана (Berger & Luckmann, 1967: 26-27, цитирано према Хол, 2013:89) да „критичко проучавање идеологије мора да се бави континуираном производњом свакодневног знања, уколико нам ово знање пружа термине, категорије и класификације у оквиру којих се сама друштвена стварност схвата и одржава.”

За студију случаја узета је Шпанија из неколико разлога. Пре свега, ради се о европској земљи, чланици Европске уније, која тренутно нема јаке друштвене и економске везе ни са Републиком Србијом, ни са Републиком Српском. Такође, не можемо говорити ни о постојању непосредних заједничких политичких веза; дакле, иако постоји сарадња у свим погледима, она се не остварује зарад заједничких дугорочних друштвених или политичких интереса. Чињеница да Шпанија није признала независност Косова не можемо сматрати заједничким политичким циљем, јер за Краљевину Шпанију Косово у саставу Србије не представља циљ, већ средство које би могло да помогне њиховим државним интересима.

Због тога можемо да говоримо о наизглед неутралној позицији Шпаније према поменутиим земљама, што можемо претпоставити води ка објективном извештавању о догађањима од опште важности, али са друге стране, претпостављамо постојање посредних или прикривених интереса.

Ово истраживање бавиће се проблемом репрезентације другог из перспективе критичке теорије, имајући у виду да друштвена конструкција стварности ствара систем знања и утиче на друштвене праксе и односе. Термин *репрезентација* (енг. *representation*) у студијама медија подразумева начин на који се публици у медијском дискурсу представљају род, старост, етницитет, национални и регионални идентитети и друштвена питања и догађаји. Међутим, медији не „рефлектују”, већ репрезентују стварност коју у том процесу и креирају” (Milivojević, 2001:154). Дакле, не можемо говорити о простом представљању, презентацији стварности, већ њеној репрезентацији у медијском дискурсу. С обзиром на то да се у литератури на српском језику овај термин преводи као *представљање*, *приказивање* и *репрезентација* (Ninković Slavnić, 2011:16), одлучили смо да прихватимо термин репрезентација, јер сматрамо да тиме обухватамо све нивое значења наведене у дефиницији овог појма, за разлику од осталих коришћених превода. Теоретичари и истраживачи медија на српском говорном подручју најчешће се опредељују управо за ову позајмљеницу (нпр. Миливојевић, Нинковић Славнић, Ђурић).

У истраживању полазимо од тезе да су моћ и дискурс међусобно конститутивни. С обзиром на то да је новинарски дискурс присутан у нашем свакодневном животу, према ван Дијку, најделотворније средство за дистрибуцију моћи је управо медијски дискурс, а његовом деконструкцијом сазнајемо које групе поседују моћ и на који начин је она искоришћена (van Dijk, 1993:9). Такође се дефинише и „симболична елита” која подразумева групе и појединце који могу да одлучују које ће теме и идеје бити представљене, где и на који начин. На тај начин они утичу на стварање доминантних модела и ставова шире јавности или одређених група (van Dijk, 1993:47). У „симболичну елиту“ се, између осталих, убрајају и новинари. Дакле, оно што може утицати на репрезентацију у медијима, јесу институционални, државни и корпоративни притисци, лична идеологија или профит као мотивација новинара и/или медијских кућа.

У овом истраживању фокусирали смо се на анализу макро-структура одабраног дискурса, првенствено тема, њихове обраде и дискурзивних стратегија, са циљем да укажемо на скривене детерминанте у друштвеним односима. Макролингвистички приступ ове анализе подразумева да смо коришћена језичка

средства посматрали у функцији њихове интеракције са ванјезичким, односно друштвеним, културним и политичким феноменима.

Циљ ове анализе је да се испита на који су начин Република Србија и Република Српска представљене у шпанској штампи, анализирајући њихову репрезентацију у онлајн издањима дневних штампаних медија. Истраживање ће се вршити на примеру најтиражнијих новина штампе у Краљевини Шпанији. Циљ предложеног истраживања је да се укаже на доминантне идеологије у (ре)конструкцији репрезентације Србије и Српске и да се направи покушај да се објасне могући узроци за такав начин репрезентације, узимајући у обзир друштвени, политички и историјски контекст.

1.2. Хипотезе и очекивани резултати истраживања

Основна хипотеза овог истраживања је да медијско представљање одређеног друштва или државе није идеолошки неутралан, односно да ће ниво објективности у извештавању зависити од интереса државе или друштва које о њима извештава.

Како бих потврдила или оповргла ову хипотезу, истраживањем ћу покушати да дам одговоре на следећа питања:

- које лингвистичке, аргументативне и наративне стратегије се користе за конструкцију дискурса и на који начин су оне повезане са друштвеним, политичким и историјским контекстом;
- да ли се и у којој мери у шпанској јавности извештава о дешавањима у Републици Србији и Републици Српској;
- да ли је извештавање објективно, и да ли постоји хомогеност у ставовима уколико су исказани;
- које су теме најчешће обрађиване и да ли постоји разлика између извештавања о сличним темама о Републици Србији с једне стране, и Републици Српској са друге;
- да ли постоји корелација објективности извештавања у односу на тему чланка;

- може ли се на основу анализираних чланака издвојити јединствена идеологија о предметним земљама у Шпанији и које су њене карактеристике;
- да ли постоје коментари читалаца и, уколико постоје, да ли се може пронаћи корелација са одређеном темом или темама у смислу квантитета коментара. Иако на овај начин не можемо у потпуности сагледати реакцију циљне публике, нити утицај на њу, сматрамо да би квантитативна анализа коментара читалаца могла да покаже шта је изазивало реакције циљне публике.

Под објективношћу у извештавању подразумевамо да се информације износе на такав начин да читаоцу није сугерисано какав став и мишљење треба да оформи о представљеним догађајима и њиховим актерима. Иако је објективност у медијима појам чије значење није јасно дефинисано и које се мења (Boudana, 2011), овде ћемо је мерити на основу следећих параметара: давање тачних информација (избегавање селективног изостављања информација, извртања чињеница и изношења неистина или неажурираних информација), непристрасност у извештавању, избегавање изношења ставова и мишљења, давање контекста и коришћење тачне терминологије.

Полазимо од претпоставке да ће се репрезентација српских земаља мењати у односу на ужу тематику објављеног чланка, односно да ће објективност у извештавању опадати уколико је тема директно везана за интересе или актуелне теме у Шпанији у датом тренутку. Очекујемо, на пример, да ће проглашење независности Косова и везана дешавања бити најзаступљенија тема, с обзиром на то да се Шпанија суочава са сличним проблемом са Каталонијом. Претпостављамо да ће индиректни интереси Шпаније утицати да се ова тема у медијима обради како би служила тим интересима.

Такође, очекујемо да ће се појавити квалитативне различитости у представљању Републике Србије и Републике Српске између дневних листова, у зависности од доминантне политичке опредељености уредништва.

1.3. Структура рада

Рада је подељен на две целине. У првом делу рада, који обухвата друго и треће поглавље, бавићемо се теоријско-методолошким оквиром истраживања са једне стране, а са друге друштвеним, политичким и историјским контекстом како Шпаније, тако и Србије и Републике Српске.

За потребе овог истраживања, сматрамо да је неопходно да се дефинишу појмови дискурса и медијског дискурса, као и да се објасне односи између појмова идеологије, моћи, когнитивних културних модела и процеса натурализације.

Иако би у новинарској професији циљ медијског извештавања требало да буде извештавање о објективној истини (Ваговић, 2011: 119), у критичким истраживањима језика и медија говори се о *одражавању* стварности. С обзиром на то да ће тумачење стварности зависити од усвојених културних модела како пошљаоца, тако и примаоца поруке, медијски дискурс на свим нивоима одражаваће идеологије на којима почива. Управо због широке распрострањености и ауторитета медија, у овом раду бавићемо се и улогом коју они могу да имају, не само у преношењу доминантних идеологија, већ и у њиховом преиспитивању и преиначавању. Такође, осврнућемо се на стварање стереотипа у медијима. У овом одељку објаснићемо и основне постулате критичке теорије, критичке социолингвистике и критичке анализе дискурса, на којима се заснива овај рад.

На крају другог поглавља направитићемо преглед досадашњих истраживања репрезентације Републике Србије и Републике Српске у медијском дискурсу.

Треће поглавље обухватиће кратак осврт на политичку и друштвену ситуацију у Шпанији, Србији и Српској од почетка 21. века.

У другом делу трећег поглавља бавићемо се штампаним и онлајн медијима у Шпанији. Овде ћемо представити њихов историјски развитак и основне карактеристике, како бисмо указали на могуће политичке утицаје, степен поверења код циљне публике, читаност и сл. На крају овог поглавља говорићемо о досадашњим истраживањима о репрезентацији Републике Србије и Републике Српске у шпанским медијима.

Друга целина посвећена је самом истраживању. У четвртом поглављу објаснићемо методологију истраживања, односно образложићемо критеријуме за одабир корпуса и методолошке поступке коришћене за његову анализу.

У петом поглављу представићемо резултате квалитативног истраживања са дискусијом. У посебним потпоглављима представићемо резултате анализе чланака о Републици Србији и Републици Српској, а свако од ових потпоглавља биће подељено на одељке у којима ћемо се бавити појединачним листовима. Посебна потпоглавља биће посвећена анализи коментара читалаца и дискусији резултата.

Последње поглавље обухватиће закључна разматрања заснована на добијеним резултатима, у којем ће почетне хипотезе бити потврђене или оповргнуте. Овде ћемо говорити и о ограничењима истраживања и предлозима за будућа истраживања. Рад ће садржати списак коришћене примарне и секундарне литературе.

2. ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР

2.1. Основни појмови

2.1.1. Дискурс

За разлику од ранијих лингвистичких теорија према којима се језик посматрао као средство за преношење стварних, објективних чињеница о свету који нас окружује, од формулисања Сапир-Ворфове хипотезе (*Sapir-Whorf hypothesis*) у лингвистици долази до преокрета у поимању односа између језика и стварности. Хипотеза о језичкој релативности подразумева идеју да су језик и мишљење међузависни, односно да мишљење и виђење света зависе од самог језика. Ова хипотеза оспоравана је у новијим истраживањима, посебно њена радикална верзија, према којој матерњи језик у потпуности ограничава и дефинише наше виђење света и размишљање. Неки истраживачи и даље заступају блажу верзију ове хипотезе, која подразумева да „језик утиче на наш уобичајен начин размишљања” (Edwards, 2009: 61). Може се рећи да језик обликује, а не одређује мишљење и искуства говорника (Matheson, 2005:5).

Традиционално се дискурсом назива језичка јединица која је дужа од реченице. Бугарски (Bugarski, 1989: 151) сматра да је главна особина дискурса његова „организација, која му обезбеђује јединственост, целовитост и повезаност, док Бурдије (Bourdieu, 1992:51) истиче да дискурс не служи само разумевању, већ да му је примарна намена вредновање и процењивање. Мишел Фуко (Michel Foucault) у *Поретку дискурса* наводи: „у сваком се друштву продукција дискурса у исти мах контролише, селекује, организује и расподељује, и то извесним поступцима чија је улога да укроте моћи и опасности дискурса, да овладају његовим непредвидљивим догађајима, да избегну његову тешку и опасну материјалност” (Fuko, 2007:8). Према овом теоретичару, дискурси су нестабилни и променљиви, али управо кроз њих ми разумемо и тумачимо стварност. Надограђујући ову идеју, значења неких појмова усвојена понављањем су такође променљива, односно постоји могућност њихових нових интерпретација.

Можемо издвојити три основне особине дискурса, а то су да је у питању надреченична структура, интеракциона и комуникацијска функција језика, и остваривање значења у одређеном контексту.

С обзиром да постоје различита схватања и дефиниције дискурса, у овом раду користићемо се дефиницијом која се употребљава у критичкој анализи дискурса. Дискурс се у овом смислу дефинише као употреба језика у говору и писању, при чему се он посматра као облик друштвене праксе (Fairclough, 1989: 56; Fairclough & Wodak, 1997: 258). Дискурс је истовремено друштвено конститутиван и друштвено условљен, и може утицати на друштвену промену с једне стране, али и репродуковати постојеће друштвене односе (Fairclough & Wodak, 1997: 258).

На крају овог поглавља желели бисмо да дефинишемо и појам дискурзивне праксе. Фуко сматра да „дискурзивне праксе нису напосто начини производње дискурса. Оне се уобличавају на техничким скуповима, у институцијама, у схемама понашања, у типовима преноса и дифузије, у педагошким облицима који их у исто време намећу и одржавају” (Фуко, 1990:10), док Норман Ферклаф, на сличан начин, дискурзивну праксу дефинише као продукцију, дистрибуцију и потрошњу текста (Fairclough, 1995:74).

2.1.2. Моћ и дискурс

У истраживању полазимо од тезе да су моћ и дискурс међусобно конститутивни. С обзиром на то да је знање нешто што се учи и користи у свим аспектима живота, и да у тим процесима улогу имају друштвене заједнице којима припадамо, медији и сл. (van Dijk, 2010:176), репродукција знања у друштву уско је везана за репродукцију моћи и доминацији појединих друштвених група, доминантне групе, или политичке или медијске елите.

Говорећи о политичким девијацијама, Хол (2013:30) наводи следеће:

„Чување граница између ’политике’ и ’не-политике’ и сврставање извесних ’политичких’ чинова у поље ’не-политике’ су оперативно сами по себи политички чиновни и одражавају структуру моћи и интереса. Ови чиновни етикетања у политичком домену, далеко од тог да буду очигледни или да представљају закон природног света, чине форму политичког ’рада’ у име моћних елита: они су, уистину, почетна палба у читавом процесу политичке контроле”.

Треба напоменути и да, насупрот идеје моћи као нечег што је увек негативно, стоји Фукоово промишљање о моћи која није нужно ни позитивна ни негативна. Моћ у овом смислу није изједначена са деловањем институција доминантне класе или елите, већ је део односа субјекта:

„Чини ми се да под моћи треба, пре свега, схватати многострукост односа снага који су иманентни подручју на ком делују и које организују; као процес који их, путем непрестаних борби и сучељавања преображава, појачава, обрће [...] Моћ је свуда, не стога што све обухвата, него што долази одавуд” (Foucault, 2006: 107-108).

Ферклаф однос између дискурса и моћи посматра у контексту хегемоније. Према њему, дискурси унутар једног друштва зависе од хегемонијских односа и борбе за хегемонију, при чему, уколико је хегемонија стабилна у неком друштву, интердискурзивна креативност постаје ограничена (Fairclough, 2008: 176). Грамши (Gramsci) објашњава хегемонију као „способност различитих група да убеди остатак друштва како су начини размишљања који су у њиховом интересу – а који одржавају неједнаку поделу ресурса у одређеном делу друштва – праведни и исправни” (Matheson, 2005:6).

2.1.3. Дискурс, идеологије и натурализација

У контексту интерпретације стварности, један од кључних појмова је појам идеологије. Можемо рећи да је свеобухватну дефиницију овог термина немогуће дати. Ван Дијк (Van Dijk, 1998:2) сумирао је класична схватања идеологија на овај начин, истичући да су оне увек повезане са моћи и доминацијом:

1. идеологије као лажна уверења;
2. идеологије скривају стварне друштвене односе и служе да заваривају друге;
3. идеологије су уверења других;
4. идеологије претпостављају да су дефиниције истинитости и неистинитости у служби друштвеног или политичког.

Филиповић (Filipović, 2009:19-20) даје следећу дефиницију идеологија из перспективе критичке социоллингвистике: „друштвени конструкти који нам помажу да створимо друштвену (културну, политичку, лингвистичку, и сл) слику света који

нас окружује. [...] Идеологије се базирају на културним моделима који варирају од једне друштвене заједнице до друге, али их свака без изузетка поседује”.

Норман Ферклаф (Fairclough, 1989:2) идеологијом назива претпоставке које се не преиспитују, а чине основу интеракције. Идеологија у овом смислу одражава односе моћи, који се потврђују сталним понављањем устаљених начина понашања. Према Лују Алтусеру (Louis Althusser), „идеологија истовремено представља једну од друштвених инстанци, једну од пракси унутар комплексног система друштвених пракси, али и централну везивну праксу која омогућава посредовање између других друштвених пракси” (Pantić, 2014:140).

Ферклаф развија идеју о „интерпретацији интерпретације”, односно полази од тога да се комуникација заснива на томе да говорник конструише дискурс на основу свог тумачења света, али и да слушаца тај дискурс такође тумачи. То значи да су идеологије оно што нам омогућава тумачење дискурса тако што нам пружају претпостављено знање којим повезујемо тврдње дате у дискурсу (Fairclough, 1989:80-81).

Дефиницију идеологије као система који доприноси креирању и рекреирању односа моћи и доминације дао је Келнер. „Идеологија је, дакле, систем доминације која служи промовисању тлачитељског односа и даје легитимитет оним снагама и институцијама које угњетавају и експлоатишу људе” (Kelner, 2004:105). Према овом истраживачу, идеологије намећу које је понашање прихватљиво, чиме се ствара хијерархија којом се доминација одређене групе, или група, оправдава.

Филиповић такође истиче идеју о одражавању односа моћи кроз идеологије, али напомињући да постоји и могућност промене идеологије:

„језик потврђује претпостављену универзалност и ’здраворазумску вредност’ датих идеологија и представља један од значајних пратилаца економске и политичке моћи. Истичем да обрасци језичког понашања, са једне стране, представљају рефлекс културних модела и идеологија, али, са друге стране, језичко понашање такође потврђује или оспорава, одржава или мења одређену идеологију” (Filipović, 2009:45-46).

Дакле, оно што карактерише идеологије јесте да су истовремено стабилне и променљиве током времена. Фиксираност се огледа у класним интересима, док је флексибилност неопходна како би у себе интегрисале нове догађаје и друштвени развој у оквиру менталног окружења (Хол, 2013:83-84). Самим тим, можемо рећи

да идеологије зависе од социо-политичког и историјског контекста у ком се јављају. О улози контекста говорио је и ван Дијк, који сматра да промена контекста може одређеном исказу дати не само другачију, већ и потпуно супротну идеолошку функцију (van Dijk, 1998:210).

Када говоримо о промени идеологија, важно је напоменути да, током процеса промене идеологија, наизглед различити системски артикулисани дискурси заправо показују „постојање сложеног дискурзивног апарата који стварност трансформише за идеолошке потребе” (Jevtović, 2014:96).

Ф. Паркин (1971, наведено према Hol, 2013:80) издваја три нивоа идеолошке свести: доминантни систем вредности, подређени систем вредности и радикални систем вредности. Доминантни систем вредности чине оне вредности које припадају друштвеним групама на позицијама моћи и представљају се „као природно ментално окружење и хоризонт читавог друштва”, а подређени систем вредности је, иако различит од доминантног, истовремено „подређен њему и прилагођен у оквиру њега”. Радикални систем вредности је онај који је супротстављен доминантној, хегемонској идеологији.

У овом истраживању, идеологије ћемо посматрати искључиво у спрези са дискурсом као друштвеном праксом, прихватајући ван Дијкову тезу да су дискурси најважније друштвене праксе за уобличавање идеологија у својим друштвеним репродукцијама (van Dijk, 1998: 6).

Када је реч о идеологији у медијском дискурсу, Корнер сматра да су медији укључени у идеологију, ако је схватамо као однос моћи, значења и субјективности, као конститутивни и репрезентациони агент (Corner, 2016:266).

Натурализација (или нормализација према Ristić & Marinković, 2016) друштвених пракси је термин који је саставни део „идеолошких процеса” (Corner, 2016:268). Подразумева схватања која су наизглед непорецива, која видимо као здраворазумска, због чега их и не доводимо у питање. Корнер сматра да посебан проблем представља управо улога медија у репродукцији ових натурализованих схватања, нарочито уколико потиче од доминантних група или група које поседују моћ (Corner, 2016:269).

2.1.4. Знање и културни когнитивни модели

Културни (когнитивни) модели су „организовани и структурирани облици понашања унутар људских заједница: културни модели су модели који обликују нашу друштвену стварност и утичу на понашање већине или свих чланова дате заједнице” (Filipović, 2009:19), односно представљају друштвени систем знања. Термин културни модел користи се у антропологији, антрополошкој лингвистици и когнитивној лингвистици.

Другим речима, захваљујући културним моделима уче се и репродукују прихватљиви облици понашања и размишљања у датој заједници, с обзиром на то да културни модели те заједнице дају кључ за интерпретацију стварности око нас.

У овом одељку желели бисмо да напоменемо значај културних модела за етнички идентитет. С обзиром на то да ћемо у раду анализирати текстове који се баве Републиком Српском као делом Босне и Херцеговине са једне, и Републике Србије са друге стране, важно је напоменути да постоји заједнички етнички идентитет Срба, упркос томе што живе у две државе. Имајући у виду тенденцију раздвајања српског народа према територији на којој живе, као и раније покушаје стварања „босанске нације”, сматрали смо да је важно да напоменемо ову чињеницу. Филиповић, говорећи о појму етничитета у критичкој социологији, наводи следеће:

„културни модели увек говоре нешто и о томе како ми сагледавамо 'оне са друге стране границе', односно говоре о нашим идеологијама и поимању различитости, вредновању, толеранцији и поштовању других појединаца, заједница и њихових права. У случају етничке заједнице, један од основних критеријума за њено дефинисање је њена различитост у односу на друге заједнице, а њен друштвено-политички, економски и културни статус унутар ширих друштвених групација зависиће од културних модела и идеологија, чланова етничке заједнице, са једне стране, и модела и идеологија шире друштвене заједнице, са друге стране” (Filipović, 2009:73-74).

2.2. Критичка теорија друштва

Критичка теорија развила се 30-их година XX века у Немачкој, а најважнији представници такозване Франкфуртске школе су Макс Хоркхајмер (Max Horkheimer), Ерих Фром (Erich Fromm), Херберт Маркузе (Herbert Marcuse) и Теодор Адорно (Theodor Adorno)¹. Међу главним постулатима критичке друштвене теорије Франкфуртске школе је критика са циљем не само описивања и објашњавања појава у друштву, већ промене целокупног друштва (Wodak & Meyer, 2009:6).

Предмет истраживања су односи владавине, односно моћи и доминације, а основни проблем којим се критичка теорија бави јесте превазилажење доминације у друштву. Наука се не може раздвојити од интереса и услова који постоје у проучаваном друштву. Полазећи од марксистичке традиције, али одвајајући се од идеје о економским принципима функционисања друштва, критичка теорија друштва бави се пре свега идеолошким процесима и покушава да укине „границе” које постоје између друштвених наука и дисциплина како би се боље разумели „системски односи који обликују друштво” (Volčić, 2001:54). На тај начин долазимо до идеје о интердисциплинарности у истраживањима које карактеришу савремене студије друштва, и које су основа и критичке социоллингвистике и критичке анализе дискурса.

Водак и Мејер говоре о три основна концепта критичке теорије:

1. критичка теорија мора проучавати целокупно друштво узимајући у обзир историјске посебности датог друштва;
2. критичка теорија треба да буде усмерена на спознају друштва, сједињавањем свих друштвених наука;
3. аналитичар, односно истраживач, не може бити стављен на позицију која је ван друштвеног система који проучава, јер је и сам део те структуре (Wodak & Meyer, 2009:6-7). Односно, с обзиром на то да посматрајући „друштвену теорију

---

¹ У питању је група научника која је у Франкфурту основала *Институт за друштвена истраживања* и *Часопис за друштвена истраживања* (Pavićević, 2011:51), настављача филозофске традиције Маркса, Хегела и Канта са једне, и Фројдовога учења о категорији несвесног са друге стране.

као друштвену праксу, критичка теорија покушава да у исто време узме учешће у таквој пракси и да теоретише о њој” (Volčić, 2001:55).

Када говоримо о критичкој теорији у контексту студија медија и комуникације, можемо рећи да је она „покушала да развије независну друштвену теорију која би се бавила разноврсним друштвеним праксама, за разлику од традиционалних, емпиријских истраживања комуникације” (2001:52). Кроз масовну културу и мас-медије, држава „употребљава рационалне и прожимајуће облике друштвене контроле” (2001:54).

2.3. Критичка социолингвистика и критичка анализа дискурса

Циљ критичке социолингвистике је да „истражи друштвену интеракцију тако што се усмерава на њене лингвистичке елементе, али у исто време тежи да укаже на најчешће скривене детерминанте у систему друштвених односа, као и скривене ефекте које они могу имати на систем.” (Fairclough, 2001:4, нав. према Filipović, 2009: 19).

Ван Дијк је на овај начин дефинисао критичку анализу дискурса (КАД):

„Критичка анализа дискурса (КАД) је врста аналитичког истраживања дискурса која првенствено проучава начин на који се кроз текст и говор у друштвеном и политичком контексту одиграва и репродукује злоупотреба друштвене моћи, доминација и неједнакост, и начин на који им се пружа отпор” (van Dijk, 2001:352).

Анализа дискурса не подразумева само посматрање надреченичних структура, већ и улоге коју језик има у друштвеном животу. За проучавање дискурса лингвистика више није довољна, већ у анализу мора да се укључи најпре социологија, али и филозофија, историја, психологија, антропологија, и друге друштвене науке и дисциплине. „Истраживачи ове традиције радије користе термин ’анализа дискурса’ него ’лингвистичка анализа’ или ’текстуална анализа’, како би означили да се језик позиционира унутар ширих оквира природе мисли, искуства и друштва” (Matheson, 2005:3).

Критичка анализа дискурса подразумева интердисциплинарне поступке који се заснивају на интерпретацији и на социјалном конструктивизму, а дискурс проучава ослањајући се на постулате критичке теорије. КАД се темељи на

проучавањима односа (са)знања и моћи Мишела Фукоа (Michel Foucault), као и на Саидов (Edward Said) концепт производње знања (Đerić, 2015:442-443). Концепти мита и митологизације стварности Ролана Барта (Roland Barthes) посебно су важни за критичку анализу медијског дискурса. Према Барту, мит је исказ, али га „не одређује предмет поруке, него начин на који је изриче” (Barthes, 2009:143). Он има двојаку улогу, јер истовремено и означава и обавештава, тј. омогућава разумевање и намеће смисао (2009:149). Барт тврди да мит функционише тако што искривљује стварност и да се увек користи са неком намером; смисао се претвара у форму, а на место смисла долази појам, односно мит је говор који је прво присвојен, а затим враћен, али лишен смисла и опремљен митским значењем (2009:150-160). Још два појма о којима је теоретисао овај аутор сматрамо важним, а то су мотивација, односно намера, и већ објашњена натурализација. Мит историјско преображава у природно, односно: „свијет миту прибавља повијесну збиљу, коју одвајкада одређује начин на који су га људи произвели или употријебили; а мит успоставља *природну* слику те збиље” (2009:168).

Дакле, мит представља искривљење истине, које постиже процесом натурализације, тј. историјску намеру човека заснива у природи и тиме је повезује са вечним (2009:168-169). Управо се у Бартовим концептима мита и митологизације може уочити сличност са Ферклафовом теоријом о начину функционисања идеологије о чему је раније било речи – и код једног и код другог аутора наилазимо на идеју о натурализацији друштвених односа и догађаја путем идеологије.

Истраживачи и теоретичари који су утемељили КАД су Теун ван Дијк (Teun Adrianus van Dijk), Рут Водак (Ruth Wodak), Норман Ферклаф (Norman Fairclough) и Пол Чилтон (Paul Chilton). Оно што карактерише КАД, према речима Рут Водак, јесте „заједничко интересовање за демистификовање идеологија и моћи систематским и *поновљивим* истраживањем семиотичких података” (Wodak, 2009:3).

Будући да је отворена за различите приступе и дисциплине, данас постоји више различитих приступа критичке анализе дискурса, међу којима су социокогнитивни, дискурзивно-историјски, корпусно-лингвистички, дијалектично-релациони приступ, и многи други (Wodak, 2009:19-20).

КАД можемо посматрати на више начина. Ако говоримо о значају који КАД има за друге друштвене науке, критичка анализа дискурса посебно је важна као једна од метода у савременим истраживањима управо због тога што се, између осталог, бави природом људске комуникације, као и конструкцијом и репродукцијом друштвене моћи и стварности користећи се анализом текста и говора.

Посебан значај има за науке које су по својој природи интердисциплинарне, попут студија културе, антропологије и студија медија, јер, фокусирајући се на промену дискурса, с једне стране указује на промене у социокултурним вредностима, док се са друге стране бави променом дискурса у функцији мењања ових вредности. Према речима Баркера и Галасинског, „критичка анализа дискурса (КАД) може да дâ разумевање, вештине и средства којим можемо да покажемо место које језик има у конструкцији, сачињавању и уређењу друштвеног света” (Barker & Galasiński, 2001:1).

Позиција истраживача који се баве критичком анализом дискурса је увек друштвено и политички експлицитна, а циљ истраживања није само проучавање односа моћи у дискурсу, већ и пружање отпора како би се остварила друштвена промена и смањила друштвена неједнакост. Истраживачи имају свест о сопственој експлицитној улози у друштву и полазе од схватања да наука не може да буде одвојена од друштвених структура, да трпи утицај друштвених структура и да је производ друштвене интеракције (van Dijk, 2001:352).

Анализа новинарског дискурса често има за циљ да покаже начин на који дискурс вести доприноси неједнакости, из чега следи да је у питању критички приступ у анализи (Fowler, 1991, нав. према Matheson, 2005:17). Ово се посебно може рећи за европску школу истраживача који се баве критичким студијама медија почевши од марксистичких и неомарксистичких теоретичара до данас (Matheson, 2005:17).

2.4. Штампани медији и медијска култура

С обзиром на то да су се у 20. веку, поред штампе, као медији информисања појавили радио, телевизија, а крајем века и интернет, у штампаним медијима

информисања дошло је до промена како визуелно, тако и језички, не би ли се одговорило на захтеве тржишта и одржао сопствени утицај у њему: „У данашњим новинама, сведоци смо најновијег језичког прилагођавања променљивог друштвеног и комерцијалног притиска” (Conboy, 2010:2).

Новине се могу класификовати према следећим критеријумима:

- садржају (информативне, информативно-политичке, финансијско-пословне, забавне/таблоидне и специјализоване, у које спадају спортске, културне, оне које се баве модом, музиком, здрављем, аутомобилима, и сл.);
- према формату (цели формат, односно *broadsheet*, таблоидни формат, *berliner*);
- периодици издавања (дневне, недељне, двонедељне, месечне, кварталне, полугодишње, годишње);
- према подручју издавања (глобалне, националне, регионалне, локалне);
- према врсти публике (које припадају одређеној заједници, религијске, односно религијских организација, за жене, за мушкарце, омладинске, дечије, специјалне, односно стручне, и сл.);
- језику издавања (на националном/званичном језику, двојезична издања, вишејезична издања, издања на Брајевом писму);
- технолошким платформама (штампана издања, електронска издања, веб странице новина, електронске новине и друга дигитална издања, попут апликација за мобилне телефоне, таблете и сл.) (Baraković, 2016:17-21).

Информативне новине су општег карактера, актуелне су у информацијама које пружају, а од жанрова преовлађују извештаји и вести. Покривају различите теме, од политичких и друштвених, преко културе, спорта, забаве, економије, итд. (Baraković, 2016:18).

У овом раду вршићемо анализу на информативним дневним новинама које су националне или регионалне, али имају националну покривеност. Узећемо у обзир само оне новине које излазе на кастиљанском језику, иако могу да имају и идентично издање на другом званичном језику Краљевине Шпаније.

Када је реч о рубрикама, у дневним новинама се најчешће налази на следећу поделу:

- унутрашња политика;
- спољна политика;
- економија;
- вести из града;
- црна хроника;
- култура;
- спорт;
- забава;
- огласи;
- писма читалаца (Baraković, 2016:23).

Наравно, неке рубрике могу бити додате или изостављене, у зависности од саме публике и врсте новина. Националне новине често имају рубрику друштво, или вести из главног града, док изостају писма читалаца.

Када је реч о рубрикама које се баве политиком, а које по правилу заузимају физички највећи део сваког броја новина, циљ који би требало да се следи јесте информативност и стварање критичког става код читалаца према догађају о којем се извештава давањем контекста и образлагањем узрока и последица. Међутим, у пракси углавном служе за манипулацију и промовисање политичких ставова и интереса новинара и/или чешће медијских кућа. Посебно када је у питању рубрика која се бави спољном политиком, интереси и утицаји „елите” имају велики удео и у самом одабиру догађаја о којима ће се извештавати (Baraković, 2016:23).

Новине се могу поделити према политичком опредељењу, на левицу и десницу, иако су упоредна истраживања националних новина европских држава показала да се категоризација не може у потпуности јасно извршити као у ранијим временима, што се објашњава чињеницом да тржиште све више утиче на новински садржај (Deirdre, 2003:50). Када применимо ову поделу на шпанске медије који ће бити коришћени у истраживању, можемо рећи да је *El País* традиционално подржавао ПСОЕ (PSOE - *Partido Socialista Obrero Español*), док је *El Mundo* такође био левичарски лист, али није увек подржавао представнике поменуте партије. Најтиражнији конзервативни лист је *ABC*, који подржава највећу десничарску

партију ПП (*PP – Partido Popular*), али је анализа показала да сва три листа, без обзира на политичку опредељеност, подржавају европске интеграције (Deirdre, 2003:51). Према другим истраживачима медија, *El Mundo* се ипак сврстава у листове који подржавају ПП (Enguix-Oliver, 2015:142).

Политички паралелизам представља „пресецање интереса између одређеног медија и одређене политичке институције, између штампе и партија” и може се јавити у три облика: северноатлантски либерални модел, демократско-пословни модел северне и централне Европе и поларизовани плуралистички модел медитеранских земаља (Enguix-Oliver, 2015:141). У теорији, поларизовани плуралистички модел, којем би припадала Шпанија, односи се на постојање активне улоге државе у раду медија, али и учешће медија у политици политичких партија. Креирање јавног мишљења у овом моделу више је домен телевизије, него штампе (Enguix-Oliver, 2015:141-142). Истраживањем шпанске штампе показало се да постоји тзв. антагонијска биполаризација или бипартијска поларизација (Enguix-Oliver, 2015:142).

Што се тиче истраживања медија, Котер сматра да постоје две димензије у проучавању дискурса и средстава информисања, а то су сама вест, односно прича, и процес стварања текста. Најчешће се проучава сам текст, док је друга димензија донекле занемарена у академским круговима (Cotter, 2001:416). Миливојевић истиче да осим проучавања медија са становишта медијских порука, постоји и мање доминантна, такозвана „медиум теорија”, према којој се медијима приступа са становишта технологије (Milivojević, 2008:267).

Котер (Cotter, 2001:418-419) издваја следеће методе у проучавању дискурса медија:

- критичка метода, чији је циљ да се разоткрију односи моћи у друштву;
- наративна/прагматичка/стилистичка метода, која је усмерена на прагматичку анализу, начин представљања, структуру, стил и коришћен регистар, али и реакцију публике на текст;
- компаративна/крос-културна метода подразумева проучавање утицаја културних и политичких чинилаца на средства информисања и саме вести, као и утврђивање пракси стварања информативног садржаја у различитим културама;

- студије медија и комуникације обухвата више приступа; може се заснивати на позитивистичким истраживањима, попут квантитативне анализе садржаја, или истраживања која преузимају теорију и/или методологију семиотике, друштвене теорије и историје, студија културе, и сл.;
- методе које се заснивају на практичном искуству истраживача (енг. *practice-focused*). У питању су истраживачи који имају искуства као новинари и као лингвисти. У овим истраживањима тежи се холистичком приступу, а најчешће је реч о етнографским истраживањима;
- когнитивне методе настоје да истраже односе који постоје између „когнитивних процеса, концептуалних метафора, друштвених значења и дискурса”. Могу се односити на разумевање, али и на друге видове менталних структура.

У Европи, како наводи Котер, доминантна су истраживања која се баве расизмом, имиграцијом и другим облицима друштвених неједнакости (Cotter, 2001:419).

2.5. Онлајн медији и публика

Можемо разликовати два основна периода у развоју дигиталних издања новина, а то су:

- период од деведесетих година до почетка 21. века, коју карактерише покушај задржавања економске стабилности и малим променама у односу на штампана издања;
- период од почетка 21. века до данас, коју одликује прилагођавање и развој дигиталних издања у контексту интерактивности и мултимедијалности (Baraković, 2016:39).

Прво електронско издање онлајн новина изашло је 1992. године у Сједињеним Америчким Државама, а у питању је био лист *Чикаго Трибјун* (ориг. *Chicago Tribune*) (Клјајић, 2008:277). У почетку концепт онлајн издања био је истоветност са штампаним, односно сви чланци објављени у штампаном издању били би објављени и у електронској верзији. Међутим, касније је преовладао

концепт интерактивности и самосталних вебсајтова, који нису били ни садржајем ни структуром истоветни штампаним издањима (Клјајић, 2008:277). Структура рубрика, начин презентовања информација и њене продукције другачије су него код штампаних издања, а сами чланци у интернет издањима су са једне стране стављени ван контекста (у смислу садржинског разврставања вести) (Baraković, 2016:38), али су са друге стране повезани хиперлинковима са сличним вестима. Осим тога, могућност коју нуди интернет и која се користи у онлајн издањима новина јесте стално ажурирање садржаја новим информацијама (Baraković, 2016:39).

Имајући у виду да се последњих година све више смањује читаност штампаних медија и када узмемо у обзир могућности које нуди интернет, многа новинска издања сада имају онлајн верзије или се искључиво могу наћи на интернету. Слабљење читаности и утицаја штампаних медија посебно је карактеристично од појаве 2.0 веб технологија² (Baraković, 2016:37). Може се рећи да се читава новинска индустрија окренула онлајн читаоцима и публици, као и да је технолошки напредак утицао на померање граница новинарства и на промену журналистичких пракси и производа (Chung, 2013:2). Треба напоменути и да онлајн издања још увек нису, или су у ретким случајевима профитабилна, односно економски су ипак и даље зависна од штампаних издања (Baraković., 2016:39).

Када је реч о онлајн публици, штампана и интернет издања неких новина немају исту публику, односно број људи који прати и једну и другу врсту издања је занемарљив (Baraković, 2016:39). Чанг сматра да су „новији комуникациони канали омогућили публици да оствари ангажованија и укљученија искуства у проналажењу информација, као што је и повећала ниво учешћа у дефинисању и производњи вести” (Chung, 2013:2). Ова ауторка сматра да је постојала традиционална парадигма односа пошиљаоца и примаоца информације, која подразумева једносмерни приступ одозго-надоле и која је деценијама доминирала у масовним медијима. Интернет и онлајн публикације су омогућиле опстанак традиционалних модела комуникација, али и стварање нових модела (2013:3-4).

---

² Веб 2.0, за разлику од Веб 1.0, који је омогућавао само претрагу и читање информација, подразумева и интеракцију, односно учешће корисника у креирању садржаја.

Оно што је онлајн публици омогућено, а што није било могуће преко штампаних публикација, јесте осећај ангажовања – читаоци се осећају као учесници у комуникацији (Chung, 2013:5). Међутим, можемо рећи да многе медијске куће нису искористиле све могућности које интернет нуди приликом постављања својих публикација онлајн (2013:6), тако да и данас постоје они листови који омогућују само остављање коментара или коришћење хиперлинкова који омогућују бржи одабир повезаних тема. Истраживања су показала да је ово више особеност мејнстрим медија и листова са дугом традицијом, него мањих медијских организација (2013:7).

Осим интерактивности, оно чиме онлајн медији додатно привлаче публику јесте коришћење видео-снимака (Mayoral Sánchez, Abejón Mendoza & Morata Santos, 2016:776).

Са друге стране, онлајн издања не дају увек могућност читаоцу да приступи истом садржају, као што је случај са штампаним издањима. Новинска кућа може одређене садржаје избрисати или модификовати (Baraković, 2016:26).

2.6. Однос медија, медијских порука и публике: улога медија у преношењу идеологија

Према Бауеру „[р]азумјети друштвени, културни, политички и економски свијет у једном медијском друштву значи, али и захтијева разумијевање медија” (Bauer, 2007: 22).

Идеја о утицају медија на публику и о томе да информативни медији омогућују везу између свих јавних послова и догађаја, и ограниченог схватања сваког грађанина о томе шта је заправо свет, први пут се појавила у делу *Јавно мишљење* Волтера Липмана (*Public opinion*, Walter Lippmann) из 1922. године, а касније је емпиријски истраживана у студијама медија и комуникације (McCombs & Lee, 2013:1-2).

Према Стјуарту Холу (Hol, 2013:58), „мас-медији не могу да нам утисну своја значења, будући да нисмо ментално *tabula rasa*. Али они имају интегративну, појашњавајућу и легитимишућу моћ да обликују и дефинишу политичку стварност”.

У савременим истраживањима медија процес комуникације се више не сматра поједностављеном и линеарном разменом *пошиљалац-порука-прималац*, већ се посматра као *сложена структура доминације*:

„Но, могуће је (и корисно) размишљати о овом процесу као једној структури која настаје и одржава се артикулацијом повезаних, али одвојених момената производње, кружења, дистрибуције, потрошње, репродукције. То би значило схватити процес као 'сложену структуру доминације', одржавану артикулацијом повезаних пракси, од којих свака, ипак, задржава своју посебност и властити специфични модалитет, властите форме и услове постојања” (Hol, 2013:7).

Следећи ову идеју, истраживачи медија истичу да се публика не може сматрати пасивном масом која само прима и прихвата ставове и мишљења која се преносе путем медија (Fisk, 2001; Conboy, 2010; Hol, 2012; Kovačević, 2013), односно декодирање медијских порука зависи од многих фактора, попут образовања, верске припадности, животних искустава, постојећих друштвених норми, породице, друштвене средине и сл. (Kovačević, 2013:76).

Дакле, у новијим истраживањима, публика се посматра као „део дискурзивног механизма”, али се и даље разликују два вида приступа публици, односно „појединцима који немају много избора да се одупру моћи медија” и публици која има и активну и пасивну улогу у стварању или репродуковању дискурса (Cotter, 2001:421).

С друге стране, иако поједине поруке могу на различит начин утицати на појединца, према ван Дијку (van Dijk, 1993:242), главни извор не само информација, већ и веровања у контексту одређених друштвених или политичких догађаја, имају управо медији, и то они који дистрибуирају вести. У ове друштвене и политичке догађаје убрајају се и етнички односи. Репрезентација другог у медијима, дакле, може донекле варирати у зависности од појединца, међутим, представљени догађаји и са њима повезани системи веровања код публике ће се кретати у идеолошком оквиру интерпретације који креирају медији (van Dijk, 1993:243). Говорећи о телевизијском дискурсу, што бисмо могли да применимо и на остале врсте медијског дискурса, Стјуарт Хол истиче следеће:

„иако производне структуре телевизије стварају телевизијски дискурс, оне нису неки затворен систем. Оне извлаче теме, третман, дневни ред, догађаје,

особље, виђење гледалишта, 'дефиниције ситуације' из других извора и других дискурзивних формација у оквиру шире друштвено-културне и политичке структуре чији су само посебан део" (Hol, 2013:10).

Другим речима, управо културни модели сваког друштва, чији су медији саставни део, утичу на репродукцију идеологија путем истих тих медија, иако и они сами могу креирати и мењати, а не само репродуковати већ постојеће културне моделе. Примењујући ту идеју на дискурс вести, може се рећи да „вести одражавају оно што закупа мисли једног друштва, а када треба да конструише слику света, та слика је често приближна ономе што чланови тог друштва већ познају" (Matheson, 2005:15). С тим у вези треба напоменути да је и идеални читалац део процеса стварања значења једних новина и њиховог садржаја (Conboy, 2010:3).

С обзиром на то да је новинарски дискурс присутан у нашем свакодневном животу, „константне дозе 'вести' коју већина људи прима свакога дана значајни је фактор у друштвеној контроли и не представљају безначајни удео у просечном дневном учешћу појединца у дискурсу" (Fairclough, 1989: 50). Досадашња истраживања показала су да постоји велика корелација између одабира тема у информативним медијима и тема које је публика сматрала важним (McCombs & Lee, 2013:2).

Иако информације које добијамо из вести обликују наше виђење света, однос и ставови према самим медијима такође имају улогу у процесу „потрошње" вести (Tsafati & Cohen, 2013:1). Могу се пронаћи три врсте односа према медијима у истраживањима, а то су поверење у медије, свесност о томе да ли су неки медији благонаклони или непријатељски настројени према неким темама или групама и веровања о моћи медија и њиховом утицају на појединце, друштва и саме себе (2013:2). Када је реч о поверењу које публика има у вести, истраживања су показала да се поверење које публика има у мејнстрим медије заснива на изложености таквим медијима, али и да неповерење расте уколико постоји изложеност медијима који не припадају тој категорији, као и да су људи који верују у информације из одређених медија подложнији њиховом утицају (2013:4). Феномен непријатељских медија (*hostile media phenomenon*) подразумева перцепцију да су информативни медији непријатељски настројени према схватањима појединца и према његовој друштвеној заједници. У истраживањима је показано да неутрална публика неће променити мишљење о појединцу или групи уколико су изложени пристрасном

извештавању, али да ће пристрасна публика не само видети извештавање као непријатељски настројено (и у случају позитивног извештавања, само у блажем облику), већ ће сматрати да би на неутралне гледаоце или читаоце такво извештавање негативно утицало (2013:6). Ово се тумачи одбрамбеним механизмом који активирамо када се говори или извештава о теми која нас лично интересује или у коју смо лично укључени. Када говоримо о схватању моћи медија од стране публике, показано је да се сматра да су други подложнији медијском утицају од нас самих (2013:9).

Појединци прихватају начине понашања и пожељне вредности, између осталог, из медија, као и знања која су потребна за свакодневни живот (Milivojević, 2008:273). Према ван Дијку, најделотворније средство за дистрибуцију моћи је управо медијски дискурс, чијом деконструкцијом сазнајемо које групе поседују моћ и на који начин је она искоришћена (van Dijk, 1993:9). Хол (Hol, 2013:82) инсистира на томе да морамо да се „бавимо процесом помоћу ког се идеологије репродукују, траже и добијају сагласност у спорним ситуацијама, друштвеном праксом кроз коју се оне обнављају у срцу друштвеног живота и стичу легитимацију као доминантна гледишта”, као и да дамо одговоре на то коју улогу у креирању доминантних парадигми идеолошког консензуса имају медији, политички апарат, правосуђе и др. (Hol, 2013:94).

„Симболична елита”, односно групе и појединци који имају могућност да одлучују које ће теме и идеје бити представљене, где и на који начин, утичу на стварање доминантних модела и ставова шире јавности или одређених група (van Dijk, 1993:47). У „симболичну елиту” се убрајају новинари, професори, уметници и др. Дакле, оно што може утицати на репрезентацију у медијима, јесу институционални, државни и корпоративни притисци, лична идеологија или профит као мотивација. Доминација елите остварује се преко штампе и других средстава масовних комуникација, уметности, нарочито популарне уметности, школског система, религије, итд. Спровођење моћи елитне класе остварује се техникама потчињавања и вољног пристајања потчињених да то бивају. Вољно пристајање потчињених повезује солидарност у прихватању наметнутих доминантних структура, али управо они који поседују моћ одржавају ту солидарност, што објашњавају Хоц и Крес: „Како би се одржале ове структуре

доминације, доминантне групе покушавају да репрезентују свет у облику који одражава њихове интересе, интересе њихове моћи. Али они такође морају да одрже везе солидарности која је предуслов за њихову доминацију” (Hodge & Kress, 1988:3). Када је реч о политичком новинарству, истраживања о улози медија у данашњим демократијама указују да је управо новинарство о политичким темама суштинско у креирању јавног мишљења (Enguix-Oliver, 2015:161).

Због притиска и захтева тржишта и због тиража, а услед недостатка довољног броја или правовремених и проверених информација, тај недостатак медији покушавају да замене *субјективним истинама* или ширењем гласина (Vuksanović, 2011:133). У овом случају говоримо о намерном и свесном ширењу дезинформација. Наравно, иако у медијском дискурсу наилазимо на искривљење информација или манипулацију информацијама, желели бисмо да напоменемо да то нужно не значи да постоји свесна намера од стране „елите”, већ да треба узети у обзир и могућност несвесног и „здраворазумског” потврђивања постојећих културних модела. С друге стране, када је реч о публици, учење из медија може да буде случајно, односно несвесно, али и намерно, у зависности да ли људи обраћају посебну пажњу на медијска извештавања, или усвајају информације пасивно, не базирајући се посебно на њих (McCombs & Lee, 2013:4). Досадашња истраживања су показала да су и млађа публика, која се у већој мери информише преко интернета, и старија, која и даље углавном користи традиционалне медије, у истој мери подложна утицајима новинских и телевизијских вести, али и да дужина изложености медијима не утиче на ефекат који медији постижу (McCombs & Lee, 2013:6).

Једна од хипотеза која покушава да објасни утицај репрезентација у медијима на гледаоце или читаоце је хипотеза култивације (*cultivation hypothesis*). Она подразумева да публика којој се представљају стереотипне репрезентације почиње да очекује да су оне истоветне или сличне стварном свету (Dixon & Josey, 2013:7). Према овој хипотези, „чешће излагање медијским садржајима би требало да развије когнитивне шеме појединаца, због којих ће они посматрати свет на начин који је у складу са оним који је представљен у информативном програму”, што су нека истраживања и показала када је реч о стереотипном приказивању других раса (Dixon & Josey, 2013:12-13).

Међутим, у контексту онлајн медија није могуће користити хипотезу култивације као што је случај био у традиционалним истраживањима медијских ефеката, управо због тога што не постоји линеарност; читаоци, односно гледаоци сами бирају којем ће и каквом садржају бити изложени. Један од начина да се објасни утицај медија је тзв. селективна изложеност (*selective exposure*), која подразумева да ће појединац бирати да буде изложен оним садржајима који су у складу са његовим когнитивним моделима, ставовима и веровањима (Dixon & Josey, 2013:15). Међутим, потребно је урадити више истраживања како би се ова хипотеза могла заиста доказати.

Ван Дијк (van Dijk, 1998), истражујући однос према другоме у медијима, пре свега у контексту расизма, издаваја неколико стратегија језичке манипулације, при чему дискурзивне структуре контролишу управљање структурама модела и друштвене репрезентације. У ове стратегије убраја графичке структуре, звук, морфолошке, синтаксичке, семантичке, шематске, реторичке структуре, говорне чинове и стартегије интеракције:

- графичке структуре имају когнитивну, социолошку и идеолошку функцију – графички изглед писаног и штампаног текста, нпр. позиција текста, изглед и место наслова, величина слова, постојање фотографије, боје, и сл. утиче на читаочево тумачење о важности догађаја о којем се извештава и дају информације о жанру, озбиљности листа, итд. (1998:201);
- звук – јачина, интонација, наглашавање, истицање, звучне варијације, итд. могу указати на семантичку и идеолошку важност изговореног, међутим, у анализи дискурса ове стратегије се ретко проучавају;
- морфолошки ниво дискурса се такође ретко проучава у анализи дискурса, с обзиром на то да је стилистичка варијација ограничена. Ван Дијк истиче да се овај ниво дискурса, уколико се сматра важним, углавном проучава у овире лексичке стилистике (1998:202);
- синтаксички ниво, за разлику од морфолошког, управо због могућности варијације, од почетка је био важан у изучавању идеологија у дискурсу. Редослед и хијерархијски положај зависних и независних реченица указује на оно чему се придаје значењска важност, и управо због тога

може да утиче на наглашавање или прикривање информација. Поред редоследа и хијерархије реченица, највише се обраћа пажња на коришћење актива или пасива (преузимање или непреузимање одговорности), коришћење заменица за формалност или интимност, постављање дистанце, идентификацију коришћењем заменица *ми, нас, наши* на супрот *ви/ они, ваш/њихов*, (1998:202-203);

- на семантичком нивоу, можемо говорити о лексичкој семантици, односно проучавање значења које реч или синтагма има или добија у одређеном контексту, и семантици реченице. Међутим, кохерентност низа реченица које сачињавају дискурс су такође подложне утицају идеологија, с обзиром на то да је сама кохерентност заснована на тумачењу догађаја према њиховој репрезентацији унутар менталних модела корисника. Ван Дијк овде убраја и семантичке макроструктуре, односно одабир тема које показују које се информације, односно догађаји сматрају важним (1998:203-207);
- шематске структуре дискурса (организација информација које се јављају у уводу, закључку, на основу којих премиса се доноси закључак, шта се поставља као проблем, а шта као разрешење проблема, да ли се делови текста који нису обавезни појављају и по ком редоследу, итд.) такође могу бити идеолошки функционалне (1998:207-208);
- реторичке структуре (у класичној филологији стилске фигуре), односно метафоре, компарације, хиперболе и еуфемизми. С обзиром на то да ове структуре нису обавезни део дискурса, њихова улога ће увек бити идеолошки обојена, а најчешће коришћене су оне којима се наглашава или ублажава неко значење (1998:208);
- говорни чинови, попут похвала, оптужби, захтева, наредби, претњи, извињења, обећања, засновани су на веровањима, жељама, намерама, проценама и циљевима саговорника, имају друштвене импликације и зависе од односа између саговорника. У односима у којима постоји неједнакост и/или доминација и који су идеолошки засновани, ти односи ће се показати у говорним чиновима актера комуникације. Управо због

тога, анализом говорних чинова можемо да деконструишемо односе моћи у дискурсу (1998:208-209);

- стратегије интеракције изражавају, одражавају или конструишу одређене друштвене односе између учесника у комуникацији. Ван Дијк сматра да на овом нивоу анализе „друштвени положај, моћ и контрола чланова друштва могу да буду практикована, оспоравана, ублажена или наглашена” (1998:209).

2.6.1. Репрезентација другог у медијском дискурсу

Један од основних делова анализе је репрезентација другог (из перспективе Шпаније), односно како је дискурзивно обликована слика нашег колективног идентитета. Идентитетска политика, према Радовићу (Radović, 2009:17), део је јавног дискурса друштвено-политичког живота и дефинише идентитет и културу с врха надоле. Ово истраживање управо везујемо за јавну идентитетску политику, али ћемо се, анализом коментара читалаца, осврнути и на могућност да жељена конструкција идентитета другог није шире прихваћена у друштву.

Говорећи о репрезентацији другог у дискурсу, која своје корене може да пронађе у путописима и списима „елите”, попут историчара, филозофа, али и војника, трговаца и путника, ван Дијк истиче следеће:

„Осцилирајући између наглашавања егзотичних различитости са једне стране, и надмоћног унижавања које истиче интелектуалну, моралну и биолошку инфериорност са друге стране, ови дискурси су утицали на формирање јавног мишљења и довели су до широко распрострањене друштвене репрезентације” (van Dijk, 2001:361).

Миловојевић (Milivojević, 2004:16-17) на следећи начин описује процес репрезентације у медијима:

„Пошто је ’стварност’ коју узимају у обраду разноврсна и потенцијално вишезначна, медији ’типификују’ представе којима оперишу. Док се носе са мноштвом различитости морају да препознају ’опште’ у разноврсности појавног. Како у том процесу нужно и поједностављују, медији врло лако уместо ’типова’ нуде ’стереотипе’, уместо афирмације различитости производе упрошћене и некритичке представе ’другости’. Та симплификација открива и перманентну

нелагоду од другачијег и новог, потребу да се 'туђе' објасни 'нашим', 'другачије' 'познатим'. Да се премости јаз између постојећег и новог, да се непознато доместификује, преведе у познато и безбедно. Тако редукован свет се скоро 'природно' насељава актерима који се лако препознају као 'ми' и 'они' и према потреби, још лакше као 'добри' и 'лоши'. Потом се великодушно простор и време даје 'нама' без разматрања да ли и како то депривира 'њих'."

Начини репрезентације зависе од више критеријума. Сазнајна ограничења које постављају културни модели заједнице којој новинар или медијска кућа припадају, као и интересна ограничења, утицаће на субјективност селекције и репрезентације друштвених појава, процеса и догађаја. Са друге стране, начин репрезентације свесно ће зависити и од карактеристика саме публике којој се медијски дискурс првенствено упућује.

„Као што припадност различитим групним идентитетима прожима наше животе, тако су и репрезентације које се односе на идентитете неизоставни аспект медијских садржаја” (Ninković Slavnić, 2011:16). Понављањем медијске репрезентације група, публика такву репрезентацију почиње да схвата као природну и непроменљиву. Са друге стране, постоји могућност да појединац (или група унутар шире заједнице), захваљујући независном и критичком мишљењу, заузме другачији став од оног који припада „елити”, међутим, у овом случају треба разлучити да ли је такав другачији став заиста резултат критичког, објективног мишљења, или је реакција на доминантну идеологију шире заједнице. У другом случају замењујемо један стереотип другим (Jevtović, 2014:95). Овде се отвара питање да ли размишљање уопште може да постоји ван оквира било каквих идеологија и културних модела.

Уско везано за репрезентацију другог је појам стереотипа. Можемо да разликујемо аугостереотипије, односно поједностављене (понекад и искривљене) представе о себи, и хетеростереотипије, односно такве представе о другима (Ristović, 2011:8).

Ристовић објашњава да узрок за стварање стереотипа о другом лежи у потреби за јачањем сопствене заједнице: „Стварање негативне пројекције другог објашњава се (и оправдава) потребом јачања унутрашњег јединства заједнице. Тај процес, на другој страни, подразумева постојање идеализоване слике о себи и својој заједници” (Ristović, 2011:8). Неки истраживачи сматрају да проучавање односа

између медија и стереотипа према другој раси, народу или групи мора да обухвати следеће:

- начин на који је одређена група представљена у медијима;
- колико изложеност оваквим репрезентацијама доприноси стварању, активирању и примени расних или етничких когниција;
- особине потрошача, односно публике, и медијских порука које ограничавају стереотипне исходе, попут припадности одређеној групи, личних искустава са другом групом, већ постојећи ставови о некој раси или етницитету, начин на који је нека група представљена у медијима, итд. (Mastro & Tukachinsky, 2013: 2).

Хол, говорећи о репрезентацији другог, истиче да се дефинисање идентитета може конструисати само кроз различитост са другима: „позитивно значење било ког термина – па тиме и његов 'идентитет' – конструира само преко односа с Другим, у односу према ономе што оно није, према ономе што му недостаје, према ономе што се назива конститутивна извањкост” (Hall, 2001:219). Јевтовић сматра да ће се у заједницама које су слабије развијене у технолошком и образовном смислу или у оним у којима је систем ауторитаран, јавити јасна подељеност на *нас* који смо „добри” и *њих* који имају улогу „лошег” (Jevtović, 2014:97). Сличну идеју развија Ристовић, говорећи о дихотомији *нас* и *њих*, где су *они* увек лоши: „Подела *ми* и *они* сведена је на оштро разграничен биполарни однос два супротстављена принципа, као две супротности, позитивног (*ми*) и негативног (*они*) (Ristović, 2011:8). Управо медији, због распрострањености свог утицаја, имају велику улогу у формирању слике како о сопственој заједници, тако и о другоме:

„Масовни медији су важан агенс политичке социјализације и средство обликовања јавног мњења, али и својеврсна 'арена' у којој политичка јавност може да поведе озбиљну расправу о идеолошким, социјалним и етичким питањима сопственог друштва. Како је идентитет (self – концепт) перцепција себе и припадника своје групе, односно слика о себи и заједници која може да буде позитивна или негативна, важно је указати на одговорност медија који активно учествују у изградњи, унапређивању и промоцији те слике” (Vuković & Vranješ, 2011:123).

С обзиром на то да постоји претпоставка да информативни медији треба да представе тачну слику стварности, у бројним студијама истраживачи су се бавили

репрезентацијом расе и етничитета у новинама и информативним програмима (за детаље о овим истраживањима в. Dixon & Josey, 2013). Различите стратегије које медији користе могу се открити уколико се медијске поруке анализирају као системи репрезентације, односно када се укаже на постојање заједничких матрица (Milivojević, 2004: 12).

2.7. Преглед истраживања репрезентације Републике Србије и Републике Српске у страним земљама

Када је реч о истраживањима која се баве репрезентацијом Републике Србије и Републике Српске, можемо рећи да постоје истраживања која се баве само једном од ових земаља, али су чешћа она која се баве репрезентацијом Балкана уопште или репрезентацијом бивше Југославије. Прва истраживања јавила су се још у време Првог светског рата. У овом одељку даћемо само кратак преглед новијих истраживања са закључцима аутора.

Тодорова у чланку *Конструкција западног дискурса о Балкану* (Todorova, 1996) и широј студији на исту тему, *Имагинарни Балкан* (Todorova, 1997), објашњавајући разлоге због којих је важно анализирати дискурс о Балкану, наводи следеће: „редукционизам и стереотипизација Балкана толико су јаки да тај дискурс завређује и захтијева посебну анализу” и да „описивање Балкана као еуропскога ’другога’ не треба посебно доказивати” (Todorova, 1996:25). Ауторка конструише појам балканизма ослањајући се на Саидов (Edward Said) оријентализам³, а у истраживању се бави дискурсима који су објављивани у путописима, књигама западних аутора, пре свега Немаца, Енглеза и Швеђана. Највећи део цитираних текстова бави се расном дегенерацијом и расним непријатељством, а опште виђење Балкана и балканских народа је негативно и дато из перспективе супериорности.

---

³ Едвард Саид објавио је студију *Оријентализам (Orientalism)* 1978. године, изазваши бројне критике, али и правећи помак у студијама репрезентације. Полазећи од Грамшијевог концепта културне хегемоније и Фукоових појмова дискурса, моћи и знања, Саид оријентализам види као бављење Оријентом као *другим*, што подразумева Западну доминацију и реструктурирање Оријента (Todorova, 1996:26-28). Прво издање на српском језику објављено је 2000. године у преводу Дринке Гојковић, издавача Библиотека XX век из Београда.

Ауторка посвећује пажњу и верској двојакој дихотомији, односно супротности између православља и католичанства с једне стране, и хришћанства, тачније православља, и ислама.

Не улазећи у ауторкино виђење Балкана кроз превасходно отоманско наслеђе („Можда је ово чему смо свједоци коначна еуропеизација Балкана, узнапредовало стање његова краја, ако је Балкан, као што ја мислим да јест, отоманско раздобље и отоманско наслијеђе” (Todorova, 1996:29)), сматрам да је један од кључних закључака ове ауторке да је Балкан послужио Западу да сам себе културолошки, расно и верски уздигне:

„Због немогућности да га се земљописно издвоји из Европе, али ипак културно конструисан као 'други' изнутра, Балкан је био у могућности апсорбирати врло лагано и без оптужби еуроцентризма велики број вањских политичких, идеолошких и културних фрустрација које произилазе из напетости и протурјечја инхерентних вјероисповестима и друштвима изван Балкана” (Todorova, 1996:38).

Слободан Вуковић написао је неколико научних радова који се баве кризом и распадом Југославије и Србијом деведесетих година 20. века, изучавајући узроке који су довели до кризе и допринели њеној ескалацији. У раду који се бави антисрпском пропагандом у немачким и аустријским медијима, наводи се да је у њој учествовала не само власт и опозиција ових земаља, већ и њихова културна елита (Vuković, 2008:275), а да су под притиском немачких медија и дипломатије, исти став и деловање заузеле остале чланице НАТО-а и Европске заједнице, а нешто касније и Сједињене Америчке Државе (2008:276). У првом делу рада аутор даје историјски и политички контекст, покушавајући да објасни разлоге и мотиве за покретање медијске пропаганде, која се такође заснивала на идеји о другоме, преузимајући парадигму бинарних категорија „*пријатељ – непријатељ* која у овом случају у себи садржи и опозиције из домена моралног смисла добро – зло, естетског лепо – ружно и економског корисно – штетно” (2008:280). Једна од стратегија коју аутор помиње је дискурзивно прикривање непријатељства према једној групи или народу тиме што се углавном говори о политичком/државном руководству, иако се мисли на читав народ, као и умањење или прећуткивање лоших особина или деловања *пријатеља*, а истицање, понављање, па чак и приписивање лоших особина или деловања *непријатеља* (2008:280-281). Ово

подразумева и коришћење особина која се у датом друштву сматрају достојним осуде, или стварају негативне емоције, односно потребно је познавање система вредности друштва да би се могла објективније извршити анализа дискурса о другоме. С друге стране, неутрализација негативних деловања или особина пријатеља (или сопствена) остварује се коришћењем израза која неће изазвати негативне реакције, попут „изнуђених мера” и „коллатералне штете” (2008:289).

Говорећи о конструкцији непријатеља у јавном мњењу, Вуковић истиче начин на који медији због сопствених интереса прихватају, а затим врше репродукцију дискурса медија блиских „елити”: „Ако непријатеља нема он се може произвести и измислити од стране стратега и званичника потпомогнутих од стране маркетиншких агенција и блиских а утицајних медија, што ће и други медији, да би опстали у тржишној утакмици, подржати” (2008:281). Прикривање догађаја у медијима не значи нужно да се о њима уопште не говори, већ и конструкцију нових догађаја, односно скретање пажње читаоцима или гледаоцима на друга дешавања (2008:286, 289), која могу бити истинита, али пренаглашена, или чак делимично или у потпуности лажна.

У раду који се бавио комуниколошким аспектима и улогом немачке и аустријске штампе у распаду Југославије, Вуковић (Vuković, 2005) наводи још неке стратегије које су коришћене, попут повезивања Србије са комунизмом ради ширења страха, или са појмовима као што су „дивљаштво, варваризам, православље, византизам, комунизам и хегемонизам” (2005:15-16). У овом истраживању дат је преглед односа немачке и аустријске штампе према Србији и Србима од босанско-херцеговачког устанка 1875. године до деведесетих година 20. века.

Изучавајући стереотипе о Србији и Србима, исти аутор (Vuković, 2006) ради упоредну анализу медијског дискурса у немачким, аустријским и америчким медијима. Овде се медијска манипулација сматра само делом политичке манипулације, а да је улога медија била у припремању јавног мњења за наредне одлуке и догађаје (2006:76). Упоредна анализа показала је да су у немачким и аустријским медијима од Берлинског конгреса Срби представљени увек на исти начин, као непријатељи (2006:87), док се у америчким медијима слика о Србима мењала у зависности од става тренутне администрације. Осим већ раније

поменутих стратегија које су се користиле за негативну репрезентацију Србије и Срба, када је реч о америчким медијима, напомиње се да је и ауторство првих чланака или прилога важан. Прецизније, показало се да се у медијима користила нека неутрална личност која би изнела свој субјективни став, чему би се затим дао несразмеран публицитет (2006:101).

Проучавајући основне узроке распада Југославије, Гибс (Gibs, 2001) је покушао да деконструише начин њеног представљања у западној штампи и електронским медијима. Иако анализа штампе није основни циљ овог рада, нити је јасно наведено према којим критеријумима су бирани чланци, и у овом истраживању се показује искључиво негативна репрезентација Србије, Срба као народа и појединих личности. Чланци који су били део корпуса су из немачке, француске, британске, канадске и америчке штампе деведесетих година XX века. Желимо само да истакнемо да се у овој анализи може видети да нису само Србија и Срби приказани у негативном светлу, већ да се то донекле може рећи и за друге бивше југословенске републике.

Лазаревић и Аритонович (Lazarević & Artonović, 2011) истраживале су тзв. ефекат кадриања (енг. *framing effect*⁴) западних масовних медија о Косову и

---

⁴ *Framing* је термин који се користи на енглеском говорном подручју у социологији, психологији, студијама медија и политичким наукама од половина 20. века да би „означио, описао и протумачио само конструкцију неких друштвених феномена, као што су рад масмедија или одређених политичких и друштвених покрета/организација”, а подразумева „свесно и планирано уобличавање вербалне поруке, са намером да се са њом утиче на ставове и одлуке оних којима се та порука шаље” (Lazarević & Artonović, 2011:537-538). Најчешћи начин превођења овог термина у истраживањима на српском говорном подручју је *уоквиравање*, док се поједини истраживачи одлучују за *рамовање*, *фрејминг*, *ефекат рамова* или *оквира*. У овом раду термин је преведен као *кадрирање*. Одлучили смо се за овакав превод, зато што, по нашем мишљењу, потпуније објашњава значење термина на енглеском језику. Наиме, термин *кадрирање*, преузет из визуелних уметности, подразумева свестан одабир садржаја који ће бити приказан, као и угао његовог посматрања, при чему се користе делови стварног простора да би се створио нов, филмски или фотографски простор. Турковић на следећи начин објашњава кадриање у филмској уметности: „кадрирање је одређивање кадра, а ово одређивање има своју ’просторну’ и своју ’просторно-визуелну’ димензију. С једне стране, оно што се одређује кадриањем јест изрез, тј. видно поље, и његов призорни садржај [...] Али истодобно [...] то видно поље филмскога кадра уједно је пројекцијским спецификатором тачке проматрања”.

Метохији. Истраживање, у којем се као метода користила анализа садржаја, показало је да је слика о Србима била искључиво негативна. Анализа је извршена на корпусу који је обухватио 224 текста објављених од јуна 1999. до септембра 2011. године у онлајн издањима следећих медија на енглеском говорном подручју: *BBC*, *CNN*, *Guardian*, *New York Times* и *Independent*. Ауторке уочавају да је, осим негативног портретисања Срба, дошло и до *филтрирања* информација, односно изостанка извештавања о појединим догађајима (2011:544, 551), посебно када је реч о *CNN*-у (2011:545). Негативна репрезентација постизала се игнорисањем извесних података, а истицањем других, попут броја жртава у сукобима, или изостављањем информација које би дале другачији контекст догађајима (2011:547, 553), затим „антисрпским спиновањем” (2011:548), релативизацијом негативних поступака Албанаца, односно ублажавањем и оправдавањем (2011:549), релативизацијом претходних догађаја и упоређивањем са тренутним, јасно и субјективно заузимајући страну (2011:553).

Ивана Милошевић (Milošević, 2015) проучавала је однос према Србији од 1. јануара до 31. марта 2013. године у онлајн издањима немачких, француских, британских и америчких дневних новина. Коришћена је квантитативно-квалитативна анализа садржаја, а корпус је обухватио 644 објаве на 12 вебсајтова. Ово истраживање је показало да су британски медији највише, а амерички најмање извештавали о Србији. Обрнуто пропорционално квантитету извештавања је позитиван тон у објавама: највише позитивних чланака било је у америчким, а најмање у британским медијима, али треба напоменути и да су, од укупно 644 објаве у свим медијима, само 22 биле позитивног тона. Највише негативних објаву било је у француским медијима, али можемо рећи да у свим ипак доминира неутралан тон. Што се тиче тема, најчешће су спортске, а затим следе политичке теме.

Упркос доминантно неутралном тону, истраживање је показало да се и даље јавља подела на *добре* и *лоше*, као и негативни стереотипи када је реч о српском народу: „Међутим, иако присуства стереотипа и предрасуда нема у великој мери, истраживање је показало да се представе о Србији нису значајно промениле у

(Turković, 2002:195). Исти начин превођења може се наћи код још неких истраживача, попут Stojković & Petković, 2015.

односу на ранија истраживања” (Milošević, 2015:51). Овај рад је од значаја и због прегледа досадашњих истраживања репрезентације Србије у страним медијима.

Предраг Свилар (Svilar, 2010) истраживао је, користећи се анализом садржаја, конструкцију синтагме „Западни Балкан” у архивама државних институција и у медијском дискурсу утицајних медија и новинских агенција који су доступни на интернету. Теме које се од почетка стварања ове кованице везују за њу јесу сукоби и могућност стварања сукоба, док су одлике које се везују за цео Балкан заосталост, суровост и насиље, али и гостољубивост према странцима (2010:504-505). У каснијим текстовима (прва половина 20. века) доминира идеја о Балкану као симболу фрагментираности. Међутим, током светских ратова, у америчкој, новозеландској и канадској штампи Балкан се посматра као регионална сила и подржава се стварање државе јужнословенских народа (2010:506), у складу са интересима западних земаља. У овом раду аутор анализом политичких интереса и њиховим повезивањем са историјским догађајима долази до разоткривања улоге синтагме „Западни Балкан” у медијском дискурсу, првенствено енглеског говорног подручја. Анализа је такође показала да од деведесетих година постоји „синхронизована медијска и политичка употреба термина” (2010:510), као и да је Западни Балкан конструисан као географско-политички регион (2010:511).

У раду који се бавио милитаризмом и пропагандом у медијима за време НАТО бомбардовања и за време рата од 1991. до 1995. године (Kovačević, 2011), аутор долази до закључка да су стереотипи стварани од стране државних институција, а да је њихово преношење на јавност вршено преко контролисаних медија (2011:22). Као и у претходним, у овом истраживању показано је да је репрезентација Срба искључиво негативна, штавише, да се може говорити о демонизацији и сатанизацији Срба.

Бавећи се немачким сатиричним часописима с почетка 20. века Ристовић (Ristović, 2011) долази до закључка да је на антибалкански дискурс „пренет део симболичне улоге ’другости’, пре свега антиоријенталистичке и антисловенске” и да један од узрока можемо пронаћи у политичкој и културолошкој потреби тога времена да се истичу сопствене позитивне особине (2011:11).

Још један рад, који се бави сликом Србије за време Првог светског рата (Vučetić, 2015), имао је за циљ да се проучавањем политичких, културних,

књижевних и уметничих недељних часописа покаже утицај на формирање јавног мњења у Сједињеним Америчким Државама. Углавном су анализирани чланци који су се заснивали на утисцима новинара који су посетили Србију, али, за разлику од осталих истраживања о представљању Србије, Вучетић закључује да је од 1915. године објављиван све већи број чланака о Србији као херојској земљи и Србима као моралним, храбрим и снажним војницима и сељацима, додајући следеће: „Јавно мњење Сједињених Америчких Држава се понашало у складу са државном спољном политиком” (2015:398-399). Дакле, иако је слика Срба и Србије била позитивна, потребно је истражити и циљеве због којих је управо на тај начин извештавано о Србији – интереси *елите* утицаће како на позитивно, тако и на негативно представљање другог.

Иако има истраживања која су се бавила репрезентацијом Србије и Срба, нисмо пронашли ниједно истраживање које се бавило само репрезентацијом Републике Српске.

3. ДРУШТВЕНИ, ПОЛИТИЧКИ И ИСТОРИЈСКИ КОНТЕКСТ: РЕПУБЛИКА СРБИЈА, РЕПУБЛИКА СРПСКА И КРАЉЕВИНА ШПАНИЈА

3.1. Република Србија

У овом поглављу даћемо само кратак осврт на важне догађаје у Републици Србији од почетка 21. века, односно обухватићемо период на који смо ограничили истраживање. Обратићемо пажњу на она дешавања о којима очекујемо да ће бити извештавања у шпанској штампи. Покушаћемо да представимо основне чињенице и да укажемо на оне податке о којима постоје подељена мишљења и различите интерпретације.

Распад Државне заједнице Србије и Црне Горе, као и проглашење независности Косова, за Шпанију могло је бити важно ако узмемо у обзир касније референдуме у Каталонији и сепаратистичке тенденције појединих аутономних покрајина ове земље. У Црној Гори је 21. маја 2006. године одржан референдум на којем је само 55,3% изашлих грађана гласало за независност (одређени минимум био је 55%), а самосталност је званично проглашена 3. јуна 2006. године⁵. Када је реч о Косову и Метохији, Међународни суд правде прогласио је легалним једнострано проглашење независности Косова 2008. године, наглашавајући да је у питању јединствен случај, односно да се не може користити као преседан за будуће случајеве (Jamar & Vigness, 2010:913-914; Nakarada, 2007:310). Међу главним разлозима за оправданост како бомбардовања СР Југославије, тако и проглашења независности, јесте етички принцип. Истиче се да је Југославија, односно Србија, због кршења људских права албанског становништва на Косову непосредно пред бомбардовање, изгубила морално право на ову територију, а да је рат против Југославије био морално оправдан (Nakarada, 2007:310). Међутим, треба имати у виду и контекст дешавања на Косову у периоду непосредно пред рат, али и неколико деценија раније, како би се стекао потпуни увид у (не)оправданост репресија Милошевићевог режима и реакције НАТО земаља. Уосталом, како

---

⁵ О утицају међународне заједнице в. Đurković, 2008.

Накарада примећује, исти аргумент би могао да се искористи и против албанских политичких актера на Косову због односа према Србима на Косову и Метохији, али би исто тако морао бити примењен на све случајеве кршења људских права у свим другим земљама света (Nakarada, 2007:310).

Треба имати у виду значај одлуке Међународног суда правде за Шпанију, због сепаратистичких тенденција Каталоније и Баскије. Како наводи Самарџић, „Балкан је, за Шпанију, нека врста симболичне ’замке’. Шпански премијер Хосе Марија Аснар није случајно упозорио да неће дозволити „балканизацију Шпаније” (Samardžić, 2005:638). Иако се о Косову говори као о случају *sui generis*, један од важних аргумената који се појављује у јавности јесте право на самоодређење. Управо су овакви аргументи они који би највише штете могли да начине Шпанији. Званична Шпанија је од једностраног проглашења независности Косова подржавала Србију не само непризнавањем независности. На пример, у извештају из 2013. године, према званичној спољној политици Краљевине Шпаније, шпанска дипломатија покушавала је да утиче на наставак учешћа Србије у преговорима око Косова (Manzano, 2014:217).

Још једна тема о којој очекујемо да би се бавила страна, а самим тим и шпанска штампа, јесу суђења у Хагу за злочине извршене током ратова деведесетих година. Постоји неколико полемичних података везаних за ова суђења. На пример, иако је Хашки трибунал (Међународни трибунал за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права на територији бивше Југославије након 1991, скр. Међународни кривични трибунал за бившу Југославију, у даљем тексту Хашки трибунал), донео одлуку да догађаје у Сребреници назове геноцидом (International Court of Justice, 2007:127), као и да Србија није починила, нити била саучесник у његовом извршењу (International Court of Justice, 2007:175-176), дефинисање почињеног злочина као геноцид, као и број жртава који се наводи, и даље изазива полемике у домаћој и страниј јавности. Осим тога, дискусије је изазвао и број оптуженика различитих страна сукоба, број осуђујућих и ослобађајућих пресуда, као и висина казни.

Преговори Србије за улазак у ЕУ везани су за независност Косова и за сарадњу са Хашким трибуналом, а с обзиром на то да је Шпанија чланица Европске уније, можемо очекивати да се шпанска штампа континуирано бавила овим

питањем. Као званична политика Србије приближавање и приступање Европској унији била је званична политика Србије од почетка 2000-их година; године 2005. започети су преговори о потписивању Споразума о стабилизацији и придруживању, који је ступио на снагу 1. септембра 2013. године.

Иако ће највероватније бити извештавања о свим изборима у Републици Србији, можемо очекивати да ће највише интересовања изазвати промена власти 2012. године.

Од догађаја везаних за друштво, можемо претпоставити да ће интересовање изазвати мигрантска криза, веће природне катастрофе и њихов утицај на друштво (попут поплава 2014. године), али и различита дешавања која се могу повезати са људским правима, положају становништва, економски развој, и сл.

3.2. Република Српска

Иако је ово истраживање ограничено на период од 2005. до 2016. године, у овом одељку укратко ћемо се осврнути и на догађаје који су везани за стварање Републике Српске. Разлог за ово су могуће једностраности и различита тумачења статуса и дешавања у чланцима који се баве суђењима у Хагу или паралелама са ситуацијама у Каталонији и Баскији.

Вукоичић у уводном делу свога рада о српском националном идентитету током 19. и 20. века на територији Босне и Херцеговине наводи следеће:

„Друга половина деветнаестог и велики део двадесетог века, према томе, обележени су низом покушаја расрбљивања српске националне заједнице и њеног претварања прво у босанску, а касније југословенску нацију. Једини 'успех' ових покушаја, међутим, састојао се у наглашавању већ постојећих подела по националним и конфесионалним линијама, и даљем продубљивању међуетничких разлика и антагонизама” (Vukočić, 2013:181).

Република Српска⁶ настала је *de facto* 9. јануара 1992⁷, а *de iure* 1995. године, и обухватила је територије у којој су Срби били већинско становништво

---

⁶ Првобитно име је Српска Република Босна и Херцеговина.

⁷ Детаљније о процесу настанка Републике Српске в. у Nagradić, 2012 или Kuzmanović, 2012.

(Đukanović, 2013:66). Одлука муслиманских (или бошњачих⁸) и хрватских представника којом би била прекршена начела конститутивности три народа у Босни и Херцеговини довела је до стварања идеје о територијалној аутономији код Срба на овим просторима, чиме би осигурали свој опстанак на њима и спречили мајоризацију хрватског и бошњачког становништва (2013:66-67). Оружани сукоби у којој су се све три стране бориле једне против других трајале су од априла 1992. године до новембра 1995. године. НАТО пакт је учествовао у сукобу од 1994. године, а повод започињања активног учешћа је експлозија на сарајевској пијаци „Маркале”, за шта је Главни штаб Војске Републике Српске одбацио оптужбе о својој одговорности и тражио од УНПРОФОР-а да покрене истрагу о овом случају (Nagradić, 2012:175). У нападима авијације НАТО пакта до краја сукоба погинуо је велики број цивила и учињена знатна материјална штета на територији читаве Републике Српске (Nagradić, 2012:189).

С обзиром на то да се у медијима, а и у страним научним радовима, углавном може прочитати само о страдањима бошњачке стране током сукоба, упутили бисмо на рад Слободана Наградића у којем се, осим хронологије дешавања везаних за стварање Републике Српске, наводе и подаци о страдањима српске стране (Nagradić, 2012). За податке о жртвама свих страна сукоба, како војним, тако и цивилним, са детаљно објашњеном методологијом и коришћеним изворима, упућујемо на рад Zwiernichowski & Tabeau, 2010. У питању су истраживачи који су радили за Међународни кривични трибунал за бившу Југославију и чији су подаци коришћени у кривичним поступцима.

Сукоб између бошњачке и хрватске стране завршен је 1994. године формирањем Федерације Босне и Херцеговине, а створени босанскохерцеговачки ентитет и данас је у политичкој и друштвеној кризи (Đukanović, 2013:67). Када је реч о Републици Српској, решење кризе предвиђено је Планом Контакт-групе 1994. године, а подразумевало је стварање сложене државе Босне и Херцеговине, састављене од два ентитета, односно Републике Српске и Федерације Босне и

---

⁸ „Босански муслимани одабрали су националну десигнацију 'Бошњаци' уместо неодређеног религијског термина „Муслимани“, који су користили пре рата, док су свој језик назвали „босански“, у складу са називом своје нове, међународно признате државе” (Vukočić, 2012:129).

Херцеговине. Дејтонски мировни споразум⁹, којим је ово решење правно ступило на снагу, потписан је 21. новембра 1995. године. Њиме Република Српска постаје конститутивни ентитет Босне и Херцеговине (Ђукановић, 2013:68).

У периоду од 1996. до 2006. године Република Српска се додатно консолидовала у политичком смислу, али је истовремено, под утицајима међународне заједнице, покушавано учвршћивање државног оквира Босне и Херцеговине: међународна заједница је „на одређени начин ипак покушала да редефинише дејтонско уставно устројство БиХ, а самим тим и позицију њених конститутивних ентитета измени покушајем уставних промена током априла 2006. године, као и три године касније” (Ђукановић, 2013:70-71).

Управо је смањење надлежности ентитета, односно њихов пренос на државни ниво, био циљ бројних иницијатива, како међународне заједнице, тако и у самој Босни и Херцеговини. Код хрватске заједнице јавила се тежња да се њихов статус подигне на ентитетски ниво, тако да уместо два, у Босни и Херцеговини постоје три ентитета; Бошњаци су се залагали за смањење надлежности ентитетима, чак и за њихово укидање, док се српска заједница залагала за очување стања предвиђеног Дејтонским споразумом (Ђукановић, 2013:71): „За српски народ у БиХ, сасвим логично, опстанак Републике Српске представља највећу гаранцију очувања његовог националног идентитета, поштовања његових људских права и, коначно, једину гаранцију дугорочног опстанка Срба на овим просторима” (Вукојић, 2013:141).

Конкретно, међународна заједница, или прецизније Европска унија и САД, залагала се за очување досадашњег устројства Босне и Херцеговине (постојање два ентитета и конститутивности три народа), а са друге стране, за прерасподелу надлежности, међу којима је и подношење захтева за чланство у међународним заједницама. У административном смислу, између осталих промена, било би укинута трочлано Председништво, уместо којег би постојао један председник и два потпредседника, док би Савет министара добио већа овлашћења (Ђукановић, 2013:72).

---

⁹ Званичан назив је *Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини*.

Теме из историје Републике Српске које бисмо могли да очекујемо да се јаве у страним медијима су тзв. „геноцид” у Сребреници, суђења у Хашком трибуналу, избори у Републици Српској и/или Босни и Херцеговини и референдум у Републици Српској. Оно што очекујемо да изазове највише интересовања у Шпанији управо су референдуми о независности, односно најаве референдума, с обзиром на то да је у питању тема актуелна за Шпанију.

3.3. Краљевина Шпанија: политичка и друштвена ситуација од 1978. до 2000-их година

Нећемо се детаљно бавити развојем појединих политичких партија од увођења вишепартијског система, с обзиром на то да ће нам се анализа базирати на корпусу објављеном у 21. веку, када је већ устоличена улога како левице и деснице, тако и појединачних партија. Изборни закон донет је у марту 1977. године, а предизборна кампања почела је у априлу исте године (Samardžić, 2005:577). Већ на првим изборима две већинске партије добиле су око две трећине свих гласова, тако да се може рећи да се показало да постоји „непотпуни бипартизам” (2005:579). За крај политичке транзиције обично се узима 1982. година, односно тренутак када је на изборима победила ПСОЕ (*PSOE – Partido Socialista Obrero Español*), странка која је била опозициона Франковом режиму (2005:589). Већ 1986. године Шпанија постаје чланица савеза који је трансформисан у данашњу Европску унију. На власти је ПСОЕ остала до 1996. године чиме је омогућен континуитет у модернизацији друштва (2005:593).

Што се тиче изборног система, од демократске транзиције идеја је била успоставити вишепартијски изборни систем који се заснива на једнакој репрезентацији следећи Д'Онтов¹⁰ систем расподеле посланичких места (Magone, 2008:50).

Од децентрализације и поделе на седамнаест аутономних покрајина, у Шпанији се могу издвојити локални, регионални, национални и европски

---

¹⁰ Назив је добијен према белгијском адвокату и математичару Виктору Д'Онту (Victor D'Hondt), који је осмислио овај систем 1878. године. Такође се назива системом највећих количника, а користи се и у Републици Србији (прим. аут.).

идентитети, од којих свака покрајина има и сопствену политичку културу (Magone, 2008:51). Када је реч о идентификацији са заједничким, државним идентитетом, можемо рећи да је он најнижи у Баскији и Каталонији, затим следе Галиција и Навара, док је осећање идентификације најјаче у Мадриду, Кастиља-Леону, Кастиља-Ла Манчи и Екстремадури. У Каталонији и Баскији је, с друге стране, припадност регионалном идентитету на вишем нивоу него у другим покрајинама (2008:51). Једна од последица тога је било доношење Каталонског и Баскијског статута, оба из 1979. године. Период територијалне реорганизације у Шпанији обележили су сукоби покрајина и државе због неуставности нових захтева како регија, тако и националности, поготово у случају Каталоније. Узрок тога је непостојање унапред смишљеног плана реорганизације, а последица опште незадовољство и неједнакост у правима између регија и између националности (Samardžić, 2005:594-595).

На изборима из 1996. године побеђује ПП (*PP – Partido Popular*), трансформисана франкистичка партија АП (*AP – Alianza Popular*), која је и на претходним изборима 1993. године остворила велики број посланичких места, тачније свега 4% мање гласова од ПСОЕ (Samardžić, 2005:598). Оно на чему је ПП инсистирала јесте грађење колективног идентитета, односно да Шпанија није вишенационална, већ „јединствена нација састављена од различитих народа, чији је општи карактер плуралистички, вишејезички и мултикултурни” (Samardžić, 2005:600-601). Упркос таквим ставовима, ПП успева да састави владу са националистичким партијама, почевши од Социјалистичке Партије Каталоније (Samardžić, 2005:601). У овом периоду извршена је војна реформа, Шпанија је бележила економски раст и водила успешну спољнополитичку сарадњу, посебно са међународним организацијама – све то је допринело убедљивој победи на следећим изборима 2000. године (Samardžić, 2005:602).

Када је реч о чланству Шпаније у НАТО пакту, можемо рећи да се упркос антинаатовском дискурсу у кампањи социјалиста, на референдуму из 1986. године нешто више од половине изашлих грађана определило за улазак у НАТО пакт. Коначно приступање Шпаније НАТО пакту било је 1989. године, такође док је на власти била ПСОЕ, али су услови које је Шпанија поставила били следећи:

- споредна улога у алијанси;

- забрана постављања нуклеарног оружја на територији Шпаније;
- смањивање броја америчких војника на територији Шпаније (Samardžić, 2005:596-597).

Аснарова влада подржала је рат у Ираку пославши своје трупе на ратиште, што Фарел тумачи као одраз борбе против тероризма као приоритета ове владе и жеље да се стекне моћни савезник ради проширења утицаја Шпаније на интернационалном нивоу (Farrell, 2005:219). Као чланица НАТО пакта, Шпанија је учествовала у ратовима на територији Југославије деведесетих година, као и мисије КФОР-а од 1999. године. Шпанија је најавила повлачење својих трупа са Косова и Метохије 2009. године.

3.4. Краљевина Шпанија: политичка и друштвена ситуација од 2000-их година до данас

Иако је постојала идеја да се Шпанија развије у „нацију нација”, још на почетку транзиције јавиле су се борбе појединих покрајина за већу самосталност, сопствена представничка тела, законодавна овлашћења и администрацију: „Шпанија је средином седамдесетих била једна од најцентрализованијих европских држава, да би на почецима XXI века постала пример разнолике и либералне регионализације” (Samardžić, 2005:638). Сепаратизам, поготово у Баскији, још више се развио крајем 20. и на самом почетку 21. века.

На изборима 2000. године ПП, поново на челу са Хосеом Маријом Аснаром (José María Aznar López), добила је апсолутну већину, односно 44,5% гласова, док је ПСОЕ освојила 34% гласова. Овакав изборни резултат тумачен је мањом излазношћу на изборе, али су они били и последица успеха Асарове владе од 1996. године до избора, односно смањења незапослености, смањења инфлације, каматних стопа и јавног дуга, а започет је и процес увођења Шпаније у еврозону (Samardžić, 2005:603). Са друге стране, Шпанија се у овом периоду приближава Сједињеним Америчким Државама подржавајући борбу против тероризма, док се истовремено удаљава од досадашњих савезника у ЕУ, односно Немачке и Француске, не само по овом питању, већ и бранећи националне интересе и следећи

политику национализма (Farrell, 2005:220). По питању учешћа у рату у Ираку, Аснарова влада није имала подршку целе јавности (Farrell, 2005:221).

Пред изборе 2004. анкете су показивале да ће ПП победити са малом разликом у броју гласова (Nikić Šakar, 2011:10). Међутим, три дана пре избора извршен је терористички напад у Мадриду у ком је погинуло 192 особе, што је изазвало критиковање и оптуживање Владе да је допринела да терористички напад буде извршен, као и да није учинила довољно за истрагу (Field, 2009:382). Сматра се да је ово један од узрока промене мишљења код гласача.

ПСОЕ поново долази на власт 2004. године, а председник нове Владе био је Хосе Луис Родригес Сапатеро (José Luis Rodríguez Zapatero). У време његовог мандата извршене су бројне реформе, попут оних којима су аутономне покрајине добиле већу самосталност, затим већу социјалну заштиту грађана, донет је акт о родној равноправности и дозвољени истополни бракови. С друге стране, у економији и даље су се следили наслеђени принципи, а многи су поменуте промене и реформе критиковали управо због недостатка средстава да се оне примењују без дубљих последица по државну економију (Field & Botti, 2013a:1-2).

Други мандат ПСОЕ освојила је 2008. године, поново са малом разликом у гласовима између владајуће партије и ПП (Field, 2009:383). Овај мандат обележен је великом економском кризом, која је последица како светске економске кризе, тако и чињеницом да се годинама нису вршиле неопходне економске реформе. У овом периоду расте незапосленост и учесталост протеста незадовољних грађана (Field & Botti, 2013a:3). Самим тим, и животни стандард грађана значајно је смањен. После сталног економског раста, који је бележен од 1995. до 2007. године, Шпанија улази у период рецесије са негативним економским растом (Field & Botti, 2013a:4). Као једна од реакција на економску кризу, Влада је либерализовала тржиште рада како би се олакшало запошљавање, али је последица била олакшано и јефтиније отпуштање радника (Field & Botti, 2013a:5).

Обе владе које је формирала ПСОЕ биле су мањинске владе, које су често зависиле и од сарадње са ПП-ом (Nikić Šakar, 2011:11). Неке од иницијатива које је покренула социјалистичка влада у периоду од 2004. до 2011. године су „омогућавање лакшег развода брака, нови закон о образовању којим се укида веронаука као обавезан предмет и уводи обавезно грађанско васпитање,

либерализација истраживања матичних ћелија и давања свих права истополним брачним паровима” (Field, 2009:386). Такође, отворено је питање одговорности државе према жртвама у Шпанском грађанском рату. Што се тиче односа према Католичкој цркви, извршена је реорганизација њеног финансирања од стране Државе, што је изазвало незадовољство не само Цркве, већ и ПП-а и конзервативних организација (Field, 2009:386-387). Такође се радило на побољшавању услова живота миграната (Field, 2009:387). Доста се учинило по питању нових статута аутономних покрајина, али ипак недовољно у смислу њихових интеграција „у процес доношења одлука на националној разини” (Nikić Šakar, 2011:11).

Када је реч о спољној политици, Сапатеро на почетку другог мандата повлачи трупе из Ирака и са Косова, чиме се затежу односи са Сједињеним Америчким Државама, али се наставља са евроинтеграцијама (Field, 2009:388). У спољној политици према осталим земљама није дошло до већих промена, посебно када је реч о чланству у Европској унији (Nikić Šakar, 2011:12).

На изборима 2011. године победу односи ПП, чему је допринела и одговорност претходне власти за дубоку економску кризу, односно закаснеле и недовољно ефикасне мере реакција на њу, мада је било више фактора. Иако је ове године дошло до благог економског раста (од 0,4% БДП-а), већ 2012. бележен је негативни БДП (Field & Botti, 2013a:4). Иако ће ово стање бити карактеристично и за прву половину 2013. године, од тада се бележи стални раст (National Statistics Institute, 2017, Table 1). На регионалним изборима су такође однели победу у свим аутономним покрајинама, осим у Баскији и Каталонији, у којима су доминантне националистичке партије, Баскијска националистичка странка (PNV – шп. *Partido Nacionalista Vasco*, баск. *Euzko Alderdi Jeltzalea*) односно Конвергенција и Унија (CiU - *Convergència i Unió*) (Field & Botti, 2013a:13).

Насупрот неолиберализму који је обележио владавину социјалиста, Влада Маријана Рахоја (Mariano Rajoy) вратила је конзервативну десничарску идеологију. Почетак мандата обележили су скандали везани за корупцију у краљевској породици, код чланова ПП-а и у судству (Field & Botti, 2013a:7), као и смањење трошкова Владе које се, између осталог, огледало у ограничавању трошења за социјалну помоћ (Field & Botti, 2013b:218).

Са доласком ПП-а на власт поклапа се одржавање протеста тзв. Покрета 15-М (*15-M Movimiento*). Дана 15. маја 2011. у 60 градова у Шпанији организовани су протести грађана против „политичке класе, економских институција и медија” (Labio & Pineda, 2016:2663). Из овог покрета, три године касније, настала је политичка партија *Podemos*, која је већ на изборима 2015. године била на трећем месту по освојеном броју гласова (Labio & Pineda, 2016:2664), а на изборима за Европски парламент освојила је 5 посланичких места (López García, 2017:84). *Barcelona En Comú* је још једна политичка партија која је настала из Покрета 15-М (Borge Bravo & Santamarina Sáez, 2016:105).

На изборима из 2014. године поново победу односи ПП, али су ово и први избори на којима две највеће странке заједно нису успеле да освоје ни 50% гласова. Исте године краљ Хуан Карлос I (Juan Carlos I) абдицира у корист свог сина Фелипеа (Felipe) (López García, 2017:84).

Од самог почетка демократске транзиције, за Шпанију је карактеристична тенденција политичке елите и једне и друге доминантне партије да се изједначе интереси Шпаније са европским интересима (Farrell, 2005: 215). Са друге стране, посебно од 2000. године, јавиле су се и извесне тачке неслагања између шпанских интереса и деловања Европске уније, међу којима је проширење Уније на исток (Farrell, 2005: 216).

3.5. Каталонија: тежња за аутономијом

Каталонски национализам и буђење националне свести почиње у 19. веку, као и код већине европских народа. Скоро до самог краја Франкове диктатуре, сви језици осим кастиљанског били су забрањени, као и културне и политичке институције. Репресија је вршена над свима који су исказивали било какву врсту језичке, националне, локалне или регионалне посебности, што се сматрало видом сепаратизма (Barbarić, 2015:134). Централизам у време Франковог режима заменила је децентрализација успостављена Уставом из 1978. године, којим се гарантује како јединство Шпаније, тако и аутономија народности и регија (Gotovac & Kostadinov, 2008:24). Овај Устав омогућио је да, у оквиру одређених овлашћења, аутономне покрајине статутима саме одреде степен аутономије коју ће имати, на

основу чега су се Баскија, Галиција и Каталонија одмах определиле за стицање пуне аутономије коју омогућава Устав (2008:25).

Тежња ка већем степену независности се између осталог објашњава такозваним „домино-ефектом”, односно европским тенденцијама етносепаратизма у Шкотској или Фландрији, као и распадом федерација попут СССР-а, Чехословачке и Југославије (Баранов, 2013:30).

Од средине прве декаде 21. века неколико аутономних покрајина Шпаније тражило је редефинисање пренесених овлашћења (*competencias*), редефинисање регионалних статута¹¹, што подразумева редистрибуцију ресурса, решавање питања симбола, увођење регионалних повеља о правима и сл. Као једна од богатијих покрајина, Каталонија је тражила пре свега већу финансијску моћ, посебно када је реч о контроли пореза који се убира на територији Каталоније (Colino, 2013:84). Почетак економске кризе 2008. године обележило је незадовољство каталонских странака новим Статутом Каталоније, одобреним 2006. године (2013:85).

Новим статутом из 2006. Каталонци су први пут названи нацијом, иако је ПП ову дефиницију оспорила преко Уставног суда, уз још неколико одредби статута (Баранов, 2013:31). Надлежности Каталоније налазе се на подручју финансија, образовања, здравства, социјалне помоћи, другачијих породичних и грађанских закона и наследног права у односу на друге покрајине, а као и Баскија, има регионалну полицију и веће надлежности у раду своје владе (Gotovac & Kostadinov, 2008:26-27). Као и у Галицији, Баскији и Валенсији, поред кастиљанског, за званичан узет је регионални језик, односно каталонски у њиховом случају (*catalá*). Каталонија, заједно са Баскијом, води и сопствену спољну политику, независно од централне власти (Barbarić, 2015:137). На пример, ове две аутономне покрајине траже неједнаку заступљеност регија у Одбору за регије

---

¹¹ „Статути аутономије имају двојну правну нарав. С једне стране, они су државни прописи и као такви доносе се у облику органских закона. С друге стране, уједно су и регионалне правне форме којима се уређује стварање и развој аутономних заједница. Њихово састављање и прихваћање резултат је заједничког дјеловања шпањолског парламента и аутономних заједница. Према томе, ни тијела средишње власти нити регионална тијела немају искључиво право измене субнационалних устава” (Gotovac & Kostadinov, 2008:26).

Европске уније, иако за сада неуспешно (Gotovac & Kostadinov, 2008:27). Међутим, захваљујући евроинтеграцијама, односно стварањем транснационалних центара власти, Каталонија успева да независно од Шпаније добија субвенције из Европске уније (Баранов, 2013: 30).

Када је реч о политичким струјама, Баранов (2013:31) разликује три:

- националистичка, чији се припадници више идентификују као Каталонци, него као Шпанци (у ову групу би припадале политичке партије Конвергенција и Унија (кат. *Convergència i Unió*) и Лева Републиканска партија Каталоније (кат. *Esquerra Republicana de Catalunya*));
- струја чији припадници имају двоструки идентитет, каталонски и шпански (ПСОЕ);
- струја чији припадници имају шпански идентитет (ПП).

Због мера централне власти које су уследиле након економске кризе, попут смањења бенефиција и повећања пореза, 11. септембра 2012. године одржан је митинг на ком је подржана независност Каталоније; дана 20. септембра Артур Мас, председник Владе Каталоније, тражио је утврђивање пореза и уступке по том питању од централне власти. Влада Маријана Рахоја то одбија, тако да сви приходи од пореза остају у буџету Каталоније (Баранов, 2013:31-32). Овај сукоб можемо тумачити као увод у озбиљније покушаје остваривања независности у наредних неколико година, као и покушај да се економски и финансијски фактор за остваривање независности ставе у први план. Према истраживању јавног мњења које је спроведено крајем септембра и почетком октобра 2012. године, 74,1% анкетираних грађана имало је позитиван став о одржавању референдума (2013:32). Иако би ови резултати могли да покажу стварно мишљење јавног мњења, такође би могли бити реакција на септембарске догађаје.

На изборима од 25. новембра 2012. године, странка Конвергенција и Унија заједно са коалиционим партнерима поново је освојила већину, али је ипак изгубила 12 места у парламенту Каталоније (Баранов, 2013:32).

Дана 23. јануара 2013. године Каталонија је донела одлуку о усвајању Декларације о суверенитету (шп. *Declaración de soberanía del derecho a decidir del pueblo de Cataluña*), што је Уставни суд Шпаније прогласио неуставним (Баранов,

2013:33-34). У овом документу говори се о одржавању референдума, тачније најављује се организовање референдума у наредном периоду (2013:33). Према Уставу Краљевине Шпаније, како би се извршила било каква промена, почевши од статута Каталоније, одлука најпре треба да буде донесена у парламенту аутономне покрајине, а затим и у парламенту Шпаније; такође, свака промена субнационалних устава мора бити одобрена референдумом становништва (Gotovac & Kostadinov, 2008:26). Према Уставу, да би се одржао референдум, потребно је да у њему учествују сви грађани Краљевине Шпаније, или да га потврди парламент Краљевине Шпаније у случају да се одржава само на територији Каталоније (Barbarić, 2015:146). Први референдум најављен је 12. децембра 2013. године, а одржан 9. новембра 2014. иако је био забрањен од стране парламента Шпаније (Волкова, 2016:86).

Од 37% грађана који су изашли на референдум, 81% гласача дао је потврдан одговор на оба постављена питања¹² (Волкова, 2016:87). Иако референдум није признат од стране Шпаније, ови резултати подстакли су даље активности по питању остваривања сепаратистичких идеја, без обзира на упозорења стручњака о последицама које би утицале на Каталонију, што би, између осталог, био и аутоматски излазак из Европске уније (2016:88-89).

На регионалним изборима одржаним 27. септембра 2015. године победу су однеле националистичке странке¹³, али са освојених 62 од укупно 135 места у парламенту Каталоније (Волкова, 2016:85), а нови референдум о независности Каталоније одржан је 1. октобра 2017. године.

---

¹² Прво питање гласило је „Да ли желите да Каталонија буде држава?“ (шп. *¿Quiere que Cataluña sea un Estado?*), а у случају потврдног одговора друго је гласило „да ли желите да Каталонија буде независна држава?“ (шп. *¿Quiere que Cataluña sea un Estado independiente?*) (прим.аут).

¹³ У питању је левичарска националистичка коалиција *Junts pel Sí*, коју су саставиле следеће странке *Convergència Democràtica de Catalunya*, *Esquerra Republicana de Catalunya*, *Demòcrates de Catalunya* и *Moviment d'Esquerrres* (прим. аут.).

3.6. Шпанска штампа на крају XX и у XXI веку

Развој медија у Шпанији од грађанског рата (1936-1939) до почетка 21. века можемо да поделимо на пет фаза:

- прва фаза, која обухвата период од почетка Франковог режима до 1965. године, а одликује је цензура и потпуна контрола медија у којима се објављује само пропаганда режима;
- друга фаза која траје од 1965. године до почетка транзиције 1975. Ову фазу карактерише смањена контрола објављиваних информација и отварање медијског тржишта;
- трећа фаза почиње 1975. године и траје до 1982. У овом периоду створени су сви услови за слободну штампу;
- четврта фаза започиње 1982. године, односно за почетак се узима тренутак када левичарска партија ПСОЕ долази на власт, а траје до 1989. године. Одликује је јачање слободне штампе и демократских медија;
- пета фаза почиње од тренутка када престаје монопол телевизије *TV España*, односно када се појављују три нове, приватне телевизије. Ово је период када се појављују и јачају регионални медији, што је посебно случај од 1995. године. У овој фази је карактеристично стварање опозиционих медија, као и успостављања односа између одређених медија и политичких партија (Magone, 2008:260).

Као што претходна подела показује, први помак ка стварању слободне штампе учињен је још за време владе формиране 1965. године, доношењем Закона о штампи 1966. године. Овим законом укинута је цензура која је постојала од почетка диктатуре, али је држава и даље имала утицај на објављивање вести из иностранства преко агенције Ефе¹⁴ (Samardžić, 2005:543). Самарцић наводи следеће о развоју штампе у Шпанији од 1966. године: „Штампа је у наредном раздобљу добила одлучан подстрек, пролазећи кроз мноштво тешкоћа, у своме пробоју којим је, напореда с редовним извештавањем, у својој новој, едукативној улози, преносила основна начела демократије” (2005:543). Уманес и Мартинес Николас

---

¹⁴ Агенција Ефе (шп. *Agencia Efe*), која се бави интернационалним вестима, основана је 1939. године у Бургосу (прим. аут.).

такође наводе да је у периоду транзиције најважнија улога медија била „политичка социјализација и промовисање демократских вредности” (Humanes & Martínez Nicolás, 2014-2015:73).

У истраживању које се бавило ставовима новинара у Шпанији према сопственој професионалној етици, показало се да је Шпанија једна од земаља у којој постоји висок ниво професионалне етике када је реч о начинима прикупљања информација (Sánchez Aranda & Rodríguez Andrés, 1999:109). Међутим, Самарџић такође истиче да је у пракси неповерење према политичким странкама, појединцима и државним институцијама стварано и од стране медија, наводећи да су ту предњачили управо дневни листови *El País* и *ABC*, који су подржавали ПСОЕ, односно ПП (Samardžić, 2005:636). Данашња истраживања медија показују постојање бипартијске поларизације, односно јасну опредељеност листова за једну од две најјаче политичке партије. Са једне стране *El País*, *As*, *Cinco días*, *SER*, *Cuatro*, итд. подржавају ПСОЕ, док *El Mundo*, *Expansión*, *Marca*, итд. подржавају ПП (Enguix-Oliver, 2015:142).

Истраживања су показала да су Шпанци у првој декади 21. века углавном информације добијали преко радија или телевизије, док је нешто мање од једне петине било информисано преко штампе, али је тада показано да је, посебно код млађе публике, интернет све важнији медиј (Magone, 2008:261). Оно што је такође показано, а што је у складу са трендовима у другим земљама Европске уније, јесте да се у севернијим покрајинама више читају новине, док је у јужнијим деловима Шпаније чешће гледање телевизије (Magone, 2008:263).

Према подацима *OJD-PGD-a*¹⁵, током 2016. године, најтиражнији и најчитанији информативни дневни листови били су *El País* (тираж 246 664, читаност 194 005), *El Mundo* (тираж 159 768, читаност 108 386), *La Vanguardia* (тираж 136 508, читаност 114 960), *ABC* (тираж 132 794, читаност 91 159), *El*

---

¹⁵ *OJD (Oficina de Justificación de la Difusión)*, односно данашњи *Intról (Información y Control de Publicaciones)*, основан је 1964. године, а бави се контролисањем тиража и дифузије дневних новина и часописа у Шпанији. Тренутно је подељен на *OJD (Oficina de Justificación de la Difusión)*, који се бави подацима о штампаним медијима, *OJDinteractiva*, који контролише распрострањеност вебсајтова на интернету, и *PGD (Publicaciones Gratuitas Ejemplares Distribuibles)*, чији је задатак праћење бесплатне штампе у Шпанији (прим. аут.).

Periódico (тираж 105 479, читаност 81 464), а укупно је регистрован 81 лист (OJD, 2017).

El País основан је у мају 1976. године као лист либералне оријентације и као опозиција следбеницима Франковог режима да би од доласка ПСОЕ на власт постао лист близак овој политичкој партији и идеји европеизма. Основала га је група *PRISA (Promotora de Informaciones, S.A.)*, медијски конгломерат чији је већински власник у то време био Хесус де Поланко (Jesús de Polanco) (Magone, 2008:264). Овај дневни лист добио је онлајн издање деведесетих година, под називом *El País digital*. Први дневни лист који је имао онлајн издање био је каталонски *Avui*.

El Mundo основан је октобра 1989. године. Иако су у овом листу објављивани чланци који су се критички односили према социјалистичкој влади, бавећи се нпр. корупцијом, и у највећем броју случајева подржавао Аснара и ПП (Magone, 2008:264), ипак су неке одлуке Аснарове владе доводили у питање. Припада компанији *Unidad Editorial (Unidesa)*, која је власништво италијанске групе *RCS (Rodríguez-Polo & Santillán Buelna, 2012:220)*. Онлајн издање објављује се од 1995. године, а углавном се исти чланци могу наћи и у онлајн и у штампаном издању. Као што је случај и са листом *El País*, већина садржаја је бесплатна, али постоје и они за које је потребна претплата.

ABC је десничарски, конзервативни лист, подржан од стране Католичке цркве (Magone, 2008:264). Припада групи *Vocento (Vocento)*, која поседује још неколико шпанских листова (Rodríguez-Polo & Santillán Buelna, 2012:220).

За разлику од поменутих три листа, чије је седиште у Мадриду, и који имају и национално, али и регионална и локална издања, листови *La Vanguardia* и *El Periódico* имају седиште у Барселони и регионалног су карактера, а оба субвенционише Влада аутономне покрајине Каталоније (шп. *Generalidad de Cataluña*, кат. *Generalitat de Catalunya*). Иако су у питању листови једне од аутономних покрајина, може се рећи да имају национални домет (Magone, 2008:264). *El Periódico* је дневни лист основан 1978. године прокаталонске оријентације, али не и националистичке. У почетку излази само на кастиљанском, да би од 1997. имао два идентична издања, једно на каталонском, а друго на кастиљанском језику.

Од свих поменутих дневних листова, најстарији је *La Vanguardia*, основан 1881. године. Излазио је на кастиљанском језику, а тек од 2011. године и на каталонском. У питању су идентична издања. Овај лист је мењао назив у време Франковог режима, односно од 1938. до 1978. године излазио је под називом *La Vanguardia Española*. Прокаталонске је идеолошке оријентације.

Оно што се нуди у онлајн дневним новинама, а чиме се оне разликују од традиционалних, јесте присуство аудиовизуелних и мултимедијалних садржаја (Durán Pila & Caldera Serrano, 2014). Дигиталне архиве ових пет дневних листова су средње или високо развијене када се у обзир узму критеријуми временског раздобља које укључују, начини претраге чланака и информација (да ли постоји напредна претрага са опцијама претраге читаве фразе, према датуму објављивања, према аутору, наслову, рубрици и сл.), презентације добијених резултата (приказивање редоследа према важности, хронологији објављивања, број резултата по приказаној страници, истицање претражене речи или фразе у тексту, постојање различитих формата, итд.), цена приступа архиви, и др. (Guallar & Abadal, 2010).

Оно што треба напоменути јесте да таблоидизација информативних дневних листова, што је карактеристично за америчке и европске медије, није заживело у Шпанији и поред неких покушаја. Истраживачи сматрају да је један од разлога за ово што је тржиште већ засићено таблоидима (Magone, 2008:264), али сматрамо да за то морају постојати још неки разлози.

Од 2000. до 2016. године постоји тенденција благог раста читаности код листова *El País*, *El Mundo*, *ABC* и *El Periódico* до средине прве декаде 21. века, а затим пад читаности до краја 2016. године, док читаност листа *La Vanguardia* бележи и благи раст 2011. и 2012. године (АИМС - Asociación para la investigación de medios de comunicación, 2017:46).

Што се тиче корисника интернета, интернет је у 2016. години редовно користило 46,9% грађана Шпаније преко 14 година, односно 18 609 000 људи. Ради поређења, током 2000. године редовних корисника било је више него два пута мање, 21,8%, односно 7 567 000 људи (АИМС - Asociación para la investigación de medios de comunicación, 2017:58). Интернет највише користе особе између 35 и 44 године старости и припадници средње класе (2017:61-62).

Од укупне активности на интернету, 53,8% корисника, односно 16 533 000 људи, интернет користи за читање актуелних информација (АИМС - Asociación para la investigación de medios de comunicación, 2017:60).

Када се посматра посећеност свих вебсајтова, током октобра и новембра 2016. године, на другом месту је вебсајт *El País*-а (одмах после *YouTube*-а), са 13%. Посећеност *ABC*-а је 4,1%, а вебсајта листа *La Vanguardia* 3,7% (АИМС - Asociación para la investigación de medios de comunicación, 2017:64).

3.7. Репрезентација европских и других земаља у шпанским медијима

У овом одељку даћемо кратак преглед истраживања о репрезентацији Европске уније и различитих земаља у шпанској штампи како бисмо приказали општу тенденцију начина на који шпански медији врше репрезентацију другог.

Прадел Микел (Pradel Miquel, 2008) истраживао је начин на који су шпански дневни листови приказивали Европску унију од 1997. до 2003. године. Најчешће теме чланака који су се бавили Европском Унијом у шпанским медијима на крају 20. и током првих година 21. века везане су за Европске изборе, увођење санкција Аустрији, појављивање и успеси десничарских партија у земљама Европске уније (Француска, Италија, Холандија и Данска) и Европска стратегија запошљавања (2008:240). Највећи број објављених чланака о свим темама о ЕУ спадају у информативне чланке, а када је реч о ауторским колумнама, нешто је већи број оних који се баве Европском повељом о основним правима у односу на остале теме (2008:241). Занимљиво је да су ове теме, поготово када је реч о Европској стратегији запошљавања, коришћене за легитимизацију политике једне или друге политичке опције, у зависности од дневног листа (2008:247).

Теме које су везане за ЕУ ипак нису најважније у политичком дискурсу у шпанским медијима, већ доминирају шпанске националне теме, поготово оне које се тичу територијалног интегритета (2008:237). Извршена је анализа садржаја чланака објављиваних у поменутих листовима, тачније у листовима *El País*, *El Mundo*, *ABC* и *La Vanguardia*. У овом истраживању можемо да видимо не само да је начин на који се извештава о Европској унији истовремено и начин на који се посматра Европа, већ и да се Европом сматра само територија оних земаља које су

део Европске уније, што је део дискурзивних пракси и у нашој земљи. На пример, користи се термин „европеизација” (*europenización*) Шпаније да значи европске интеграције у контексту све већег преношења одлука са државног на ниво ЕУ, односно све већу улогу и утицај институција Европске уније (2008:237).

Истраживање које се бавило сликом Кине у шпанским дневним листовима вршено је анализом чланака који су се бавили XVIII Националним конгресом Комунистичке партије Кине, одржаном од 1. до 22. новембра 2012. године (Qian, 2014). Новине чији су чланци ушли у анализу били су *El País*, *La Vanguardia*, *El Diario* и *Público*, а један од циљева рада био је одредити већ постојеће стереотипе о Кини и конструкцију слике о овој држави током извештавања о поменутом дешавању. Једно од питања на које се покушало дати одговор је интерес шпанских медија да на одређен начин извештавају о Кини.

Истраживање је показало доминантност негативних стереотипа, осим једног позитивног, а то је продуктивност појединаца. Аутор сматра да је у време кризе један од најважнијих интереса Владе Шпаније био привлачење кинеских инвестиција (2014:64), али упркос томе, око једне четвртине чланака бавило се будућности Кине инсистирајући на темама о демократији, Тибету, корупцији, итд., у којима је доминирала негативна слика ове земље (2014:65).

Када је у питању приказивање арапског света у шпанској штампи, може се рећи да постоји двојако приказивање, односно арапски свет као хомогена и уједињена заједница (у поређењу са шпанском или европском разједињеношћу и хетерогености), што је чешћи начин приказивања, и слика арапског света као хетерогеног и неуједињеног (у оним ситуацијама када се одржава самит Арапске Лиге, Организација Исламске конференције и сл.), са циљем да им се умањи значај (El-Madkouri Maataoui, 2005:61).

Слика која доминира јесте недемократичност њиховог друштва, а већина информација које се добијају из штампе су негативног предзнака, док се оно позитивно углавном игнорише, чиме се ствара нетачна слика арапског света и подржавају се већ постојећи стереотипи (El-Madkouri Maataoui, 2005:61-62). Често је поистовећивање ислама, самим тим и арапског света, са екстремизмом и агресивним понашањем, а најфреквентније речи које се јављају уз реч „арапски” су „проблем”, „конфликт” и „криза” (2005:62).

Иако се од *ABC*-а као десничарског листа очекивало да у потпуности приказује негативну слику другог, то није у свим случајевима било тачно, као што ни *El País*, као левичарски лист, није у свим случајевима био позитивно настројен. Аутор закључује да, када се анализирају ауторске колумне било ког листа, не постоје генерализације, већ их је потребно анализирати појединачно (2005:63).

Мексико, као земља шпанског говорног подручја, у дневном листу *El Mundo* у првој половини 2014. године приказивана је углавном позитивно. У највећем броју случајева извештавало се о нарко-картелима, на другом месту су чланци и вести који су се бавили председником Пењом Нијетом (Peña Nieto), а тек на трећем месту су писци и интелектуалци (Santillán Buelna, 2014:11). Међутим, квантитативном анализом садржаја потврђено је да је ипак доминантно позитивно вредновање са 60,2% свих анализираних чланака, а тек трећина има негативан предзнак (2014:13).

3.8. Преглед досадашњих истраживања репрезентације Републике Србије и Републике Српске у шпанским медијима

Истраживања о репрезентацији Србије у шпанским медијима има веома мало. Углавном је реч о магистарским и докторским дисертацијама које се баве дешавањима деведесетих година 20. века. Када је реч о Републици Српској, није нам познато да је спроведено иједно истраживање о њеној репрезентацији у шпанским медијима.

Белен Морено Гаридо (Moreno Garrido, 2010) бавила се сликом Милошевића у дневном листу *La Vanguardia* у периоду од 11. марта до 20. јуна 1999. године. Ауторка долази до закључка да се у чланцима који су се бавили овом темом, као кривац за бомбардовање увек јавља Милошевић, а у неким случајевима се кривица преноси на цео српски народ. Ово се постиже пре свега цитирањем мишљења и аргумената НАТО пакта, европских и америчких политичара, а игнорисањем друге стране (2010:29-30). У овом периоду у поменутом листу су се веома ретко могла прочитати другачија мишљења и виђења. Стварању дихотомије где је за бомбардовање искључиво одговоран Милошевић, док су на другој, „херојској” страни НАТО снаге, посебно су допринеле ауторске колумне.

Појмови који су најчешће повезивани са Милошевићем су насиље, деспотизам, тврдоглавост и лаж, а од позитивних јавља се само реч стратег у једном случају (2010:34-35). Означен је као једини кривац за ратни конфликт, као што је речено, проглашен је кривим за геноцид и упоређиван са Хитлером, док су речи које су везиване за ситуацију на Косову и које су се односиле на српски народ етничко чишћење, геноцид, варварство и сл. (2010:35).

Неједнако представљање карактеристично је и за писање о жртвама; док су главне вести говориле о избеглицама као жртвама за које је одговоран Милошевић (чиме се и оправдавало бомбардовање Југославије), вести о жртвама за које је одговоран НАТО пакт су просторно маргинализоване у новинама, или су коришћене конструкције којима се имплицира сумња у истинитост информације (2010:37).

У својој докторској дисертацији Хавијер Диес Ромеро (Díez Romero, 2015) бавио се начином на који је приказан рат на Косову на телевизији Телемадрид (*Telemadrid*). У овом раду посебна пажња посвећена је историјском и политичком контексту, како у Југославији, односно Србији, тако и у Шпанији. Сама анализа извештавања у вестима на Телемадриду подељена је на три дела, а обухвата период од 20. марта 1999. године до 20. јуна 1999. године.

Истраживање је показало да су у данима који су претходили почетку бомбардовања приказиване изјаве лидера НАТО земаља и исељавање албанских избеглица са Косова. Према аутору, извештавање је било парцијално објективно у овом периоду и током првих дана бомбардовања, с обзиром на то да су њихови новинари покушали да критички посматрају ситуацију, подсећали су на могућност страдања цивила са обе стране и истицали да је Косово српска провинција која је значајна како историјски, тако и симболички за српски идентитет (Díez Romero, 2015:653).

Међутим, извештавање са лица места није било непристрасно – добијане су филтриране информације од стране НАТО-а, којима се бомбардовање оправдавало као једино решење, а са друге стране, извештавање је вршено са границе између Македоније и Косова, тако да су снимци обухватили само дашавања на овом простору. Забрана југословенских власти, којом је онемогућено извештавање

страних новинара, за последицу је имала још веће окретање ка НАТО-у због недостатка информација.

Па ипак, и поред пристрасног, прозападног извештавања, истраживање је показало да је постојао покушај да се прикаже и друга страна додавањем прилога, попут интервјуа, који би заступали другачије гледиште и пружили информације о стању и ставовима у Србији. Аутор истиче да, иако су се могле наћи критике на рачун бомбардовања и одлука НАТО пакта, ипак је акценат био на томе да се прикаже каква је ситуација међу цивилним становништвом, односно да својој публици прикажу страх и несигурност и српског народа током овог конфликта (2015:655). Са једне стране, доминирају ставови и подаци НАТО пакта, да чак долази до поређења Срба са нацистима и помињања непроверених гласина о постојању концентрационих логора.

Касније почиње да се извештава о српским цивилним жртвама у делу са најважнијим вестима дневника, док је мигрирање Албанаца са Косова почело да губи важност у информисању о овим догађајима. За извештавање је било посебно важан долазак новинарке Тересе Арангурен (Teresa Aranguren) у Београд 17. априла, када аутор уочава промену у извештавању о сукобу (2015:658-659). Са једне стране, дају се информације из прве руке о догађањима у Југославији, али са друге, извештавање је мање објективно будући да је ова новинарка говорила о личним утисцима.

Оно што је обележило наредни период је критички приступ према деловањима НАТО снага и посвећивање више пажње и времена извештавању из Београда, цивилним жртвама и грађанима, чак и у времену после бомбардовања зграде РТС-а, када је Телемадриду било омогућено успостављање само телефонске везе из Београда (2015:659).

У истраживању чији је циљ био анализа сличности и разлика у крос-националним медијима у Европи, као и анализа њиховог извештавања о Европи, једно поглавље је било посвећено извештавању о тзв. Косовском рату у европским медијима (Deirdre, 2003). У односу на друга дешавања, о рату се највише извештавало у британским и холандским медијима, а на трећем месту налазили су се шпански медији, али укупно је највише објављених вести било у немачким, а затим у шпанским. У Британији, Холандији и Шпанији, у извештавању су

доминирале вести о избеглицама са Косова (Deirdre, 2003:90). У штампаним медијима, у случају Шпаније, показано је да је током маја било подељеног извештавања, како пристрасног, тако и неутралног. У наредном периоду истраживање је показало сличне резултате, с тим што је нешто учесталија „национална” реторика (2003:92).

Оно што истиче шпанске медије у односу на остале европске јесте покривање руског становишта о сукобу на Косову и НАТО бомбардовању Југославије, и Русије као посредника током овог сукоба (Deirdre, 2003:95).

4. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

4.1. Критичка анализа дискурса као методолошки поступак

У овом истраживању користићемо методолошки приступ критичке анализе дискурса из перспективе критичке социолингвистике. С обзиром на то да критичка анализа дискурса може да обухвата различите поступке у зависности од врсте и циљева истраживања, као што је објашњено у другом поглављу, овде ћемо представити и образложити поступке које ћемо користити у нашој анализи.

У највећој мери ослонићемо се на методолошки поступак дискурзивно-историјског приступа у анализи који су развили Рајсигл и Водак (Reisigl & Wodak, 2009: 93-94). У питању је тродимензионални приступ, који подразумева идентификовање одређених тема и садржаја дискурса, истраживање дискурзивних стратегија, и коначно проучавање лингвистичких средстава и реализација (2009: 93). Наша анализа ће у највећој мери бити заснована на указивању на доминантне теме у медијском дискурсу и сагледавању коришћених дискурзивних стратегија.

Дискурзивне стратегије, односно начини на које се остварују друштвени, политички, психолошки и дискурзивни циљеви, могу се идентификовати давањем одговора на следећа питања:

1. Која се језичка средства користе за именовање људи, предмета, појава/догађаја, процеса и радњи?
2. Које се карактеристике, квалитети и особине приписују припадницима, предметима, појавама/догађајима и процесима из сфере друштвеног живота?
3. Који су аргументи изложени у предметном дискурсу?
4. Из које перспективе су исказане предметне поставке, додељивана својства и изложени аргументи?
5. Да ли су релевантни искази јасно изнесени; да ли су појачани или ублажени (2009: 93-94).

У овом приступу посматрају се референцијалне, предикационе, аргументацијске стратегије, затим стратегије перспективизације и стратегије појачавања и ублажавања (2009: 94).

Референцијалне стратегије односе се на начине именовања актера у тексту, а предикационе на начине карактерисања актера, које може бити позитивно или негативно. Аргументацијским стратегијама се оправдава, подстиче, легитимише, или пак напада дискриминација одређених група. Перспектива из које полазе аутори или говорници када користе неке од претходно наведених стратегија чине стратегије перспективизације. Овде углавном говоримо о идеолошким перспективама које прожимају дискурс. Стратегије појачавања (интензивирања) и ублажавања, на пример, може се односити на интензитет језика дискриминације.

Такође, биће коришћен и Ван Дијков (Van Dijk, 2009) социо-когнитивни приступ у којем се на тематском нивоу посматра макро-структура текста, а на шематском нивоу, анализирају се шематске структуре, које утичу на текстуалну форму. Шематске структуре, према Ван Дијку, обухватају: наслов, лид, главни догађај, позадину догађаја, историју, контекст, последице, усмене реакције, евалуацију и очекивања (van Dijk, 1988:14). Најистакнутије информације налазе се у наслову текста и лиду.

4.2. Ограничења критичке анализе дискурса као методолошког поступка

Главни проблем критичке анализе дискурса, односно најчешће критике ове дисциплине, не тичу се дескрипције језичких феномена, већ интерпретације дискурса. Не постоје начини да истраживач буде у потпуности сигуран у свој одабир и тумачење корпуса, односно да буде уверен да је у датом контексту његово тумачење једино право. Разлог за то је чињеница да је, уколико прихватимо да је сваки дискурс идеолошки устројен (што је један од основних постулата у теорији критичке анализе дискурса), такође морамо прихватити да иза сваке интерпретације дискурса стоји идеологија истраживача. Чињеница је да је КАД социополитички пристрасна дисциплина, чији истраживачи експлицитно наводе идеолошке основе у својим истраживањима. Управо због тога што истраживачи врше анализу са експлицитно дефинисаним политичким и филозофским ставовима и својим сопственим системом вредности, критичка анализа дискурса не може да да коначне и једнообразне одговоре на проблеме које изучава, односно они ће зависити од интерпретације истраживача.

Бломаерт такође, у критици анализе контекста у истраживању КАД-а, указује да су многи аспекти контекста изостављени, да недостаје етнографска база за анализу контекста, као и да се она превише ослања на здрав разум и претпоставке (Blommaert, 2001:15). Квалитет истраживања зависи од квалитета аргумената, али су и сами аргументи увек подложни анализи и противаргументима других. Сходно томе, проницање у суштину проучаваног проблема зависиће од континуиране дебате и наредних истраживања. Наравно, успех и значај критичке анализе дискурса може се мерити само утицајима које она има (или ће имати) на позитивне друштвене промене и стварање праведнијих односа у друштву.

4.3. Критеријуми за одабир корпуса

Корпус за ово истраживање одабран је првенствено на основу тиража информативних¹⁶ дневних листова у Шпанији. С обзиром на то да се читаност листова на вебсајтовима не мери за све дневне листове, као ни да број претплатника на онлајн издања нису поуздан показатељ читаности, одлучили смо се на поменути критеријум.

Као што је представљено у претходном поглављу, најтиражнији и најчитанији информативни дневни листови су *El País*, *El Mundo*, *La Vanguardia*, *ABC* и *El Periódico*. Желели смо да у истраживање укључимо политички различито оријентисане листове, што би био додатни критеријум у одабиру, међутим, имајући у виду да је *El País* пролевичарски, *El Mundo* продесничарски, а *La Vanguardia* каталонски лист, тражена разноврсност већ постоји међу три најтиражнија листа, чији ће чланци ући у материјал за анализу. У анализу ће ући чланци који су објављивани од 2005. до 2016. године. Овим ћемо обухватити промене власти и у Србији и у Шпанији.

---

¹⁶ Занемарићемо спортске листове, с обзиром на то што нам је циљ да прикажемо како се целокупно српско друштво представља у шпанским медијима, а имајући у виду успехе наших спортиста на европским и светским првенствима, највећи број чланака би се, претпостављамо, управо односио на ова догађања. Такође, у раду ћемо пре свега бити фокусирани на политичке и друштвене догађаје како бисмо указали на скривене интересе и односе друштвено-политичке моћи. Из истих разлога, у корпус нећемо укључити чланке који се баве спортом или спортистима. На исти начин ћемо се односити према чланцима који се бави књижевношћу, културом и туризмом.

Корпус ће обухватити оне чланке који се баве друштвеним и политичким темама, а у којима се јављају речи *Serbia* (Србија) и *Srpska* (Српска). Претрага ће се вршити путем претраживача чланака на вебсајтовима одабраних новина, односно претрагом хемеротека тих новина уколико су доступне за бесплатно коришћење.

С обзиром на то да се велики број чланака друштвене, а поготово политичке тематике заправо бави другим земљама или друштвима, као додатне критеријуме за селекцију користили смо следеће:

- чланци у чијим се насловима јавља реч *Serbia*, односно *Srpska*;
- чланци чија је примарна тематика везана за Републику Србију, односно Републику Српску, или људе из ових земаља;
- чланци чија се примарна тематика не тиче Републике Србије, односно Републике Српске, али чије се веће целине баве једном од ових земаља.
- чланци који се баве сарадњом Краљевине Шпаније и Републике Србије, односно Републике Српске.

У корпус нису ушли интервјуи са нашим уметницима и спортистима, чак и у случајевима да су говорили о друштву и политици, чланци о филмовима и књигама, спорту, туристички прилози (иако се може дискутовати и о томе каква се слика неког друштва ствара на основу чланака културно-уметничке и путописне тематике), писма читалаца и сл. Изузетак од ових критеријума је чланак који се наводно бави уметношћу, тачније изложбом фотографија о Сребреници, зато што се у највећем делу чланка говори о политичким, друштвеним и историјским подацима и ставовима, док је изложба само поменута у једном параграфу (López, 2013).

4.3.1. Представљање корпуса истраживања

Претраживањем речи *Serbia* и *Srpska* на вебсајтовима листова *El País*, *El Mundo* и *La Vanguardia*, дошли смо до података датих у *Табели 1*.

Табела 1. Укупан број чланака са речју *Serbia* и *Srpska*¹⁷

Назив дневног листа	Број чланака у којима се јавља реч <i>Serbia</i>	Број чланака у којима се јавља реч <i>Srpska</i>
<i>El País</i>	5084	45
<i>El Mundo</i>	5143	43
<i>La Vanguardia</i>	19734	233

У Табели 2 представљен је број чланака који се тичу друштвених и политичких тема од 2005. до краја 2016. године. Уколико су се у једном чланку јавиле обе претражене речи, уврстили смо их у обе категорије, с обзиром на то да ћемо и у анализи посебно истраживати репрезентације ових земаља.

Табела 2. Чланци који су уврштени у корпус

Назив дневног листа	Број чланака у којима се јавља реч <i>Serbia</i>	Број чланака у којима се јавља реч <i>Srpska</i>
<i>El País</i>	550	34
<i>El Mundo</i>	623	14
<i>La Vanguardia</i>	607	37

Претрага новина *El País*, иако показује да има више од 5000 резултата, после 5000. чланка онемогућује даљу претрагу. Како се претрага врши од најскоријег чланка ка старијим, последњи чланак који смо могли да уврстимо у корпус (односно први објављени) датира из октобра 2006. године. С обзиром на број чланака, посебно када су у питању чланци о Републици Србији, сматрамо да недостатак ових чланака неће битно утицати на резултате истраживања, посебно када узмемо у обзир друштвено-политички контекст како Краљевине Шпаније, тако и Србије и Српске.

¹⁷ Претрага је извршена 5. септембра 2017. године.

Општа претрага у овом листу дала је 5084 резултата. После селекције чланака, укупан број чланака који је уврштен у корпус је 550.

Иако је претрага на вебсајту листа *El Mundo* олакшана захваљујући напредној претрази, која омогућује одабир времена објављивања чланака, као и тематике, ипак смо извршили општу претрагу, која је дала 5143 резултата за реч *Serbia*. После селекције, у корпус је ушло 623 чланка за реч *Serbia*.

Општа претрага на порталу листа *La Vanguardia* не нуди више од 10 страна резултата и не даје прецизне податке, тако да је коришћена претрага онлајн хемеротеке листа, која обухвата све бројеве ових новина које су објављене од 1881. године до дана претраге. Управо због тога је дошло до неједнаког броја чланака између овог и друга два листа. Важно је напоменути и да општа претрага не даје тачне резултате, зато што се од маја 2011. године резултати удвостручују; пошто је овај лист почео да се издаје не само на кастиљанском, већ и на каталонском језику, сваки чланак у претрази броји се два пута, иако је у питању исти текст.

Период који проучавамо даје укупно 6383 резултата за реч *Serbia*. Како бисмо олакшали претрагу, одабрали смо опцију приказивања само оних чланака који се јављају у листу *La Vanguardia Barcelona* на кастиљанском језику, односно нисмо уврстили резултате на каталонском језику ни резултате у додацима и локалним листовима. Хемеротека претражена на овакав начин нуди 3727 резултата, а у корпус је ушло 607 чланака из овог листа.

Укупно из сва три листа, претрагом и селекцијом у корпус је ушло 1780 чланака.

Када је реч о претрази са речју *Srpska*, на вебсајту *El País-a* објављено је 45 чланака, од којих је 37 објављено у периоду од 2005. до краја 2016. године. Укупно 34 уврштено је у корпус. Уврстили смо и чланке који су објављени у додатку *El País semanal*. У листу *El Mundo* у периоду који истражујемо укупно је објављено 17 чланака, од којих је 14 ушло у корпус. Од 84 чланка у којима се јавља реч *Srpska* у листу *La Vanguardia* у периоду који проучавамо, у корпус је укупно ушло 37 чланака. Од тренутка када се овај лист издаје и на каталонском језику, претрага је дала и три резултата на каталонском који се не јављају у верзији на кастиљанском језику.

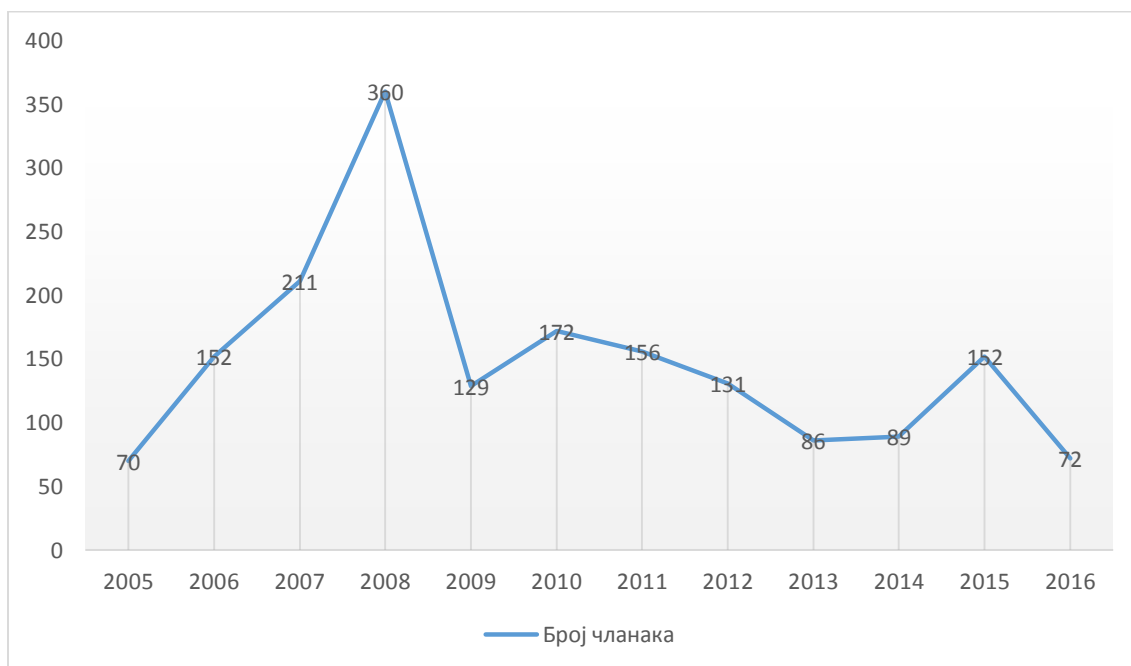
Из сва три листа укупно је ушло у анализу 85 чланака у којима се јавља реч *Srpska*. Као што се може видети, селекција чланака о Републици Српској није строга као за Републику Србију. Међутим, треба имати у виду да назив Републике Српске на шпанском гласи *República Srpska*, али да поједини аутори користе назив *República Serbia de Bosnia* или сличне описне, а не званичне називе, што онемогућава тачну претрагу свих чланака.

Укупно за оба појма, у корпус је уврштено 1865 чланака, од којих се 52 чланка јављају у обе групе.

4.3.2. Класификација корпуса према времену објављивања

На *Графикону 1* приказана је дистрибуција по годинама чланака који су ушли у анализу за Републику Србију.

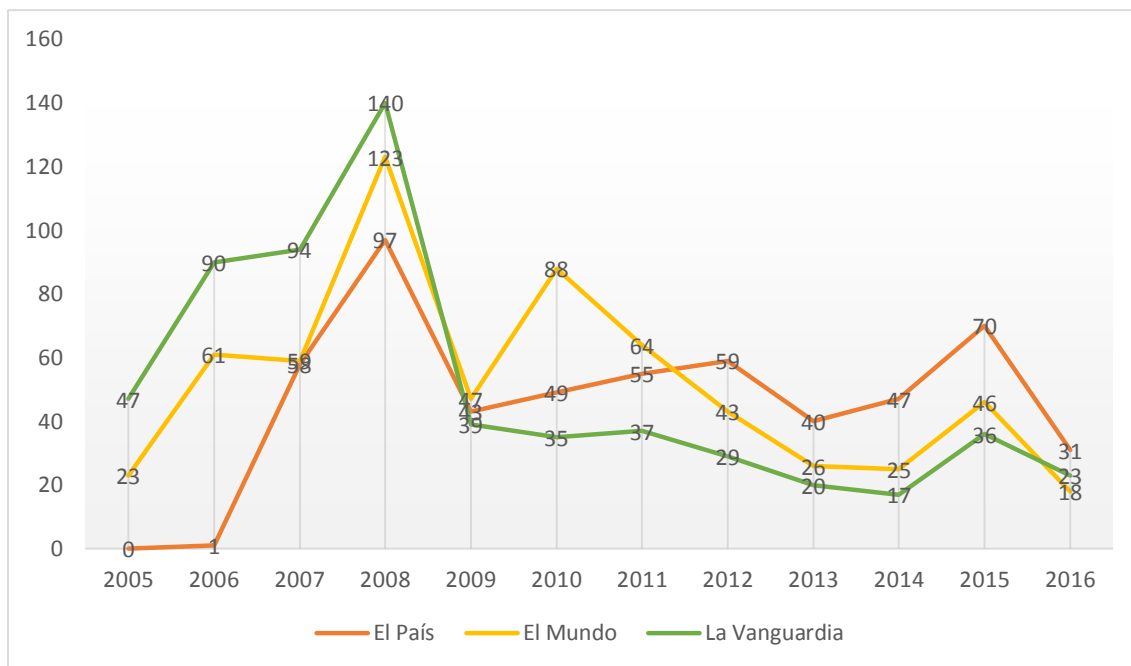
Графикон 1. Учесталост објављивања чланака о Републици Србији

Као што се може видети, највише објављених чланака био је 2008. године, када је Косово једнострано прогласило независност. Ово није неочекивано, не само због важности овакве ситуације за европске земље уопште, већ и за саму Шпанију.

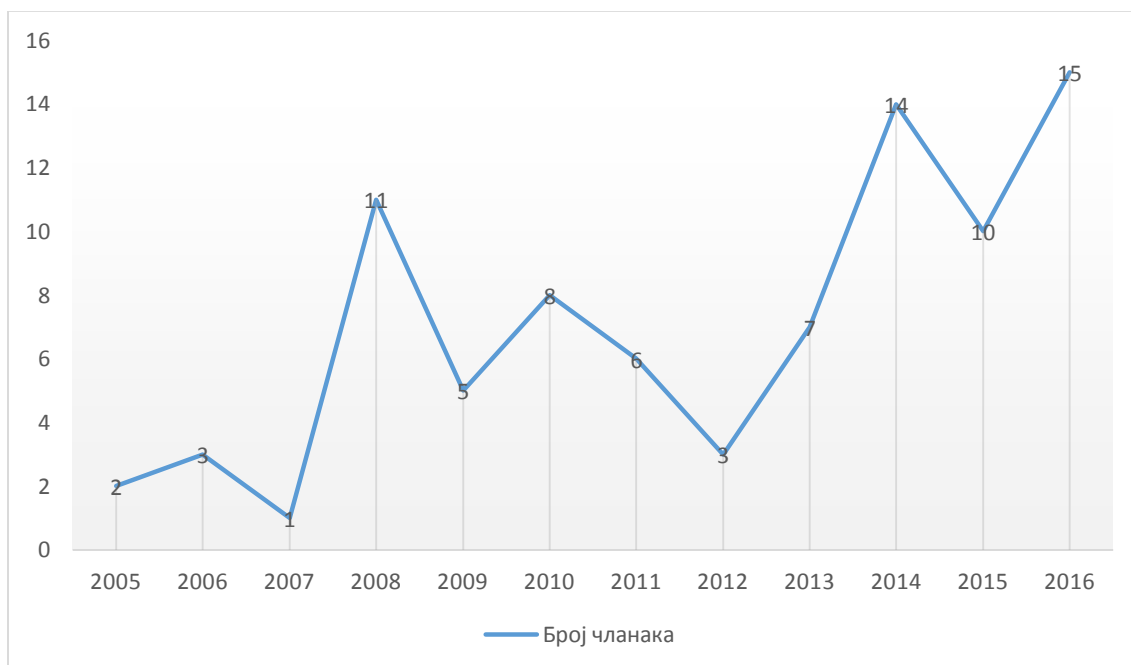
Графикон 2 приказује дистрибуцију чланака према листу објављивања.

Графикон 2. Учесталост објављивања чланака о Републици Србији у појединачним новинама

На Графикону 3 приказана је дистрибуција чланака који су ушли у анализу за претрагу речи *Srpska*.

Графикон 3. Учесталост објављивања чланака о Републици Српској

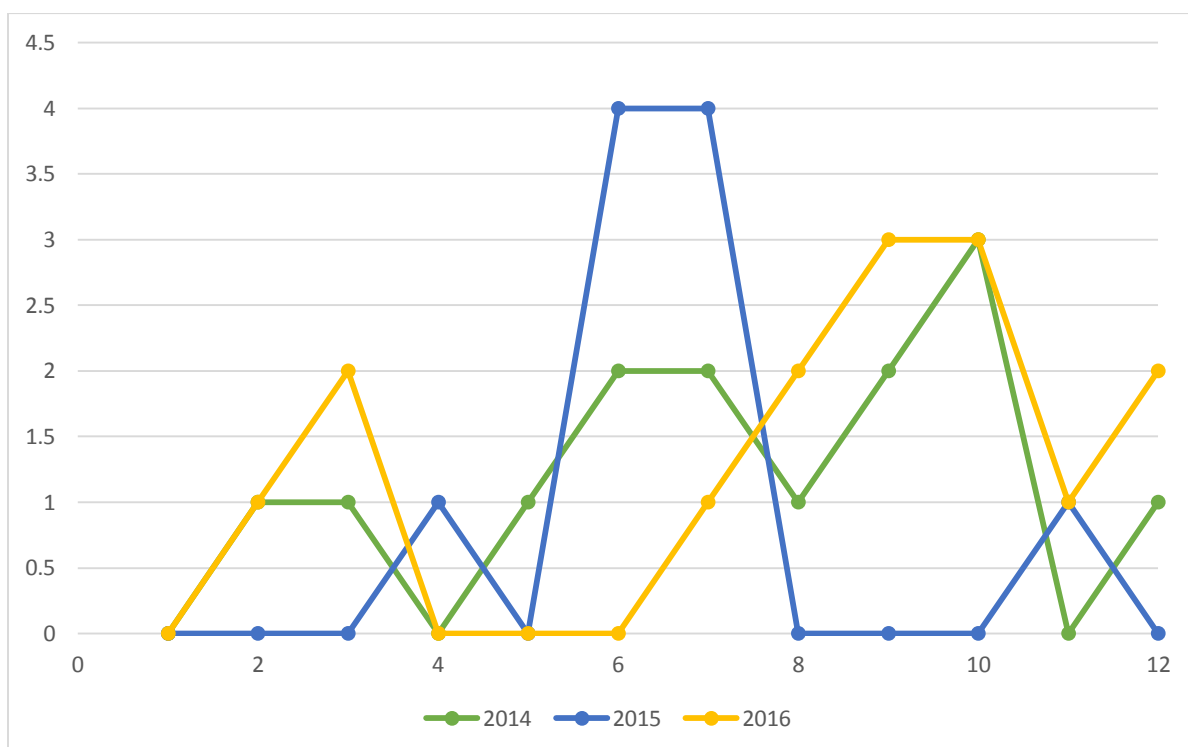

Као што се може видети, 2008. и у периоду од 2014. до 2016. године објављено је више чланака у којима се говорило о Републици Српској него ранијих година.

Догађај који је утицао на повећану заинтересованост за Републику Српску 2008. године јесте долазак Радована Караџића у Хаг. Највећи број чланака из овог периода управо чине извештавања из Хага. Што се тиче периода од 2014. до 2016. године, углавном је реч о чланцима у којима се обележава годишњица Сребренице, што се и види на *Графикону 4*, који показује да су чланци највише објављивани током јуна и јула ових година.

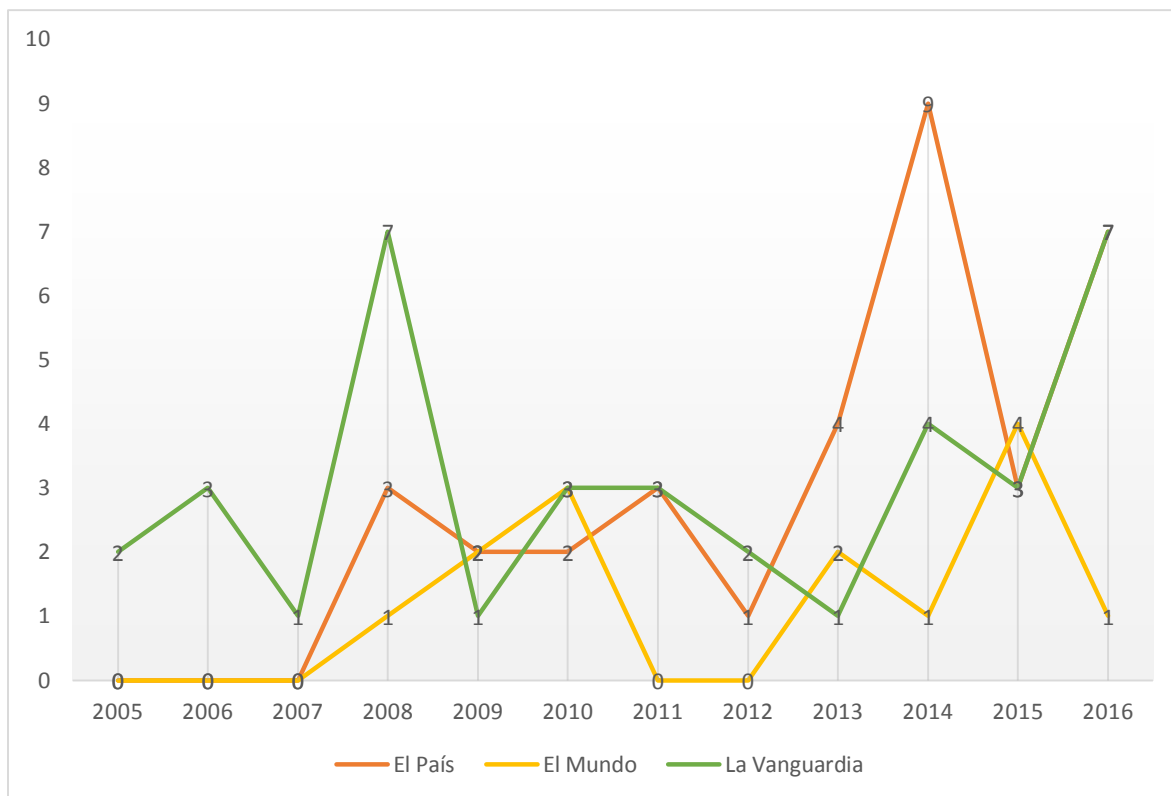
Октобар 2014. такође бележи учесталије објављивање, што се временски поклапа са изборима у Босни и Херцеговини.

Графикон 4. Учесталост објављивања чланака о Републици Српској по месецима од 2014. до 2016. године.

На *Графикону 5* може се видети дистрибуција према појединачним листовима. Графикон показује да је најмање било извештавања у листу *El Mundo*. Лист *La Vanguardia* показао је највеће интересовање 2008. и 2016. године, док је *El País* највише извештавао 2014. године.

Графикон 5. Учесталост објављивања чланака о Републици Српској у појединачним новинама

5. РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ И ДИСКУСИЈА

5.1. Репрезентација Републике Србије у шпанским дневним листовима

5.1.1. *El País*

5.1.1.1. Тематска анализа репрезентације Републике Србије

5.1.1.1.1. Независност Косова

Чланци који су се бавили једностраним проглашењем независности Косова и даљим преговорима између Србије и Косова у највећем броју случајева фокусирали су се на разлоге због којих је потребно да Шпанија призна независност и због чега је једино решење ситуације на Балкану потпуно остваривање независности. У уводним деловима чланака пренела би се актуелна вест, попут самог проглашења, протеста, тренутних резултата преговора, порука ЕУ и сл. Након тога би се читаоцима објашњавали разлози или давали аргументи за косовску независност које можемо да сврстамо у две групе: моралност чина проглашења независности и дихотомија између осталих земаља ЕУ (добро) и Русије (лоше). Неки чланци ће се више бавити критиком става званичне Шпаније, док ће други у својој анализи подвлачити догађаје из 1998. и 1999. године. Наравно, постоје чланци који се не уклапају у доминантни дискурс. Издвојили бисмо чланке објављиване од 2013. године, који говоре о српским жртвама, положају Срба на Косову и дипломатској озбиљности Србије по питању дијалога са Косовом.

Крајем 2007. године објављен је већи број чланака о могућем проглашењу независности Косова¹⁸. Овде се углавном говори о томе да ће већина земаља

---

¹⁸ Између осталих, у питању су следећи чланци: *Terminan sin avances las negociaciones entre kosovares y serbios*, 2007; *Defensa investiga el comportamiento de la Guardia Civil en Kosovo*, 2007; *Serbia ofrece todo a Kosovo, menos la soberanía*, 2007; *Más de 20 países de la UE respaldan la independencia de Kosovo*, 2007; *Una gran coalición política para abordar la independencia de Kosovo*, 2007; *Serbia insiste en conservar Kosovo y desdeña el peligro de volver a aislarse*, 2007; *Serbia tomará represalias contra los países de Occidente si reconocen la independencia de Kosovo*, 2007; *Sin consenso*

Европске уније признати независност Косова уколико буде било проглашено, као и да ће тежити да спречи могуће сукобе. Истовремено, преносе се упозорења Русије да би независност донела одређене последице (нпр. *La UE anuncia "unidad europea" para un Kosovo independiente*, 2007; *Sin consenso en la ONU sobre el futuro de Kosovo*, 2007). Инсистирање на преношењу ставова Русије није само у функцији саопштавања информација, имајући у виду антируски став овог листа (на шта упућују и коментари читалаца). Став листа може се видети у текстовима о улагању вета на планирану резолуцију о Косову Уједињених нација од стране Русије¹⁹, у којима се јасно прави опозиција између земаља ЕУ и САД-а које покушавају да нађу решење, и Русије и Србије које неће дозволити независност (имплицирајући да је то једино решење).

Такође, већина чланака написаних поводом проглашења независности Косова²⁰ бавила се супротстављеним ставовима Русије са једне, и САД-а и Европске уније са друге стране. За Русију се увек наводи да је у питању

---

en la ONU sobre el futuro de Kosovo, 2007; Sarkozy: "La UE ve inevitable la independencia de Kosovo", 2007; Blanco, 2007; Bassets L, 2007a; *Human Rights Watch denuncia abusos contra la población no albanesa en Kosovo*, 2007; *La UE anuncia "unidad europea" para un Kosovo independiente*, 2007.

¹⁹ На пример, реч је о следећим чланцима: *Rusia afirma que la independencia de Kosovo "acarreará las peores consecuencias"*, 2007; *El Consejo de Seguridad de la ONU fracasa en el intento de definir un futuro para Kosovo*, 2007; *Estados Unidos, Francia y Reino Unido retrasan cuatro meses el plan de independencia de Kosovo*, 2007.

²⁰ У питању су следећи чланци: *Miles de kosovares salen a las calles de Pristina a celebrar la inminente independencia*, 2008; *Kostunica condena la declaración del "falso estado" de Kosovo*, 2008; Lobo, 2008g; *El Consejo de Seguridad de la ONU se reúne para abordar la independencia Kosovo*, 2008; *Disturbios en Belgrado ante las embajadas de EE UU y Eslovenia*, 2008; *La oposición de Rusia impide el reconocimiento del Consejo de Seguridad*, 2008; *Miles de serbios de Kosovo se manifiestan en Mitrovica contra la independencia*, 2008; *Las grandes potencias occidentales reconocen a Kosovo y Serbia retira a su embajador en Washington*, 2008; *El parlamento serbio declara 'nulos e ilegales' los actos de la independencia de Kosovo*, 2008; *Bush afirma que la independencia de Kosovo traerá la paz a los Balcanes*, 2008; Bassets, 2008e; *Solana afirma que la UE está unida en relación a Kosovo*, 2008; *"Han creado desolación y lo han llamado paz"*, 2008; *Moscú hace explícito a Serbia su rechazo a la independencia de Kosovo*, 2008; *Miles de serbobosnios protestan contra la independencia de Kosovo en Banja Luka*, 2008; Bassets, 2008a; *La independencia de Kosovo se lleva por delante el Gobierno serbio*, 2008; *La OTAN responderá "con firmeza" a los actos violentos en el norte de Kosovo*, 2008; *Bulgaria, Hungría y Croacia, los primeros vecinos de Serbia en reconocer Kosovo*, 2008.

традиционални савезник Србије (шп. *tradicional aliado de Serbia*), а у чланцима се наводе изјаве утицајнијих земаља које ће признати Косово, попут Велике Британије, Француске и Немачке. Увек се понавља и званични став Шпаније да неће признати једнострано проглашење независности. Поједини чланци посебно се баве утицајем Русије на ово питање, образлажући да себи даје за право да се позива на право вета само зато што има монопол на гас у Европи.

Начин на који се говорило о Косову у овим чланцима може се видети у следећим цитату:

„Ово је историјски дан за Косово, који представља врхунац година борби и патње за Косоваре. То је успело уз помоћ САД-а и Европске уније, својих главних заштитника и упркос потпуном противљењу Русије и Србије, која се осећа неправедно одсечена од територије коју сматра колевком свог националног идентитета”²¹ (Lobo, 2008g).

Идеја о подељености према овој теми провлачила се и у каснијем периоду. Дана када је проглашена независност објављене су изјаве из Баскије (*El Gobierno vasco dice que Kosovo supone una lección para resolver los conflictos de identidad*, 2008) у којима се каже да је у Европи, изузев Србије, Русије и Шпаније, независност Косова прихваћена, а да је овако проглашена независност показатељ како се на миран и демократски начин решавају конфликти који се тичу идентитета.

Насупрот чланцима који говоре о супротстављању Русије, постоје они у којима се образлаже независност са етичке стране. Ова тема јавља се посебно у чланцима који пореде Косово са Каталонијом или Баскијом.

О писању шпанских медија о независности и поређењу са Баскијом и Каталонијом, каже се следеће: „Покушај истребљивања на Косову од стране Милошевића оставило је Србију без аргумената и моралног ауторитета да било шта захтева везано за своју регију са албанским становништвом. Независност Косова није освојило његово становништво, већ су Срби изгубили ову територију својом

---

²¹ „Un día histórico en Kosovo, que supone la culminación de años de lucha y sufrimiento para los kosovares. Y lo hace con el favor de Estados Unidos y la Unión Europea, sus principales patrocinadores, y la oposición total de Rusia y Serbia, que se siente injustamente amputada en un territorio que considera la cuna de su identidad nacional” (прев. аут.).

националистичком агресијом”²² (Bassets L, 2007a). Дакле, свако поређење са ситуацијом у Шпанији се одбацује.

У једном чланку скреће се пажња на положај неалбанског становништва на Косову и напада на српске цркве и манастире, али се и у оваквим текстовима помиње да је НАТО „интервенција” 1999. године била оправдана (*Human Rights Watch denuncia abusos contra la población no albanesa en Kosovo*, 2007), а најављено је и реаговање НАТО пакта у случају да поново избију сукоби на Косову (*La OTAN advierte que utilizará la fuerza si se producen enfrentamientos en Kosovo*, 2007). Чак и у чланцима о ставовима Србије²³ понавља се да већину становништва на Косову чине Албанци, али не и због чега су, осим територијаног интегритета, Косово и Метохија важни за Србију.

Јављали су се и чланци који су се овом темом бавили из оба угла, нпр. Bassets, 2008f. У овом тексту се образлаже већ објављен аргумент да је независност Косова заслужена казна због етничког чишћења и Милошевићеве „Велике Србије”. Аутор овде негира било какву сличност шпанских аутономних покрајина са случајем Косова и сматра да Шпанија треба да стоји уз Немачку, Француску, Велику Британију и Италију, а не Грчку, Кипар, Бугарску и Словачку по овом питању, завршавајући чланак речима: „Ако би требало да се прихвати нека аналогија, то је да насиље никад не треба да буде награђено. Одавде проистиче историјска правда ове независности као одговор на оружану асимилацију, планирану и извршену из Београда”²⁴. Посебан чланак овај аутор посветио је објашњавању да је случај Косова *sui generis* (Bassets, 2008e), као и да није у питању кршење међународног права, за разлику од активности Србије која је следила идеју о „Великој Србији”. Шпанија се оптужује за слабост, јер није одмах признала

---

²² „*Ha sido el intento de exterminio de Kosovo por parte del serbio Milosevic lo que ha dejado a Serbia sin argumentos ni autoridad moral alguna para exigir nada sobre su provincia de población albanesa. La independencia de Kosovo no la han ganado los kosovares, sino que son los serbios los que han perdido este territorio con su agresión nacionalista*” (прев. аут.).

²³ На пример, реч је о следећим чланцима: *Los líderes serbios dicen que "anularán" una independencia unilateral de Kosovo*, 2008; *Serbia anula de forma anticipada la independencia de Kosovo*, 2008.

²⁴ „*Si alguna analogía debiera aceptarse es la de que jamás la violencia debe obtener un premio. De ahí la justicia histórica de esta independencia en respuesta a la asimilación por las armas planeada y ejecutada desde Belgrado*” (прев. аут.).

независност Косова. О значају питања Косова за Европску унију говори се на следећи начин: „Највећа криза коју је претрпела ЕУ у целој својој историји били су ратови етничког чишћења започети на Балкану због српског национализма”²⁵ (Bassets, 2008a).

Одлука Међународног суда правде да је проглашење независности било легално била је тема неколико чланака, а поједини су такође били усмерени на објашњавање разлика између Косова са једне, и Каталоније и Баскије са друге стране²⁶. И у овим чланцима понавља се да, уз Шпанију, независност нису признале Русија, Кина и Индија. У првом чланку поводом овог догађаја говори се о српским жртвама рата на Косову, али тек након објашњавања колико је страдало Албанаца и улози НАТО пакта у заустављању даљег сукоба бомбардовањем (Ferrer, 2010h).

На слично кадрирање наилазимо у чланку Torreblanca, 2013, који се бавио односом Шпаније и Косова. Тачније, поново је у питању критика спољне политике Шпаније јер не може да одвоји случај Косова од случаја Каталоније, а са друге стране, критика сепаратистичких струја у Каталонији и Баскији, које користе Косово за своје циљеве. Други део чланка посвећен је тумачењу прилика на Косову деведесетих година, односно „националистичком лудилу” у Србији и „геноцидним намерама”, на шта су млади са Косова морали да пруже оружани отпор, јер у том тренутку нису имали подршку међународне заједнице. Објављен је још један чланак о истој теми (Culla i Clarà, 2013). Шпанија се критикује што упорно не признаје независност Косова, упркос томе што су Србија и Косово постигли договор о нормализацији односа, Међународни суд правде донео одлуку да је проглашење независности било легално, а и што су већина чланица ЕУ и скоро све западне земље признале независност. Понавља се да се Шпанија налази у друштву Русије, Казахстана, Кине, Ирана и сл. Ово се повезује са недостатком демократије.

---

²⁵ „*La mayor crisis que ha sufrido la UE en toda su historia fue la sucesión de guerras de limpieza étnica desencadenadas en los Balcanes por el nacionalismo serbio*” (прев. аут).

²⁶ О одлуци Међународног суда правде и реакцијама на ову одлуку писало се у следећим чланцима: Ferrer, 2010h; Sáiz, 2010; *Serbia asegura que nunca reconocerá la independencia de Kosovo*, 2010; González, 2010; Martínez de Rituerto, 2010a; *Serbia prepara una ofensiva diplomática para tratar de frenar los reconocimientos de Kosovo*, 2010; Martínez de Rituerto, 2010c; Noguer, 2010; *El Gobierno considera "irreal" la comparación entre España y los Balcanes*, 2010; *Moratinos asegura que España seguirá sin reconocer a Kosovo como país*, 2010.

Луис Прадос (Luis Prados) бавио се ставом Шпаније према независности Косова (Prados, 2009b). Прадос пише о недоследности званичне Шпаније, која је као чланица НАТО пакта учествовала у рату на Косову 1999. године, и која је подржала Ахтисаријев план, а затим одбила да призна независност Косова. Наводе се изјаве Лулзима Пеција о штети коју је Косову начинио овакав поступак Шпаније, и да је грешка повезивати случајеве Баскије и Каталоније са њиховим, јер на тим територијама није било етничког чишћења. Такође су пренесене оптужбе косовских представника да Шпанија утиче на земље Латинске Америке како не би признале Косово и да Шпанија није требало да прекрши јединствен став ЕУ. Повод за овакав чланак је кандидатура тадашњег министра спољних послова Шпаније, Мигела Анхела Моратиноса, за шефа европске дипломатије као високи представник ЕУ.

Што се тиче самог рата на Косову, могао се прочитати следећи став:

„То је свакако била полемична акција [...] Да је све било само до српског диктатора и његових пријатеља (на пример Русије), Косово би сада била српска покрајина скоро без косовских Албанаца (већина би била протерана или физички елиминисана). То је био рат без правног покрића са тачке гледишта Уједињених нација, али заснована на снажном међународном консензусу и на јасним циљевима, успостављеним на чврстој моралној основи [...] У Београду само се мисли на Србе са Косова и на очување територије која је више митолошка него историјска, као што су цркве и симболична места; становници Косова нимало не интересују Србију”²⁷ (Bassets L, 2007b).

Текст се наставља идејом да је независност Косова једино решење којим би се могао успоставити мир на Балкану.

У чланцима који су говорили о рату на Косову 1999. године, на шта смо већ указали, понавља се теза да је успешно остварени циљ бомбардовања био спречити

---

²⁷ „*Aquella fue una acción ciertamente polémica [...] Si hubiera sido exclusivamente por el dictador serbio y sus amigos (Rusia por ejemplo), ahora Kosovo sería una provincia serbia sin apenas población albanokosovar (habría sido expulsada o eliminada físicamente en su mayoría). Fue una guerra sin cobertura legal desde el punto de vista de Naciones Unidas pero basada en un fuerte consenso internacional y en unos objetivos claros, sustentados en una sólida base moral [...] Desde Belgrado sólo se piensa en los serbios de Kosovo y en mantener un territorio más mitológico que histórico, así como sus iglesias y lugares simbólicos; los kosovares no tienen el menor interés para Serbia*” (прев. аут.).

етничко чишћење албанског становништва (нпр. Lobo, 2009a). Независност Косова у овом чланку тумачи се као грешка што ЕУ и САД нису завршиле оно што су започеле, односно што су пустиле да Србија сама решава ово питање. Закључује се да је тиме створена ситуација да је једино решење за Косово проглашење независности. Такође се говори о проблемима које је Србија имала да одржи демократску власт, као и да од 2008. године траје покушај друге транзиције са Владом која „тежи уласку у ЕУ и да остави за собом прошлост испуњену митовима, лажима и крвљу”²⁸.

Од 2013. године објављено је више чланака којима је фокус био на положају Срба или преношење става Србије у позитивном светлу, иако и даље наилазимо на чланке писане на исти начин као ранијих година.

Објављена су три чланка о ставовима и животу српског становништва на Косову после договора Србије са Косовом. У једном се говори, уз изјаве појединаца, да се осећају издано од стране Србије, јер јој је важнији улазак у Европску унију (Rizzi, 2013b). Други чланак говори о суживоту српског са албанским становништвом, страху и смањењу тензија на овој територији од проглашења независности (Rizzi, 2013d). Говори се и о јако лошем положају Срба на северу Косова, иако се у теорији мањинама дају широка права. Наводи се да је највећи проблем коришћење матерњег, односно српског језика (Montes Torralba, 2015d).

За разлику од претходних година, 2014. објављен је чланак који за проблеме у практичној примени споразума о нормализацији односа криви косовску страну (Sahuquillo, 2014e). Иако се објашњава да је до застоја у преговорима дошло због избора на Косову, ипак се по први пут не говори о Србији као страни која успорава дијалог.

Суђење за злочине против Срба и Рома почињених од стране ОВК-а после бомбардовања 1999. било је тема једног чланка 2014. године (Fariza, 2014). Ово је први чланак који говори о постојању српских жртава на исти начин на који се говорило о жртвама других страна током сукоба деведесетих година.

---

²⁸ „*que aspira a entrar en la UE y dejar atrás un pasado lleno de mitos, mentiras y sangre*” (прев. аут.).

5.1.1.1.2. Улазак у ЕУ

Код чланака који су се бавили овом темом не наилазимо, на пример, на текстове о (не)напредовању Србије по питању државних и друштвених реформи које представљају услов за приступање ЕУ, већ је њихов фокус најпре на изручењу Младића и Караџића (нпр. Martínez de Rituerto, 2009b), а затим на односу са Косовом (нпр. Martínez de Rituerto, 2011a; *Serbia y Kosovo sellan un acuerdo que abre la vía europea a Belgrado*, 2012). Поготово од 2012. године важан аспект поприма питање српског национализма, након прихватања кандидатуре Србије²⁹.

Јављали су се и чланци који су обухватили сва три угла посматрања. На пример, коментаришући предстојеће изборе, објашњено је да Брисел одбијањем кандидатуре не жели да омогући националистима да дођу на власт „у земљи у којој половина становништва не верује да су Радован Караџић или Ратко Младић одговорни за злочине за које им се суди у Хагу”³⁰ (Martínez de Rituerto, 2012b). Рамон Лобо, са друге стране, острашћеније говори о Србији (Lobo, 2012). Прве реченице његовог чланка гласе: „Осам година касније, Србија следи исти пут као и Хрватска ка Европској унији. То је време које је било потребно да пропаганда жртве дође до прагматизма”³¹. Међутим, иако се говори о поразу Србије, њеним ратним злочинцима и ултранационализму, такође се на неки начин и правда, објашњавајући да се од Србије очекује колективна катарза јер је изгубила рат, за разлику од Хрватске.

Као и у текстовима о Косову, овде наилазимо на предочавање односа Србије и Русије. Међутим, за разлику од тих чланака, овде се не износи јединствен став новинара анализираниог листа. Одбијање Србије да уведе санкције Русији била је тема једног чланка (*Serbia pide a la UE no participar en las sanciones a Rusia por razones históricas*, 2014). Сам текст је написан неутрално, уз изјаве званичника

---

²⁹ Реч је о следећим чланцима: *La UE pacta la concesión a Serbia del estatus de candidato a la adhesión*, 2012; Martínez de Rituerto, 2012c; Martínez de Rituerto, 2012b; Lobo, 2012; Martínez de Rituerto, 2012a;

³⁰ „un país donde la mitad de la población no cree que Radovan Karadzic o Ratko Mladic sean responsables de los crímenes por los que se les juzga en La Haya” (прев. аут.).

³¹ „Ocho años después, Serbia sigue el mismo camino de Croacia hacia la Unión Europea. Es el tiempo que ha necesitado la propaganda victimista para llegar al pragmatismo” (прев. аут.).

Србије и Европске уније, које су такође биле умереног тона. Током 2014. године објављено је више чланака о Русији, али и о српско-руским односима (нпр. Sahuquillo, 2014f; Sahuquillo, 2014d). Однос Србије и Русије тумачи се као руско показивање моћи на Балкану и удаљавање Србије од ЕУ, мада се донекле ублажава намера Србије речима да по питању енергетике зависи од Русије (Sahuquillo, 2014f). Међутим, у истом чланку дају се изјаве професора и аналитичара који говоре о двојној политици Србије, због које може много да изгуби. Други чланак истог новинара (Sahuquillo, 2014d) хвали политику Србије, јер успева да направи равнотежу између Русије као савезника и Европске уније, називајући је „прихватљивим акробатом” (шп. *un acróbata aceptable*). У овом чланку дају се изјаве људи који подржавају ову врсту политике Србије.

5.1.1.1.3. Избори

Избори су представљени као борба између две Србије – оне просвећене, демократске, позитивне, и друге, националистичке, назадне и агресивне. У скоро свим чланцима помињу се Косово, Милошевић и хашки оптуженици. Од 2012. године наилазимо на позитивније извештавање, где се анализирају могућности напретка Србије.

У најави председничких избора за 20. јануар 2008. године само се наводи да ће се одржати у време које је веома тешко за Србију, пре свега због будућности Косова и Метохије, и да ће се борба, према анкетама, водити између Бориса Тадића и Томислава Николића (*Serbia convoca elecciones para el 20 de enero*, 2007). Сами избори оцењени су као борба између две Србије, једне која гледа у прошлост и друге која је европска (Lobo, 2008f). По објављивању резултата првог круга могле су се прочитати информације о хашким оптуженицима и Косову као питању које је доминирало у предизборном дискурсу. Објављен је и чланак који директно говори о жељи Европске уније да се у другом кругу гласа за Тадића (*La UE anima a Serbia a decidirse por la integración de la mano de Tadic*, 2007), али и интервју са Томиславом Николићем после победе у првом кругу (Lobo, 2008a).

Парламентарни избори 2008. године, одржани 11. маја, поново су представљени као сукоб две Србије, односно националистичких и демократских

снага³²: „Срби су ове недеље, поново, имали кључни састанак са гласачким кутијама, овога пута да би изнова одабрали да ли ће се упутити ка Европи или ће сачувати своју поносну изолованост”³³ (*El presidente serbio proclama la victoria de la coalición proeuropea en las parlamentarias*, 2008).

Чланци писани током предизборне кампање за председничке и парламентарне изборе 2012. године бавили су се економским проблемима и будућности уласка у ЕУ. Није било речи о постојању две Србије, националистичке и проевропске, већ се наглашава да се главни кандидати и партије залажу за улазак у ЕУ.

Међутим, после објављивања резултата избора, ставови се мењају. Нећемо улазити у начин на који је Томислав Николић представљен у овом листу, већ ћемо се усмерити само на коментаре о Србији и Србима. Говори се о забринутости за даљу оријентацију Србије: „То што је Србија за председника одабрала Томислава Николића, у трећем покушају, више је него забрињавајуће за Европску унију која само што је ову балканску земљу учинила кандидатом за интеграцију”³⁴ (*Presidente Nikolic*, 2012). Затим, понављају се судови и ставови о Србији у којима се сви догађаји деведесетих тумаче као последица српског национализма. На пример, у истом чланку могли смо да прочитамо следеће: „У Србији и даље круже духови етничког ултранационализма који је проузроковао застрашујућу европску трагедију којом се завршио век”³⁵. Могућност проруске политике, однос према жртвама Сребренице и начин решавања питања Косова истичу се као могући проблем за стабилност Балкана (Sánchez Costa, 2012g). У неким чланцима пренете

---

³² У питању су следећи чланци: *Serbia inicia el proceso para adelantar las elecciones*, 2008; *Serbia disuelve el Parlamento y convoca elecciones anticipadas*, 2008; *Serbia decide celebrar elecciones parlamentarias y locales también en Kosovo*, 2008; *El presidente serbio proclama la victoria de la coalición proeuropea en las parlamentarias*, 2008; *Los partidos serbios buscan alianzas para formar Gobierno*, 2008.

³³ „Los serbios han tenido este domingo, otra vez, una cita crucial con las urnas, esta vez para elegir de nuevo entre encaminarse hacia Europa o mantener su orgulloso aislamiento” (прев. аут.).

³⁴ „Que Serbia haya elegido presidente a Tomislav Nikolic, en su tercer intento, es más que preocupante para una Unión Europea que acaba de hacer al país balcánico candidato a la integración” (прев. аут.).

³⁵ „En Serbia siguen rondando los fantasmas del ultranacionalismo étnico que causó la aterradora tragedia europea con la que finalizó el siglo” (прев. аут.).

су изјаве појединих гласача из Београда који говоре да ће гласати за мање зло, што за њих представљају демократе (нпр. Sánchez Costa, 2012d; Sánchez Costa, 2012e).

Са друге стране, има аутора који другачије говоре о Србији после објављивања резултата. Андреа Риси тумачи резултате као последицу лоше економске ситуације и корупције, а не као одраз друштва које се и даље бави прошлошћу, иако признаје да на Бакану и даље има мржње (Rizzi, 2012d).

Формирање Владе између СНС и СПС-а са Ивицом Дачићем на челу обрађено је само у једном чланку, у којем се изражава сумња да ће Србија моћи ефикасно да настави са евроинтеграцијама и дијалогом са Косовом (*Serbia retrocede*, 2012). У чланку се износи теза да „враћање Србије у прошлост” не помаже регионалном помирењу. Годину дана после избора, а након постигнутог договора са Косовом, објављен је чланак који позитивно говори о новој власти у Србији, која, према речима ауторке, иако „има радикалну прошлост, чврсто удаљава земљу од најгорих националистичких инстинкта”³⁶ (Rizzi, 2013g). Овде се говори и о односима Србије са Русијом и Републиком Српском; објашњава се да становништво Србије гаји симпатије према Русији, али да она не нуди реална решења за развој Србије као ЕУ, као и да је очигледно удаљавање од Републике Српске, односно њених непопустиљивих ставова.

5.1.1.1.4. Суђења у Хагу

Када је реч о хапшењима и пресудама углавном су објављиване агенцијске вести у којима се говори о дужини казне и злочинима за које су оптуженици били процесуирани³⁷.

---

³⁶ „con un claro pasado radical está alejando con contundencia el país de los peores instintos nacionalistas” (прев. аут.).

³⁷ Неки од чланака су следећи: *Detenido el supuesto criminal de guerra serbobosnio Zdravko Tolimir*, 2007; *El TPIY condena a 35 años al ex líder de los serbios en Croacia*, 2007; *Detenido el ex general serbio Vlastimir Djordjevic acusado de crímenes de guerra*, 2007.

Највише интересовања у шпанској штампи изазвало је хапшење и суђење Радовану Караџићу³⁸ и Ратку Младићу³⁹. У случају оба оптуженика чланци су били усредсређени на злочине у Сребреници и Сарајеву, али и значају који сарадња Србије по питању изручења има за њен улазак у ЕУ. За разлику од српских оптуженика, оптуженици других страна конфликта неретко се представљају као хероји, а њихови злочини помињу се уопштено или се о њима уопште не говори.

У скоро свим чланцима говори се о масакру у Сребреници и такозваном геноциду у Сарајеву, уз шта се увек понавља број од 8000 погинулих муслимана, односно 12000 људи за време опсаде Сарајева. Радован Караџић се у појединим текстовима назива „касапином Сарајева”, слично као што ће Ратко Младић бити означаван као „касапин Сребренице”, чак и у чланцима који су објављивани пре

---

³⁸ Објављени су следећи чланци: *Detenido en Serbia Radovan Karadzic, el criminal de guerra más buscado de Europa*, 2008; *Radovan Karadzic, 'El Carnicero de Sarajevo'*, 2008; *Sarkozy dice que la detención es "un paso importante" de Serbia hacia Europa*, 2008; *Una sangrienta carrera política*, 2008; *Detenido en Serbia Karadzic, el criminal de guerra más buscado*, 2008; *Celebración en Sarajevo, disturbios en Belgrado*, 2008; *La justicia serbia estudia extraditar a Karadzic a finales de esta semana*, 2008; *Una de las indentidades falsas de Karadzic*, 2008; Bassets, 2008b; Bassets, 2008c; *Choques entre radicales y policía durante la protesta por la extradición de Karadzic*, 2008; *Los ministros de Exteriores de la UE esperarán al informe del TPYI para descongelar el pacto de adhesión de Serbia*, 2008; *Karadzic llega al Tribunal de La Haya*, 2008; *Karadzic comparece ante el Tribunal Penal Internacional para la ex Yugoslavia sin sus abogados*, 2008; *Karadzic: "EE UU me prometió que nunca sería juzgado en el TPIY"*, 2008; *Karadzic rechaza de nuevo pronunciarse ante el TPIY*, 2008; *Karadzic se niega a declararse culpable o inocente y reta al tribunal de la ONU*, 2009; Ferrer, 2009c; Ferrer, 2009j; *Karadzic denuncia que fue detenido ilegalmente y pide compensación al TPIY*, 2009; Ferrer, 2009e; Ferrer, 2009b; Ferrer, 2009a; Ferrer, 2009i; Ferrer, 2009k; Ferrer, 2009l; Ferrer, 2009h; Ferrer, 2009d; Ferrer, 2010d; Ferrer, 2010c; *El juicio contra Karadzic se reanuda el 13 de abril*, 2010; Ferrer, 2010e; Altares, 2010b; Ferrer, 2012h; Ferrer, 2013d; Ferrer, 2014e; Ferrer, 2014c; Ferrer, 2016a; Arria, 2016.

³⁹ На пример: *La policía estrecha el cerco sobre Ratko Mladic en Serbia*, 2008; *Mladic, una "bomba de relojería"*, 2008; *Fuerzas de la UE hallan documentos en una vivienda de un antiguo aliado de Mladic*, 2008; Ferrer, 2009n; Ferrer, 2010b; Ferrer, 2010i; Ferrer, 2011v; Ferrer, 2011g; *El periplo siniestro de un genocida*, 2011; Ferrer, 2011e; *El Tribunal de Belgrado ve a Mladic apto para ser extraditado a La Haya*, 2011; Rizzi, 2011c; Ferrer, 2011w; *El general niega su implicación en la masacre de Srebrenica*, 2011; Rizzi, 2011b; Ferrer, 2011a; Ferrer, 2011r; Ferrer, 2011i; Ferrer, 2011f; Ferrer, 2011q; Ferrer, 2011t; Ferrer, 2011u; Ferrer, 2011p; Ferrer, 2011s; Ferrer, 2012c; Ferrer, 2012d; Ferrer, 2012a; Ferrer, 2012e; Ferrer, 2012i; Ferrer, 2014g; Ferrer, 2014f; Ferrer, 2016e; Ferrer, 2016h.

почетка суђења. О Карацићу се говорило као о најтраженијем ратном злочинцу у Европи после Другог Светског рата и човеку који је желео да створи „Велику Србију”. Што се тиче рата од 1992. до 1995. године, објашњава се да је од проглашења Републике Српске започео напад, организован од стране Карацића, на хрватске и муслиманске објекте и то са циљем да се освоје територије (*Radovan Karadzic, 'El Carnicero de Sarajevo', 2008*). Посебан чланак посвећен је протестима у Србији у којима је повређен један шпански репортер, а наглашено је да националисти Карацића сматрају херојем (*Choques entre radicales y policía durante la protesta por la extradición de Karadzic, 2008*).

Карацићева изјава о сумњи о званичном броју жртава и манипулисању ДНК анализама квалификовано је као покушај да се умањи величина злочина (Ferrer, 2009j; Ferrer, 2009c). Све Карацићеве изјаве у којима се брани српска страна или умањује број жртава или величина злочина дате су под наводницима, или кроз цитате, док је страна коју заступа тужилаштво или објашњења о ком се догађају ради наведено као обичан текст, одмах након његових изјава (в. и Ferrer, 2010d; Ferrer, 2010c). Такође се говори о жељи да се убрза суђење, што би могло да доведе до незадовољавајуће пресуде (Ferrer, 2009c). Посебан чланак посвећен је изјавама Сержа Брамерца (Serge Brammertz), тужиоца Хашког трибунала, да број жртава није битан, већ разлог убиства (Ferrer, 2009a).

Први чланак поводом хапшења Младића (Ferrer, 2011v) говори детаљно о оптужбама. На самом почетку напомиње се да његови пронађени дневници показују сарадњу Србије у етничком чишћењу, а тек накнадно да Тужилаштво то треба да докаже. Што се самих дневника тиче, осим излиставања информација из њих, каже се да је реч о осамнаест књига са белешкама на ћириличном писму, иако то није важна информација.

Текст посвећен протестима због Младићевог хапшења говори о две струје у Србији, у којој је оно становништво које је задовољно хапшењем напредно и проевропско, док су они који се томе противе везани за прошлост и назадни:

„Манифестација је учинила да неколико видова сукобљеног политичког пулса који потреса Србију буду очигледни, између једне душе која је више проевропска и друге, недвосмислено хладне и непријатељске према Западу [...] Трг

је осликавао обресе ових душа: изгледало је да је већи део протестаната у главни град дошао из унутрашњости”⁴⁰ (Rizzi, 2011b).

Било је текстова у којима се преносе изјаве појединих сведока о геноциду и у којима се описују лична искуства (нпр. Ferrer, 2012l). На овај начин се конкретизује и индивидуализује злочин, чиме се оставља већи утисак на читаоца. Недостатак сличног извештавања са суђења других страна током година је оно што говори о пристрасности, а не само постојање оваквих чланака.

На исти начин обрађено је хапшење и суђење осталим српским оптуженицима (нпр. Ferrer, 2011c; Ferrer, 2011l; Ferrer, 2011m; Ferrer, 2015h; *El TPIY absuelve al ex presidente serbio Milan Milutinovic*, 2008; Ferrer, 2013c), укључујући ослобађајуће пресуде. У случајевима ослобађајућих пресуда, злочини се детаљно описују и наглашава се да су почињени од стране српских трупа или организовани од стране Србије, али се објашњава да није било доказа да се донесе другачија пресуда (нпр. Ferrer, 2013a).

О оптуженицима осталих страна конфликта мање се писало. У агенцијским чланцима, као и у случају српских оптуженика, увек ће бити речи који је злочин у питању. На пример, у чланку који најављује почетак суђења Готовини, наводи се да је у операцији „Олуја” прогнано 200 000 Срба из Крајине, али се наводи и податак да су ту територију претходно заузели „хрватски Срби” (*El general croata Ante Gotovina, en el banquillo de los acusados por la matanza de la Krajina*, 2008). У тексту који говори да је Тужилаштво тражило казну од 27 година затвора, и у којем се помињу злочини против српског становништва (слично као кад су у питању Карацић и Младић), коментар новинара је био следећи: „За разлику од других оптуженика, међу њима и самог Карацића, који су користили оптуженичку клупу за своју обманљиву политику, Готовина каже да је учинио ’све што је било у његовој могућности да спречи њему приписане злочине”⁴¹ (Ferrer, 2010f). Такође

---

⁴⁰ „La manifestación hacía evidentes varios aspectos del conflictivo pulso político que agita Serbia, entre un alma más proeuropea y otra decididamente fría u hostil hacia Occidente [...] La plaza dibujaba los contornos de esas almas: gran parte de los manifestantes parecía haber llegado a la capital del interior del país” (прев. аут.).

⁴¹ „A diferencia de otros acusados, entre ellos el propio Karadzic, que aprovechan el banquillo para sus soflamas políticas, Gotovina dice que hizo "todo lo posible por evitar las atrocidades imputadas"” (прев. аут.).

се говори о томе да га Хрвати, за које се напомиње да већина припада католичкој вероисповести, сматрају херојем (Ferrer, 2011h). За разлику од чланака у којима се критикује истоветан однос Срба према Караџићу и Младићу, овде се каже следеће: „За многе грађане Готовина симболише хрватску нацију. Због тога, осуђујућа пресуда баца сенку на њихову борбу против српског агресора”⁴².

Чланци о хапшењима људи које Србија тражи за ратне злочине писани су на другачији начин него када су у питању српски оптуженици. У њима се само уопштено говори о почињеним злочинима, или се они чак ни не помињу (нпр. *Bulgaria excarcela a un ex primer ministro de Kosovo*, 2009). Почетак чланка о хапшењу Јована Дивјака у Аустрији исте је структуре као и чланци о српским оптуженицима и људима траженим за ратне злочине, али је други део чланка посвећен његовој одбрани, уз цитате да Србија политизује правду тражећи изручење ратног хероја, иако годинама није изручила своје ратне злочинце (Símula, 2011a). Сам наслов чланка говори да није у питању злочинац, већ бранитељ.

У чланку о највећим ратним злочинцима рата деведесетих, помињу се само Милошевић, Караџић и Младић - ни једном речју не говори се да су злочине чиниле и друге стране сукоба, нити се помињу имена појединаца (Villena, 2012c). Чак и у текстовима у којима се помињу оптуженици других страна, укратко се објашњава који су били њихови злочини, док се за српске оптуженике описују наводни начини убијања и мучења (нпр. Ferrer, 2012h). Поводом двадесетогодишњице постојања Хашког трибунала, осим података о броју оптужених и осуђених, наводе се имена само српских оптуженика и говори се о идеји „Велике Србије” (Ferrer, 2013f).

Ретки су чланци који не следе поменуте структуре. Један од њих је Алонсова анализа рада Хашког трибунала поводом уласка Хрватске у ЕУ (Alonso, 2013). Овде се на исти начин третирају балканске земље у погледу „суочавања са криминалном прошлошћу” (шп. *el enfrentamiento del pasado criminal*). Иако се говори о „Великој Србији”, помиње се и „Велика Хрватска”, а уз Сребреницу, говори се и о операцији „Олуја”. Ослобађајуће пресуде како хрватских, тако и српских оптуженика, тумаче се као неуспех Суда да испуни основни циљ, а то је избегавање колективне кривице. Поводом рада Хашког трибунала речено је и да је *једина* изненађујућа пресуда

---

⁴² „Para muchos ciudadanos, Gotovina simboliza a la nación croata. Por eso, un veredicto condenatorio ensombrece su lucha contra el agresor serbio” (прев. аут.).

ослобађање Војислава Шешеља, док су такве пресуде за Харадинаја и Готовину само „полемичне” (Ferrer, 2016f).

5.1.1.1.5. Сребреница и ратови деведесетих

Тема Сребренице била је актуелна скоро сваке године у периоду око годишњице злочина⁴³. У овим чланцима се, пре свега, говорило о жртвама: о броју погинулих, начинима погибије, пренета су сведочења преживелих или чланова њихових породица. Други угао извештавања, најчешће у истом чланку, била је српска одговорност за овај злочин. У мањем броју чланака обратила се пажња на став званичне и незваничне Србије, као и однос Русије према називању овог злочина геноцидом.

У сваком чланку понавља се број жртава (у зависности од чланка говори се о броју од шест до најчешће осам хиљада мушкараца и деце), а понекад се дају изјаве појединих чланова породица жртава.

Одавање поште и тражење опроштаја од стране Бориса Тадића у Вуковару, осим описивања „једне од најкрвавијих и најцрњих епизода рата у бившој Југославији”, протумачено је као начин да се Србија приближи Европској унији, уз коментар да то није довољно без потпуне сарадње са Хашким трибуналом, односно док се Хацић и Младић не изруче суду (*El presidente de Serbia pide perdón por la matanza de la localidad croata de Vukovar*, 2010). Николићево тражење опроштаја за Србију, са друге стране, протумачено је као „гест од огромне важности” (шп. *un gesto de enorme importancia*) за помирење на Балкану и за интересе Србије да се приближи ЕУ (Rizzi, 2013h). У овом чланку се такође понављају подаци из осталих чланака о жртвама Сребренице, а наводи се и изјава председнице удружења Мајке Сребренице да не верује у ово извињење.

---

⁴³ Реч је о следећим чланцима: *Científicos desentierran 1.000 restos óseos en Srebrenica*, 2008; *Sepultadas otras 534 víctimas en el aniversario de la matanza de Srebrenica*, 2009; *Sepultadas 775 víctimas de Srebrenica en el 15 aniversario de la masacre*, 2010; Lobo, 2010c; *Primer aniversario de la matanza de Srebrenica con Karadzic y Mladic entre rejas*, 2011; Díaz-Merry, 2013; Montes Torralba, 2015b; Ferrer, 2015i.

Декларација о осуди злочина у Сребреници коју је усвојила Народна Скупштина Републике Србије у овом листу није пренето као вест у којој се излажу основне информације о догађају, већ је тема чланка била подела између оних који су за ову Декларацију, односно против ње (Lobo, 2010b). Поднаслов гласи „Босански Срби нападају одлуку да се тражи опроштај”⁴⁴, али се у чланку говори о међустраничким сукобима по овом питању, који се тумаче као борба за освајање већег броја гласова. О ставу Срба из Босне и Херцеговине, тачније њихових представника, говори се укратко у претпоследњем параграфу чланка, док је последњи посвећен српском народу, за који се каже да није заинтересован за ову тему, да га интересује да гледа у будућност и да је једина важна тема укидање виза и олакшан живот.

Објављена је и вест да је Србија ухапсила осам осумњичених за учешће у масакру у Сребреници (Sahuquillo, 2015d), што је поновљено непосредно пред почетак суђења 2016. године (*Serbia juzga por primera vez la masacre de Srebrenica*, 2016).

Однос према жртвама Сребренице описује се на следећи начин: „српске институције у Сребреници и у оближњим општинама не показују знаке жалости на зградама на дан када муслимани одају почаст својим жртвама масакра, сваког 11. јула” (Díaz-Merri, 2013). У овом чланку, иако се говори о тражењу опроштаја од стране српских званичника, напомиње се да су сви до сада одбијали да признају да је у питању био геноцид. Вето Русије у УН којим се масакр у Сребреници не може назвати геноцидом пренет је као агенцијска вест (*Rusia veta definir como genocidio la matanza de Srebrenica*, 2015), али се и у другим чланцима појављивала ова информација. На пример, када се обележавала годишњица Сребренице 2015. године, наводи се следеће: „Москва – српски савезник – сматра да геноцид није ’конструктиван’ термин”⁴⁵, да би затим била пренета изјава Сержа Брамерца који сматра да је то термин којим се показује поштовање према прошлости (Ferrer, 2015i). Следе подаци о броју жртава (иако се не каже да су међу њима урачунате и српске жртве) и да је идеал „Велике Србије” био покретач рата. Улога великих сила

---

⁴⁴ „Los serbobosnios atacan la decisión de pedir perdón” (прев. аут.).

⁴⁵ „Moscu -aliado serbio- sostiene que genocidio es un término "poco constructivo”” (прев. аут.).

своди се на „претње” да ће повући своје трупе уколико се не потпише мировни споразум.

Иако су објављивани чланци који на другачији начин обрађују тему Сребренице, они не припадају доминантном дискурсу у овим новинама. У даљем тексту ћемо навести карактеристичан пример.

Непосредно пред гласање у УН, Монтеc Торалба (Montes Torralba, 2015b) објавила је анализу у којој се више бавила улогом међународне заједнице у конфликту и колико се заправо смирила ситуација на Балкану после сукоба деведесетих. Ова новинарка посебно говори о аргументу који су користиле обе стране, Велика Британија и Русија, а који се односи на мир на Балкану. По први пут се говори да је то био циљ са којим је створен Хашки трибунал и да је питање да ли је имао управо супротну улогу. Ово је такође први чланак у овим новинама у којима се детаљно говори о операцији „Олуја” и српским страдањима, а затим се говори о ослобађајућим пресудама одговорних за тај злочин. У наставку текста говори се о прослави „Олује” у Хрватској, при чему се истиче да је постала чланица ЕУ, чиме се легитимише њихова верзија догађаја. У свим чланцима, и пре и после одлуке Уједињених нација, злочин у Сребреници називао се геноцидом.

Међутим, након тога објављен је чланак под насловом „Негирање вређа, заборав убија”⁴⁶ (Villardierna, 2015b). Чланак се састоји од изјава различитих људи (сведока, аутора књига, новинара, глумца и сл.) о организацији масакра, броју жртава и мишљењима о негирању геноцида. Уследио је чланак о национализму као узрочнику сукоба, али, иако се експлицитно говори о национализму свих страна сукоба, имплицитно је проблематичан само српски, јер се злочини других страна не спомињу (Westendorp & Sánchez Castejón, 2015). Наредног дана, 11. јула, објављен је чланак уредништва у којем се говори да је Русија донела политичку одлуку, иако жртве Сребренице заслужују признање (*Srebrenica merece más*, 2015). Наглашава се да руски вето још више продубљује разлике између западних земаља и Русије.

---

⁴⁶ „*Negar insulta, olvidar mata*” (прев ауг.).

5.1.1.1.6. Сарадња Србије и Шпаније и присуство шпанских трупа на Косову

Тема присуства, односно повлачења шпанских трупа, везивала се за заштиту српске имовине на Косову, и анализирање спољне политике Шпаније и сукоб између власти и опозиције. У првом случају, шпанска влада се критикује због непризнавања независности Косова. Осим поменутог, теме појединих текстова биле су несреће које су доживели шпански војници (нпр. *Dos soldados españoles mueren al volcar su vehículo 'Aníbal' en Kosovo*, 2007).

На пример, у чланку González, 2009, посебан део посвећен је чињеници да је Шпанија једна од ретких земаља ЕУ која није признала независност Косова. За ову територију речено је да је у питању „бивша српска регија” (шп. *la otrora región serbia*). Шпанија је, најављујући могуће продужење рока за повлачење трупа, понудила да један њихов део остави на Косову и Метохији, посебно како би осигурала заштиту православних манастира и српских енклава (*El grueso de las tropas españolas en Kosovo volverá antes de otoño*, 2009).

Када је у питању сукоб између Владе и опозиције, инсинуира се да постоје сукоби у самој Влади поводом овог питања (нпр. *Chacón: "Me pareció correcto transmitir la decisión directamente a los soldados españoles"*, 2009). Пренето је да је Маријано Рахој, као председник тадашње највеће опозиционе странке, изјавио да ће ова одлука Владе донети велике последице, али нису пренети разлози за овакав став. Представник покрета Уједињене Левице (*Izquierdo Unido*) Гаспар Љамасарес (*Gaspar Llamazares*), са друге стране, изјавио је да је сама одлука добра, али да је начин на који се спроводи неодговарајућ, такође без даљих објашњења.

Током 2012. године најважнија вест била је хапшење Луке Бојовића и његових сарадника у Валенсији, као и каснија истрага у Шпанији⁴⁷. У чланцима се говори о њиховим злочинима и дају се информације о хапшењу и истрази, али се за Србију не дају никакви коментари, осим жалости због убиства бившег премијера Зорана Ђинђића. Јасно се прави разлика између државе и њеног народа и постојања

---

⁴⁷ Овом темом бавили су се следећи чланци: Gutiérrez Garrido, 2012; *La policía interviene dinero y un arsenal al asesino del exprimer ministro serbio*, 2012; Ceberio Belaza, 2012a; Ceberio Belaza, 2012b; Barroso, 2012a; Barroso, 2012c; Barroso, 2012d; Barroso, 2012b; Pérez, 2013; Rincón, 2015.

различитих мафијашких група. У једном чланку се говори да је Србија подигла међународну оптужницу тек 2010. године, али сам новинар коментарише да је чест проблем недостатак доказа и да је било потребно време да се они сакупе (Seberio Belaza, 2012b). Међутим, на крају овог чланка ипак се каже да Бојовић има подршку српског народа, јер га, судећи по коментарима читалаца српске штампе, многи сматрају херојем. Објављиване су и друге вести везане за хапшења појединаца српске националности у Шпанији (нпр. Güell, 2016; Gálvez, 2016; *Detenidos dos Pink Panthers que robaron en joyerías de Barcelona*, 2016).

5.1.1.1.7. Остале теме

Објављивани су чланци о различитим несрећама, убиствима и сличним дешавањима на Косову. У појединим се понављају информације које су обрађене у другим чланцима, а тичу се тренутне ситуације везане за преговоре или проглашење независности⁴⁸. У питању су агенцијске вести у којима се укратко говори о овим догађајима.

Репортажа о трговини људским органима на Косову (Navarro F, 2010) детаљно говори о самом процесу трговине, начинима на које су жртве третиране, али се такође каже да су то углавном били сиромашни људи из Молдавије, Казахстана, Русије и Турске; наводи се да је било оптужби из Србије да су припадници ОВК-а отимали српске цивиле ради продаје органа, али се затим коментарише да то није доказано. Након тога је објављен агенцијски чланак у којем се само каже да ће ЕУ извршити истрагу, али се жртве не помињу (*La UE investigará las acusaciones de tráfico de órganos del primer ministro de Kosovo*, 2010). Њима се бавио Хименес Барка (Jiménez Varca, 2010), који парафразира делове Мартијевог

---

⁴⁸ На пример: *Mueren dos personas en un atentado en Kosovo*, 2007; *Una explosión en Kosovo daña tres vehículos de la ONU*, 2007; *Fallece un policía de la ONU herido en los disturbios en Mitrovica*, 2008; *La OTAN interviene ante el aumento de la tensión entre albaneses y serbios en Mitrovica*, 2010; *La OTAN envía refuerzos a Kosovo ante el aumento de la tensión étnica*, 2011; *La UE toma el control de la frontera entre Serbia y Kosovo*, 2011; Gutiérrez Garrido, 2011b; Gutiérrez Garrido, 2011c; *Dos soldados de la OTAN heridos por disparos en el norte de Kosovo*, 2011; *El asesinato de un funcionario de la UE en Kosovo tensa la misión europea*, 2013.

извештаја о начину узимања органа и истиче да је реч о општепознатим догађајима о којима се ћути. Године 2011. објављен је само један чланак који се бави могућом улогом Хашима Тачија у овом злочину, а само се на крају текста помиње да је циљ био да се продају органи српских затвореника (*La OTAN considera que Hashim Thaçi es "un pez gordo" en el sindicato del crimen kosovar*, 2011). На сличан начин говорило се у чланку из 2013. године (Abellán, 2013c), односно само се успутно помиње да су жртве биле српски затвореници.

У овом листу говорило се и о интервјуу који је Гадафи дао за српску телевизију *Пинк*, што се понавља неколико пута у тексту. У чланку се објашњава његова повезаност са режимом деведестих година, чиме се шаље слика да Србија, или Срби, и даље „остају у прошлости”, посебно када се има у виду доминантни дискурс о Гадафију и његовом режиму (*Gadafi desafía a la ONU y rechaza la acusación de crímenes de guerra*, 2011).

Економска ситуација у Србији није била честа тема у овом листу. Пренете су информације о мерама смањења плата и пензија (*Serbia recorta sueldos y sube impuestos para controlar el déficit*, 2013), а исте године говорило се о проблему незапослености и економске кризе (*El paro y la crisis disparan el peso de la economía sumergida en Serbia*, 2013). У првом чланку само се излиставају економски подаци, док у се у другом текст бави ситуацијом у друштву. Говори се о раду „на црно” и веома лошем стању у економији. Већ 2015. године о Србији се говори као о земљи која је поправила своју економску ситуацију захваљујући реформама, кандидатури за улазак у ЕУ, али и одржавању односа са земљама попут Русије, Белорусије и Казахстана (*Una misión comercial con once empresas viaja a Serbia y Croacia*, 2015). Пројекат Београда на води „симболише све оно чему тежи ова балканска држава, жељна да привуче стране инвеститоре. Такође је показатељ све већег интересовања којим различити трговински партнери, као Русија – са историјском повезаношћу – Турска или Кина, посматрају ову земљу бивше Југославије”⁴⁹ (Sahuquillo, 2015e). У наставку чланка анализира се економска ситуација у Србији и укратко се говори о „балансирању” између Русије и ЕУ, на који начин таква политика помаже Србији

---

⁴⁹ „*simboliza todo a lo que el Estado balcánico, deseoso de atraer a inversores extranjeros, aspira. También es la señal del creciente interés con el que distintos socios comerciales, como Rusia –con sus históricos lazos–, Turquía o China, observan al país de la antigua Yugoslavia*” (прев. аут.).

у економском развоју, али и тежњи да се побољша сарадња са другим деловима света, користећи свој добар географски положај.

Мигрантска криза била је најважнија тема 2015. и 2016. године. Међутим, у већем броју чланака Србија се само спомиње у контексту затварања граница од стране других држава, пре свега Мађарске, али и Хрватске. Нешто пре почетка кризе, објављен је чланак у којем *Human Rights Watch*, невладина организација, оптужује Србију за лош третман миграната и азиланата без докумената, наводећи да земља која тежи да постане чланица ЕУ мора да заустави полицијске злоупотребе (Sahuquillo, 2015f). Пренете су изјаве шпанске аналитичарке, Раquel Монтес Торалбе (Raquel Montes Torralba) да су закони Србије по питањима избеглица и азиланата усаглашене са европским, али да је проблем њихова имплементација. Међутим, она додаје да је последица рата деведесетих и то да Србија има више избеглица у односу на остале европске земље, што ствара притисак на помоћне центре. Ђермановић, која углавном објављује чланке у листу *La Vanguardia*, овде је писала о мигрантима у Србији (Djermanovic, 2015a). Иако говори о лошој економској ситуацији у земљи, којој је потребна помоћ ЕУ да би се суочила са избегличком кризом, говори о гостољубивости и саосећању Срба према мигрантима. Дипломатски сукоб између Хрватске и Србије око затварања границе због мигрантске кризе назван је „билатералном кризом између старих балканских непријатеља”⁵⁰ (*Serbios y croatas se enzarzan en la frontera ante la crisis de refugiados*, 2015).

Најчешће вести из Србије које нису везане за политичка дешавања говоре о хапшењима или несрећама. На пример, објављен је текст о хапшењу особа због обављања сатанистичких ритуала (*Detenido un hombre en Serbia por matar a dos personas en un ritual satánico*, 2007), о смрти младића у зоолошком врту у Београду (*Dos osos del zoo de Belgrado se comen a un joven borracho*, 2007), смрти Бриса Татона (*Muere un hinch francés apaleado por seguidores del Partizán*, 2009), смртним случајевима везаним за заразне болести (de Benito, 2012), пљачкама (*Detenido un ‘Pantera Rosa’ especializado en robos a lo ‘Ocean’s Eleven’*, 2014) и убиствима (*Un hombre mata a 13 personas, entre ellas un niño, en un pueblo serbio*, 2013). Посебно

---

⁵⁰ „una crisis bilateral de los viejos enemigos de los Balcanes” (прев. аут.).

интересовање изазвало је лечење наркоманије насилним методама у манастиру Црна Река од стране свештеника Бранислава Перановића (*Palizas en nombre de Dios en un centro serbio*, 2009). У чланку се каже да је у питању манастир који припада Православној цркви, изостављајући информацију да је реч о хришћанској цркви.

Одржавање геј параде 2010. године пренето је у чланку у којем се детаљно пише о току насиља, али се један део чланка посебно бави противљењем Српске православне цркве (*Más de un centenar de heridos en Belgrado en choques entre grupos homófobos y policías*, 2010). О правима мањина, са акцентом на права хомосексуалаца, говорило се 2014. године (Linde, 2014). У овом чланку, иако се кроз изјаве активиста ЛГБТ заједнице говори о потреби да се учини више по питању права мањина, ипак се истиче да у Србији не постоји систематско насиље. Наводи се и да није урађено довољно за националне мањине, поготово када је реч о језику, као и да постоји проблем слободе медија. Исте године објављен је чланак о рангирању земаља по најбољим законима о транспарентности (Pérez-Lanzas, 2014). Према овој ранг листи, Србија се налазила на првом месту, док је Шпанија била на 64-ом.

Угроженост ћирилице у Хрватској била је такође једна од вести у овом листу (Rizzi, 2014b). С обзиром да је у чланку било речи о ситуацији у Вуковару, већи део текста посвећен је дешавањима из рата и мржњи између два народа. У изјавама званичника криви се екстремна десница за угрожавање права мањина, у овом случају, право да користи своје писмо. Такође се, иако површно, отвара питање интеграције, односно асимилације српског становништва. Ауторка чланка објашњава да су српски и хрватски скоро исти језик, само што једни употребљавају ћирилицу, а други латиницу.

Од 2015. године почињу да се објављују званичне посете наших политичара другим земљама (нпр. *Visita histórica del primer ministro serbio a Albania*, 2015; Sánchez-Vallejo, 2015a). Посета Албанији тумачи се као почетак краја балканске кризе, како у политичком, тако и у економском смислу.

Током година објављено је неколико чланака о природним катастрофама и временским неприликама (нпр. *Un terremoto en Serbia causa dos muertos y decenas de heridos*, 2010; *El deshielo del Danubio daña decenas de barcos en Belgrado*, 2012;

Rescatan en Serbia a mil personas de vehículos atrapados en la nieve, 2014; Doncel, 2014; Gualtieri, 2014; González, 2014).

Једна од ретких позитивних вести је проналазак скелета мамута у археолошком налазишту Виминацијум, близу Костолца (*Un mamut de un millón de años*, 2009).

Што се тиче језика, иако не често, може се прочитати информација да су српски, босански и хрватски (остали се не помињу), заправо исти језик: „Иако Срби, Хрвати и Бошњаци говоре истим језиком, труде се да покажу да се разликују”⁵¹ (Lobo, 2010a). Оно што смо приметили у овом, али и у друга два листа, јесте повремено помињање ћирилице, иако је информација о писму у потпуности неважна за сам текст. На пример, у чланку о изборима 2012. године, говори се о плакатима писаним на ћирилици: „Скоро сви плакати у српској престоници појављују се са ћириличним словима”⁵² (Sánchez Costa, 2012h).

5.1.1.2. Дискурзивне стратегије

5.1.1.2.1. Референцијалне стратегије

У новинама *El País* карактеристично је означавање српског народа према територији на којој живе, на пример босански Срби, хрватски Срби или косовски Срби (шп. *serbobosnios*, *serbocroatas*, *serbokosovares*⁵³). Наилазимо и на употребу речи Косовар (шп. *kosovar*), која се користи да означи све становнике Косова и Метохије. Међутим, у текстовима у којима се јавља овај појам, контекстуално се даје до знања да међу њима постоји колективни идентитет, иако то није случај (појављује се код појединих аутора, нпр. Lobo). Србија се најчешће означава управо овим скраћеним званичним називом, али се спорадично јављају негативно обојене синтагме попут „крвава регија” (Martínez de Rituerto, 2009b).

---

⁵¹ „*Aunque serbios, croatas y bosnios hablan la misma lengua se empeñan en afirmar que son diferentes*” (прев. аут.).

⁵² „*Casi todas las pancartas en la capital serbia aparecen en caracteres cirílicos*” (прев. аут.)

⁵³ Понекад се пишу са цртицом: *serbo-bosnios*, *serbo-croatas*, *serbo-kosovares*.

Карактеристично је коришћење еуфемизама, неутралних термина да се означе негативне појаве, уколико одговорност не сноси Србија, попут „колатерална штета” за цивилне жртве и материјалну штету, док се жртве супротстављених страна означавају бројевима, именима и фотографијама (поготово у случају бошњачких жратава). Бомбардовање од стране НАТО пакта назива се „интервенцијом” или „реакцијом”.

5.1.1.2.2. Стратегије предикације

Стратегија предикације подразумева позитивну или негативну квалификацију одређеног догађаја или актера (Wodak, & Reisigl 2009: 122-123). У овом листу није се могло пронаћи много директних описа или судова о Србима или Србији.

Српски национализам и традиционалност су негативне вредности и повезане су са насиљем, иако се као међу основним европским вредностима пропагирају и негују различитости.

Србија се једино у чланцима који говоре о уласку у Европску унију позитивно квалификује. Она је у својој политици „прихватљиви акробата” (Sahuquillo, 2014d), чини је млада и енергична нација, која је делом европска и демократска (Lobo, 2012). Међутим, позитивно означене демократске и европске вредности управо су супротстављене национализму и традиционализму, иако се не морају тако посматрати.

Личности које се представљају у медијима део су репрезентације сопственог идентитета и идентитета другог. У нашем случају, с обзиром на теме које доминирају, личности о којима се највише извештава учесници су ратних сукоба и приписују им се ратни злочини. Осим идентификације личности личним именом и/или функцијом и звањем, у анализираним чланцима наилазимо на њихово представљање на основу припадности српском народу. Међутим, истовремено, врши се њихово ословљавање и квалификација именицама и придевима са негативним значењем. Најистакнутији пример наилазимо у чланцима о суђењу Милошевићу, и хапшењима Младића и Караџића. У наслову и лиду дају се информације да је реч о монструмима, убицама, касапинима, диктаторима,

највећим ратним злочинцима и сл. (иако кривица није доказана, дакле, поред хиперболе, у питању су и нетачне информације), као и да су у питању особе српске националности. Иако то у овом раду не можемо емпиријски доказати, претпостављамо да понављањем оваквог извештавања може доћи до идентификације народа са његовим личностима које се у медијима доминантно представљају.

5.1.1.2.3. Стратегије аргументације

Стратегијама аргументације се оправдавају или оповргавају ставови или радње неког субјекта. Међу стратегијама аргументације које су коришћене у анализираним чланцима овог листа, издвојили смо следеће као најучесталије: генерализација, (де)легитимизација, маргинализација, ширење нетачних информација и репетиција тема и ставова.

У анализираним текстовима се *генерализацијом* одговорност за одређене радње проширује на читав колектив, уместо да се означе вршиоци тих радњи. Најистакнутији пример је преношење одговорности за злочине деведесетих на читав српски народ. У овим новинама генерализација се најчешће јавља у чланцима који говоре о независности Косова, односно моралном оправдању за губитак Косова.

(Де)легитимизација. Легитимизација одређених ставова постигнута је, на пример, коришћењем прилога *само* у функцији оправдавања нечијих ставова: „Међународна зајеница чека једнострано проглашење независности од стране Косова, суочени са непомирљивим ставовима између Срба, који нису спремни да изгубе оно што сматрају интегралним делом своје територије, и косовских Албанаца, који само желе независну државу”⁵⁴ (Blanco, 2007).

Делегитимизацију можемо видети у следећем примеру. О операцији „Олуја” говори се као о највећем етничком чишћењу од Другог Светског рата; затим се

---

⁵⁴ „La comunidad internacional aguarda la declaración unilateral de independencia por parte de Kosovo ante las posturas irreconciliables entre serbios, que no están dispuestos a perder lo que consideran parte integral de su territorio, y la mayoría albanokosovar, que sólo concibe un Estado independiente” (прев. аут.).

напомиње да су хрватски званичници бранили тезу да су цивили пребегли из Хрватске и евакуисани од стране Београда. Ауторка чланка следећу реченицу почиње изразом „у сваком случају” (шп. *en todo caso*), чиме, и поред пресуде, даје валидност и другој могућности, што није био случај када је реч о српским оптуженицима (Ferrer, 2011h).

Маргинализација. Стратегија маргинализације посебно је истакнута у овом листу, а огледа се у изостављању информација које би могле да дају другачију слику појединих догађаја (што се може видети у игнорисању српских жртава, злочинима других и сл.), изјава и/или интервјуа наших званичника у случајевима када су објављивани интервјуи и изјаве других, одабиром скоро искључиво негативних догађаја и дешавања, а изостављање позитивних.

Коришћено је и **ширење нетачних информација**, попут оних да је бомбардовањем започео процес демократизације Србије (Vidal-Folch, 2011), или да је Србија започела и изгубила четири рата на Балкану (Lobo, 2010a), али се најчешће радило о подацима о Косовском боју. На пример, каже се следеће: „тамо, 1389. године, Срби су изгубили своју независност после пораза од стране Турака и од тада, на тај дан, 15. јуна, њихов је национални празник”⁵⁵ (Altares, 2015b).

Репетиција. Српска агресија, искључива одговорност за сукобе, жртве других страна сукоба, геноцида, тежња ка стварању „Велике Србије” и сл., полемична су схватања историјских и друштвених дешавања, или се може говорити и о супротним случајевима који се не могу занемарити. Понављањем само ових схватања, читаоцима, а поготово онима који немају знања или интересовања за догађаје на Балкану, представља се једнострана и/или слика о Србији и српском народу. Такође, понављање тема које су у највећој мери везане за сукобе, злочине, криминалне радње, несреће и сличне друштвене појаве, могу допринети формирању негативног мишљења о Србији.

---

⁵⁵ „allí, en 1389, los serbios perdieron su independencia tras ser derrotados por los turcos y desde entonces ese día, el 15 de junio, es su fiesta nacional” (прев. аут.).

5.1.1.2.4. Стратегије перспективизације

Стратегије перспективизације односе се на позицију са које се извештава, као и да ли постоји блискост, удаљеност, идентификација и сл. са актерима.

У чланцима који говоре о суђењима и косовском питању, говори се са одобравањем и подржавањем нама супротстављених страна. Један од главних аргумената је истицање српске националистичке агресије, што је служило као оправдање за подржавање косовске стране (нпр. Bassets L, 2007a). Могло се прочитати следеће: „За многе грађане Готовина симболише хрватску нацију. Због тога, осуђујућа пресуда баца сенку на њихову борбу против српског агресора”⁵⁶ (Ferrer, 2011h). Сличан став према пресудама српских оптуженика није био објављен.

Ипак, код појединих аутора (нпр. Lobo), примећујемо да се истовремено стаје и на једну и на другу страну:

„Ово је историјски дан за Косово, који представља врхунац година борби и патње за Косоваре. То је успело уз помоћ САД-а и Европске уније, њихових главних заштитника, и упркос потпуном противљењу Русије и Србије, која се осећа неправедно одсечена од територије коју сматра колевком свог националног идентитета”⁵⁷ (Lobo, 2008g)

Дакле, може се уочити да аутори текстова исказују своје аргументе из позиције моралног, европског и развијеног друштва, каткад критикујући званичну Шпанију за одлуке које доноси (нпр. о непризнавању једностраног проглашења Косова). У више чланака се понавља да се овом одлуком Шпанија нашла у друштву Русије, Казахстана, Кине, што би требало да има негативан призив; у једном чланку то се повезује са недостатком демократије у Шпанији, иако је логичније управо супротно квалификовати ову одлуку, ако је уопште и можемо повезати са

---

⁵⁶ „Para muchos ciudadanos, Gotovina simboliza a la nación croata. Por eso, un veredicto condenatorio ensombrece su lucha contra el agresor serbio” (прев. аут.).

⁵⁷ „Un día histórico en Kosovo, que supone la culminación de años de lucha y sufrimiento para los kosovares. Y lo hace con el favor de Estados Unidos y la Unión Europea, sus principales patrocinadores, y la oposición total de Rusia y Serbia, que se siente injustamente amputada en un territorio que considera la cuna de su identidad nacional” (прев. аут.).

демократијом (нпр. Culla i Clarà, 2013). Не постоје случајеви идентификације, а можемо закључити да је исказана извесна удаљеност према Србији и Србима.

5.1.1.2.5. Стратегије појачавања и ублажавања

Стратегијама појачавања и ублажавања врши се промена значења, чиме се појачава негативан став према једној страни, односно позитиван према другој. Обично се користе придеви и глаголи који ће појачати негативну (или позитивну) експресију, а тиме и створити негативан став. Аутори су, на пример, користили синтагме као што је „националистичко лудило” или „геноцидне намере” (Torreblanca, 2013).

Појачавање на синтаксичком и лексичком нивоу можемо уочити на следећим примерима:

„У Србији и даље круже духови етничког ултранационализма који је проузроковао застрашујућу европску трагедију којом се завршио век”⁵⁸ (Sánchez Costa, 2012g), или „највећа криза коју је претрпела ЕУ у целој својој историји били су ратови етничког чишћења започети на Балкану због српског национализма”⁵⁹ (Bassets, 2008a).

Уопште појмови етничког чишћења, геноцида и сл. користе се са одређеном намером, због непознавања термина или чињеница о догађајима о којима се пише. Чак се и термин *национализам* користи у значењу нацизма или шовинизма, што се посебно примећује у чланцима о изборима и уласку у ЕУ.

Хиперболе и контрасти су најчешће реторичке фигуре које се користе за ефекат појачавања. На пример, говорећи о изборима 2008. године, перцепција новинара била је да се ради о сукобу националистичке Србије која гледа у прошлост и демократске Србије која је европског карактера (Lobo, 2008f; *El presidente serbio proclama la victoria de la coalición proeuropea en las parlamentarias*, 2008).

---

⁵⁸ „En Serbia siguen rondando los fantasmas del ultranacionalismo étnico que causó la aterradora tragedia europea con la que finalizó el siglo” (прев. аут.).

⁵⁹ „La mayor crisis que ha sufrido la UE en toda su historia fue la sucesión de guerras de limpieza étnica desencadenadas en los Balcanes por el nacionalismo serbio” (прев. аут.).

Стратегије појачавања и ублажавања коришћене су у свим чланцима у којима се говори о жртвама било ког сукоба или рата. Уколико се уопште помену српске жртве, њима је посвећен веома мали простор, док су жртве других страна увек главна тема чланака, при чему се истиче или њихова бројност (најчешће нетачне цифре), начини и описи страдања и/или личне приче које публици приближавају догађаје. Једини изузетак је један чланак из 2014. године (Fariza, 2014).

5.1.1.3. Закључак

Као што је у теоријском делу објашњено, *El País*, најчитанији информативни дневни лист у Шпанији сматра се левичарским листом који је најчешће подржавао партију ПСОЕ. Као и друга два листа, подржава европске интеграције.

На тематском нивоу можемо да уочимо извесну промену у односу према Србији од 2013. године, када се први пут објављују чланци о значају Косова и Метохије за Србију, њеним жртвама, дипломатској озбиљности, успесима нове Владе и сл.

Теме које су највише обрађиване типичне су се независности Косова, суђења у Хагу, и, са тим у вези, догађаји током ратова деведесетих. Преовлађују теме везане за негативне друштвене појаве и ситуације, попут ратова, сукоба и криминалних радњи. У чланцима о Косову, суђењима, Сребреници, изборима и уласку у ЕУ, дакле већини чланака и обрађених тема, један од доминантних угла посматрања је српски национализам и подршка Русије Србији, који су увек посматрани у негативном светлу.

Ефекат кадрирања је посебно очигледан управо у чланцима који се баве темама о косовској независности и суђењима. На пример, у случају независности Косова, фокус чланака је на моралности једностраног проглашења независности, посебности случаја Косова у односу на случај Шпаније, као и супротстављању Русије (и Србије) са једне, и САД-а и ЕУ са друге стране. Претпостављамо да је случај Србије и Косова у последњем случају само део ширег геополитичког оквира који овај лист представља својим читаоцима. У овом листу објављени су бројни чланци у којима се дискутује о ставу званичне Шпаније према независности

Косова, а међу новинарима овом темом су се више пута бавили Басет и Прадос. У свим текстовима критикују се поступци шпанске Владе.

Емпатија према једној од сукобљених страна карактеристична је за чланке у којима се помињу жртве и ратови, а негативнији став према Србији у односу на остале стране различитих сукоба може се видети и у броју чланака који се баве суђењима за ратне злочине. Чак и у онима који се баве суђењима припадницима других страна, помињу се наводни српски злочини (као чињенице), иако то није пракса у супротним случајевима.

Дискурзивне стратегије коришћене у сврху негативног представљања су предикација, перспективизација, појачавање и ублажавање, а међу стратегијама аргументације, издвојили смо генерализацију, (де)легитимизацију и ширење и понављање нетачних информација.

5.1.2. *El Mundo*

5.1.2.1. Тематска анализа репрезентације Републике Србије

5.1.2.1.1. Распад Републике Србије и Црне Горе

Први чланци објављени током периода који проучавамо о теми распада Републике Србије и Црне Горе објављени су у марту 2006. године⁶⁰. У њима се говори о заказивању референдума у Црној Гори за 21. мај исте године, али се не објашњавају узроци и последице одвајања, тако да се о Србији и не говори.

---

⁶⁰ Заказивање референдума је, на пример, тема чланка *Acuerdan celebrar en Montenegro un referéndum de independencia de Serbia el próximo 21 de mayo*, 2006.

Објављено је само неколико чланака о одржавању референдума⁶¹, а касније и о званичном одвајању⁶². Независност Црне Горе је изједначена са европском будућношћу ове земље, а проглашење независности тумачи се као одвајање од Србије, а не издвајање из заједнице са Србијом.

Најчешће фокус није био на Црној Гори, већ на поређењу са Шпанијом. Понављале су се изјаве Хавијера Солане да се случај Црне Горе не може поредити са ситуацијом у Шпанији. Ова изјава била је и главна тема посебног чланка (*Solana dice que 'raya en el delirium tremens' comparar Montenegro con el caso de España*, 2006). Иако је питање које је било постављено Хавијеру Солани било везано за настојања Баскије да се одвоји, у овом чланку се наводи да ПП види сличност случаја Црне Горе са оним што би се добило новим статутом Каталоније, уколико буде изгласан на референдуму који следи⁶³. Према њиховим наводима, Каталонија овим статутом добија статус конфедерације са Шпанијом, што би значило да би у будућности могла да изгласа назависност и са мање од половине стварних гласова. Са друге стране, представници партије ПСОЕ, која је тада била на власти, одбацила је било какву могућност поређења са Шпанијом.

Када се говори о историји, помиње се само да је Црна Гора била у заједници са Србијом под различитим именима од 1918. године, али се нигде не говори да је историјски Црна Гора била једна од српских држава.

---

⁶¹ У питању су следећи чланци: *Los independentistas, convencidos del triunfo del 'sí' en el referéndum del domingo en Montenegro*, 2006; *Los primeros sondeos en Montenegro dan un ajustado triunfo al 'sí' por la independencia*, 2006; *Los sondeos otorgan una ajustada victoria en Montenegro a los independentistas*, 2006; *Montenegro decide separarse de Serbia en un referéndum ganado por cuatro décimas*, 2006; *El bloque político contrario a la independencia de Montenegro reclama un recuento de votos*, 2006; *El escrutinio final da el triunfo en Montenegro a los independentistas con el 55,5% de los votos*, 2006; *Solana dice que 'raya en el delirium tremens' comparar Montenegro con el caso de España*, 2006.

⁶² Реч је о чланцима: *Montenegro proclama su independencia*, 2006; *El Gobierno de Serbia reconoce a Montenegro*, 2006

⁶³ Као што је наведено у трећем поглављу овог рада, нови статут Каталоније усвојен је 2006. године, али је Уставни суд укинуо нека овлашћења које је Каталонија њиме добила 2010. године.

5.1.2.1.2. Независност Косова

У листу *El Mundo*, такође, наилазимо на питање српског права на Косово са етичког становишта, на истицање да је Косово јединствен случај, као и утицај и став великих сила. За разлику од новина *El País*, мањи је број чланака који критикују званичан став Шпаније и говоре о односу Русије према питању Косова. Ипак, у већој мери пренети су ставови баскијских и каталонских сепаратистичких струја. Осим овога, *El Mundo* је писао и о могућим сукобима и дестабилизацији на овој територији.

С обзиром на то да, као и у листу *El País*, преовладавају агенцијски чланци, углавном је ова тема обрађивана на исти начин. Међутим, и у текстовима који су потписали новинари овог листа понављају се исти ставови и мишљења (Kuhs, 2008; Ruiz, 2008c; Ramírez, 2008a; Sahagún, 2008; Ruiz, 2008d; Ramírez, 2008e; Ramírez, 2008d; Ruiz, 2008b). На пример, писало се да Србија са моралне стране нема права на Косово, о подршци великих сила и могућности дестабилизације региона. У интервјуу са Хајредином Кучијем, замеником премијера Косова, Србија се (али не и Срби) означава као узрочник балканских криза; са друге стране, сличан интервју није објављен са представницима Србије (Ruiz, 2008b).

У тексту који је писан поводом проглашења независности Црне Горе, а бави се стварањем и распадом Југосавије (*La desintegración de Yugoslavia*, 2006), у уводном делу стоји да је после сецесије Словеније, Хрватске, Босне, Македоније, а сада и Црне Горе, преостало још решити питање Косова. Овакви искази нам показују да се Косово, и пре једностраног проглашења независности, није суштински посматрало као саставни део Србије. Ставови уредништва према статусу Косова могу се видети у следећим реченицама: „Косово је подељено између жеље за независности и ограничења које је наметнула српска Влада”⁶⁴ (у чланку који се бави учешћем Шпаније у мисијама НАТО пакта: *Bono dice que España no aumentará las tropas en Afganistán y que se replanteará la presencia en Kosovo*, 2006).

---

⁶⁴ „Kosovo se encuentra dividida entre los deseos de independencia y los límites impuestos por el Gobierno serbio” (прев. аут.).

Проглашење независности Косова⁶⁵ изазвало је интересовање као и у друга два листа. За разлику од *El País*-а, већ у првом чланку говори се о могућим тензијама и сукобима са српском мањином, заснованим на узвицима који су се могли чути на самој прослави проглашења независности (Kuhs, 2008). Чланак Фатиме Руис бавио се могућим сценаријима, попут поделе територије на албанску и српску, одржавање постојећег стања, или организовање посебног режима на северу Косова (Ruiz, 2008c). У овом чланку могле су се прочитати изјаве албанских аналитичара који говоре о рату, и то против НАТО пакта, уколико Срби покушају да дестабилизују Косово, као и да стварање аутономних српских кантона није могуће као што је био случај деведесетих са Републиком Српском. Са друге стране, у осталим чланцима, и то агенцијским, понављали су се углавном ставови САД-а и ЕУ о кривици Србије, односно Милошевићевог режима, који је започео сукоб и

---

⁶⁵ Проглашење независности Косова била је тема следећих чланака: Kuhs, 2008; Ruiz, 2008c; *La desintegración de Yugoslavia, paso a paso*, 2008; *Bush se compromete a evitar la violencia en la independencia kosovar*, 2008; *El Parlamento kosovar celebra la reunión por la que se independizará de Serbia*, 2008; *Políticos influyentes del Kosovo independiente*, 2008; *La independencia de Kosovo, desde una 'mala noticia' para España a 'lección' democrática*, 2008; *Kosovo ya tiene bandera*, 2008; *Rusia pide una reunión urgente del Consejo de Seguridad de la ONU*, 2008; *Kosovo reconoce en su declaración de independencia que es 'un caso especial'*, 2008; *El Consejo de Seguridad de la ONU se reúne para analizar la independencia de Kosovo*, 2008; *Serbia 'no reconocerá jamás' la independencia de Kosovo y luchará por recuperarlo*, 2008; Ramírez, 2008a; Sahagún, 2008; Ruiz, 2008d; *'El proceso de Kosovo ha agotado las vías para una solución negociada'*, 2008; *Los ministros de la UE se reúnen para responder a la independencia de Kosovo*, 2008; Ramírez, 2008e; Ramírez, 2008d; *Serbia retira a sus embajadores de EEUU y la mayoría de la UE tras el respaldo a Kosovo*, 2008; *Bush: 'Pronto estableceremos relaciones diplomáticas totales con Kosovo'*, 2008; *Solana llega a Kosovo para reunirse con los representantes del nuevo país*, 2008; *Cerrados durante 24 horas los pasos fronterizos entre Serbia y Kosovo*, 2008; *Tensa calma en Kosovo*, 2008; *Los serbios preparan una manifestación masiva contra la secesión de Kosovo*, 2008; *EEUU rebaja la crisis con Serbia tras el ataque a su embajada en Belgrado*, 2008; *La UE retira temporalmente su personal del norte de Kosovo ante la inseguridad*, 2008; *Enfrentamientos en Viena tras una protesta serbia por la independencia de Kosovo*, 2008; *Rusia pide 'inversiones y acuerdos concretos' para apoyar a Serbia*, 2008; *El Ayuntamiento de Sant Cugat reconoce a Kosovo gracias a los votos de CiU y Esquerra*, 2008; *Bulgaria, Hungría y Croacia, los primeros vecinos de Serbia que reconocen a Kosovo*, 2008; *Rusia critica el suministro de armas de EEUU a Kosovo aprobado por Bush*, 2008; Ruiz, 2008b; *España no participará en la misión de la UE en Kosovo sin la legitimidad de la ONU*, 2008; *Las municipales serbias crean un nuevo escenario de tensión con Kosovo*, 2008.

етничко чишћење на територији Косова (нпр. *Bush se compromete a evitar la violencia en la independencia kosovar*, 2008). Најчешћи аргумент био је да је реч о случају *sui generis* и да се не може примењивати на друге европске територије (нпр. *Kosovo reconoce en su declaración de independencia que es 'un caso especial'*, 2008). У случајевима у којим се помиње да се Србија (понекад додајући Русију) противи једностраном проглашењу независности, истиче се да су Косово признале САД, Француска, Велика Британија и Немачка.

Чланак о другој годишњици од проглашења независности Косова делом је посвећен Србима на Косову, како је насловљен поднаслов чланка (*Kosovo celebra sus dos años de independencia sumido en la incertidumbre*, 2010). Међутим, уместо ситуације у којој се налазе, у тексту се каже да „косовске власти морају да се суоче са тим да нису признати на сопственој територији од стране косовских Срба, који живе у складу са законима Србије”⁶⁶. Чланак о комеморацији албанских жртава страдалих током сукоба на Косову поново говори да је проглашење независности био крај сна о „Великој Србији”, али није објављен ниједан чланак о српским жртвама током овог сукоба (Munera, 2010).

Разлози Србије за очување Косова и Метохије унутар својих граница углавном је представљено у виду следећег аргумента: „За многе Србе, Косово има митску моћ као **колевка њиховог националног идентитета** и хришћанске православне духовности, зато што представља центар мале српске средњовековне државе која је 1389. пала пред освајањима моћне турске Отоманске империје”⁶⁷ (*Serbia dice que preservará Kosovo "con los medios democráticos más legítimos"*, 2008). Такође се могло прочитати да је Косово било део Србије од 13. века, а да проглашење независности представља крај Милошевићеве „Велике Србије” која је требало да обухвати Црну Гору, Косово, трећину Хрватске и две трећине Босне (Sahagún, 2008). Де Аристеги, у тексту у којем анализира одлуку Међународног суда правде о легалности једностраног проглашења независности, нешто другачије

---

⁶⁶ „Las autoridades kosovares deben enfrentarse a que no son reconocidas en su propio territorio por los serbokosovares, que viven conforme a las leyes serbias” (прев. аут.).

⁶⁷ „Para muchos serbios, Kosovo tiene la fuerza del mito como **cuna de su identidad nacional** y la espiritualidad cristiana ortodoxa, por representar el centro de un pequeño imperio serbio medieval que cayó en 1389 ante los avances del poderoso imperio otomano turco” (прев. аут.).

говори о бомбардовању и важности Косова за Србију, која се заснива на постојању српских цркава, манастира и историјских места: „Независношћу Косова Србији се отима један важан део њеног идентитета”⁶⁸ (de Arístegui, 2010).

О рату на Косову објављен је један чланак 2012. године (*Aún sangra Kosovo*, 2012). У њему се, иако говори и о српским жртвама, ипак понавља да је бомбардовање НАТО пакта спречило Србију да настави репресију на Косову и наводи се због којих ратних злочина су осуђени Срби у Хашком трибуналу. Само у једном чланку, у којем се пореде Косово и Крим, бомбардовање НАТО пакта назива се инвазијом, а независност Косова отимањем (Mangas Martín, 2014). Иако је чланак заправо критика Русије, ипак се по први пут у овом листу на другачији начин посматра ситуација у којој се налазила Србија.

У овом листу написан је и текст о Грачаници, „једном од српских острва који плутају по средишту независног Косова”⁶⁹ (Ruiz, 2015). Текст је о српској мањини на Косову, њиховој несигурности и страху на тој територији, првенствено због албанског национализма и идеје о „Великој Албанији”.

Када је реч о утицају Русије, вето на резолуцију о Косову пренет је и у овим новинама⁷⁰ као чин у складу са „историјским савезништвом” Русије и Србије, која не жели да прихвати једино решење које постоји⁷¹.

Неуспех Косова да постане члан Унеска пренет је као агенцијска вест (*Kosovo no logra entrar en la Unesco como Estado miembro*, 2015), у којој се, између осталог, наводи да су Русија и Србија водиле кампању да спрече улазак Косова у ову организацију.

---

⁶⁸ „Con la independencia de Kosovo se le arranca a Serbia una parte muy importante de su propia identidad” (прев. аут.).

⁶⁹ „Gracanica es una de las islas serbias que flotan en el centro del Kosovo independiente” (прев. аут.).

⁷⁰ Неки од тих чланака су следећи: *Moscú considera 'inaceptable' el nuevo proyecto de resolución sobre Kosovo*, 2007; *Moscú y Serbia insisten en que es 'inaceptable' la independencia tutelada para Kosovo*, 2007; *Bush urge a que Kosovo alcance la independencia pese al rechazo de Rusia*, 2007; *Bush promete a Serbia una mejor relación con EEUU si acepta a Kosovo independiente*, 2007.

⁷¹ На пример: *Moscú considera 'inaceptable' el nuevo proyecto de resolución sobre Kosovo*, 2007; *Moscú y Serbia insisten en que es 'inaceptable' la independencia tutelada para Kosovo*, 2007.

Када би се преносили ставови шпанских званичника, они су увек дати у форми цитата и парафразирања изјава, тако да став листа није јасно дат⁷². Са друге стране, наведени су ставови представника организације ЕТА, која се позвала на случај Косова као пример за проглашење независности Баскије (*ETA toma a Kosovo como un referente para la independencia de 'Euskal Herria'*, 2008). За разлику од друга два листа, *El Mundo* је избегавао помињање било каквог поређења са шпанским аутономним покрајинама, било да одбаци основаност поредбе, било да се залаже за њу.

Посебан чланак посвећен је реакцијама које је једнострано проглашење независности Косова изазвало у Шпанији, а највећи делови текста баве се изјавама представника из Каталоније и Баскије (*La independencia de Kosovo, desde una 'mala noticia' para España a 'lección' democrática*, 2008). Могле су се прочитати и изјаве каталонских представнике да „Косово није као Каталонија, али Шпанија све више личи на Србију”⁷³ (*El Ayuntamiento de Sant Cugat reconoce a Kosovo gracias a los votos de CiU y Esquerra*, 2008).

Током 2016. године објављена су два чланка у којем председник каталонске Скупштине позива на проглашење независности, следећи пример једностраног проглашења независности Косова (Sastre, 2016a; Sastre, 2016b).

У чланку поводом одлуке Међународног суда правде, једна од вести била је везана за каталонске сепаратистичке струје, које су оцениле да је ова одлука применљива на будуће проглашење независности Каталоније (*ERC: 'Ahora la independencia de Cataluña tiene cobertura jurídica internacional'*, 2010). Како овај, тако и наредни чланци, бавили су се тезом да је Косово јединствен случај и да не може да представља преседан. Закључак је да више не постоје разлози да Шпанија не призна независност Косова (нпр. *EA ve en el fallo de Kosovo 'un acicate para la creación de un Estado vasco'*, 2010).

Током 2011. године, када је избио сукоб на граници Србије и Косова, осим објашњавања узрока, говори се и о позицији српске мањине на северу Косова и

---

⁷² Реч је о следећим чланцима: *Bruselas, dispuesta a aceptar la independencia de Kosovo sin resolución de la ONU*, 2007; *La UE ultima un acuerdo para reconocer la independencia de Kosovo en febrero*, 2007.

⁷³ „Kosovo no es igual a Catalunya, pero cada vez más, España se parece a Serbia” (прев. аут.).

тензијама које постоје, али се увек напомиње да су Срби са Косова лојални Србији и да не признају косовску власт⁷⁴.

5.1.2.1.3. Улазак у ЕУ

Фокус неких чланака о уласку у Европску унију била је условљеност даљих преговора сарадњом са Хашким трибуналом⁷⁵. Оно што карактерише ове чланке јесте да се могу прочитати изјаве представника ЕУ или Хашког трибунала, али не и изјаве српских званичника. Једини чланак у којем су наши званичници цитирани био је онај после прекида преговора (*La UE suspende las negociaciones con Serbia porque aún no se ha capturado al criminal de guerra Mladic*, 2006). У њему се позивају „српске демократске снаге” и „демократска Влада” да побољшају сарадњу са Хашким трибуналом, јер је улазак у ЕУ циљ који је користан за земљу и становништво. У чланцима о хапшењу Ратка Младића и Радована Караџића често се истиче да почиње нова етапа у приступању Србије ЕУ (нпр. *La captura de Karadzic muestra el compromiso de Belgrado con la Unión Europea*, 2008).

Током 2010. године објављен је већи број чланака о приближавању Србије Европској унији, вероватно због јавне подршке Шпаније, која је у првој половини године председавала ЕУ. И у овим чланцима поставља се питање Косова, изручења Ратка Младића и Горана Хаџића. С обзиром на то да су најчешће у питању агенцијски чланци, писани су неутрално, не укључујући детаљнију анализу⁷⁶.

Године 2009. писало се о изјавама званичника ЕУ да би Косову могле бити укинуте визе. За разлику од претходних чланака, који углавном позитивно или

---

⁷⁴ На пример: *El Gobierno de Kosovo refuerza con tropas especiales dos pasos fronterizos con Serbia*, 2011; *La misión de la OTAN en Kosovo exige refuerzos tras los incidentes en la frontera*, 2011.

⁷⁵ Ова тема обрађена је у следећим чланцима: *La CE recomendará suspender las negociaciones de asociación con Serbia por no cooperar con el TPIY*, 2006; *La UE advierte a Serbia que si no colabora con el TPIY se resentirán sus negociaciones de asociación*, 2006; *La UE suspende las negociaciones con Serbia porque aún no se ha capturado al criminal de guerra Mladic*, 2006; *El Gobierno serbio solicitará ser miembro de la Unión Europea*, 2009; *Tadic se marca el objetivo de que Serbia entre en la Unión Europea en 2014*, 2009.

⁷⁶ На пример: *España impulsará el proceso de integración europea de Serbia*, 2010; *Ashton expresa su apoyo al avance de Serbia hacia la integración europea*, 2010.

неутрално пишу о Косову, овде се изјављује да је у питању псеудо-држава, која има проблема са криминалом, док је Србија међу најприпремљенијим земљама Балкана за овакав уступак, али ипак, због блокаде Холандије, не може ни да отпочне преговоре о уласку у ЕУ (*La CE recomienda iniciar un proceso para eliminar visados a los kosovares*, 2009).

Наредних година акценат је био на преговорима са Косовом, као следећем услову за приближавање Србије Европској унији. Преговори са Косовом током 2013. године, када је потписан споразум о нормализацији односа, за разлику од друга два листа, нешто више говоре о незадовољству српске стране резултатима договора и више је простора дато изјавама Србије о њима. За разлику од листа *El País*, у чланцима се не понављају подаци о НАТО бомбардовању Србије као реакције на етничко чишћење. Иако се овде каже да Шпанија није признала независност, то није посебно истакнуто, нити су објављиване анализе и критике због одлуке званичне Шпаније (нпр. Gallego, 2013).

5.1.2.1.4. Избори

До 2012. године, у мањој мери него у друга два листа, избори су били приказани као показатељ поделе Србије.

Извештавање о председничким изборима 2008. године садржало је два текста у којима су представљени фаворити према резултатима анкета (*Tomislav Nikolic, un ultranacionalista que pide el voto para cambiar Serbia*, 2008; *Tadic, un presidente de perfil europeísta*, 2008). Ови чланци објављени су истог дана, а за Србију се само подвлачи да је дошло до пораста национализма због проблема са Косовом, што би могло да утиче на резултате избора. Осим агенцијских вести, о изборима је писала Фатима Руис (Fátima Ruiz). Осим анализе кандидата који су ушли у други круг избора, новинарка је одлучила да цитира изјаве Чедомира Јовановића о сличностима између ових кандидата и немогућности да се Србија у било ком случају врати у деведесете године (Ruiz, 2008f). Оваква реторика је у потпуности различита од истицања разлика у друга два листа поводом ових избора, а и у самом овом листу када је било речи о парламентарним изборима 2007. године. Већ после Тадићеве победе, у њеним речима се могла видети подела: „Ови избори

сматрају се кључним да разјасне да ли ће Србија да настави правцем Европске уније (ЕУ), којим је кренула 2000. године после пада режима Слободана Милошевића. Србија је последњих месеци повећала суздржаност према ЕУ због позитивног става многих европских земаља према независности Косова⁷⁷ (Ruiz, 2008a).

Избори одржани 11. маја 2008. године тумачени су као референдум о смеру у којем Србија жели да иде, односно да ли је за улазак у ЕУ, или против њега (*Tadic disuelve el Parlamento serbio y convoca elecciones anticipadas en mayo*, 2008). Потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању непосредно пред одржавање избора протумачено је као „очајнички покушај” (шп. *intento agónico*) да се спречи победа радикала (Ramírez, 2008b).

Интересовање је изазвало позивање Срба са Косова да гласају, како од стране представника Косова, тако и представника земаља које су Косово признале. Гласање Срба са Косова оцењено је као провокација и задирање у суверенитет једнострано проглашеног Косова (нпр. *Las municipales serbias crean un nuevo escenario de tensión con Kosovo*, 2008).

Протести којима се траже ванредни избори, организовани од стране опозиције, првенствено СНС-а, била је тема једног чланка у овом листу, за разлику од друга два у којима овај догађај није ни помнут (*Miles de manifestantes piden en Belgrado la convocatoria de elecciones anticipadas*, 2011). У чланку се говори о лошој економској ситуацији и незапослености, а текст истиче како је на претходним протестима у Србији било насиља, док су ови одржани са већим мерама сигурности.

Председнички и парламентарни избори одржани 6. маја 2012. (други круг председничких избора одржан је 20. маја), такође су обрађени у неколико чланака. За разлику од друга два листа, у овом се овога пута није говорило о подели српског друштва, нити да се бира између европске будућности и националистичке прошлости.

---

⁷⁷ „Estas elecciones han sido consideradas cruciales para aclarar si Serbia seguirá el curso hacia la Unión Europea (UE), tomado en el año 2000 tras la caída del régimen de Slobodan Milosevic. Serbia ha aumentado en los últimos meses las reticencias hacia la UE por la postura favorable de muchos países europeos a la independencia de Kosovo” (прев. аут.)

5.1.2.1.5. Суђења у Хагу

Став према Хашком трибуналу можемо да видимо у следећим речима: „Међународни кривични суд један је од највећих успеха Међународног права и његов циљ је да оконча са некажњавањем оних који су починили или подстицали злочине примењивањем непристрасне и ефективне правде”⁷⁸ (*El Tribunal Penal Internacional dicta su primera sentencia condenatoria contra un albanokosovar*, 2005); Рад овог Суда [...] допринео је учвршћивању идеала општег права”⁷⁹ (Ramírez, 2008f).

С обзиром на то да је углавном био случај да су преношене агенцијске вести, очекивано је да су информације представљане на исти начин као у новинама *El País*, односно да су се углавном могла прочитати само мишљења и изјаве званичника ЕУ и САД-а.

Када би се пренела основна вест о хапшењу, току суђења и сл., у свим чланцима следе различити подаци о броју жртава и описи злочина, а у појединим, нарочито у случају Младића, фокус је био на приближавању Србије Европској унији. У чланцима који су говорили о Србији и ЕУ, наилазимо на два угла посматрања. Први је да се Србија заиста приближава Европи чином изручења и сарадњи, а други да Србија Младића слави као хероја и да не постоје искрене „промене”.

Као и у листу *El País*, оптуженици других страна добијају мањи медијски простор. У овим чланцима о злочинима говори се уопштено, без описа и сведочења, кривица се не претпоставља, а ни у једном чланку не истиче се сарадња других држава по питању изручења.

---

⁷⁸ „*El Tribunal Penal Internacional es uno de los mayores logros del Derecho internacional y su objetivo es acabar con la impunidad de quien haya cometido o instigado atrocidades mediante la aplicación de una justicia imparcial y efectiva*” (прев. аут.).

⁷⁹ „*La labor de esta Corte, aunque limitada en el tiempo y el fin, ha contribuido a consolidar el ideal de Justicia universal*” (прев. аут.).

Хапшење и суђење Радовану Караџићу⁸⁰ било је тема већег броја чланака од 2008. до 2016. године, када је осуђен.

Као и у новинама *El País*, у скоро свим чланцима понавља се информација да је он одговоран (не само оптужен) за опсаду Сарајева, током које је погинуло око десет, једанаест или дванаест хиљада људи (у зависности од чланка), за масакр у Сребреници, када је погинуло седам или осам хиљада муслимана (број жртава такође зависи од чланка), као и да је познат као „касапин Сарајева”. Такође се понавља информација да је, од тренутка када су Срби прогласили своју Републику 1992. године, започео напад на хрватске и муслиманске објекте, односно да је у питању био освајачки рат (*Seis años en política, cuatro de genocidio*, 2008). Само

---

⁸⁰ Ова тема била је обрађена у следећим чланцима: *Seis años en política, cuatro de genocidio*, 2008; *Arrestan al criminal de guerra Radovan Karadzic en Serbia*, 2008; *La UE destaca la detención de Karadzic como una 'etapa importante' para la adhesión serbia*, 2008; *Karadzic, literato del genocidio*, 2008; *Luka, el hermano de Karadzic: 'Al menos sabemos que está vivo'*, 2008; *Satisfacción y felicitaciones a Serbia por la detención de Radovan Karadzic*, 2008; *La captura de Karadzic muestra el compromiso de Belgrado con la Unión Europea*, 2008; *Ramírez*, 2008c; *Karadzic trabajaba en una clínica de Belgrado*, 2008; *Serbia admite ahora que su servicio secreto protegió a Karadzic durante años*, 2008; *Karadzic recupera su viejo aspecto y anuncia que se defenderá a sí mismo*, 2008; *Karadzic recibió ayuda de personas de Gobiernos serbios anteriores*, 2008; *Austria confirma que Karadzic estuvo en Viena en 2007 ejerciendo de curandero*, 2008; *Hallan en casa de Karadzic copias de material del Ejército serbobosnio*, 2008; *Miles de serbios se manifiestan en Belgrado contra la extradición de Karadzic a La Haya*, 2008; *Agreden al cámara de TVE que cubría la manifestación de apoyo a Karadzic*, 2008; *Serbia entrega a Radovan Karadzic a La Haya para ser juzgado por genocidio*, 2008; *Karadzic ingresa en la cárcel del Tribunal Penal Internacional de La Haya*, 2008; *El fiscal principal de La Haya califica como 'un éxito' la captura de Karadzic*, 2008; *Karadzic dice ante el juez que se le ha 'secuestrado' y teme por su vida*, 2008; *Richard Holbrook niega que EEUU garantizara inmunidad a Radovan Karadzic*, 2008; *Karadzic pide al TPIY que cite al mediador de EEUU para la guerra de Bosnia*, 2008; *Karadzic se niega a declararse culpable o inocente y reta al tribunal de La Haya*, 2009; *Karadzic afirma que el número de víctimas de Srebrenica es una 'exageración'*, 2009; *Karadzic tampoco aparecerá hoy en su juicio ante el Tribunal Penal Internacional*, 2009; *Ramírez*, 2009b; *Karadzic: 'Defenderé la grandeza de la nación de Bosnia-Herzegovina'*, 2010; *Micheva*, 2010; *Karadzic: los bosnios musulmanes eran una 'amenaza' para Europa*, 2010; *'Ante la falta de agua, sólo podíamos beber nuestra orina'*, 2010; *El criminal de guerra Radovan Karadzic absuelto de genocidio*, 2012; *Gallego*, 2012a; *Karadzic no podrá citar al 'testigo' Bill Clinton*, 2012; *Rojas*, 2014; *El fiscal considera probada la responsabilidad de Radovan Karadzic en el genocidio en Bosnia*, 2014; *Karadzic califica las condiciones de su prisión de "propias del siglo XIX, de alguna cárcel comunista o turca"*, 2016; *Radovan Karadzic apela su condena de 40 años por el genocidio bosnio*, 2016.

хапшење оцењено је као чин нове Владе, који доприноси миру и стабилности на Балкану (*La UE destaca la detención de Karadzic como una 'etapa importante' para la adhesión serbia*, 2008). Као и у случају Слободана Милошевића, за Карацића се везује идеја о „Великој Србији”, ултранационализму и етничком чишћењу у којем је страдало 200 000 људи.

Карацићеве тврдње да је број жртава Сребренице повећан дати су под наводницима, да би затим као чињеница био представљен број жртава који се помиње у свим осталим чланцима овог и осталих листова, додајући да је Међународни суд правде већ донео одлуку да је у Сребреници извршен геноцид (*Karadzic afirma que el número de víctimas de Srebrenica es una 'exageración'*, 2009). Чланак Марије Рамирес, критичан како према Карацићу, тако и према Хашком трибуналу, помиње да је перцепција суда да априори осуђује Србе, као и да се Србија, упркос сарадњи и изручењима бивших званичника, и даље кажњава што није ухапсила и изручила једног оптуженика (Ramírez, 2009b). Могле су се прочитати информација да је војска Републике Српске под његовим наређењима „настојала да, користећи све могуће ресурсе, заврши са становништвом које није српско, односно скоро половином”⁸¹ (Micheva, 2010). Иако се у већем делу овог чланка води рачуна да се користе речи попут „наводно” или „оптужен”, а не „крив”, ипак су се провлачиле реченице као већ поменута, чиме се показује предубеђење. Један од подналова гласи „Холокауст у Сребреници” (шп. „*El holocausto de Srebrenica*”), у којем се помиње да је десет хиљада мушкараца од 12 до 77 година убијено, што се разликује од податка који се понављао кроз остале чланке.

Један од првих чланака објављених о Ратку Младићу у овом листу насловљен је сензационалистички „Ратко Младић, касапин Сребренице” (*Ratko Mladic, el carnicero de Srebrenica*, 2006). Након хапшења, у скоро сваком чланку говорило се да се тиме Србија приближила ЕУ.

Наизглед неважна кратка агенцијска вест о жељи групе становника да место у којем је ухапшен Ратко Младић носи његово име, могла би да поручи да Срби ипак нису ближе „Европи” како наглашавају њени званичници (*Los habitantes de Lazarevo quieren que su pueblo lleve el nombre de Mladic*, 2011). Такође је било речи

---

⁸¹ „*se dedicaron, con todos los recursos posibles, a acabar con la población que no fuera serbia, es decir, casi el 50%*” (прев. аут.).

о протесту због хапшења Младића, у којем се истиче да у Србији има људи различите животне доби који га славе као хероја (*'Todos somos Ratko'*, 2011). Пренета су сведочења појединих особа о сопственим искуствима или искуствима својих породица (нпр. *'Quietaron a cuatro ancianos y no dejaron nada en pie en casa'*, 2012), што није био случај са оптуженицима других страна. У чланку о сусрету Карацића и Младића 2014. године у Хашком трибуналу поново се говори као да су већ осуђени за злочине за које су оптужени и да им је циљ било стварање „Велике Србије” (Rojas, 2014).

У сваком чланку говори се о броју убијених, прогнаних, речи попут масакр и геноцид, иако то није случај када се говори о хашким оптуженицима осталих страна. Слична је ситуација и када је реч о оптуженицима за ратне злочине почињене током рата на Косову 1999. године, у којима се увек наводе подаци о броју прогнаних и наводе детаљно сви злочини за које су оптужени⁸².

Током 2005. године објављивани су чланци о привођењу и суђењу Рамушу Харадинају⁸³. У овим чланцима он се увек назива бившим премијером Косова, иако тада Косово још увек није прогласило независност, а и упркос томе што је Шпанија ни до данас није признала. У агенцијским вестима (*EFE*, Ројтерс) наводи се да је оптужен за ратне злочине између 1998. и 1999. године, при чему се не помиње ниједан конкретан злочин, број страдалих и сл. У чланцима се описује као „истакнути командант и један од оснивача гериле ОВК, која се борила против српских безбедносних снага”⁸⁴ (*El ex primer ministro de Kosovo llega al Tribunal Penal Internacional*, 2005). Ради поређења, 2005. године објављен је такође агенцијски чланак о добровољној предаји Љубомира Боровчанина Хашком трибуналу (*El general policial serbobosnio Ljubomir Borovcanin se entregará voluntariamente al TPIY*, 2005); иако је такође оптужен за ратне злочине, у чланку

---

⁸² Репрезентативни пример би био чланак *Arranca el juicio contra seis antiguos altos cargos serbios por crímenes en Kosovo*, 2006.

⁸³ На пример: *El ex primer ministro de Kosovo llega al Tribunal Penal Internacional*, 2005; *El ex primer ministro de Kosovo volverá a ser juzgado por limpieza étnica*, 2010; *El TPI confirma la absolución del ex primer ministro kosovar Haradinaj*, 2012.

⁸⁴ „Durante la guerra de Kosovo (1998-1999), Haradinaj fue uno de los comandantes de la guerrilla albano-kosovar del Ejército de Liberación de Kosovo (UCK), que luchó contra las fuerzas de seguridad serbias” (прев. аут.).

се наводи да је оптужен за саучесништво у геноциду, кршење правила рата и злочине против човечности, а додаје се да је у Сребреници током јула 1995. године убијено око 7800 муслимана. У наставку вести набрајају се које још оптуженике Србија треба да преда Хашком трибуналу, као и да је сарадња Србије неопходна за даље приближавање Европској унији и НАТО пакту. Иако је реч о Харадинају, помињали би се злочини за које су оптужени Карацић и Младић (нпр. *El TPI confirma la absolución del ex primer ministro kosovar Haradinaj*, 2012).

Харадинајево хапшење у Словенији пренето је као агенцијска вест у овом листу (*El ex primer ministro de Kosovo es arrestado en Eslovenia a petición de Serbia*, 2015). Објашњава се да га Србија терети за ратне злочине, али не и које, као и да је ослобођен ових оптужби од стране Хашког трибунала

На сличан начин говори се о предаји Небојше Павковића (*El general serbio Nebojsa Pavkovic se entrega al Tribunal Penal Internacional para Yugoslavia*, 2005), у ком се ратни злочини конкретизују као депортација, убијање, нехумана деловања и прогон због религиозних, расних или политичких разлога; такође се набрајају они који су се већ предали и који треба да се предају са српске стране, и да је то један од кључних услова за приближавање Србије и Црне Горе Европској унији и НАТО пакту. У овим случајевима можемо да видимо различит приступ и у агенцијским вестима које преноси овај лист, што можемо да протумачимо као став уредништва.

У текстовима о хрватским оптуженицима⁸⁵ најчешће се поново помињу Радован Карацић и Ратко Младић, који су, како наводе, уз Готовину, најтраженији оптуженици од стране Хашког трибунала. Напомињемо да се у чланцима о Младићу и Карацићу Готовина не помиње у овом контексту. Иако се Готовина не приказује у позитивном светлу, ипак се начин на који се пише о злочинима против Срба за које је оптужен разликује од начина на који се говори о злочинима српских оптуженика. На пример, о броју протераних и убијених Срба говори се само у једном чланку (*El TPIY espera la llegada a La Haya del criminal de guerra croata Ante Gotovina*, 2005), а за операције „Бљесак” и „Олуја” објашњава се да је следио

---

⁸⁵ На пример, реч је о следећим чланцима: *Gotovina, criminal de Guerra*, 2005; *El TPIY espera la llegada a La Haya del criminal de guerra croata Ante Gotovina*, 2005; *Condena de 24 años de prisión para el ex general croata Ante Gotovina*, 2011; *El TPI revoca la condena de 24 años al ex general croata Ante Gotovina*, 2012.

наређења Фрање Туђмана и да се не ради о директној кривици (када се говори о српским генералима не можемо прочитати да су само следили наређења). Иако се напомиње да је реч о хрватском националном хероју и иако се наводе аргументи оних који бране његове активности током рата, то се не ради на ироничан начин или са ниподаштавањем као када се говори да су Младић или Караџић српски национални хероји⁸⁶.

5.1.2.1.6. Слободан Милошевић

О Слободану Милошевићу објављивани су текстови везани за ток суђења у Хагу⁸⁷ и неколико текстова поводом његове смрти. Осим тога, у бројним чланцима који се баве другим темама, на пример Косовом или уласком у ЕУ, Милошевић се помиње као кривац за бомбардовање, или као пример антидемократског вођства. У овим чланцима, њега изједначавају са српским национализмом и окривљују га за почетак рата у бившој Југославији, чиме се и Србија криви за рат.

У марту 2006. године објављено је неколико чланака о Милошевићевој смрти⁸⁸. У њима је описан као човек који је уназадио Србију, називан је „касапином

---

⁸⁶ „За оне који бране хрватског националног хероја, српске жртве се правдају индивидуалним осветама које се на пространој, а слабо насељеној територији нису могле контролисати, док је трагични егзодус српског становништва приписан страху од пљачкања због злочина које су раније чинили против Хрвата”. (*„Para los defensores del héroe nacionalista croata, las víctimas serbias se explican por venganzas individuales que en un vasto territorio poco poblado no podían controlarse, mientras que el trágico éxodo de la población serbia es atribuido al miedo de ésta a saqueos por los crímenes que ellos habían cometido contra croatas”*) (Gotovina, criminal de guerra, 2005) (прев. аут.). Слично објашњење може се прочитати и у чланку *El TPIY espera la llegada a La Haya del criminal de guerra croata Ante Gotovina*, 2005.

⁸⁷ Међу њима налазе се следећи чланци: *El Tribunal de La Haya reanuda el juicio contra Milosevic tras seis semanas de aplazamiento*, 2006; *El TPIY cierra el juicio a Milosevic aunque lamenta que su muerte prive a las partes de un veredicto*, 2006.

⁸⁸ У питању су следећи чланци: *Muere en prisión el ex presidente yugoslavo Slobodan Milosevic*, 2006; *La UE confía en que Serbia 'mire hacia el futuro' tras la muerte de Milosevic*, 2006; Prieto, 2006; *Los forenses tratan de despejar en la autopsia las dudas acerca de la muerte de Milosevic*, 2006; *Se entregará hoy el cuerpo de Milosevic a su familia*, 2006; *Un experto que analizó la sangre de Milosevic hace 15 días dice que tomó una medicina contraindicada*, 2006; *El abogado de Slobodan Milosevic asegura que el*

Балкана” (шп. „*carnicero de los Balcanes*”) који је започео „крвави распад Југославије” (шп. „*sangrienta desintegración de Yugoslavia*”) (Prieto, 2006), и да је судски процес против њега, после Нирнбершког, најважнији који је вођен у Европи (*Muere en prisión el ex presidente yugoslavo Slobodan Milosevic*, 2006).

Милошевић је окривљен да је иницирао национализам код Срба и тиме започео рат 1992. године (Prieto, 2006; *Los forenses tratan de despejar en la autopsia las dudas acerca de la muerte de Milosevic*, 2006), да би затим био представљен као одговоран за бомбардовање Србије од стране НАТО пакта (Prieto, 2006). Српски национализам повезан је са тежњом за стварањем „Велике Србије”. У неким чланцима цитира се изјава Хавијера Солане да је вест о његовој смрти могућност за Србију и Црну Гору да се окрену ка будућности (*Muere en prisión el ex presidente yugoslavo Slobodan Milosevic*, 2006; *La UE confía en que Serbia 'mire hacia el futuro' tras la muerte de Milosevic*, 2006).

Обележавање прве годишњице смрти Слободана Милошевића било је тема једног чланка (*Partidarios de Slobodan Milosevic conmemoran en Serbia el primer aniversario de su muerte*, 2007). Подељеност друштва о његовом лику и улози представљена је кроз ставове политичких партија, али се и овде у посебном одељку говори о ситуацији на Косову.

---

funeral se celebrará en Belgrado, 2006; *El presidente serbio no se opone a que el funeral de Milosevic se celebre en Belgrado*, 2006; *Un abogado de Milosevic asegura que el ex presidente serbio no modificó su tratamiento médico*, 2006; *Serbia 'no se opone' al funeral de Milosevic pero su familia acusa a Belgrado de bloquearlo*, 2006; *La Justicia serbia levanta la orden de arresto de la viuda de Milosevic para que pueda asistir al funeral*, 2006; *Trasladan el cadáver de Slobodan Milosevic a la morgue del aeropuerto de Amsterdam*, 2006; *El abogado de Milosevic confirma que será sepultado en Serbia*, 2006; *La Duma rusa solicita una 'investigación independiente' sobre la muerte de Milosevic*, 2006; *El cadáver de Slobodan Milosevic llega a Belgrado, donde será expuesto al público antes de su entierro*, 2006; *Cientos de serbios despiden a Milosevic en Belgrado*, 2006; *El TPIY no encuentra ningún tipo de veneno en la sangre de Slobodan Milosevic*, 2006; *Una multitud despide en Belgrado a Milosevic, que ha sido enterrado en ausencia de sus familiares*, 2006.

5.1.2.1.7. Сребреница и ратови деведесетих

Најчешће током јула месеца сваке године објављивани су чланци о обележавању страдања у Сребреници⁸⁹. Наилазимо на два начина обраде теме: представљање злочина (број жртава, начини страдања, сведочења и судбине појединаца) и дефинисање злочина термином геноцид, где се поново истиче веза Србије и Русије. Чланци који се тичу рата такође су се бавили српском кривицом и бошњачким, а нешто ређе и хрватским жртвама,

У свим чланцима о Сребреници понављају се искази да је реч о највећем масовном убиству у Европи од Другог Светског рата и да је убијено преко (или око) 8000 муслимана, како мушкараца, тако и деце, од стране српских снага. На пример, 2005. године објављена су два чланка, оба 11. јула, у којима се ови искази понављају, с тим да се у једном претежно говори о броју жртава и одговорнима са српске стране (*Srebrenica conmemora el 10º aniversario de la peor matanza en Europa tras la II Guerra Mundial*, 2005), док је други више усмерен на саму комеморацију, исказе чланова породица појединих жртава и присуству званичника разних земаља, укључујући тадашњег председника Србије (*Srebrenica conmemora el décimo aniversario de la matanza*, 2005). Међутим, у другом делу чланка објашњава се ток дешавања за време рата, при чему се истичу акције НАТО пакта у спречавању напредовања српских снага. Оваква структура текстова карактеристична је скоро за све чланке о Сребреници.

У периоду комеморација 2010. године објављен је чланак у којем се извештава о томе да Европска комисија и Велика Британија траже правду за жртве Сребренице и помирење на Балкану (*Europa pide justicia para las víctimas de la matanza de Srebrenica*, 2010), међутим, нити се у овом чланку помиње да је било

---

⁸⁹ Реч је о следећим чланцима: *Srebrenica conmemora el 10º aniversario de la peor matanza en Europa tras la II Guerra Mundial*, 2005; *Srebrenica conmemora el décimo aniversario de la matanza*, 2005; *El Parlamento apoya a las víctimas de la tragedia de Srebrenica*, 2009; *Commemoración de los 15 años desde la matanza de Srebrenica*, 2010; *Sepultan a otras 613 víctimas en la conmemoración de la matanza de Srebrenica*, 2011; *El dolor sin fin de Srebrenica*, 2012; Valdehíta, 2013; Bernabé, 2015b; Bernabé, 2015a; Melguizo, 2015; Vega, 2015; *Serbia prohíbe la conmemoración de las víctimas de Srebrenica tras amenazas ultras*, 2015.

жртава и са српске и хрватске стране, нити је сличан чланак објављен током анализираних периода. Током 2015. године објављено је неколико чланака поводом двадесетогодишњице овог злочина. Између чланака који по структури личе на оне објављене претходних година, поново је објављен текст из 1995. године новинара Алфонса Рожа (Alfonso Rojo), у којима се описују дешавања непосредно пред злочин (Rojo, 2015).

Само ове новине објавиле су вест о забрани одржавања комеморације за жртве Сребренице у Београду (*Serbia prohíbe la conmemoración de las víctimas de Srebrenica tras amenazas ultras*, 2015).

Вето Русије, захваљујући којем Уједињене нације нису могле да усвоје да се злочин у Сребреници дефинише као геноцид, тумачи се као Путинова намера да се приближи земљама бивше Југославије, посебно Србији (Colás, 2015). Објашњава се да је Русији, због учешћа у рату у Украјини, потребно да се поново приближи старим савезницима. За Србију се каже да не може да се одлучи између истока и запада, док се за председника Николића истиче да је националиста (што није нетачна информација, али је дата у контексту окренутости ка Русији, чиме се сугерише да је већина становништва истог опредељења, поред осталих конотација).

Одлуку Међународног суда правде Уједињених нација о оптужби да је Хрватска, односно Србија, крива за геноцид, анализирао је Мангас Мартин (Mangas Martín, 2015). У чланку се анализирају дефиниције ратних злочина и чињенице о догађајима, да би се на крају дошло до закључка да геноцида, онаквог како га право дефинише, није било ни са једне стране. Објављен је још један чланак поводом истог догађаја у ово време, али у којем се аутор више бави самим злочинима обе стране (de Borja Lasheras, 2015).

Тадићева посета Вуковару ради одавања поште жртвама била је тема једног чланка, у којем такође није било речи о постојању српских жртава (*El presidente Tadic visita Vukovar, símbolo de la barbarie serbia*, 2010). Злочини у којима је било хрватских жртава, који су почињени 1991. године, у овом листу називају се „хрватском Герником”, а у читавом тексту говори се само о злочинима почињеним од стране српских оружаних снага. Сам чин одавања поште председника Србије оцењен је као позитиван чин, али се поново говори о Сребреници и изручењу Ратка Младића, што је био услов да се наставе преговори за улазак у ЕУ. Николићево

извињење 2013. године пренето је као краћа вест (*El presidente serbio pide 'perdón de rodillas' por los crímenes en Srebrenica*, 2013).

У чланку који се бавио и српским жртвама само говори о томе да их је било, али не и о самим злочинима, броју жртава и слично, коментаришући да има „отворених рана” са обе стране (Figueras, 2010).

У чланку који се бавио проналаском костура после пада нивоа језера Перућац речено је да је сигурно реч о муслиманским жртвама које су убили Срби током рата деведесетих и да их има барем педесет, иако се даље каже да су остаци тек послати на анализу. Преноси се изјава једног од представника Комисије за нестале да је један део сигурно старији и да вероватно припадају жртвама Првог Светског рата (*Un descenso de las aguas en una presa bosnia revela decenas de esqueletos*, 2010). У следећем чланку наводи се да се ради о барем једанаест особа, од којих се сматра да већина припада муслиманском становништву (*Encontrados más cadáveres de víctimas de la guerra de los Balcanes en Serbia*, 2010).

5.1.2.1.8. Сарадња Србије и Шпаније и присуство шпанских трупа на Косову

Током 2005. године најважнија вест која је везана за сарадњу Шпаније и Србије јесте хапшење Абделмаџида Бушара (Abdelmajid Bouchar) 12. августа 2005. године, који је осумњичен за терористички напад у мадридском метроу 11. марта 2004. године⁹⁰. У овим чланцима фокус је, наравно, на самом Бушару и на терористичком нападу, али је значајно да се Србија јавља у позитивном контексту,

---

⁹⁰ Неки од чланака који су се бавили овом темом су следећи: *Detenido en Belgrado el presunto terrorista implicado en el 11-M que huyó del piso de Leganés*, 2005; *Un juez serbio interroga a Bouchar y ordena su prisión a la espera de la orden de entrega a España*, 2005; *La fiscal solicita la extradición de Bouchar, huido de Leganés, por su intervención 'decisiva' en el 11-M*, 2005; *Abdelmajid Bouchar estuvo 45 días detenido sin que la Policía serbia supiera que era un terrorista*, 2005; *El juez de la Audiencia Nacional propone al Gobierno pedir a Serbia la extradición de Bouchar*, 2005; *El Consejo de Ministros pide a Serbia la extradición de Abdelmajid Bouchar, huido del piso de Leganés*, 2005; *La Audiencia solicita interrogar en Serbia a Bouchar, el marroquí que huyó del piso de Leganés*, 2005; *Prisión incondicional e incomunicada para Abdelmajid Bouchar por los 191 asesinatos del 11-M*, 2005.

односно као земља која добровољно и успешно сарађује у антитерористичким активностима, и то са земљом чланицом НАТО пакта и Европске уније.

Спорадично су објављивани чланци о хапшењима у Србији, односно Шпанији, држављана друге земље⁹¹. Посебно интересовање изазвало је хапшење Луке Бојовића и чланова Арканових тигрова у Валенсији. Као и у друга два листа, говори се о самом хапшењу, детаљима истраге и даљим процесом, а везано за Србију поменуто је само да су оптужени за атентат на Зорана Ђинђића, да је Србија подигла оптужницу и да тражи изручење. Само је овај лист објавио вест да је Србија уручила орден „Јаков Ненадовић” Хорхеу Фернандесу Дијасу (Jorge Fernández Díaz), министру унутрашњих послова Шпаније, због поменутог хапшења (*Serbia homenajea a Fernández Díaz por la detención de los 'Tigres de Arkan'*, 2012).

Када је у питању присуство шпанских трупа на Косову⁹², највише је било речи о одлукама званичне Шпаније о повлачењу својих трупа, али се говорило и о положају српског становништва на Косову и Метохији, што није био случај у друга два листа.

У листу *El Mundo* објављивани су чланци у којима се говори о учешћу Шпаније у различитим мисијама и сукобима широм света, тако да су у њима информације о слању војске на Косово најчешће успутне. Једна репортажа објављена је о животу шпанских војника на Косову (Riera Roca, 2008), али се текст више бави ситуацијом у којој се налази српско становништво на овој територији. Говори се о избегавању преласка на „албанску страну”, свакодневном осећају несигурности Срба са Косова, страху да ће бити убијени од стране Албанаца (иако шпански војници изјављују да је страх претеран, репортер се не слаже у потпуности са тим).

---

⁹¹ Неки од чланака који се баве овом темом су следећи: *Detenido en un control de tráfico un serbio buscado en su país por homicidio*, 2009; *Detenido en Velázquez un reclamado por la Justicia Serbia por homicidio*, 2012; *Detienen en Barcelona a un hooligan serbio acusado de matar a un seguidor francés*, 2013; *Cae una red que robaba joyas en Barcelona y las vendía en Montenegro y Serbia*, 2014.

⁹² На пример, реч је о следећим чланцима: *250 militares de Baleares realizarán una misión en Kosovo este año*, 2008; *Un coronel español asume la jefatura de operaciones de la OTAN en Kosovo*, 2008; *Un mes para el relevo español en Kosovo*, 2008; Riera Roca, 2008; *Las tropas baleares en Kosovo se hacen cargo de la zona norte de Mitrovica*, 2008; *Cerca de 500 militares se desplazarán desde Valencia a Kosovo a partir del 10 de diciembre*, 2008).

Одлука о повлачењу трупа 2009. године била је тема неколико чланака (Benito, 2009; Benito & Alonso, 2009; *Chacón coordinará con la OTAN la retirada 'flexible y escalonada' de Kosovo*, 2009; *España retirará también de Kosovo a sus nueve guardias civiles y policías*, 2009). Бенито (Benito, 2009) напомиње да су по овом питању Влада и ПП, највећа опозициона партија у то време, на истој страни, односно против већине ЕУ и НАТО пакта, као и да је, због одбијања да призна независност Косова, Шпанија морала да повуче своје трупе са те територије.

5.1.2.1.9. Остале теме

Спорадично се јављају чланци који се баве ситуацијом, сукобима, експлозијама и страдањима службених лица на Косову⁹³. Ове вести су увек агенцијске (EFE, AFP, Ројтерс и сл.), а у њима се само извештава о конкретном догађају без детаљне анализе. Осим што се може дискутовати о разлозима за објављивање оваквих вести, при чему бисмо морали да уђемо у анализу да ли се сличне вести објављују за друге делове света и које (што превазилази оквире овог истраживања), у овим текстовима не можемо видети који је став уредништва или новинара. У појединим чланцима се објашњава и тренутни статус Косова, а могу се прочитати информације о кршењу људских права, посебно када је реч о Србима (*Alerta sobre las violaciones de los derechos humanos en Kosovo*, 2005). Иако се јављају чланци о сукобима у којима су страдали и Срби, и у њима се говори о кривици Срба, односно да је у питању била самоодбрана, провокације и сл. (*Cientos*

---

⁹³ Неки од чланака који се баве овим темама су следећи: *Muere un policía de la misión de la ONU en una explosión en Kosovo*, 2005; *Estallan dos bombas en Prístina junto a las sedes de la ONU y la OSCE*, 2005; *Alerta sobre las violaciones de los derechos humanos en Kosovo*, 2005; *Soldados rumanos de la ONU impiden a tiros una fuga de 14 presos del mayor penal de Kosovo*, 2005; *Hallan en Macedonia el cadáver de un cabo del Ejército de Tierra destinado en Kosovo*, 2007; *Dos muertos y 11 heridos al explotar una bomba en Prístina, la capital de Kosovo*, 2007; *Una explosión en Kosovo en la que no ha habido heridos daña un edificio de la UE*, 2008; *Cientos de serbios toman por asalto un tribunal de Kosovo administrado por la ONU*, 2008; *Cientos de serbios hieren en Kosovo a 63 policías de la ONU y 12 soldados de la OTAN*, 2008; *Trece personas heridas en un tiroteo entre bandas criminales en Prístina*, 2008; *Al menos ocho soldados de la OTAN heridos en choques con serbios*, 2011; *Las tropas de la OTAN se enfrentan a la minoría serbia en el norte de Kosovo*, 2011.

de serbios hieren en Kosovo a 63 policías de la ONU y 12 soldados de la OTAN, 2008; Entra en vigor la Constitución de Kosovo, que le otorga poderes de Estado, 2008; Serbios y albaneses se enfrentan en Mitrovica, 2008; Un muerto y 11 heridos al explotar una granada en una manifestación serbia, 2010; La tensión en las fronteras entre Kosovo y Serbia vuelve a cobrarse más heridos, 2012; Muere un policía de la misión de la UE en Kosovo en un tiroteo contra su vehículo, 2013).

За разлику од новина *El País*, *El Mundo* је објавио чланак поводом десетогодишњице бомбардовања (*'El ataque de la OTAN a la TV serbia sentó un terrible precedente'*, 2009), у којем се говори да је напад на РТС био преседан који је отворио могућност за будуће нападе на медије, угрожавајући тиме живот новинара. У овом чланку НАТО пакту упућује се захтев да призна своју грешку и извини се члановима породица и колегама жртава. Оно што се овде имплицира јесте да је РТС вршио пропаганду за време бомбардовања, али да, упркос томе, не смеју постојати напади на медије.

Трговина људским органима на Косову била је тема неколико агенцијских чланака (*500 personas fueron víctimas de una red de tráfico de órganos en Kosovo en los 90, 2010; El 'premier' de Kosovo demandará al autor del informe sobre tráfico de órganos, 2010; Serbia acusa a la ONU de ocultar pruebas de tráfico de órganos en Kosovo, 2010*). У првом чланку помиње се да је већина жртава било заробљено српско становништво. Неколико дана касније објављен је деманти Хашима Тачија да је умешан у овај злочин, а затим и чланак о оптужбама Србије да је УНМИК сакрио доказе о овим злочинима. Ниједан чланак није се бавио самим жртвама, већ искључиво међусобним оптужбама.

Напади на амбасаде током протеста због проглашења независности Косова били су тема и у овом листу. Детаљно се описују начини на који су амбасаде нападнуте, а са друге стране, под наводницима, истиче се да је било планирано да се одржи миран протест (*Los manifestantes atacan las embajadas de EEUU, Croacia y otros países en Belgrado, 2008; El Consejo de Seguridad de la ONU condena el ataque contra embajadas en Belgrado, 2008*).

Мигрантска криза током 2015. и 2016. године, иако важна тема, за Србију се првенствено везивала због затварања мађарске границе. У појединим текстовима могу се прочитати изјаве званичника о потреби да се изгради више центара за

мигранте (нпр. *Miles de refugiados sirios cruzan Macedonia hacia Serbia y rumbo a Europa Occidental*, 2015) или о организовању смештаја за мигранте од стране локалних власти у Србији (*Alemania abrirá centros de distribución de refugiados para evitar el colapso*, 2015). Што се тиче затварања хрватске границе, ова информација помиње се само укратко, али није објављен чланак који би се бавио само овом темом, као што је случај са друга два листа.

Вести које нису директно везане за политику и у овом листу баве се само негативним догађајима, попут несреће у зоолошком врту (*Hallan el cadáver destrozado de un joven en la jaula de osos tibetanos del zoo de Belgrado*, 2007), хапшењима за разне злочине (нпр. *Detenido un ciudadano serbio por el robo de vehículos de alta gama*, 2007), нападима на новинаре (*Agreden a un conocido periodista serbio*, 2010), пљачкама (*Roban una central termoeléctrica entera, en desuso desde 1999*, 2010; *Recuperados en Serbia dos cuadros de Picasso*, 2011), или насиљу, убиствима и несрећама (*Tres muertos y ocho heridos en Serbia al explotar una bomba en una cafetería*, 2012; *Mata a 13 personas, entre ellas un bebé, en un pueblo cerca de Belgrado*, 2013; *Un hombre abre fuego en una cafetería de Serbia y mata a 5 personas*, 2016). Реакције на видео снимак који је пуштен у једној хумористичкој емисији у Шпанији, у којем се између осталог каже да је Београд „град у којем ћеш се осећати као код куће, осим ако си Косовар, Хрват, Албанац, Босанац, муслиман, Американац или било који Европљанин”⁹⁴ (Fernández, 2008), био је тема у овом листу, за разлику од друга. У њему су објављене изјаве Срба који живе у Шпанији, али и разних шпанских организација и удужења које су осудиле овакво приказивање Србије и Београда као претерано и увредљиво.

Током 2014. године објављена су два чланка о стогодишњици почетка Првог Светског рата (González E, 2014; Comellas, 2014). У овим чланцима говори се о српском национализму као покретачу појединаца који су започели рат, и идеји о „Великој Србији”, о којој се говори на следећи начин: „За српски национализам,

---

⁹⁴ „Una ciudad en la que te sentirás como en casa a no ser que seas kosovar, croata, albano, bosnio, musulmán, americano o europeo en general” (прев. аут.).

Хрвати, који су католици, и Бошњаци, који су муслимани, такође су били Срби, само то још увек нису знали”⁹⁵ (González E, 2014).

Исте године објављен је чланак о холокаусту, у којем се истиче да су и Срби заједно са Јеврејима били жртве; помиње се смрт око десет хиљада људи у Новом Саду у јануару 1942. године, где се детаљно говори о судбини великог броја деце (*Las entrañas del Holocausto*, 2014).

Током неколико година објављиване су вести о одржавању геј параде у Београду. На пример, објављена је вест о насиљу током покушаја да се одржи 2010. године (*Grupos homófobos tratan de impedir con violencia una marcha gay en Belgrado*, 2010), као и о забрани њеног одржавања 2011. године (*Serbia prohíbe el desfile del Orgullo Gay por temor a la violencia*, 2011). У овом чланку се даје следећи суд: „Србија мора да покаже своју добру вољу да заштити људска права како би убрзала своју кандидатуру за улазак у Европску унију. Традиционално конзервативна друштва Балкана покушала су отворено да прихвате хомосексуалност, а многа деловања у одбрани права хомосексуалаца завршила су насиљем”⁹⁶. У друга два листа није пренета вест о забрани одржавања геј параде. У чланку о првој успешно одржаној паради помиње се да у Србији постоји дискриминација, али и да се последњих година ситуација поправља, што се тумачи тежњама земље да уђе у ЕУ (*El Orgullo Gay logra desfilar en Belgrado con más policías que participantes en la marcha*, 2014). Наводи се да су представници активиста изјавили да је те године било мање претњи и тензија него ранијих.

Такође је објављен чланак о истрази везаној за рехабилитациони центар за наркомане којим, како наводи лист, управља Православна црква. У чланку се не наводи ниједно име, чиме се стиче утисак да је управо Црква организовала и подржава овај вид „рехабилитације” (*Escándalo en Serbia por las palizas a toxicómanos en un centro de ayuda*, 2009). Негативно представљање Православне

---

⁹⁵ „Para el nacionalismo serbio, los croatas católicos y los bosnios musulmanes eran también serbios que aún ignoraban serlo” (прев. аут.).

⁹⁶ „Serbia debe demostrar su buena voluntad para proteger los derechos humanos para impulsar su candidatura a adherirse a la Unión Europea. Las sociedades tradicionalmente conservadoras de los Balcanes han tardado en aceptar abiertamente la homosexualidad y muchos actos en defensa de los derechos de los gays han terminado en violencia” (прев. аут.).

цркве огледа се и у тексту писаном поводом смрти патријарха Павла, у којем се он означава као бранитељ Слободана Милошевића (*Fallece el patriarca de la Iglesia Ortodoxa serbia a los 95 años*, 2009).

Медијске слободе биле су тема једног чланка 2011. године (Brey, 2011). С обзиром на то да је текст говорио о утицају политичара на медије на целом Балкану, мали простор посвећен је свакој држави појединачно, али је основна теза да су медији у служби владе сваке земље. Посебна критика упућена Србији је непознато или државно власништво већих медија.

Током година објављено је неколико чланака о поплавама и земљотресима у Србији. Реч је о агенцијским вестима⁹⁷. Детаљније се извештавало само о поплавама 2014. године, када се говорило о материјалној штети и о броју жртава. Оно што можемо да приметимо јесте да се у насловима неких чланака истиче да је само Босна и Херцеговина угрожена, иако се у даљем тексту може јасно видети да је Србија претрпела више штете и у материјалном смислу и у броју жртава⁹⁸. Са друге стране, пренета је вест да православни црквени званичници Србије и Црне Горе сматрају да су поплаве казна због грехова, а на следећи начин описује се стање у овим земљама: „екстремна десница неспутано напредује у Старој Европи, хомофобија се претвара у омиљени спорт безумних у Русији и њеним старим сателитима, а конзерватизам са нијансама неонацизма заузима места у парламентима”⁹⁹ (Álvarez, 2014).

---

⁹⁷ На пример, реч је о следећим чланцима: *Serbia decreta el estado de emergencia tras registrarse la primera víctima de las riadas*, 2006; *La crecida del Danubio amenaza a Rumanía, Bulgaria y Serbia con nuevas inundaciones*, 2006; *Un terremoto en Serbia causa dos muertos y decenas de heridos*, 2010; *Evacuan unas 1.400 personas a causa de las graves inundaciones en Serbia*, 2010; *Las inundaciones en Serbia y Bosnia dejan al menos 30 muertos*, 2014; *Más de un millón de bosnios, afectados por las inundaciones*, 2014.

⁹⁸ Нпр. „Више од милион Босанаца угрожено од поплава” (*Más de un millón de bosnios, afectados por las inundaciones*, 2014); „Босна се плаши епидемије због поплава” (*Bosnia teme que se produzcan epidemias por las inundaciones*, 2014).

⁹⁹ „*la extrema derecha avanza imparable en la Vieja Europa, la homofobia se convierte en el deporte favorito de los más descerebrados en Rusia y sus antiguos satélites, y el conservadurismo con tintes neonazis ocupa asientos en los parlamentos*” (прев. аут.).

Од чланака који позитивно говоре о Србији, објављена су два текста; један о проналажењу најстаријег мамута у Европи у археолошком налазишту Виминацијум (*Hallan en Serbia el mamut más antiguo de Europa*, 2009) и један о бесплатном јавном прототипу пуњача за мобилне телефоне (Stanojević, 2012), који више има форму рекламе.

5.1.2.2. Дискурзивне стратегије

5.1.2.2.1. Референцијалне стратегије

Како би се означила званична Србија, коришћене су синтагме „српске демократске снаге” или „демократска Влада” (нпр. *La captura de Karadzic muestra el compromiso de Belgrado con la Unión Europea*, 2008), посебно у годинама око проглашења независности Косова и почетка преговора за улазак у ЕУ. Као у друга два листа, и у овом постоји тенденција одвајања српског народа према територијалној припадности (нпр. *serbobosnio*). За разлику од листа *El País*, реч Косовар (шп. *kosovar*) користи се да означи само становнике Косова и Метохије, не имплицирајући постојање колективног идентитета (нпр. *La CE recomienda iniciar un proceso para eliminar visados a los kosovares*, 2009).

5.1.2.2.2. Стратегије предикације

У појединим случајевима, јављале су се инсинуације о карактеру Срба, иако није долазило до директне квалификације. На пример, у чланку о Првом Светском рату за Гаврила Принципа, који се криви за почетак рата, каже се да „вреди подсетити да је он био део српске националне традиције”¹⁰⁰ (González E, 2014).

Иако се о самом Косову углавном не износе судови, спорадично се описивало као псеудо-држава, док је Србија једна од најприпремљенијих држава за преговоре о уласку у ЕУ (*La CE recomienda iniciar un proceso para eliminar visados a los kosovares*, 2009).

---

¹⁰⁰ „conviene recordarlo, formaba parte de la tradición nacional serbia” (прев. аут.).

Када је реч о личностима, у овом листу такође наилазимо на сличне или исте описе хашких оптуженика, док о другим српским личностима није било речи. Српски национализам и наводни злочини оптуженика посматрају се као узрок и последица. За разлику од *El País*-а, анализом чланака овог листа обухваћени су и они који су се бавили Милошевићем. Он је окривљен за ширење национализма код Срба, тако да је српски национализам директно повезан, као и код других оптуженика, за злочине за које је Милошевић окривљен. Оцењено је да је судски процес против њега, после Нирнбершког, најважнији који је вођен у Европи (*Muere en prisión el ex presidente yugoslavo Slobodan Milosevic*, 2006). Чак и текст поводом смрти патријарха Павла завршава се речима да је био бранитељ Слободана Милошевића, који је, како сматрају, највише одговоран за крваве ратове деведесетих (*Fallece el patriarca de la Iglesia Ortodoxa serbia a los 95 años*, 2009). Србија деведесетих је личностима који је представљају у чланцима посредно окарактерисана као насилна и освајачка, а покретач за агресију је српски национализам. Међутим, ова појава мање је изражена у односу на *El País*.

5.1.2.2.3. Стратегије аргументације

Генерализација. Генерализација у овом листу није доминантна стратегија, већ се јавља у појединачним случајевима. На пример, у чланку о холокаусту се, иако кроз изјаве интервјуисаног, износи теза да је држава Србија 1942. године наредила убиство око 8000 Јевреја у месту поред Београда, са циљем да се преузме њихова имовина ради спречавања инфлације (Palmero, 2015). У овом случају није дат историјски контекст, који је веома важан за разумевање овог догађаја, већ се читава држава окривљује за овај поступак. На генерализацију понекад наилазимо и у чланцима о суђењима у Хагу.

(Де)легитимизација је стратегија која је најчешће коришћена, а посебно је уочавамо у чланцима о Косову и Метохији. Делегитимизација права Србије на ову територију остварена је, пре свега, аргументима о моралности. Међутим, овде наилазимо на идеју да је она важна због митске (дакле, нестварне, неистините) прошлости и хришћанске православне вере: „За многе Србе, Косово има митску моћ као **колевка њиховог националног идентитета** и хришћанске православне

духовности, зато што представља центар мале српске средњовековне државе која је 1389. пала пред освајањима моћне турске Отоманске империје”¹⁰¹ (*Serbia dice que preservará Kosovo "con los medios democráticos más legítimos"*, 2008).

Маргинализација. Стратегија маргинализације, иако присутна на исти начин као и у претходно анализираном листу, ипак није толико доминантна. Огледа се у објављивању негативних дешавања и догађаја (сукоби, ратови, криминал), маргинализацији наших жртава, али се у већој мери могу прочитати ставови Србије. Један од ретких чланака у којима се не користи стратегија маргинализације док се говори о страдањима српског становништва објављен је 2014. године (*Las entrañas del Holocausto*, 2014).

Ширење нетачних информација. Са једне стране, информације попут оне да проглашење независности Косова представља крај Милошевићеве „Велике Србије” (Sahagún, 2008) или да је Србија почетком деведесетих водила освајачки рат и да је крива за етничко чишћење и геноцид (*Seis años en política, cuatro de genocidio*, 2008), важне су јер утичу на перцепцију *добрих* и *лоших* код читалаца. Са друге стране, објављивани су нетачни подаци које суштински не можемо сматрати важним, нпр. грешке у датумима.

Репетиција. У сваком чланку о хашким суђењима, понавља се број жртава, злочини, који се понегде детаљно описују, речи попут масакр, етничко чишћење и геноцид (за разлику од текстова о оптуженицима других страна сукоба).

5.1.2.2.4. Стратегије перспективизације

Када је реч о Косову, у мањем броју чланака извештавање је неутрално; изјаве шпанских званичника пренети су без коментара, ироније и било које врсте критике, а ставови Србије и Косова пренети су на исти начин. За разлику од претходног листа, неколико чланака говори о положају српске мањине на Косову.

Ипак, слично као у листу *El País*, Србија и Русија се сматрају „историјским савезницима”, понавља се идеја да Србија нема морално право на Косово и

---

¹⁰¹ „Para muchos serbios, Kosovo tiene la fuerza del mito como *cuna de su identidad nacional* y la *espiritualidad cristiana ortodoxa*, por representar el centro de un pequeño imperio serbio medieval que cayó en 1389 ante los avances del poderoso imperio otomano turco” (прев. аут.).

приметили смо да су објављивани интервјуи са косовским званичницима, док са српским нису. Такође су објављиване анализе у којима се објашњава због чега Шпанија треба да призна косовску независност, што нас доводи до закључка да не постоји идентификација уредништва/новинара са званичном Шпанијом.

Када узмемо у обзир остале теме, можемо рећи да постоји осцилација од потпуног приближавања Србији до потпуног удаљавања, али не може се говорити о идентификацији. На пример, Србија се посматра као део Европе када се говори о уласку у ЕУ, док је део „Старе Европе”, традиционална и заостала у текстовима о Православној цркви.

5.1.2.2.5. Стратегије појачавања и ублажавања

Како би се остварило појачавање значења, најчешће су коришћени контрасти и хиперболе. На пример, контраст између традиционалне и демократске Србије истакнут је и у овом листу. Међутим, за разлику од *El País*-а, не говори се о Србији која гледа у будућност или прошлост, већ је подела на Србију која је за улазак и оне која је против уласка у ЕУ.

У следећем примеру можемо уочити већи број хипербола. У питању је чланак у којем се коментаришу изјаве црквених званичника Србије и Црне Горе о узроку поплава, односно, тумачења да су поплаве казна за грехе: „екстремна десница неспутано напредује у Старој Европи, хомофобија се претвара у омиљени спорт безумних у Русији и њених старих сателита, а конзерватизам са нијансама неонацизма заузима места у парламентима”¹⁰² (Álvarez, 2014).

Овде можемо да убројимо коришћење непрецизних термина, који су преувеличани како би привукли читаоце сензационалистичким призвучком. У том смислу, посебно је важна њихова употреба у насловима и лидовима чланака. На пример, један од подналова чланка Мичева, 2010 гласи „Холокауст у Сребреници” (шп. „*El holocausto de Srebrenica*”).

---

¹⁰² „*la extrema derecha avanza imparable en la Vieja Europa, la homofobia se convierte en el deporte favorito de los más descerebrados en Rusia y sus antiguos satélites, y el conservadurismo con tintes neonazis ocupa asientos en los parlamentos*” (прев. аут.).

5.1.2.3. Закључак

Поједини истраживачи сматрају да је *El Mundo* левичарски лист, који најчешће подржава ПСОЕ (Deirdre, 2003:51), док према другима, више подржава политику ПП-а (Enguix-Oliver, 2015:142; Magone, 2008:264).

За овај лист карактеристично је то што, иако углавном преноси исте идеје, аргументе и изјаве као *El País*, постоји одређени број чланака који су писани неутрално, чак и стају на страну Србије и/или Срба. Ово је посебно случај у чланцима који се баве уласком Србије у ЕУ и сарадњи Србије и Шпаније, као и у онима који су објављивани од 2013. године. Можемо закључити да је и овај лист проевропске оријентације, али се мање критикује званична Шпанија. У односу на Србију и Србе постоји извесна осцилација у приступу, у зависности од новинара и теме. Ипак, не постоје суштински велике разлике између ова два листа.

Стратегије аргументације које преовладавају у листу *El Mundo* су генерализација, делегитимизација, маргинализација, ширење нетачних информација и репетиција.

5.1.3. *La Vanguardia*

5.1.3.1. Тематска анализа репрезентације Републике Србије

5.1.3.1.1. Распад Републике Србије и Црне Горе

Осим извештавања о самом отцепљењу и референдуму, фокус одређених чланака био је губитак који ће Србија претрпети одвајањем Црне Горе. Овде не наилазимо на геополитичку анализу ситуације, већ на ироничне коментаре и мишљења новинара. Међутим, највећи број чланака бавио се, барем једним својим делом, поређењем Црне Горе са Баскијом и Каталонијом. Иако је реч о прокаталонском листу, за који бисмо очекивали да има јасно одређен став према аутономији Каталоније, објављивани су различити ставови по овом питању.

За разлику од друга два листа, *La Vanguardia* је објављивала вести о покушајима Црне Горе да постане самостална држава још 2005. године (нпр.

Belgrado rechaza una propuesta montenegrina por violar acuerdos, 2005), али је највећи број чланака објављено током 2006. године, од најаве датума референдума. У чланку у којем је референдум најављен (García, 2006n) само се говори о условима по којима ће се он одржати, а у текстовима који говоре о дешавањима уочи, током и непосредно после самог референдума, углавном се извештава о митинзима и окупљањима оних који желе независност¹⁰³.

Гарсија-Планас (García-Planas, 2006d) на овај начин образлаже жељу за независношћу: „Није важно што ове две нације деле језик, веру и велики део историје: Црна Гора, или половина ње, жели да раскрсти са Србијом која се повезује са *неуспехом*”¹⁰⁴. Насупрот томе, за Србију каже да се референдум одржава „упркос молбама Србије да овај дан никада не дође” и да би отцепљивањем Косово остало „последња *рана* Србије коју треба затворити”¹⁰⁵. Почетак чланка о проглашењу независности гласи: „Србија је јуче изгубила море” (García-Planas, 2006c), а у оном који се бави захтевом за пребројавањем гласова, Србија је представљена као једина земља која не подржава независност и на ироничан начин каже се да Србија „мора да се осамостали од саме себе” (García-Planas, 2006f:4).

Са друге стране, овај новинар је аутор чланка који говори о Србима који живе у Црној Гори и њиховом виђењу независности (García-Planas, 2006e). Овде се износе мишљења српског становништва о томе да су други одлучивали о њиховој судбини, али се и овај текст закључује речима „Горка независност. За Србе. За море”¹⁰⁶.

Поређење проглашења независности Црне Горе са Баскијом и Каталонијом јављало се у неколико видова. На пример, у чланку García-Planas, 2006b, последњи пасус посвећен је преношењу става једног студента да у овим тренуцима Црногорци дају пример Баскијцима и Каталонцима; такође у одвојеном делу чланка

---

¹⁰³ На пример: García-Planas, 2006b; García-Planas, 2006c; García-Planas, 2006d; García-Planas, 2006f; García-Planas, 2006h.

¹⁰⁴ „No importa ya que las dos naciones compartan lengua, religión y gran parte de historia: Montenegro, o la mitad de él, quiere cortar con una Serbia asociada con fracaso” (прев. аут).

¹⁰⁵ „a pesar de los ruegos serbios para que nunca llegara este día”; „la última herida de Serbia por cerrar” (прев. аут).

¹⁰⁶ „La amarga independencia. Para los serbios. Para el mar” (прев. аут.).

о гласању за нови статут Каталоније, изјављује се да је пример референдума у Црној Гори оно што би у будућности одговарало Каталонији (*Mas avisa de que España dará un portazo a las aspiraciones de Catalunya si gana el no el 18-J*, 2006). Једини чланак чија је тема била поређење шпанских аутономних покрајина са случајем Црне Горе тицао се изјаве Хавијера Солане да су ове ситуације неупоредиве (García, 2006р). Аргументи за одбацивање било какве сличности јесте да је сецесија бивших југословенских република, укључујући Црну Гору, призната од стране међународне заједнице, док представници Каталоније и Баскије наводе да се у данашње време, на демократски начин, могу решити политички конфликти у Европи и позивају се на право на самоодређивање.

5.1.3.1.2. Независност Косова

За разлику од друга два листа, у новинама *La Vanguardia* јављају се потпуно супротстављени ставови по питању косовске независности. У фокусу ових чланака је однос великих сила према независности и подела на оне који желе независност и оне који су против, ставови Шпаније према овом питању и етичко оправдавање независности и српској кривици. Ипак, у овом листу говорило се, иако ретко, о геополитичкој ситуацији која је довела до бомбардовања Србије, где се управо велике силе сматрају одговорним за дешавања 1999. године. Још један аспект који не налазимо у друга два листа, јесте положај Срба на Косову и страдања током деведесетих година.

Током 2006. године у овом листу писало се о притисцима Европске уније и САД-а на Србију да призна независност Косова (нпр. Estarriol, 2006b). Ахтисаријев план био је тема неколико чланака током 2007. године. Циљ овог плана, како се извештава, јесте да се „ова бивша српска покрајина извуче из лимба у ком се налази од када су је Уједињене нације узеле под своју заштиту, после грађанског и међународног рата од 1996. до 1999. године”¹⁰⁷ (García, 2007c).

---

¹⁰⁷ „El objetivo es sacar a esta ex provincia serbia del limbo en que se halla desde que, tras las guerras civil e internacional allí sufridas de 1996 a 1999, la ONU la tomó bajo su tutela” (прев. аут.).

У првом објављеном чланку који најављује проглашење независности 2008. године¹⁰⁸, уочи Божића, говори се о критикама Српске православне цркве према великим силама које дозвољавају овај чин, ставовима Србије и председничким изборима, али се део чланка бави и црквеним календаром (Estariol, 2008). Иако се у овом тексту понављају информације на сличан начин као и у осталим, ипак се први пут могло читати о забринутости једне верске заједнице. Остали текстови упозоравају на српски национализам, посебно док је још у току предизборна кампања (нпр. Navarro B, 2008j).

У односу на друга два листа, много је више текстова који говоре о ставовима Шпаније, представљајући мишљења за званичне ставове и против њих, док је мањи број чланака који се баве односима Русије са једне стране и САД-а и појединих чланица ЕУ. Коментаришући став Шпаније према проглашењу независности, могли су се прочитати коментари попут следећих:

- не може се говорити о паралелизми Косова и Баскије или Каталоније, зато што Косово (не Србија) није у Европској унији (Sen, 2008a);
- Косово није република бивше Југославије, већ српска провинција (Sen, 2008a);
- могућност дестабилизације Балкана (Sen, 2008a);
- једнострано проглашење је нелегално (Navarro B, 2008n);
- други мањински народи могу, подстакнути Косовом, кренути истим путем (Sen, 2008b; Whitbeck, 2008);
- признавање Косова је кршење суверености и територијалног интегритета Србије и нарушава принцип недодирљивости граница заснованом на међународном праву (de Carreras, 2008; *Aznar avisa que el "error" de Kosovo conllevará graves consecuencias*, 2008).

Са друге стране, могао се прочитати коментар да је Шпанија постала део губитничке групе, уз Србију, Русију, Кину и Кипар (Juliana, 2008; Bracero, 2008b), као и да су разлози које је дала шпанска Влада бесмислени и да се у 21. веку ниједној заједници не може одбити независност уколико постоји жеља већине (Rosa Junyent, 2008). Заправо, највећи број аутора управо критикује Шпанију због

---

¹⁰⁸ На пример, реч је о чланцима: Estariol, 2008; Navarro B, 2008j; Flores, 2008d; *Un país, dos banderas*, 2008; Navarro B, 2008h; Boniface, 2008; Sen, 2008a .

одбијања да призна независност Косова или инсистира на томе да ће у једном тренутку морати то да учини. На сличан начин говори се у чланцима о одлуци Међународног суда¹⁰⁹, од којих се само један бави њиховом одлуком, а остали анализама и реакцијама различитих страна, како великих сила, тако и Србије и Косова. Основна теза у овим чланцима јесте да Шпанија дели исте ставове са малим бројем земаља и да случај Косова није преседан за остале државе.

Пренесени су ставови представника појединих партија Галиције, Баскије и Каталоније у којима се подржава проглашење независности Косова (Sen, 2008a; *Kosovo aviva el debate nacionalista en España*, 2008), а у неким чланцима се анализирају њихови ставови и деловања (нпр. *España y los ecos kosovares*, 2008; Bracero, 2008b). За разлику од других листова, у овом се говори о неуспелом покушају да се донесе декларација о Косову на предлог каталонске партије CiU у парламенту Каталоније (*Habrà un pronunciamiento catalán por la independencia de Kosovo*, 2008; Bracero, 2008a).

Проглашење независности, као и у друга два листа, било је тема већег броја чланака¹¹⁰. Први чланак, који је објављен 17. фебруара, започиње причом о начинима на које Срби на Косову доживљавају проглашење независности, наводе се изјаве појединаца које су меланхоличног, али и помирљивог тона и подаци о броју Срба који су отишли са Косова у претходном периоду (Flores, 2008g). Исти новинар већ на другачији начин пише о протестима Срба на Косову, инсинуирајући

---

¹⁰⁹ На пример: Navarro B, 2010e; Navarro B, 2010a; *Independencia kosovar*, 2010; Navarro B, 2010c; Navarro B, 2010b; Antich, 2010.

¹¹⁰ У питању су следећи чланци: Flores, 2008g; Batalla, 2008; *Kosovo aviva el debate nacionalista en España*, 2008; Flores, 2008c; Flores, 2008a; *Serbia carga contra la UE y EE.UU. por apoyar a Kosovo*, 2008; Djermanovic & Petrovic, 2008; *La independencia de Kosovo*, 2008; Navarro B, 2008n; Flores, 2008b; “*Kosovo será como Chipre*”, 2008; Aragonés, 2008; Taibo, 2008; Rahola, 2008b; Juliana, 2008; Foix, 2008; Roca Junyent, 2008; Flores, 2008h; Navarro B, 2008a; *Habrà un pronunciamiento catalán por la independencia de Kosovo*, 2008; Sen, 2008b; Bracero, 2008a; de Carreras, 2008; *Aznar avisa que el “error” de Kosovo conllevará graves consecuencias*, 2008; *España y los ecos kosovares*, 2008; *Kosovo eleva la tensión entre Rusia y Occidente*, 2008; Nadal, 2008b; Bracero, 2008b; Stankovic, 2008g; Whitbeck, 2008; *Eslovenia, primer país de la antigua Yugoslavia en reconocer Kosovo*, 2008; *Violentos choques entre serbios y la KFOR en Kosovo*, 2008; *Croacia, Bulgaria y Hungría, países vecinos de Serbia, reconocerán Kosovo*, 2008; *Belgrado propone dos administraciones para Kosovo*, 2008; Ónega, 2008.

да је учешће било наметнуто од стране локалних политичких лидера (Flores, 2008b). Са друге стране, објављивани су и чланци који у потпуности следе доминантни наратив других анализираних медија, о кривици Срба, Милошевића, етничком чишћењу, али не образлажући узроке, нити представљајући ставове и ситуацију друге стране (нпр. Rahola, 2008b; Foix, 2008).

Само један текст, који иначе прави поређење између сукоба на Косову и у Либану, говори о критикама које су из Шпаније, тачније из Барселоне, биле упућиване НАТО пакту; међутим, и овде је постављено као неупитно да су Срби вршили геноцид на Косову и да је бомбардовање било кључно у спречавању злочина (Álvarez, 2006). У ретким чланцима говори се о потреби да због злочина појединаца држава Србија и српски народ не треба да трпе последице (нпр. García, 2006g).

Узрок сукоба 1999. године тумачи се улогом Милошевића, односно да је, водећи се идејом о „Великој Србији”, започео етничко чишћење на Косову, на шта је морала да реагује међународна заједница (нпр. Rahola, 2008b). Преноси се и идеја да је у питању био први „хуманитарни рат” (Batalla, 2008; Batalla, 2011). Напад на српску мањину помиње се само у ретким случајевима: „Оно на шта бих желео да укажем јесте да реакција Косова почиње када Милошевићев режим одговара на бруталан начин на косовски герилски покрет, који је напао српску мањину на Косову”¹¹¹ (Foix, 2007b).

Међутим, иако у мањем обиму, објављивани су чланци у којима се могло прочитати другачије мишљење, или нешто детаљнија анализа. На пример, да су чланице НАТО пакта започеле рат на Косову и Метохији, иако нису добиле сагласност Савета безбедности Уједињених нација (Boniface, 2008). Овде се први пут говори о рату 1999. године као о неправедном сукобу, а изражава се сумња у могућност стварања мултиетничког Косова и да Србија има пуно право да сматра да су је Западне силе издале дозвољавајући једнострано проглашење независности. Такође, једино се у овом чланку говори о контрадикторном ставу Западних сила које дозвољавају да Косово прогласи независност, али то исто не чине са

---

¹¹¹ „Lo que me interesa señalar es que la reacción de Kosovo se inicia cuando el régimen de Milosevic responde brutalmente al movimiento guerrillero kosovar que había atacado a la minoría serbia en Kosovo” (прев. аут.).

Републиком Српском, нити са Србима који су остали на Косову. Бомбардовање 1999. тумачи се и на следећи начин: „Делује сакрастично да се ове интервенције оправдавају позивајући се на одбрану људских права”¹¹² (de Carreras, 2008).

У једном чланку, објављеном нешто више од месец дана пре проглашења независности, Грегорио Моран (Gregorio Morán), иако ни на који начин не оправдава Милошевића (чак говори критично о његовој личности) по први пут износи тезу да су велике силе изазвале распад Југославије (Morán, 2008). О утицају САД-а на дешавања на Косову и на распад Југославије говори и Надал (Nadal, 2008b).

О значају Косова и Метохије Моран за Србију говори на следећи начин:

„Косово чини део српске историје на тако очигледан начин да се не може поредити са нашим преувеличаним идентитетима, некад и измишљеним, од стране историчара 19. века. Није само Косовска битка [...] већ и најрепрезентативније и најстарије православне цркве, од којих су многе савњене са земљом од стране албанских бораца ОВК, дивље војске мафијашке основе око које је састављена победничка партија на последњим изборима”¹¹³ (Morán, 2008).

У даљем тексту говори се и о пројекту „Велике Албаније” и протеривању Срба, због којег они сада чине мањину на територији Косова и Метохије.

Осим тога, говорило се о притисцима на Србију (које се негде тумаче као претње), а понављали су се и други разлози поред територијалног интегритета због којих је за Србију важно да Косово не добије потпуну независност. Исто тако, само у овим новинама могли су се прочитати текстови који представљају мишљења српског становништва на Косову (нпр. Marković, 2007).

---

¹¹² „Resulta un sarcasmo que estas intervenciones se justifiquen invocando la defensa de los derechos humanos” (прев. аут.).

¹¹³ „Kosovo forma parte de la historia serbia con una evidencia tal que no tiene parangón con nuestras identidades exageradas, cuando no inventadas, por los historiadores del siglo XIX. No es sólo la batalla del Campo de los Mirlos [...] son las iglesias ortodoxas más representativas y antiguas, muchas de las cuales han sido arrasadas por los militantes albaneses del UCK, el ejército montaráz de base mafiosa sobre el que se construyó el partido vencedor de las últimas elecciones” (прев. аут.).

Ђермановић¹¹⁴ је писала о српском културном наслеђу на Косову, упоређујући га, и тиме приближавајући читаоцима, са појединим здањима или градовима у Шпанији.

5.1.3.1.3. Улазак у ЕУ

Улазак у ЕУ и у овом листу посматран је из два угла: сарадња са Хашким трибуналом, односно изручење свих оптужених, а након хапшења Ратка Младића, однос са Косовом. У већем броју чланака истиче се потреба да Шпанија призна независност Косова.

Током 2006. године у овим новинама пренете су информације о захтевима да се прекине са преговорима о уласку у Европску унију док сарадња Србије са Хашким трибуналом не буде задовољавајућа, односно док не буду изручени сви српски оптуженици (нпр. *La UE da un mes más de plazo a Serbia para que detenga a Mladic*, 2006; *Presión del TPIY para la captura de criminales de guerra*, 2006; García, 2006о). Тема је на сличан начин обрађена и у овом листу, односно углавном можемо да прочитамо само кратке агенцијске вести или изјаве представника Хашког трибунала и европских званичника, као и понављање података о броју жртава Сребренице. Понеки аутори износе тезу да се српска Влада налази у немогућој позицији, јер су са једне стране притисци Трибунала и Европске уније, а са друге стране налазе се српске службе безбедности које вероватно крију Младића (García, 2006о). Са друге стране, за разлику од друга два анализирана листа, овде се могу прочитати и критике о коришћењу политике и ЕУ од стране Хашког трибунала (нпр. Estarriol, 2006а).

Као и у претходна два листа, пренета је информација о потписивању Споразума о стабилизацији и придруживању 29. априла 2008. године (Navarro B, 2008г). У средишту овог чланка је изручивање хашких оптуженика са једне стране, и утицају који ССП може имати на парламентарне изборе у мају.

---

¹¹⁴ Транскрипција на коју углавном наилазимо у овом листу је Djermanovic, а у ређим случајевима Djermanovich. Тамара Ђермановић је професорка на Универзитету Пампеу Фабра у Барселони.

После изручења Ратка Младића, чланци који су се бавили уласком Србије у Европску унију истицали су захтев да се успостави дијалог са Косовом¹¹⁵. У овом листу писало се о притисцима на Шпанију да призна независност Косова (Izquierdo, 2013). Случај Каталоније је споменут, али у пренетим изјавама премијера Рахоја није се правило поређење ове две ситуације.

Када је реч о дијалогу и нормализацији односа између Србије и Косова као услова за улазак у ЕУ, овај лист је пристрасно извештавао¹¹⁶. Наиме, поводом могућег договора да Срби на Косову добију извесну аутономију, у позитивном тону је речено да би се тиме „избрисали трагови Српске државе”, говори се да Србија „још увек није признала независност своје бивше покрајине”, која је легално проглашена и да „одржава паралелне државне структуре на територији Косова”¹¹⁷ (Navarro B, 2013b). Слично је речено и у другим чланцима: „Државне структуре које је Србија одржала на неким тачкама на Косову чак и после проглашења независности”¹¹⁸ (нпр. Navarro B, 2013g). Дакле, иако Шпанија није признала независност Косова, у овом листу се оно сматра независном државом. Уз то, ни у једном делу текста (Navarro B, 2013b) не говори се о захтевима Косова, већ само Србије, због чега би могао да се стекне утисак да је управо Србија та која спречава „нормализацију односа”. У чланку који говори о томе да је Косово одбило формирање Заједнице српских општина (*Kosovo rechaza una amplia autonomía para los serbokosovares*, 2013) помињу се притисци на Србију, након чега се објашњава како је дошло до проглашења независности, али се не дају све информације. Тачније, помиње се само да је бомбардовање Србије почело како би се спречило истребљење албанског становништва са Косова; затим се наводи да су 22 земље ЕУ признале независност. Што се тиче самог захтева, наводи се да Србија тражи да 10% становништва има сопствену полицију и судове, док косовска страна жели да

---

¹¹⁵ На пример: Pérez San Gregorio, 2011; *La UE admite la petición de ingreso de Serbia pese a no reconocer a Kosovo*, 2012; *La UE pide a Serbia que aplique rápido el pacto con Kosovo*, 2013.

¹¹⁶ У питању су следећи чланци: Navarro B, 2013b; Navarro B, 2013g; Navarro B, 2013a; *Kosovo rechaza una amplia autonomía para los serbokosovares*, 2013; Navarro B, 2015g.

¹¹⁷ „borrar los rastros del Estado serbio”, „sigue sin reconocer la independencia de su exprovincia”, „Serbia mantiene todavía estructuras estatales paralelas dentro del territorio kosovar” (прев. аут.).

¹¹⁸ „Las estructuras de Estado que Serbia ha mantenido en algunos puntos de Kosovo incluso después de su declaración de independencia” (прев. аут.).

интегрише српско становништво. У чланку који је претходно објављен напомиње се да је аутономија коју има Република Српска у Босни и Херцеговини учинила да држава буде нефункционална (Navarro В, 2013b; Navarro В, 2013g). Инсинуира се нестабилност Србије, јер се наговештавају нови парламентарни избори који би били расписани уколико Србија одустане од свог захтева, што је, према овом чланку, највероватнија опција. У скоро свим овим чланцима помиње се притисак на Шпанију да призна независност Косова.

Додатни захтеви Немачке да се и у пракси покаже напредак остварен преговорима са Косовом, у овом листу пренети су као „ас у рукаву” и тумаче се као сумња Немачке да је Србија посвећена реализацији договореног (Navarro В, 2013f).

5.1.3.1.4. Избори

Поводом избора до 2014. године такође наилазимо на идеју о подељености српског друштва на демократско и националистичко, као и о опасности српског национализма за стабилност на Балкану. Од 2014. године објављивани су само резултати избора и изјаве победника и опозиције. Оно по чему се овај лист разликује од претходних јесте детаљнији опис стања у српском друштву, што је у извесној мери условљено чињеницом да су се овим темама бавили сарадници нашег порекла.

Поводом избора одржаних 21. јануара 2007. године о српском друштву говори се на следећи начин:

„После шест година демократских реформи, које су следиле након деценије српске изолованости, број незапослених је око 30% и животни стандард је још увек низак, са просечном платом од једва 250 евра [...] Из овог разлога, судар између проевропејаца и евроскептика поларизовао је добар део дебата у којима су учествовали главни кандидати. Између остаог, зато што се у вези са Европском унијом увек јави и питање Косова”¹¹⁹ (*El futuro de Kosovo y la economía centran las elecciones en Serbia*, 2007).

---

¹¹⁹ „Tras seis años de reformas democráticas, que han seguido a una década de aislamiento serbio, la tasa de desempleo ronda el 30% y el nivel de vida sigue siendo bajo, con un sueldo medio de apenas 250 euros [...] Por esta razón, el choque entre proeuropeos y euroescépticos ha polarizado buena parte de los debates

Занимљиво је да су и представници ДС и представници СРС-а, као стране које ће по анкетама освојити највише гласова, представљени у позитивном светлу; овде се истичу само они аспекти који иду у прилог и једнима и другима. Међутим, већ следећи чланак, објављен на дан избора, говори о СРС као о бившим Милошевићевим сарадницима, при чему се читаоци подсећају на ауторитарни режим, за СРС се, као и у друга два листа, само каже да ју је основао Милошевић. О демократским странкама говори се нешто детаљније, али се чланак завршава речима да се званичници ЕУ надају да ће нова Влада бити демократска, да би се затим говорило о решавању питања Косова (*Serbia elige el Parlamento que decidirá en Kosovo*, 2007). Дакле, на исти начин се говори о изборима као и у другим листовима.

Тамара Ђермановић поводом избора пише да Србија „мора да покаже свету – и сама себи – да ли жели да напредује ка Европи и прихвати правила игре, или да остане носталгичног погледа упереног ка средњовековној прошлости, када је ова земља била велико краљевство”¹²⁰ (Djermanovic, 2007a).

О председничким изборима 2008. године такође се говорило на исти начин као у друга два листа, односно да је у питању избор између Европе и ултранационализма. Иако су ови избори изазвали нешто већу заинтересованост судећи по броју објављених чланака, ипак нису биле у питању агенцијске вести, већ чланци Владимира Станковића и Тамаре Ђермановић (Stankovic, 2008i; Stankovic, 2008f; Stankovic, 2008h; Djermanovic, 2008d; Djermanovic, 2008l). Иако се у Станковићевим текстовима углавном само преносе резултати анкета, односно избора, и изјаве различитих страна, могло се прочитати мишљење о политичком животу у Србији, што није био случај са претходним листовима. На пример, речено је да у Србији „интереси и жеља да се буде на власти више приближавају мишљења

---

protagonizados entre los principales candidatos. Entre otras cosas, porque vinculado a la UE siempre resurge el tema de Kosovo” (прев. аут.).

¹²⁰ „tiene que manifestar al mundo –y a sí mismo– si decide avanzar hacia Europa y aceptar las reglas de juego o quedarse con la mirada nostálgica dirigida al pasado medieval, cuando este país era un gran reino” (прев. аут.).

него програми или идеологије”¹²¹, инсинуирајући да се слична понашања политичких партија не јављају у другим земљама (Stankovic, 2008f). Такође се помиње да резултати првог круга не морају да значе да се Србија враћа „опасном национализму” (Stankovic, 2008h). Ђермановић преноси исте ставове као и за време претходних избора, односно да је у питању одлучивање између будућности и прошлости (Djerđmanovic, 2008l). Наваро је говорила о недостатку дискреције чланица ЕУ које су јавно подржале проевропског кандидата (Navarro B, 2008j).

Парламентарни избори одржани у мају 2008. године обрађени су у неколико чланака¹²². Пре избора, фокус чланака била је Српска Радикална Странка и Томислав Николић. На пример, Попеску је анализирао узроке популарности СРС-а (Popescu, 2008a), док сличних чланака о другим партијама није било. Са друге стране, иако се јасно говорило о политици окренутој ка Европској унији ДС-а и против ЕУ СРС-а, реторика подељености између те две одлуке и бирања „између будућности и прошлости”, није била толико изражена као у случају са председничким изборима у јануару и фебруару исте године.

Председнички и парламентарни избори 2012. године следили су дискурс претходних избора, односно одабир између Европе и прошлости (нпр. Stankovic, 2012c; Stankovic, 2012a). По објављивању резултата, као и у другим листовима, говорило се о сумњи да ће доћи до помирења на Балкану и наставка евроинтеграција (Estarriol, 2012). Помиње се аргумент да Николић, као и деведесетих, следи идеју о „Великој Србији”.

Ванредни парламентарни избори одржани 16. марта 2014. године нису били тема у друга два листа, док је у овом објављен један чланак који се бавио оствареним резултатима (Stankovic, 2014f). Наводи се да је гласање прошло без неправилности, да је победничка партија остварила бољи резултат још од времена

---

¹²¹ „donde los intereses y el deseo de estar en el poder acercan posiciones mucho más que los programas o las ideologías” (прев. аут.).

¹²² Парламентарни избори 2008. били су тема следећих чланака: *La independencia de Kosovo lleva a Serbia a nuevas elecciones*, 2008; Navarro B, 2008i; Popescu, 2008a; Garcia-Planas, 2008f; Garcia-Planas, 2008j; Garcia-Planas, 2008l; Garcia-Planas, 2008d; Serra, 2008; *Serbia, hacia la UE*, 2008; *Belgrado tendrá un Ayuntamiento ultranacionalista*, 2008; Stankovic, 2008e; *Los socialistas serbios optan por apoyar un gobierno proeuropeo*, 2008.

Милошевића, али и да су у Скупштину ушле само проевропске партије, односно да је 40% људи који су против уласка Србије у ЕУ остало без представника у овој институцији.

Чланци о ванредним парламентарним изборима 2016. године не говоре о постојању две Србије, као што је био случај ранијих година. Углавном се преносе изјаве тадашњег премијера Александра Вучића и, у кратким цртама, ставови опозиције (Stankovic, 2016c). Чланак о резултатима избора (Stankovic, 2016b) говори о очекиваној победи СНС и укратко се осврће на резултат СРС-а, с обзиром да на претходним изборима ова партија није прошла цензус.

5.1.3.1.5. Суђења у Хагу

Један број чланака о процесима Хашког трибунала потписао је новинар Рикардо Естариол (Ricardo Estarriol) (нпр. Estarriol, 2005a). Естариол се, осим суђења, бавио и другим политичким дешавањима везаним за Балкан, попут независности Косова, Сребренице и уласка Србије у Европску унију. За разлику од агенцијских чланака, у којима можемо да видимо пристрасност када је реч о овој теми, у чланцима Естариола наилазимо на исти приступ свим странама и покушај озбиљније анализе и поређења процеса. На лексичком нивоу, проналазимо речи попут „наводно” или „наводан, -а, -о” (шп. *supuesto, presunto*), затим се говори о притиску не само на Србију, већ и на Хрватску, Босну и Херцеговину и сл. Иако не можемо да кажемо да је сама Србија представљена у позитивном светлу у овим чланцима, већ неутралном, ипак се у њима говори о последицама неједнаког односа Хага и западних земаља према балканским земљама (нпр. Estarriol, 2005a).

У чланцима који су преузети из страних новина нешто оштрије се говори о улози Срба у почињеним злочинима. Овде се заправо могу пронаћи идеје о суочавању са прошлошћу и катарзи кроз коју народ мора да прође да би могао да настави даље (нпр. Rousselin, 2006).

Највећи број чланака део је истог дискурса као у претходна два листа. Прецизније, у фокусу су описи злочина, број жртава и претпостављање кривице пре него што би била изречена пресуда. Са друге стране, готово да се не помиње важност изручења за приближавање Србије Европској унији (само у три чланка),

али се зато подвлачи потреба да српски народ прође кроз катарзу због злочина који су почињени у његово име. Као и у друга два листа, оптуженици других страна конфликта приказивани су у другачијем светлу. Злочини се не описују, кривица се не приписује пре изрицања пресуде, а благонаклоно се извештава о статусу хероја који имају у свом народу (осим у чланку Estarriol, 2005a).

Хапшење и суђење Радовану Караџићу је, као у претходна два листа, обухваћено у већем броју чланака током година¹²³, али у највећем броју случајева то нису биле агенцијске вести. Наравно, и у овим чланцима понавља се информација о броју жртава Сребренице и опсаде Сарајева, иако се сличне информације нису понављале када је било речи о оптуженицима који припадају другим странама сукоба. Што се тиче броја жртава, у овом листу такође можемо прочитати опречне информације, нпр. за опсаду Сарајева говори се о дванаест хиљада жртава (Stankovic, 2008d) и десет хиљада људи (Djermanovic, 2008j). Оно што је уочљивије у односу на чланке друга два листа, јесте стално подвлачење да је реч о политичару који је „босански” Србин.

Караџићеве изјаве у којима оспорава масакр у Сребреници, етничко чишћење и опсаду Сарајева пренете су само у једном агенцијском чланку, у којем се коментарише да су докази који оповргавају његове изјаве тешко обориви (*Karadzic tilda de mitos las atrocidades de Sarajevo y Srebrenica*, 2010). Злочини за које је Караџић оптужен поређени су са холокаустом (Nadal, 2008a), а у већини

---

¹²³ У питању су следећи чланци: Stankovic, 2008d; Djermanovic, 2008j; Djermanovic, 2008c; Garcia-Planas, 2008a; *Cae Karadzic, el más buscado*, 2008; *Karadzic se defenderá a sí mismo en el juicio de La Haya*, 2008; *Karadzic usurpó la identidad de un jubilado serbobosnio*, 2008; Peric Zimonjic, 2008; *Austria confirma que Karadzic ejerció de curandero en Viena*, 2008; *Un sobrino de Karadzic declara que fue su “única red de apoyo”*, 2008; Nadal, 2008a; *Karadzic será extraditado en secreto para evitar a la prensa y a los radicales*, 2008; Rahola, 2008a; *Belgrado da la espalda a Karadzic*, 2008; *“Radovan me robó la imagen”*, 2008; Navarro B, 2008d; Navarro B, 2008e; *EE.UU. dice que no ofreció inmunidad a Karadzic en 1997*, 2008; Stankovic, 2008c; *Karadzic impone sus normas ante el TPI*, 2008; Pi de Cabanyes, 2008; Navarro B, 2009f; *El TPI aplaza el juicio a Karadzic*, 2009; *Karadzic rechaza de nuevo el abogado que le asigna La Haya*, 2009; *Karadzic tilda de mitos las atrocidades de Sarajevo y Srebrenica*, 2010; Navarro B, 2012c; *La Haya tiene pruebas para juzgar a Karadzic por dos genocidios*, 2013; Navarro B, 2014b; *Karadzic, 40 años por genocidio*, 2016.

чланака се инсистира на његовој кривици, иако је пресуда изречена тек 2016. године (нпр. Djermanovic, 2008j; Rahola, 2008a; Pi de Cabanyes, 2008).

У овом листу се о потрази за Младићем писало нешто мање него у друга два листа, али је хапшење, а касније и суђење, изазвало велико интересовање¹²⁴. За разлику од друга два листа, који га називају „касапином Сребренице”, после хапшења је у овим новинама назван „касапином Балкана” (Navarro B, 2011d). У првом објављеном чланку који говори о хапшењу, осим тока те операције и понављања званичних детаља масакра у Сребреници и конкретног навођења неких злочина, аутор чланка бави се реакцијама српске јавности, а поготово тиме што није било инцидента. Наводе се изјаве тадашњег премијера Републике Српске, и вођа СРС-а и СНС-а (Stankovic, 2011b). У случају Младића, у већини чланака понављају се детаљи злочина за које је оптужен, подвлачи се да је ово могућност за помирење народа на Балкану, као и да хапшење приближава Србију Европској унији (Navarro B, 2011a; *Crimen con castigo*, 2011; Stankovic, 2011a). У појединим чланцима се не користе изрази попут „оптужен за”, „наводно” и слично, већ се декларативно изјављује да је крив за геноцид, а чак се детаљно описује ток догађаја без сумње у истинитост изреченог (нпр. Mas de Xaxàs, 2011; García, 2011; Buruma, 2011). Са друге стране, Младићева изјава да је само бранио своју земљу и да непријатеље није посматрао као припаднике неког народа, стављена је под наводнике и објашњена као његова верзија догађаја (Navarro B, 2011d). Занимљиво је да је за његовог адвоката, након навођења имена, истакнуто да је у питању Србин, што није био случај са адвокатима оптуженика других националности (*La UE espera que el juicio a Mladic estabilice Bosnia y reconcilie la zona*, 2011).

---

¹²⁴ О потрази за Ратком Младићем, његовом хапшењу и суђењу, бавили су се следећи чланци: *Un canal serbio muestra imágenes del fugitivo Mladic*, 2009; *Diez millones de euros, nueva recompensa por Ratko Mladic*, 2010; Stankovic, 2011b; Djermanovic, 2011b; Navarro B, 2011a; *Crimen con castigo*, 2011; Stankovic, 2011a; Mas de Xaxàs, 2011; “*Mladic es un santo, fue el salvador de los serbios*”, *dicen sus soldados*, 2011; *Ratko Mladic ingresa en la cárcel del Tribunal Penal para la ex Yugoslavia*, 2011; *Una tumba que visitar*, 2011; Navarro B, 2011b; García, 2011; *La UE espera que el juicio a Mladic estabilice Bosnia y reconcilie la zona*, 2011; Navarro B, 2011d; Buruma, 2011; Puig, 2011; *Mladic se dice enfermo y pide ver a médicos serbios*, 2011; *Ratko Mladic, hospitalizado por una neumonía*, 2011; *Arranca hoy el juicio contra Mladic por sus crímenes en Bosnia*, 2012; Navarro B, 2012f; Navarro B, 2012a; Usón, 2012; Mladic: “Este es un tribunal satánico”, 2014.

У овом листу нису само објављиване информације о хапшењу, току суђења и злочинима за које је оптужен и преносене изјаве различитих политичара и представника Хашког трибунала, већ и анализе и мишљења новинара који су били усмерени на друге аспекте догађаја и повезане теме. Тамара Ђермановић, на пример, говори о процесу катарзе коју Србија и Срби могу започети. Она такође говори да обични људи у Србији недовољно коментаришу и размишљају о овој теми.

Предаја Харадинаја Хашком трибуналу је на сличан начин обрађена у овом листу као и у претходним. На пример, у чланку *El 'premier' de Kosovo, acusado de crímenes de guerra, dimite y se entrega a La Haya, 2005*, ни у једном тренутку се не наводе конкретни злочини за које је оптужен, али се цитирају његове изјаве да за то није одговоран. На крају чланка објашњава се да албанска већина, која је трпела репресалије током 1999. године од стране Милошевићевог режима, тражи независност Косова, док српска мањина, која сада трпи притиске од стране Албанаца, не жели да Косово постане независно. Дакле, иако је реч о ратним злочинима почињеним над Србима, сам текст писан је тако да се саме жртве и злочини не помињу, већ се ситуација подиже на политички ниво и одржава се неутралан тон, а на неким местима и позитиван. На другачији начин приказано је хапшење у чланку Естариола (Estarriol, 2005a), у којем се на ироничан начин говори о подршци коју је Харадинај добио од представника међународних организација, односу према српској мањини и „демократији” косовске Владе.

О хапшењу и суђењу Готовини посвећено је неколико чланака (García F., 2005b; Brunet & Izquierdo, 2005; *Crédito para el TPI*, 2005; Brunet, 2005; García F., 2005a; García P., 2005; Hernández Puértolas, 2005). Овде се може видети да се аутори чланака на сличан начин односе према Готовини као према српским оптуженицима, односно наводи се тачан број убијених и прогнаних српских цивила за које се терети, али се аутори не односе према њему као да је крив пре осуде. Још једна разлика је да је број чланака који се баве Готовином много мањи од броја чланака о Карацићу или Младићу. Међутим, оно што је такође карактеристично за поједине чланке јесте прозивање Србије за недостатак сарадње, јер још увек није изручила све оптуженике, а чак је један цео чланак посвећен томе (Brunet, 2005). У једином тексту који нешто детаљније говори о страдању српских цивила за које је

Готовина оптужен (García P., 2005), прави се поређење између злочина за које је оптужен он и оних за које су оптужени Караџић и Младић. Циљ овог поређења је да се побије аргумент да је Хашки трибунал пристрасан у својим процесима, јер је злочин који је починила српска страна, према аутору, већи.

Пресуда Холандији због смрти три Бошњака била је тема два чланка (Forès, 2011b; Navarro B, 2013d), у којима се објашњава немогућност холандских војника да спрече масакр у Сребреници. поводом спречавања њених евроинтеграција од стране Холандије, за Србију каже се следеће: „Чини се да се осећај кривице Холандије пренео на неуобичајену строгост према Србији, земљи која тежи да постане члан европског клуба”¹²⁵ (Forès, 2011b).

Упркос томе што то није тема чланка, као у друга два листа, у неколико случајева наилазимо на конкретне информације о злочинима за које је неки Србин оптужен, док се на исти начин не односе када говоре о оптуженицима из других земаља¹²⁶. Ово је карактеристично и за агенцијске вести, објављиване углавном у одељку међународних вести¹²⁷. У овим кратким текстовима понављају се информације о броју муслиманских жртава у Сребреници, геноциду и сл., мада се најчешће само извештава о одређеном догађају (предаји, хапшењу, пресуди, итд.). Само у једној вести помињу се злочини над Србима (*Un albanés kosovar, juzgado en La Haya*, 2005), где се чак истиче да је то први пут да Хашки трибунал процесуира припадника албанске стране, коју је подржао НАТО у сукобу против Србије.

---

¹²⁵ „*El sentimiento de culpa de Holanda parece haberse traducido en una inusual dureza hacia Serbia, país que aspira a ingresar en el club europeo*” (прев. аут.).

¹²⁶ На пример: *Expira el ultimatum para que Serbia entregue a los prófugos al TPI*, 2005; *Suicidio en La Haya del ex líder serbio de Croacia y testigo valioso contra Milosevic*, 2006; García, 2006k; García, 2006r; *Crimen sin condena*, 2006.

¹²⁷ На пример: *Ratifican las duras sentencias contra guardianes serbios*, 2005; *El ex 'premier' de Kosovo, encarcelado en La Haya*, 2005; *El ex primer ministro de Kosovo clama su inocencia en La Haya*, 2005:13; *Entrega voluntaria de un general serbio bosnio al TPIY*, 2005; *Acusan a Kostunica de dejar escapar a Mladic*, 2005; *El TPI condena a diez años a un ex político serbio*, 2005; *Lukic será juzgado en La Haya por crímenes en la ex Yugoslavia*, 2005; *El serbio bosnio Krajisnik, condenado a 27 años*, 2006; *El TPIY pide al serbio Seselj que cese su huelga de hambre*, 2006; *Detenido un alto mando serbio buscado por el TPI*, 2008; *Cadena perpetua por Srebrenica*, 2010.

5.1.3.1.6. Слободан Милошевић

Милошевић се приказивао као иницијатор и подстрекивач српког национализма (који је увек негативан) и главног кривца за све ратове деведесетих. С обзиром на то да су чланци писани поводом Милошевићеве смрти, као и у случају избора, наилазимо на фокусирање на поделу Србије на демократску, која гледа ка будућности и на *другу* Србију.

Највећи број чланака потписао је Фернандо Гарсија (Fernando García). Суштина првог објављеног чланка (García, 2006г) јесте да је његова смрт прекинула суђење, које је требало да постане „историјски преседан и пример борбе људског достојанства против иницијатора и извршилаца ратних злочина и подстицања геноцида”¹²⁸, што се може видети и у самом наслову чланка, „Прекинута међународна правда” (шп. *Una justicia internacional truncada*). У овом чланку се коментаришу изјаве чланова СПС-а, за коју се објашњава да је реч о партији која чини опозицију у Србији, како својим речима жалости заборављају жртве рата. Говори се о жељи Европе да земље Балкана почну да гледају ка будућности и Европској унији. На сличан начин говорило се у осталим чланцима овог новинара.

Арагонес у свом чланку говори о томе да је Милошевићева смрт пробудила националистичка осећања у Београду, а такође се осврће на злочине у Сребреници (Aragonés, 2006). За разлику од осталих новина, у овим се направио осврт и на обележавање смрти Зорана Ђинђића (*Las otras lágrimas de Serbia*, 2006). Овај текст постављен је као супротност чланцима о Милошевићевој смрти; прави се осврт на постојање оних који одају почаст Ђинђићу и, како се наводи, „*друге*” Србије, која одаје почаст Милошевићу. Дакле, и у овом чланку прави се подела српског друштва на демократско са једне стране, и недемократско (националистичко) са друге, као што је случај са текстовима о изборима. О поделама у јавности, али најчешће поделама између политичких партија и њихових присталица писао је и Марк Басет (Marc Bassets) у чланцима поводом Милошевићеве смрти. Његови текстови говоре о страху демократа да ће „ултранационалисти” (како се називају чланови Српске Радикалне Странке) искористити ову ситуацију и угрозити смер којим је Србија

---

¹²⁸ „*un precedente histórico yejemplar en la lucha de la dignidad humana contra los impulsores y los ejecutores de crímenes de guerra y campañas de genocidio*” (прев. аут.).

кренула, попут европског пута, питања Косова и Црне Горе и сл. (на пример, Bassets, 2006b), али се истиче и да „Србија није окренула нови лист” и да „земља још увек није признала злочине који су почињени у њено име”¹²⁹ (Bassets, 2006e:3).

У текстовима Тамаре Ђермановић наилазимо на исти вид приказивања Милошевића као противника демократије и кривца за ратове деведесетих, без уласка у детаљније анализе тадашњих политичких догађаја (нпр. Djermanovich, 2005), а поводом његове смрти такође се осврће на немогућност извршења правде (Djermanovic, 2006b).

Чланак преузет из енглеског листа *The Sunday Telegraph* (*La herencia de Slobodan Milosevic*, 2006), осим понављања упрошћених и нетачних, или делимично тачних података о кривици за рат, етничком чишћењу од стране Срба, масакрима и сл., за Србију каже следеће: „Србија и Црна Гора још су ближе да постану гангстерска држава него демократија заснована на држави права. Слободан Милошевић је умро, али проблеми створени због његове варварске агресије преостају”¹³⁰.

У чланку који се бави полемикама које је изазвала Милошевићева смрт (Foix, 2006), наводи се да он јесте био главни кривац за смрт на хиљаде муслимана, Хрвата и становника Косова, али се једино овде помиње да су и припадници тих страна били криви за злочине почињене над Србима. Наравно, у другом делу чланка ипак се говори само о злочинима које је починила српска страна, наводно следећи идеју Милошевићеве „Велике Србије”. Закључује се да постоји опасност да се народи окриве за злочине, а не мала група „фанатика” који не представљају жеље самих народа.

---

¹²⁹ „Serbia todavía no ha pasado página”; „Al país le cuesta reconocer los crímenes cometidos en su nombre” (прев. аут.).

¹³⁰ „Serbia-Montenegro está más cerca de ser un Estado gangsteril que una democracia basada en el Estado de derecho. Slobodan Milosevic ha muerto, pero los problemas creados por su bárbara agresión permanecen” (прев. аут.).

5.1.3.1.7. Сребреница и ратови деведесетих

У нешто већој мери него у другим листовима говори се о појединачним људским судбинама, било преживелих, било чланова њихових породица. Увек су у питању Бошњаци, док су српске жртве маргинализоване на различите начине, што ћемо показати у даљем тексту. Осим овог аспекта, наилазимо на истицање српске кривице за овај злочин и рат уопште. У овим новинама, међутим, објављено је неколико чланака који делом говоре из другачије перспективе и могућност да најчешће помињана верзија догађаја током рата није у складу са стварношћу. Ипак, закључци у овим случајевима оповргавају ову могућност.

Неколико чланака бави се појединачним судбинама људи који су преживели или чији чланови породице нису преживели страдање у Сребреници (нпр. Sánchez, 2005с). Осим личних искустава, у овим чланцима можемо да прочитамо детаљан физички опис људи о којима се пише, поготово деце, детаље из живота њихових породица, и сл., чиме се читаоцима приближава њихово страдање.

Такође можемо да наиђемо на неколико интервјуа са људима, првенствено Бошњацима, који говоре о страдањима током рата у Босни, својим искуствима из Сребренице и сл. (нпр. Sanchís, 2005). Слични чланци и интервјуи у којима би протагонисти биле српске жртве или чланови њихових породица нису објављивани, иако, за разлику од друга два листа, можемо да наиђемо на делове чланака у којима се говори о томе шта мисле српски појединци. На пример, у другом делу чланка Sánchez, 2005с цитира се учесник сукоба на српској страни који одбацује могућност да је у питању био масакр, већ да је у рату било жртва са обе сукобљене стране, као и да није било мучења ни силовања. Са једне стране, овде можемо да видимо судбину учесника и члана породице српских жртава, јер се помиње да му је цела породица страдала у рату, али са друге стране, очигледна је разлика у начину представљања информација. Пре свега, читава страна посвећена је бошњачким саговорницима, док је само део једне стране посвећен српском саговорнику. Затим, српски саговорник је мушкарац и бивши учесник у сукобу, док се у првом, главном делу чланка пише о женама. Такође, иако је српски саговорник исто изгубио скоро целу породицу у рату, о тим дешавањима се не говори романсирано, већ се наводи само као додатна информације. Осим тога што

саговорник негира масакр, што би се могло схватити као непризнавање страдања бошњачког становништва у очима читалаца, у последњим параграфима се наводи да је саговорник користио реч „Турчин” да означи муслиманско становништво, као и да није било силовања јер су у тим тренуцима били уморни, нису имали времена, а и не би „силовали прљаве жене” (Sánchez, 2005c:17). Не улазећи о вредносну оцену ставова и мишљења српског саговорника, можемо рећи и да је сам одабир о коме ће писати и кога ће интервјуисати говори о пристрасности новинара и уредништва.

Као и у друга два анализирана листа, у чланцима о Сребреници наилазимо на понављање исказа да је у питању највећи масакр у Европи од Другог Светског рата и податак од 7800 или 8000 убијених муслимана. У једном чланку можемо видети фотографије настале из видео снимка који показује убиство шесторице Бошњака (*El vídeo de la ejecución de seis musulmanes bosnios revive la masacre de Srebrenica*, 2005), док чланци о комеморацији приказују фотографије мртвачких сандука, копања гробова и уплаканих жена. Иако се у овом истраживању не бавимо анализом објављиваних фотографија, не можемо да не укажемо да управо овакви прикази остављају утисак и стварају трајну слику о нашој земљи и људима.

Чланци о обележавању страдања у Сребреници објављивани су у јулу скоро сваке године¹³¹ и у њима се углавном понавља слична структура и информације. Ни у једном чланку не говори се о српским жртвама, нити су писани посебни чланци који би говорили о страдањима Срба за време рата. Понавља се број бошњачких жртава и објављују се изјаве појединаца чији су чланови породице страдали у Сребреници. Посебно се у чланцима Дијас-Мерија види пристрасност; на пример, јасно се каже да су Срби починили злочин у Сребреници (не српска војска, нити појединци) (Díaz-Merry, 2015a). Исте године помиње се да је „Велика Србија” заснована на идеји етничког чишћења, као и да је последица рата у Босни преко сто хиљада мртвих и два милиона избеглих; међутим, самим непомињањем

---

¹³¹ Реч је о следећим чланцима: Sánchez, 2005a; Sánchez, 2005b; Delatte, 2009; Sánchez, 2010; *Funeral colectivo en el aniversario de Srebrenica*, 2010; Stigge & Alemany, 2011b; Díaz-Merry, 2014b; Navarro B, 2015d; Díaz-Merry, 2015a; Díaz-Merry, 2015b; *Srebrenica, dolor y vergüenza*, 2015; Díaz-Merry, 2016.

српских жртава у овом контексту оставља се утисак да је жртва било само на другој страни сукоба (*Srebrenica, dolor y vergüenza*, 2015).

Објављени су преводи неколико чланака из стране штампе, најчешће италијанске, француске и немачке. У овим чланцима можемо да наиђемо на директније оптуживање Србије и/или Срба за рат и масакр (нпр. Maurice, 2005:22).

Одлука Међународног суда правде да Србија није крива за злочин у Сребреници, иако сам злочин јесте дефинисан као геноцид, анализирана је у једном чланку у овом листу (García, 2007b). На крају овог текста наводе се изјаве представника Суда да Србија није доставила сву документацију, која би је засигурно компромитовала, и европских званичника који сматрају да је оваква пресуда прилика да се Србија дистанцира од злочина Милошевићевог режима (2007b:4). У целом тексту се провлачи идеја да није било довољно доказа који би показали кривицу Србије, а не да заиста не сноси кривицу. О моралној кривици Србије писало се у још неким чланцима (нпр. Foix, 2007a), а тема једног текста биле су реакције појединих Бошњака, у оквиру којег је објављена слика уплаканих људи (*“¿Dónde está la justicia de La Haya?”*, 2007). Вето Русије у УН 2015. године, захваљујући којем масакр у Сребреници није био проглашен геноцидом, што је био захтев Велике Британије, био је тема једног краћег чланка (*Moscú veta en la ONU declarar “genocidio” la matanza de Srebrenica*, 2015). Иако кроз изјаве званичника Русије, објављена је информација да су и Срби током рата страдали колико и остали, али се истовремено понавља да је око 8000 мушкараца и деце исламске вероисповести убијено у овом догађају.

У једном чланку из 2015. године (Navarro B, 2015d) помиње се да се у Републици Србији и Републици Српској сумња у „званичну верзију” догађаја, да се позива на трагање и за српским жртвама и да се не признаје термин „геноцид” за означавање догађаја у Сребреници. Међутим, у тексту се имплицира да су таква мишљења неоснована, а затим се наводе изјаве преживелих или породица бошњачких жртава. Исте године објављен је једини чланак који се бави само српским жртвама (Vega & Martí, 2015), мада се у самом наслову релативизује истинитост података („Српска верзија”, шп. *„La versión serbia”*). Текст се бави догађајем у којем је нестало 69 цивила 1992. године, што је несразмерно мало у односу на податак о жртвама Сребренице. Половина чланка посвећена је следећој

слици: најпре се описује „заstraшујући” изглед једног од учесника комеморације, да би се рекло да је у питању бивши вођа „Шкорпиона”; затим се даје опис православне службе; на крају се описује како би се, током службе, вођа „Шкорпиона” прекрстио на „православан начин”. Српска застава упоређује се са руском, да би се затим „споменуло” да је руски вето у УН спречио да се масакр у Сребреници дефинише као геноцид, наравно, понављајући колико је муслимана страдало у том догађају.

Усвајање Декларације о Сребреници у Народној Скупштини Републике Србије и у овом листу је протумачено као чин којим Србија покушава да се приближи ЕУ, а истиче се да је неопходна потпуна сарадња, односно изручење свих оптуженика Хагу (Navarro B, 2010g). Извињење Бориса Тадића у Вуковару пренето је у виду кратке агенцијске вести (*Serbia pide perdón por otra matanza*, 2010), као и извињење Томислава Николића за Сребреницу (*Nikolic: “Pido perdón de rodillas por Srebrenica”*, 2013). У 2015. години објављена је кратка вест да је у Србији ухапшено осморо људи, оптужених за учествовање у масакру у Сребреници, и да ће им бити суђено у Србији (*Arrestados ocho sospechosos de participar en la masacre de Srebrenica*, 2015). Овакве вести могле би да утичу на промену начина на који се посматра Србија, односно да се покаже да је држава уређена и да непристрасно приступа оваквим случајевима.

Један од чланака бавио се оним Шпанцима, пре свега Каталонцима, који су стали на страну Србије и негирали кривицу тадашњег режима Србије за геноцид и етничко чишћење на Косову (Álvaro, 2008). Они су овде названи саучесницима у злочинима, а аутор информације доказује своје мишљење деловима књиге Емира Суљагића *Разгледнице из гроба*, позивајући читаоце на крају чланка да треба да славимо истину и правду.

Рикардо Естариол у својим чланцима на другачији начин приступа страдању у Сребреници. На пример, у чланку Estarriol, 2005d говори се о одговорности Уједињених нација које су дозволиле и омогућиле да дође до злочина.

5.1.3.1.8. Сарадња Србије и Шпаније и присуство шпанских трупа на Косову

Као у друга два листа, у ове чланке сврстали смо оне који говоре о сарадњи везаној за борбу против криминала. Најчешће су у питању хапшења. Остали чланци баве се шпанским трупима на Косову. У њима не налазимо ставове о Србији и Србима.

Сарадња између Шпаније и Србије у случају хапшења Бушара¹³² приказана је у позитивном светлу, као и у листу *El Mundo*. Ови текстови баве се самим Бушаром, терористичким нападом, објашњавањем како је дошло до његовог хапшења и корацима који су неопходни за изручење Шпанији. Србија се спомиње само у контексту добре међународне сарадње. Објављивани су и чланци о хапшењима Срба у Шпанији, или људи који су на неки начин везани за Србију (нпр. López С, 2006).

У овом листу неколико чланака посвећено је хапшењу Луке Бојовиће и чланова Арканових тигрова. Као и у другим листовима, о Србији и Србима нема посебних коментара, осим да су ова и друге сличне мафијашке групе биле продукт ратова на Балкану деведесетих година. (нпр. Martín de Pozuelo, 2012). Четири године касније објављен је чланак о криминалним групама које су настале трансформирањем паравојних јединица насталих за време ратова на Балкану (Figueredo, 2016). За српске криминалне групе наводи се да им је важно седиште баш у Шпанији, а посебно се говори о Аркановим тигровима.

Веза између Шпаније и Србије такође се може видети у неколико чланака који су се бавили мировним мисијама које је Шпанија обављала на Косову као чланица НАТО пакта (*522 soldados relevan a la misión española en Kosovo*, 2005; *Alonso mantendrá las tropas en Kosovo si se independiza*, 2006; Flores, 2007a). Углавном су у питању кратке вести које говоре о броју војника који су послати или

---

¹³² Чланци који говоре о овом догађају су: Izquierdo, 2005; *Serbia anuncia que extraditará al detenido del 11-M a España lo antes posible*, 2005; *Detención clave*, 2005; *La fiscal cree que el detenido en Serbia tuvo una “intervención decisiva” en el 11-M*, 2005; *Fuga en la prisión serbia donde está un sospechoso del 11-M*, 2005; *El Gobierno pide a Serbia la extradición de Bouchar, imputado por el 11-M*, 2005; *El juez Del Olmo encarcela al marroquí Bouchar por su implicación en el 11-M*, 2005.

који ће бити послати на Косово, али има и оних који говоре о проблемима које су имали шпански војници (*Fallece en un accidente un soldado español que patrullaba en Kosovo*, 2007). Важна тема за Шпанију било је повлачење шпанских трупа са територије Косова. Током 2009. објављено је неколико чланака на ову тему (del Riego, 2009a; del Riego, 2009b; Val & Merino, 2009; del Riego, 2009c; Juliana, 2009; Navarro B, 2009g). Иако се у овим чланцима представљају исте информације као и у друга два листа, на неутралнији начин се пише о критикама представника НАТО пакта и о одлуци Шпаније да не мења своју одлуку о непризнавању независности Косова. Са друге стране, детаљније се говори о критикама опозиционе странке ПП не због саме одлуке, већ начина њеног спровођења, што је само назначено у другим листовима (del Riego, 2009c).

5.1.3.1.9. Остале теме

У новинама *La Vanguardia* објављен је велики број агенцијских вести о дешавањима у Србији. Ове вести објављене су унутар одељка са међународним вестима (*Internacional*), у посебном делу означен као кратке вести (*Breves*)¹³³. Најчешће у овим, али и у другим рубрикама, током анализираниог периода објављен је већи број чланака о експлозијама, убиствима и сличним ситуацијама на Косову¹³⁴. За разлику од сличних вести у друга два листа, пре проглашења независности углавном се истиче да је реч о територији под међународним протекторатом које још увек припада Србији, али и да је српско мањинско становништво у лошем положају. После проглашења независности, вести се тичу

---

¹³³ У питању су чланци попут следећих: *Belgrado rechaza una propuesta montenegrina por violar acuerdos*, 2005; *Ratifican las duras sentencias contra guardianes serbios*, 2005; *Serbia logra formar in extremis un gobierno pro europeo*, 2007; *Duras condenas para los asesinos de Djindjic*, 2007; *Resolución contra el ingreso en la UE si se independiza Kosovo*, 2007; *Belgrado propone dos administraciones para Kosovo*, 2008; *Serbia detiene a diez antiguos guerrilleros del UCK albanés*, 2008.

¹³⁴ Неки од тих чланака су следећи: *Bomba contra Rugova*, 2005:13; *Dos independentistas mueren en una protesta en Kosovo*, 2007; *Nuevo brote de violencia entre serbios y albaneses*, 2010; *Alta tensión en la frontera entre Kosovo y Serbia*, 2011; *La policía kosovar deja aduaneros fieles en la frontera con Serbia*, 2011; *Djermanovic*, 2011b; *Atentado en Kosovo contra la policía de la UE*, 2013; *Vuelve la tensión entre la mayoría albanesa y la minoría serbia*, 2015.

сукоба који су најчешће, према навођењима, изазвали Срби. Једино су сукоб на граници Косова и Србије 2011. године и напад на граничног службеника мисије Еулекс 2013. године имали већу покривеност.

Трговина људским органима на Косову обрађена је само као вест у одељку о дешавањима из света, али је тема била могућа умешаност Хашима Тачија и најава истраге (*Shock en Kosovo por la implicación de Thaci en el tráfico de órganos*, 2010; *La Unión Europea investiga la denuncia de tráfico de órganos que implica a Thaci*, 2011). У једном чланку наводи се да су и Срби и Албанци били жртве трговине, док се у другом жртве не помињу.

Као и у друга два листа, појављивале су се вести о различитим несрећама (нпр. *Un joven, devorado por dos osos en el zoo de Belgrado*, 2007), земљотресима и поплавама (нпр. *Un terremoto de 5,3 causa dos muertes en el centro de Serbia*, 2010; Poch, 2014). Поплаве 2014. године обрађене су на исти начин као у друга два листа, односно, у наслову вести говори се о лошој ситуацији у Босни и Херцеговини, иако је из текста јасно да су поплавама погођене и Хрватска и Србија (Poch, 2014).

Смрт патријарха Павла била је тема једног чланка, у којем се, на сличан начин као у листу *El Mundo*, говори да није јавно осудио оне који су иницијатори етничког чишћења и да је његова одговорност што није спречио епископе и свештенике Православне цркве да подстичу српски национализам против Хрвата и Бошњака, односно католика и муслимана (*En el ojo de los Balcanes*, 2009).

Чланак о насиљу током одржавања геј параде у Београду 2010. године, за разлику од друга два листа, не говори о Српској православној цркви, већ је главна теза у чланку како су ова дешавања изазов за демократску, проевропску Владу (*Los ultras toman el centro de Belgrado*, 2010).

Мигрантска криза била је важна тема током 2015. и 2016. године. Међутим, у овим текстовима Србија није главна тема, већ ставови и одлуке Европске уније и стање на граничним прелазима, поготово Мађарске. Србија се најчешће спомиње само због тога што је Мађарска затворила границу за мигранте којима је Србија земља транзита (нпр. López, 2015j; López, 2015h; Navarro B, 2015c; López, 2015h; Bernal & Gabaldón, 2016).

У тексту о затварању хрватске границе пренете су изјаве српских званичника, али не и хрватских (*Escalada de tensión entre Serbia y Croacia por el*

paso de migrantes, 2015). Међутим, у другом чланку (Sánchez Manzano, 2015) коментарише се да затварање хрватске границе може за последицу да има на хиљаде избеглица заробљених „на ничијој земљи”, иако је јасно да је та земља Србија. Даје се и следећи суд: „Од почетка масовне миграције преко Балкана, српска Влада, знајући да емигранти не желе да остану ту и да им ова држава служи само као транзит, следили су популистичку политику ’Добродошлице избеглицама’”¹³⁵, предвиђајући да ће Србија вероватно променити мишљење након затварања граница Хрватске и Мађарске и да ће предузети сличне мере. Међутим, иако се Србија углавном само помиње уз друге балканске земље, у појединим чланцима можемо да видимо и следеће описе: „веома сиромашна нација, у којој је 17% незапослених и са просечном платом од 370 евра”¹³⁶ (Вуј, 2016с).

Проналазак јадарита на западу Србије изазвао је интересовање у овом листу, али се Србија помиње само као место где има овог минерала (*Tiembra Superman*, 2007). Објављено је неколико занимљивости везаних за Србију, попут новоотвореног београдског хотела са тематским собама везаним за највеће вође 20. века (García-Planas, 2008с; Stankovic, 2008а); туристичкој тури надахнутој Радованом Караџићем (Stankovic, 2008с); или самоиницијативном преименовању места са турским именом у „Путиново” (Вуј, 2016а). Као што се може приметити, иако би требало да буде реч само о неубичајеним појавама, можемо приметити да је избор вести које ће бити објављене идеолошки обојен.

5.1.3.2. Дискурзивне стратегије

5.1.3.2.1. Референцијалне стратегије

Као у претходна два листа, и овде се појављује подела српског народа по територијалној припадности (нпр. *serbobosnio*). Осим овог случаја, користио се само званичан назив државе и народа.

---

¹³⁵ „Desde el comienzo del éxodo masivo a través de los Balcanes, el Gobierno serbio, a sabiendas de que los emigrantes no quieren quedarse y el país les sirve de mero tránsito, ha seguido una política populista de “Bienvenida al refugiado” (прев. аут.).

¹³⁶ „una nación pobrísima con un 17% de paro y un sueldo medio de 370 euros al mes” (прев. аут.).

5.1.3.2.2. Стратегије предикације

За овај лист карактеристично је изношење директних описа и судова, углавном негативних, о Србији, Србима и догађајима у Србији. Аутори који се истичу коришћењем стратегије предикације јесу Гарсија-Планас (García-Planas) и Тамара Ђермановић.

Србија се „повезује са *неуспехом*”¹³⁷ (García-Planas, 2006d), објашњава се да „мора да се осамостали од саме себе” (García-Planas, 2006f:4), док је Косово „последња *рана* Србије коју треба затворити”¹³⁸ (García-Planas, 2006d). Чланак писан поводом распада Србије и Црне Горе закључује се речима „Горка независност. За Србе. За море”¹³⁹ (García-Planas, 2006e). Србија је, осим територија, изгубила „прилику да прође кроз унутрашњу катарзу” (шп. *la oportunidad de hacer una catarsis interna*) (García-Planas, 2008i).

Такође, Србија је земља корупције и политичког хаоса (Djermanovic, 2008l), док за Србе каже следеће:

„Ово је веома чест феномен у овом делу Балкана: проживљавати нешто што се дешава на лицу места као да се дешава на другој планети. Постоји још једно објашњење за то: највећи број Београђана убеђени су да 'немамо ништа са тим' што се догодило у Босни и Херцеговини деведесетих година, нити се идентификују са Србима са друге стране Дрине”¹⁴⁰ (Djermanovic, 2008j).

У текстовима Тамаре Ђермановић можемо да наиђемо на дуализме у описивању српског духа, на пример, ауторка говори о супротстављању „отворене, урбане и космополитске” Србије и оне која је „назадна и затворена у себе, која

---

¹³⁷ „No importa ya que las dos naciones compartan lengua, religión y gran parte de historia: Montenegro, o la mitad de él, quiere cortar con una Serbia asociada con fracaso” (прев. аут).

¹³⁸ „a pesar de los ruegos serbios para que nunca llegara este día”; „la última herida de Serbia por cerrar” (прев. аут).

¹³⁹ „La amarga independencia. Para los serbios. Para el mar” (прев. аут.).

¹⁴⁰ „Es un fenómeno demasiado frecuente en esta parte de los Balcanes: vivir algo que está ocurriendo in situ como si ocurriera en otro planeta. También hay otra explicación para ello: la gran mayoría de belgradenses están convencidos de que “no tenemos nada que ver” con lo que pasó en Bosnia-Herzegovina en los años noventa ni se identifican con los serbios de más allá del río Drina” (прев аут.).

призива средњовековне битке како би тумачила сопствени шовинизам и радикализам”¹⁴¹ (Djermanovich, 2005:15). Међутим, ипак доминира негативна квалификација; за Србију наилазимо на следеће речи - „осећа се прилично хаотична атмосфера, што објашњава како ова земља [...] одједном може да постане уточиште међународног тероризма”¹⁴², а за становништво наводи се да постоји „склоност српског народа ка ирационалности и фатализму”¹⁴³ (Djermanovich, 2005:15). У чланку писаном непосредно после хапшења Ратка Младића, могло се прочитати следеће: „хапшење Младића показује да се може имати поверење у актуелну Владу Србије и њеног председника Бориса Тадића. Посебно унутар земље, која и даље има поларизовано друштво, са друштвеном елитом суоченом са најретрограднијим могућим снагама”¹⁴⁴ (Djermanovic, 2011b).

Поводом Милошевићеве сахране, у контексту да Србија треба да уложи напоре да очува демократију, наводи да је у питању земља „великих супротности и недовољно рационална”, али и да Запад мало говори о српским црквама на Косову и Метохији и прогнаним Србима из Босне, Хрватске и Косова (Djermanovich, 2006b). За Србију се каже да почиње себе да види као „Пепељугу” Европе (*Montenegro se va*, 2006).

У чланцима других аутора, за Србе можемо да прочитамо ставове попут оних да се Срби „сматрају жртвама историје: од контролора постали су контролисани”¹⁴⁵ (Batalla, 2006). Са друге стране, повезује се идеја о српском национализму и агресивности; на пример, у чланку у ком се пореде суђења Садаму Хусеину и Слободану Милошевићу, каже се да се сведочило о „ужасним причама

---

¹⁴¹ „Serbia abierta, urbana y cosmopolita”, „que evoca las batallas medievales para interpretar el chovinismo y el radicalismo propios” (прев. аут.).

¹⁴² „Se respira un clima bastante caótico que también explica como este país [...] de repente puede convertirse en refugio de terrorismo internacional” (прев. аут.). Ауторка овде говори о хапшењу Бушара у Србији.

¹⁴³ „propensión a la irracionalidad y al fatalismo de la población serbia” (прев. аут.).

¹⁴⁴ „el arresto de Mladic demuestra que se puede tener confianza en el actual Gobierno serbio y su presidente Boris Tadic. En concreto dentro del país, que sigue teniendo una sociedad polarizada, con una élite social enfrentada a las fuerzas más retrógradas imaginables” (прев. аут.).

¹⁴⁵ „los serbios también se consideran víctimas de la historia: de controladores han pasado a ser los controlados” (прев. аут.).

о српској агесији и бруталности” (Fletcher, 2006). Такође, један чланак, који је посвећен улози Српске православне цркве у политици (Popescu, 2008b), представља као чињеницу да су ратови деведесетих у Православној цркви „пробудили” све агресивнији национализам.

Србија је „болесни човек Европе, јер изгледа да се није покајала за свој делиријум о ширењу на рачун својих суседа”¹⁴⁶ и „етничко прочишћење чини се да је патолошка верзија колективног идентитета искључивања, оживљена логиком истребљења”¹⁴⁷ (Maurice, 2005:22).

Мишљење о томе какав однос Срби имају према злочинима налазимо у следећем цитату:

„Са једне стране, мањина – посебно групе цивилног друштва – без комплекса се суочава са злочинима Срба у Босни, Хрватској и на Косову. На другој страни налазе се они који негирају ове злочине, или се чак њима хвале. У средини су они који их прихватају, али покушавају да их релативизују смештајући их у контекст општег насиља на Балкану деведесетих година”¹⁴⁸ (Bassets, 2006e:4).

За становништво се у овом чланку каже да чека у реду испред страних амбасада како би отишло из земље, као и да су очекивања од петог октобра остала изневерена, али и да је проблем опстанак припадника старог режима у академским, религијским и војним круговима.

Иако се о вези између Србије и Русије у овом листу није говорило у оној мери као у листу *El País*, ипак су се могла прочитати мишљења у којима је та веза постављена у негативни контекст. Пример за то је текст писан поводом проглашења независности Косова, за Србију се каже да је „медитеранска испостава нове руске олигархије”¹⁴⁹ (Juliana, 2008).

---

¹⁴⁶ „*el hombre enfermo de Europa, porque parece no haberse arrepentido de su delirio de expansión a expensas de sus vecinos*” (прев. аут.).

¹⁴⁷ „*La purificación étnica parece la versión patológica de una identidad colectiva de exclusión, avivada por su lógica de exterminio*” (прев. аут.).

¹⁴⁸ „*De un lado, una minoría –sobre todo agrupaciones de la sociedad civil– aborda sin complejos los crímenes serbios en Bosnia, Croacia y Kosovo. En el polo contrario, se colocan los que niegan estos crímenes, o incluso se jactan de ellos. En medio están quienes los asumen, pero intentan relativizarlos al situarlos en el contexto de violencia general que vivieron los Balcanes en los años noventa.*” (прев. аут.).

¹⁴⁹ „*el destacamento mediterráneo de la nueva oligarquía rusa*” (прев. аут.).

Станковић о Србима говори позитивно: „Срби воле лидере. Јаке људе, који лепо говоре, са чврстом руком против корупције и олигархе који обећавају реформе, радна места, страна улагања, више друштвене правде, пут ка ЕУ...”¹⁵⁰ (Stankovic, 2014f).

Начин представљања личности српске националности исти је као и у друга два листа. Иако оптужени, сматрају се кривима и називају се убицама, касапинима и сл.

Говорећи о Милошевићу, у покушају да се да одговор на питање како је успео толико дуго да се задржи на власти у Србији, земљи „са талентованом и космополитском средњом класом”, одговор који се нуди је да ниједна земља, „колико год да је цивилизована, није имуна на фашизам” (*‘Monstruos’ consentidos*, 2006).

Поистовећивање слике о Милошевићу са српским друштвом можемо видети у следећем цитату:

„На крају, Слобо није био много удаљен од свог културног контекста; такође није био стран друштвеној атмосфери у којој је живео и напредовао у првим годинама своје каријере. Чини се да се чак осећао пријатно у приградским блоковима Новог Београда, где је живео када је стигао у престоницу”¹⁵¹ (*La herencia de Slobodan Milosevic*, 2006).

5.1.3.2.3. Стратегије аргументације

Генерализација је и у овом листу доминантна стратегија аргументације у чланцима који говоре о суђењима у Хагу. Наводни или доказани злочин појединца приписује се читавој држави или народу. На пример, у чланку Rousselin, 2006, најпре се каже да је Ратко Младић директно давао наређења током рата, да би се

---

¹⁵⁰ „A los serbios les gustan los líderes. Hombres fuertes, que hablan bien, ofrecen mano dura contra la corrupción, y oligarcas que prometen reformas, empleos, inversiones extranjeras, más justicia social, un camino hacia la UE...” (прев. аут.).

¹⁵¹ „En definitiva, Slobodan no era un hombre tan alejado de su contexto cultural; tampoco era ajeno al ambiente social en que vivió y creció durante los primeros años de su carrera. Parece ser que incluso se sentía cómodo en el arrabal de bloques que era Novi Beograd, donde vivió nada más llegar a la capital” (прев. аут.).

одмах затим истакло да Срби морају да се суоче са прошлошћу, као што су то учинили Шпанци после Франкове смрти и још неки европски народи. Кривица Срба као народа образложена је у чланку Тамаре Ђермановић (Djermanovic, 2007d), која закључује да свака особа појединачно треба да схвати да је неопходно изручити ратне злочинце, јер ће „само тада сви они Срби који немају ништа са тим, али добро знајући шта се догодило, моћи да се ослободе осећања колективне кривице и да се упуте ка материјалној, духовној и морално здравој будућности”¹⁵².

(Де)легитимизација. За делегитимизацију званичне Шпаније, као и у друга два листа, коришћено је њено сврставање у „губитничку групу”, односно Србију, Русију, Кину, итд. (Juliana, 2008; Bracero, 2008b).

Легитимизација српских ставова и интереса се, на пример, могла видети у истицању значаја српског културног наслеђа, попут српских православних цркава и манастира на Косову и Метохији (нпр. *El futuro de Kosovo*, 2006:24) и да је за Србе Косово „колевка српске нације” (шп. *la cuna de la nación serbia*) (нпр. Estarriol, 2006b:9; García, 2007c:4; Popescu, 2007a; Navarro B, 2010e). Наравно, иста стратегија се користи да се подржи албанска страна, којима је Косово „корен илирског порекла албанске заједнице” (шп. *la raíz de los orígenes ilirios*), а да је за Србе Косово заправо *само* Косово поље и простор на коме се налазе православне цркве (Morán, 2006). Прилог *само* и у овом листу користи се за делегитимизацију. Слични изрази који се употребљавају су *још увек* (нпр. Србија „још увек није признала независност своје бивше покрајине” (Navarro B, 2013b)).

Маргинализација. У маргинализацију можемо укључити потпуно изостављање одређених информација. На пример, чланак који говори о нормализацији односа између Косова и Србије помиње искључиво захтеве Србије, али не и Косова (Navarro B, 2013b). На овај начин се инсинуира да Србија спречава даљи дијалог. Такође, појављивали су се случајеви у којима се одређени ставови приказују као несумњива истина, док се супротни одређеним језичким средствима издвајају као неосновани. Пример за то може бити чланак Бетарис Наваро (Navarro B, 2011d), у којем се Младићева кривица посматра као доказана иако још траје

---

¹⁵² „sólo entonces, todos aquellos serbios que no tienen nada que ver, pero conociendo bien lo que sucedió, podrán liberarse del sentimiento de una culpa colectiva y encaminarse a un futuro material, espiritual y moralmente sano” (прев. аут.).

суђење, док се само његове изјаве (не и других) стављају под знаке навода и објашњава се да је то његова верзија догађаја.

Ширење нетачних информација. Нетачни подаци који суштински могу да промене гледиште читалаца појављивали су се у овом листу у већем обиму. У појединим чланцима јавља се идеја да је ситуација са Косовом и Метохијом иста као са републикама бивше Југосавије (нпр. Foix, 2008), иако оно никада није имало статус републике.

У многим чланцима износи се информација да је НАТО пакт бомбардовао Србију да би зауставио етничко чишћење које је иницирао Милошевић (нпр. *La muerte de Rugova deja en el aire el futuro estatuto de Kosovo*, 2006; Rahola, 2008b; Batalla, 2008; Batalla, 2011). Управо овакво упрошћавање историјских догађаја доводи до стварања стереотипних слика. Слично можемо да кажемо и за понављање информације да је Милошевић крив за стање на Косову не узимајући у обзир стварне узроке ни тадашњи геополитички контекст, што понављају и новинари нашег порекла: „Али је чињеница и да је Косово изгубљено за Србију већ неко време, због политике чврсте руке коју је на Албанцима тамо практиковао Милошевић, који су касније исто радили са српским становништвом”¹⁵³ (Djermanovic, 2007a).

Историјско право на одређену територију такође је релативизовано нетачним подацима. За Црну Гору Ђермановић каже следеће: „Када је тамо било Краљевство Дукље, ова зона била је под латинским утицајем и заправо је тек од 11. века и прве династије Немањић, која се иселила у Србију, на овој територији данашње Црне Горе прихватило се православље”¹⁵⁴ (Djermanovich, 2006a). Када је већ реч о даљој историји Србије, у једном чланку о Косову, наводи се да је Косовски бој био 1369. године (година се понавља неколико пута) и да је Србија изгубила ову битку (Morán, 2006). Сличну информацију понавља и Ђермановић у тексту

---

¹⁵³ „Pero asimismo es un hecho que Kosovo está perdida para Serbia desde hace tiempo, por la política de mano dura que ejerció allí Milosevic con los albaneses, que luego han hecho lo mismo con la población serbia” (прев. аут.).

¹⁵⁴ „cuando allá estaba el Reino de Duklia esta zona tuvo importante influencia latina y de hecho sólo a partir del siglo XI y la primera dinastía de los Nemanjic, que emigra a Serbia, esta zona de la actual Montenegro se acogió al cristianismo ortodoxo” (прев. аут.).

поводом парламентарних избора 2007. године (Djermanovic, 2007a), док Пилар Раола (Pilar Rahola) даје следеће тумачење: „Стара земља косова, седиште познате битке у којој су Срби поражени од стране Турака 1389. године, средишњи симбол српског империјализма и насељен огромном албанском већином, једна је од најсложенијих делова неразрешиве мапе Балкана” (Rahola, 2009). На овај начин се делегитимишу најчешће понављани разлози због којих Србија не жели да се одрекне дела своје територије, али се истовремено представљамо као народ који свој идентитет заснива на поразу.

У ову стратегију бисмо убројили и примере у којима се у наслову наводи једна информација, а текст чланка другу. Овај лист објавио је чланак из чијег би се наслова могло протумачити да се и Русија на неки начин умешала у предизборну кампању („Руски фактор улази у српску председничку трку”, шп. *El factor ruso entra en la carrera presidencial serbia*), али је тема чланка заправо супротстављање проевропског и проруског кандидата за председника (Garcia-Planas, 2008e).

Број жртава било које стране мења се у зависности од аутора и чланка. На пример, за опсаду Сарајева помиње дванаест хиљада жртава (Stankovic, 2008d), односно десет хиљада (Djermanovic, 2008j). На исти начин мења се број бошњачких жртава.

Овде бисмо могли да убројимо коришћење нетачних термина. Као и у новинама *El Mundo*, наилазимо на коришћење речи „холокауст” са помереним значењем. Такође, објашњава се да су четници српски националисти у паравојним јединицама (шп. *nacionalista paramilitar serbio*) (Heredia, 2010), што није тачно ни у историјском, ни у данашњем, пежоративном смислу. Исто неразумевање термина налазимо у тексту који говори о односима Каталоније и централне власти Шпаније. Наиме, речено је да постоје они који верују да је „Каталонија усташка Хрватска, а остатак Шпаније четничка Србија” (Juliana, 2007).

У једном чланку износи се податак да Република Српска, уз хрватско-муслиманску Федерацију, чини нову *босанску Државу* (*Srebrenica, dolor y vergüenza*, 2015). У истом чланку напомиње се да је пројекат „Велике Србије” заснован на идеји етничког чишћења.

Спорадично се појављују нетачни подаци које можемо приписати непажњи или незнању новинара, али, с обзиром да се не понављају и да се за њих не везују

ни негативне ни позитивне конотације, ову појаву можемо сматрати неважном. На пример, у једном од чланака се за Црну Гору наводи да је балтичка земља (García, 2006р).

Репетиција. Понављање броја жртава само једне стране карактеристично је и за овај лист, као и помињање кривице само српске стране.

Инсинуације и претпоставке. За разлику од претходна два анализирана листа, у овом се појављује велики број инсинуација и претпоставки. На ову стратегију указују нам коришћење речи попут *можда*, *вероватно*, потенцијала и сл.

Претпоставке су посебно карактеристичне за чланке о судским процесима, где се, у појединим случајевима, не користе изрази попут „наводно” или „оптужен за”, већ се декларативно изјављује да је особа крива за злочин (нпр. Mas de Хахàs, 2011; García, 2011; Buruma, 2011).

Персонализација. У већој мери него у *El País*-у и *El Mundo*-у, коришћена је персонализација жртава и учесника рата. Када су жртве у питању, скоро искључиво се ради о Бошњацима. Описују се лична искуства, физички описи људи и деце, начини страдања, интервјуи (нпр. Sánchez, 2005с; Sanchís, 2005; Navarro B, 2015d).

5.1.3.2.4. Стратегије перспективизације

Стратегија перспективизације је скоро идентична као и у листу *El Mundo*. Не постоји идентификација, изузев у појединим чланцима аутора нашег порекла. Аутори и/или уредништво пише са дистанце посматрајући Балкан, а самим тим и Србију, као део Европе који је ближи Русији, Кини, итд.

5.1.3.2.5. Стратегије појачавања и ублажавања

Појачавање значења најчешће се постиже хиперболама, метафорама и контрастима. На пример, у чланку о председничким изборима 2008. године, наводи се да ће Србија изабрати Европу или ће се „затворити у меланхолични круг који је храњен руским сном” (шп. *se encierra en un bucle melancólico alimentado por el sueño ruso*) (García-Planas, 2008i). Контраст између „демократске” и „друге”,

„недемократске”, „националистичке” Србије, показана је, између осталог, кроз поређење оних који су одали почаст Ђинђићу и оних који су је одали Милошевићу (*Las otras lágrimas de Serbia*, 2006). На сличан начин говори се у чланцима о изборима, као и у друга два листа.

Стратегија ублажавања коришћена је да умањи значај неког догађаја. Почетак једног од чланака о проглашењу независности гласи: „Србија је јуче изгубила море” (García-Planas, 2006c), док се други закључује речима: „Горка независност. За Србе. За море”¹⁵⁵. Саркастични коментари у овим примерима своде интерес Србије искључиво на излазак на море, иако би овакав догађај био много важнији за сваку државу и са далекосежнијим последицама.

Стратегија ублажавања најчешће је постигнута еуфемизмима. Пример за то је називање бомбардовања Србије *првим хуманитарним ратом* (Batalla, 2008; Batalla, 2011).

5.1.3.3. Закључак

La Vanguardia, најстарији од анализираних листова, сматра се да је прокаталонске идеолошке оријентације. Ипак, иако су с времена на време објављивани чланци који користе пример Црне Горе и Косова као аргумент за независност Каталоније, а понекад и Баскије, не можемо рећи да се свеукупан дискурс о овој теми значајно разликује од друга два анализираних листа. Заправо, када су у питању све тематске целине које смо издвојили, доминантни дискурс је исти у сва три листа, али се у овом у већој мери могло прочитати и другачије виђење догађаја.

Као и у листу *El Mundo*, постоје извесне осцилације када је реч о начину представљања Србије и српског народа, али је оно и овде најчешће негативно идеолошки обојено. Поједини новинари се издвајају, јер стају на страну Срба и Србије, или извештавају неутрално (нпр. Estarriol).

---

¹⁵⁵ „*La amarga independencia. Para los serbios. Para el mar*” (прев. аут.).

У овом листу могло се прочитати више непроверених информација које су се тичале српске историје, или података који су тачни, али без објашњења историјског контекста добијају другачију конотацију.

Од стратегија аргументације, осим оних које су издвојене у друга два листа, јављају се инсинуације и претпоставке, као и персонализација.

5.2. Репрезентација Републике Српске у шпанским медијима

5.2.1. *El País*

5.2.1.1. Тематска анализа репрезентације Републике Српске

Новине *El País* објавиле су укупно 34 чланка о друштвеним и политичким темама у којима се спомиње Република Српска. С обзиром на то да су неки од ових чланака ушли у корпус који се тиче Републике Србије, овде ћемо коментарисати само оне делове који су за везани за Републику Српску.

5.2.1.1.1. Суђења у Хагу

У чланцима који се баве Хашким суђењима, односно чије теме обухватају хапшења и ток суђења, наилазимо на неизоставно представљање жртава рата, најчешће бошњачких, а ређе хрватских. Жртве се представљају бројем, цитирањем сведока и објашњавањем злочина. У случају да се помену српска страдања и жртве, истинитост се релативизује искључивим цитирањем самих Срба, после чега се наводе мишљења ауторитета, попут судија.

Ауторске чланке из Хага најчешће је потписивала Исабел Ферер (Isabel Ferrer), али има и непотписаних чланака (Ferrer, 2011v; Ferrer, 2012b; Ferrer, 2013b; Ferrer, 2013c; Ferrer, 2014b; Ferrer, 2014e; Ferrer, 2016a; Ferrer, 2016h; *El periplo siniestro de un genocida*, 2011). У овим чланцима се, и пре читања пресуде, оптужени за злочине сматрају кривим за геноцид, етничко чишћење, мучења и силовања (понекад цитирањем прича појединих сведока). У овим чланцима јављају се информације да су оптужени криви за највећа масовна убиства или насиље још од

Другог Светског рата, а број жртава односи се најчешће само на муслиманско становништво. У неким чланцима, код истих аутора, број жртава се разликује и за две хиљаде¹⁵⁶. Чак се и у чланку који говори о поништавању пресуде Момчилу Перишићу од стране апелационог већа Хашког трибунала (Ferrer, 2013c), иако то није важно за вест о којој се извештава, набраја колико је било хрватских и бошњачких жртава за време рата. Сличну појаву имамо у још неким чланцима који се баве другим темама (нпр. Sahuquillo, 2014b). У чланку из 2016. године (Ferrer, 2016a) наводи се да је, према мишљењу Хашког трибунала, Република Српска настала захваљујући тежњама Радована Караџића, и да је то могло бити остварено само протеривањем Бошњака и Хрвата, „поготово оних исламске вероисповести”. Иако се парафразира изјава представника Хашког трибунала, овде се не даје било какав историјски, друштвени или политички контекст. Са друге стране, једино се цитирају опште изјаве Радована Караџића да су се Срби само бранили, али без икаквих конкретних објашњавања и контекста, тако да су једине информације које читаоци имају, оне које је дао Хашки трибунал. Парафразирајући речи судија током изрицања пресуде Здравку Толимиру (Ferrer, 2012b), наводи се да је Република Српска од 1992. водила политику чији је циљ био прогон осталих народа са своје територије.

Неколико агенцијских чланака баве се Радованом Караџићем и његовим хапшњем или суђењем у Хашком трибуналу. У овим чланцима се Република Српска помиње само да би се напоменуло да је Радован Караџић био њен председник. У агенцијским вестима (Ројтерс, АФП и сл.) увек наилазимо на неутралне текстове, у којима се само износе чињенице о току суђења, користе се речи попут „наводно” и нема претпостављања кривице (нпр. *Karadzic Ilega al Tribunal de La Haya*, 2008).

5.2.1.1.2. Први Светски рат и Гаврило Принцип

Неколико чланака бави се обележавањем стогодишњице од почетка Првог Светског рата (Sahuquillo, 2014a; Sahuquillo, 2014b; Zgustova, 2014). Овим ауторима

---

¹⁵⁶ У свим чланцима се наводи да је број жртава у Сарајеву десет хиљада, док је у чланку из 2016. број повећан на дванаест хиљада (Ferrer, 2016a).

било је важно да прикажу разлике у мишљењима између Срба и Бошњака о Гаврилу Принципу, али и истакну верске разлике.

Објашњава се да Принципа Срби сматрају херојем, док га Бошњаци сматрају масовним убицом. У једном тексту се истиче да је ова чињеница једна од ствари које продубљују разлике између Бошњака и Хрвата са једне, и Срба са друге стране (Sahuquillo, 2014b). У истом чланку, у делу који објашњава како се организују трибине, предавања и разне манифестације којима се обележава почетак Првог Светског рата, прави се контраст наглашавањем да догађаји организовани од стране Хрвата-католика и муслимана служе да промовишу мир у региону и да су били присутни представници других балканских земаља и Аустрије. Насупрот томе постављено је да су паралелне комеморације организовали представници „босанских Срба”, при чему се подвлачи да су у питању православци. Чланак исте ауторке, који је објављен дан касније (Sahuquillo, 2014a), говори о потомцима Гаврила Принципа и њиховом виђењу свог претка, које је, наравно, позитивно. За разлику од претходног текста, овде се не говори о политичкој ситуацији.

У чланку Zgustova, 2014 наводи се изјава Емира Кустурице о Принципу као хероју, при чему се читаоцима објашњава да је овај режисер рођен као Бошњак и муслиман, али је током рата прихватио православље и „постао” Србин, што показује непознавање историјских чињеница о балканским народима. Кустуричина изјава о Принципу као хероју у овом тексту се оцењује као потпуно нетачно мишљење, јер је, између осталог, Сарајево постало „модерна европска метропола” под влашћу Аустроугарске, као и да „већина Босанаца¹⁵⁷ више воли владавину Аустрије, него православних Срба”¹⁵⁸.

5.2.1.1.3. Сребреница и рат деведесетих

Новинар који се највише бавио Сребреницом је Рамон Лобо (Ramón Lobo). У његовим чланцима (нпр. Lobo, 2010c) увек се говори само о муслиманским

---

¹⁵⁷ Нисмо сигурни да ли је аутор термином *bosnios* желео да говори о становништву на територији Босне, или би требало да се односи на Бошњаке.

¹⁵⁸ „[...] *la mayoría de los bosnios preferían la dominación de los austríacos ante la de los serbios ortodoxos*“ (прев. аут.).

жртвама сукоба, незадовољењу правде јер неки од криваца (у том тренутку) још нису ухапшени (попут Ратка Младића, чија се кривица овде подразумева), а Дејтонски споразум је „затвор за Босну”, јер „спречава политичке и конституционалне реформе које би помогле да се превазиђу ратне стране, хрватски и српски национализми и коришћење жртава од стране муслиманских представника”¹⁵⁹ (Lobo, 2010c). У овим примерима можемо да видимо да се и Хрвати, а не само Срби посматрају као одговорни за недостатак напретка државе, такође због свог национализма; помиње се да представници Бошњака користе своје жртве, али се већ у следећем пасусу помиње да је проблем споразума симболички, јер су Сребреница и Фоча припале Републици Српској, упркос злочинима који су тамо почињени.

Објављивани су текстови који говоре о појединачним судбинама бошњачког становништва које је на неки начин везано за страдања у Сребреници (нпр. Quesada 2016b). Уз изношење личног искуства из рата, давање контекста од стране новинара при чему се говори о српској агресији, Срби су представљени као људи који умањују почињене злочине и на негативан начин посматрају све који су се вратили у Сребреницу.

У овом листу говори се о ратним страдањима и уништавању и у другим градовима на територији данашње Босне и Херцеговине, али је и у њима увек реч о српској агресији и бошњачким жртвама или уништавању културног наслеђа (нпр. Corcuera, 2014). Једини чланак који другачије представља рат је написан поводом хапшења Ратка Младића, а бави се хронологијом рата. У овом тексту су, иако укратко, објашњавањем како је текао рат, дати подаци и о српским страдањима (*Las guerras de Yugoslavia, la última tragedia europea*, 2011).

5.2.1.1.4. Референдум и избори

Као и у случају Сребренице, где се говори о потреби за реформама Босне и Херцеговине које спречава Дејтонски споразум, чланак који се бави изборима у

---

¹⁵⁹ „Los acuerdos de Dayton [...]son la cárcel de Bosnia, un cordaje que impide reformas políticas y constitucionales que ayuden a dejar atrás a los partidos de la guerra, a los nacionalismos croata y serbio y la utilización de las víctimas por parte de dirigentes musulmanes” (прев. аут.).

Босни и Херцеговини (Sahuquillo, 2014c) говори управо о томе. Разлог за то је, према аутору, компликована администрација и дискриминација према припадницима народа који нису конститутивни.

Такође, референдум у Републици Српској био је тема само једног чланка (Quesada, 2016d). Иако је овај чланак у већем делу непристрастан, како у избору речи, тако и у представљању чињеница и објашњавања контекста због којег се организује референдум, можемо да приметимо да су интервјуисани само Бошњаци, као и да се ситуација уздиже на ниво сукоба између Русије и Сједињених Америчких Држава, што само по себи преноси одређене вредносне ставове. Чланак се закључује још једном изјавом Бошњака да је у питању политичка игра која ће водити ка независности Републике Српске.

5.2.1.1.5. Интервјуи

У анализираном периоду, објављена су три интервјуа у којима се говори о Републици Српској. Интервју са Харисом Силајџићем, тада чланом Предсједништва Босне и Херцеговине, објављен је 31. јануара 2008. године (Lobo, 2008a). У овом тексту говори се о кривици Србије за рат деведесетих, почињеном геноциду и жељи да Босна и Херцеговина уђе у Европску унију. Дакле, поново наилазимо на исто виђење ситуације као и код претходних тематских области: Срби су агресори, Бошњаци жртве, а Република Српска, користећи се Дејтонским споразумом, онемогућава развој државе.

Република Српска представљена је као неко ко спречава развој читаве Босне и Херцеговине. Субјективност овог чланка не огледа се у пристрасности новинара, већ у томе што није интервјуисан представник Републике Српске, нити је понуђено алтернативно виђење ситуације, објашњења читаоцу и сл., посебно када имамо у виду критиковање Дејтонског споразума и позивање, иако у овом интервјуу индиректно, на укидање Републике Српске. Заправо, наредног дана, 1. фебруара 2008. године, објављен је интервју са Томиславом Николићем (Lobo, 2008b), тада представником Српске Радикалне Странке и победником првог круга председничких избора Републике Србије, одржаног 20. јануара. У овом тексту Томислав Николић спомиње протеривање Срба из различитих делова бивше

Југославије, при чему набраја данашњу Републику Српску, али само у контексту поређења са тадашњом ситуацијом на Косову и Метохији и могућности да сличних дешавања буде и у Санџаку.

У новембру 2016. године објављен је интервју са Игором Црнадаком, министром спољних послова Босне и Херцеговине (Quesada, 2016a). У првом делу интервјуа, иако има субјективних питања и одговора, она се везују само за поједине личности, а не за саму Републику Српску или њено становништво. Међутим, у једном од последњих одговора оптужују се Хрвати и Срби за коришћење ратне реторике и друге видове изазивачког понашања.

5.2.1.1.6.   Остале теме

Један чланак говори о језичкој ситуацији у Шпанији и могућности да се успостави прави мултилингвизам, при чему се прави поређење са другим европским земљама (Branchadell, 2013b). У овом чланку се говори да у Белгији, Швајцарској и Босни и Херцеговини постоји тзв. „језички федерализам”. Под овим термином аутор подразумева да је сваки национални језик у овим државама званичан, а да свака регија, кантон или ентитет може сам одређивати језичку политику. Аутор чланка затим говори о могућности да се „језички федерализам” примени на примеру Шпаније, пре свега када је реч о положају каталонског језика у Шпанији.

5.2.1.2.   Дискурзивне стратегије

5.2.1.2.1.   Референцијалне стратегије

У овим новинама не користи се увек званичан назив државе, односно *República Srpska*, већ понекад наилазимо на описне називе. На пример, у једном чланку се каже *República Serbia de Bosnia*, али се у загради одмах даје и званичан назив (Ferrer, 2012b; Ferrer, 2016h), а може се прочитати и *República Srpska de Bosnia* (Sahuquillo, 2014b). У једном случају се чак објашњава да је Република

Српска српски део Босне (шп. *la parte serbia de Bosnia*) (*Karadzic se niega a declararse culpable o inocente y reta al tribunal de la ONU*, 2009).

Када је реч о становништву, најчешће наилазимо на реч *serbobosnios*, а не *serbios*, односно наглашава се постојање разлике. Ово се најбоље може видети у чланку Исабел Ферер (Ferrer, 2011v) у којем се прави разлика између Срба, босанских Срба и хрватских Срба (шп. *serbios, serbobosnios, serbocroatas*). Користи се и назив Босанци (шп. *bosnios*), који се односи на све становнике како Федерације, тако и Републике Српске (на пример у чланку Quesada 2016d).

5.2.1.2.2. Стратегија предикације

Република Српска, у интервјуу са Харисом Силајдићем, представљена је као ентитет који успорава или кочи прогрес државе речима попут следећих: „...јачање Републике Српске било би негативно за регион и веома опасна порука: да се може починити геноцид, пустити да прође неко време и бити ослобођен кривице”¹⁶⁰ или „ми се боримо да се примене стандарди и вредности Европске уније”¹⁶¹ (односи се на разлике о начину уласка у ЕУ између представника конститутивних народа. Улазак у ЕУ представљен је као циљ и вредност сам по себи, а овим речима се инсинуира да су представници Републике Српске против тог циља).

У анализираним чланцима овог листа често се истиче вероисповест, што нас наводи на закључак да аутори чланака сматрају да је то важна одредница народа Босне и Хереговине. Међутим, уочава се да се религија народа спомиње, када је реч о Србима, само кад се говори о сукобима, етничком чишћењу, геноциду и слично, које, наводно, изазивају или извршавају Срби (нпр. Zgustova, 2014; Sahuquillo, 2014b).

---

¹⁶⁰ „...*haciendo más fuerte a la Republica Srpska, sería negativo para la región, un mensaje muy peligroso: puedes cometer un genocidio, dejar pasar un tiempo y quedar libre de culpa*“ (прев. аут.).

¹⁶¹ „*Nosotros defendemos que se apliquen los estándares y los valores de la UE*“ (прев. аут.).

5.2.1.2.3. Стратегије аргументације

(Де)легитимизација. У већем броју чланака наишли смо на тежњу да се делегитимише само постојање Републике Српске. Репрезентативан пример је чланак који се бави изјавом нашег режисера поводом стогодишњице од почетка Првог Светског рата (Zgustova, 2014). За Републику Српску, у овом тексту се каже да је у питању територија Босне коју Република Србија контролише и још увек жели, као и да је у Вишеграду било више муслиманског становништва, док је сада, после етничког чишћења, масакра, силовања и мучења од стране Срба, овај град претежно настањен српским становништвом. Делегитимизација се постиже одабиром и преувеличавањем одређених података, а потпуним занемаривањем других, који не подржавају унапред формирано мишљење, тако да овде можемо да говоримо и о *маргинализацији* као једној од аргументативних стратегија.

Ширење нетачних информација. Као и у случају Србије, овде се јављају различити подаци за број бошњачких жртава сукоба. Ове бројке варирају, чак и код истог аутора, за две хиљаде (нпр. Ferrer), а у једном случају се у истом чланку појављују различити бројеви (*El periplo siniestro de un genocida*, 2011). Такође, наилазимо на податке попут оних да је Република Српска од 1992. имала за циљ прогон осталих народа са своје територије (Ferrer, 2012b), што не одговара историјским подацима.

Репетиција. Осим понављања нетачних или непотпуних података, у чланцима о Републици Српској карактеристично је помињање одређених информација које нису везане за тему чланка (нпр. Zgustova, 2014). Овде се може прочитати да су Срби вршили етничко чишћење муслиманског становништва за време рата деведесетих година, иако је тема чланка изјава Емира Кустурице поводом обележавања стогодишњице од почетка Првог Светског рата.

Инсинуације и претпоставке. Посебно у чланцима о Хашким суђењима наилазимо на коришћење инсинуација и претпоставки коришћењем лексичких средстава. Реч је о изразима попут *сигурно*, *вероватно* (шп. *seguro*, *seguramente*, *probablemente*) или изостављањем речи као што је *наводно* или *тобоже* (шп. *presunto*). Најчешће је реч о претпостављеној кривици док суђење још увек траје, што се може видети и у појединим насловима (Ferrer, 2011v; Ferrer, 2012b; Ferrer,

2013b; Ferrer, 2013c; Ferrer, 2014b; Ferrer, 2014e; Ferrer, 2016a; Ferrer, 2016h; *El periplo siniestro de un genocida*, 2011). Међутим и кад је реч о Сребреници наилазимо на претпоставке којима се Србија ставља у негативан контекст: „генерал Ратко Младић и даље је на непознатој локацији, вероватно у неком месту у Србији”¹⁶².

5.2.1.2.4. Стратегије перспективизације

У чланцима наилазимо само на непостојање поистовећивања са Републиком Српском и Србима, па чак и са остатком држава на Балканском полуострву. На пример, наилазимо на следеће мишљење: „На Балкану је гајење мржње основни део образовања”¹⁶³ (Lobo, 2010c).

5.2.1.2.5. Стратегије појачавања и ублажавања

Стратегије појачавања и ублажавања нису биле у значајној мери коришћене у анализираним чланцима.

5.2.1.3. Закључак

Међу темама које доминирају, а то су суђења у Хагу и Сребреница и рат деведесетих наилазимо на истоветно кадрирање. Говори се о бошњачким жртвама и српским злочинима, али на различите начине. Коришћени су разговори са породицама преживелих или преживелима, интервјуи са бошњачким представницима и општа извештавања о догађајима. Оно што се такође појављује у овим чланцима, али и у оним о референдуму и изборима, јесте критиковање Дејтонског споразума.

Када су у питању референцијалне стратегије, у овом листу се истиче коришћење различитих назива, чак и описних, како би се означила Република

---

¹⁶² „...*el general Ratko Mladic, permanece en paradero desconocido, seguramente en algún lugar de Serbia*“ (прев. аут.).

¹⁶³ „*En los Balcanes el cultivo del odio es parte esencial de la educación*“ (прев. аут.).

Српска. Као и у анализи чланака о Србији, користе се називи за Србе према територијалној припадности. Оно што бисмо истакли јесте коришћење одреднице Босанац (шп. *bosnio*) за означавање свих становника Босне и Херцеговине.

Међу стратегијама аргументације истичу се (де)легитимизација, ширење нетачних информација, репетиција и инсинуације и претпоставке. Посебно је изражена стратегија предикације. Наилазимо на већи број директних описа, у којима је Република Српска представљена као ентитет који има за циљ да спречава напредак државе и која је починила геноцид. Када је реч о вери, само када се говори о сукобима и српским злочинима, истиче се да су Срби православне вере.

5.2.2. *El Mundo*

Лист *El Mundo*, у односу на друга два листа, има више него двоструко мање чланака у којима се помиње Република Српска (14). Као и у случају са новинама *El País*, коментарисаћемо само оне делове чланака који говоре о Републици Српској, уколико су ти чланци ушли у корпус и за Републику Србију.

5.2.2.1. Тематска анализа репрезентације Републике Српске

5.2.2.1.1. Суђења у Хагу

Објављена су само два чланка која говоре о суђењима, и то Радовану Карацићу (*Karadzic: 'Defenderé la grandeza de la nación de Bosnia-Herzegovina'*, 2010; *Karadzic: los bosnios musulmanes eran una 'amenaza' para Europa*, 2010). У оба случаја у питању су агенцијске вести, у којима се цитирају или парафразирају Карацићеве речи и објашњава досадашњи ток суђења. У чланцима који говоре о суђењу Радовану Карацићу, Република Српска се помиње само да би се дала информација да је Р. Карацић њен бивши председник, као и у случају листа *El País*. Такође има чланака у којима се само помиње да је неки званичник Републике Српске, уз набрајање и других земаља, присуствовао одређеном међународном скупу (нпр. Cruz, 2010).

5.2.2.1.2. Сребреница и рат деведесетих

Текстови који говоре о жртвама рата и/или Сребреници су једностранни и у овом листу (López, 2013; *Europa no puede olvidar la lección de barbarie que dejó Sarajevo*, 2015; Bernabé, 2015b; Vega, 2015; Gil Pecharrómán, 2016).

Чланак Нурије Лопес (López, 2013) требало би да говори о изложби фотографија чија је тематика Сребреница, али је већи простор у чланку посвећен описивањем страдања, бол чланова породица убијених, набрајањем начина на који су српске снаге вршиле мучења и убијања, и сл. У овом и другим чланцима се понавља да је у питању био геноцид извршен од стране српских снага, као и да се одговорнима за то суди у Хашком трибуналу. Овде такође можемо видети да се кривица подразумева, као и да се не помињу контроверзе по питању дефиниције геноцида.

Чланак Монике Бернабе (Bernabé, 2015b) такође говори о Сребреници, али из другачије визуре: кроз приче чланова породица погинулих. Ни у овом листу није се могао прочитати чланак који на релативно сличан начин говори о српским жртвама. Заправо, српске жртве помињу се само у једном чланку, али нису његова основна тема (Gil Pecharrómán, 2016).

Сличан начин извештавања може се пронаћи у чланку Мануела Вега (Vega, 2015): у њему се најпре појављује лични суд учесника у сукобу, који оптужује тадашњег премијера Србије да је позивао на убијање муслимана, да би се затим истакло да се Република Српска заједно са Републиком Србијом противи коришћењу термина „геноцид”. Затим се додаје да је вето Руске федерације „умирио савест оних који негирају величину масакра”¹⁶⁴. У овом чланку помиње се хапшење Насера Орића, као и да Србија тражи да му се суди за убијене српске цивиле. Међутим, у тексту се наводи и да га је један суд већ ослободио оптужби, да се сматра херојем код оних који су на почетку чланка означени као жртве, и да је био командант током одбране Сребренице.

---

¹⁶⁴ „*calmó las conciencias de quienes niegan la magnitud de la masacre*” (прев. аут.)

5.2.2.1.3. Остале теме

Хулио Хил Пећароман, историчар, аутор је једног од чланака који се бави настанком и распадом Југославије (Gil Pecharromán, 2016). Иако се овде преувеличавају српски злочини, за разлику од претходних текстова, говори се о страдањима и одговорности свих страна.

У овом листу можемо наићи и на умерене текстове. На пример, у тексту Ектора Естепе (Estepa, 2013a) о попису становништва из 2013. године објашњава се да и даље постоје тензије, као и страх о изјашњавању по националности, језику и религији, говори се о ратним страдањима, о поделама и разликама. Међутим, овде се не заузима ничија страна, нити се истиче или умањује нечији број жртава, одговорност за сукобе, итд.

5.2.2.2. Дискурзивне стратегије

5.2.2.2.1. Референцијалне стратегије

Искључиво се користи званичан назив *República Srpska*, иако се у једном чланку јавља и „допуњен” назив *República serbobosnia de Srpska*, вероватно да би читаоцима дали детаљније информације.

5.2.2.2.2. Стратегија предикације

У овом листу не постоје експлицитно исказани судови и описи везани за Републику Српску или Србе.

5.2.2.2.3. Стратегије аргументације

Маргинализацију уочавамо само у начину обраде тема, односно игнорисањем туђе агресије и српских страдања. Помињање српских жртава искључиво се јавља у виду парафразирања речи српских званичника, односно њихово постојање није дато као чињеница, нити је поменут број жртава, као што је

случај са бошњачким жртвама рата. Парафразирањем је, у овом случају, остварена *делегитимизација*.

Ширење нетачних информација. У чланку о распаду Југославије (Gil Pecharromán, 2016) говори се о геноциду који су вршили Срби над хрватским и бошњачким становништвом још за време Другог Светског рата (имплицира се да је било геноцида све време, или током рата деведесетих) и да је Србију у сукобу водила идеја о „Великој Србији”.

5.2.2.2.4. Стратегије перспективизације

Ни у овом листу не наилазимо на идентификацију нити било коју врсту приближавања. Република Српска посматра се као део групе коју са Србијом чини и Русија, а које се помињу у негативном контексту.

5.2.2.2.5. Стратегије појачавања и ублажавања

Стратегије појачавања и ублажавања нису посебно истакнуте у овом листу.

5.2.2.3. Закључак

Теме које доминирају тичу се рата од 1992 до 1995. године, било говорећи о суђењима у Хагу, Сребреници или самом рату. Увек су приказани исти аспекти приче, односно у фокусу је српска агресија и бошњачке жртве.

Претпостављамо да дискурзивне стратегије нису посебно изражене због мањег броја чланака о Републици Српској у овом листу. Од стратегија аргументације јављају се маргинализација, делегитимизација и ширење нетачних информација. Када је реч о перспективизацији, Република Српска се види као део групације са Русијом и Србијом, које су негативно окарактерисане.

Једино се у овом листу користи искључиво званичан назив државе. У осталим листовима наилазимо на незваничне и нетачне називе.

5.2.3. *La Vanguardia*

У листу *La Vanguardia* пронашли смо 37 чланака у којима се помиње Република Српска. Оно што смо уочили јесте да се на појединим местима подједнако користи и незванични назив *República Serbia de Bosnia*, тако да можемо претпоставити да постоје неки чланци који говоре о Републици Српској, али нису прошли примарну селекцију чланака за корпус.

5.2.3.1. Тематска анализа репрезентације Републике Српске

5.2.3.1.1. Суђења у Хагу

Један од бројних објављених чланака о хапшењу и суђењу Ратку Младићу (иако се у њима првенствено помиње Србија, а не Српска), говори о реакцији Срба у Републици Српској на хапшење, у којем интервјуисани Младића виде као хероја (“*Mladic es un santo, fue el salvador de los serbios*”, *dicen sus soldados*, 2011:7). Овај текст не говори иронично о оваквим изјавама, нити их квалификује на било који начин, већ је остављено читаоцима да сами процене поменуто виђење. Са друге стране, када упоредимо број чланака у којима се говори о злочинима, геноциду и већ претпостављеној кривици, са једним који показује супротни став, који притом не припада ниједном ауторитету, званичнику или стручњаку, можемо претпоставити да ће другачије мишљење остати непримећено од стране читалаца. *La Vanguardia* се, када је реч о ефекту кадрирања, суштински не разликује од новина *El País*.

Што се тиче кратких вести о међународним дешавањима, које су преузете од агенција попут Ројтерса, АФП-а и других, у листу *La Vanguardia* углавном наилазимо на непристрасно извештавање. Када узмемо за пример чланке који говоре о хашким оптуженицима, у ауторским чланцима и дужим непотписаним текстовима кривица оптуженика се подразумева, док се у агенцијским вестима користе речи попут „наводно”.

5.2.3.1.2. Сребреница и рат деведесетих

Скоро сваке године, посебно током јуна и јула, објављивани су текстови о Сребреници. Ови чланци се баве бројем жртава и начинима страдања (сведочења и интервјуи преживелих или породица жртава), затим потреби да буде извршена правда и Републици Српској и Србима који су наводно криви и одговорни за геноцид и масакр.

У овим чланцима понављају се подаци попут оних да је у Сребреници убијено преко 8000 људи, да је у питању највећи масакр од холокауста, као и да је овај злочин проглашен за геноцид од стране Хашког трибунала. Ови подаци ће бити понављани и каснијих година, у текстовима који се баве суђењем Ратку Младићу и Радовану Карацићу. Наводимо један репрезентативни пример:

„Око 8000 мушкараца и деце исламске вероисповести убијено је у поменутом месту од стране снага босанских Срба, у најгорем почињеном убијању од Другог Светског рата, означеном као геноцид према Међународном кривичном суду за бившу Југославију (МКСЈ)¹⁶⁵” (*Srebrenica*, 2005).

У овом чланку помиње се да неизвршење правде спречава помирење између Хрвата, Срба и Бошњака (у тексту муслимана), а тиме се угрожава заједничка будућност. Слично се говори и у другим чланцима о овом рату; скоро искључиво се пише о дешавањима у Сребреници, која се увек описују као геноцид и масакр, при чему се истиче одговорност данашње Републике Српске, Србије и/или Срба. Један од начина на који се то чини може се видети у следећем примеру:

„Упркос историјским доказима о уској вези између Београда и руководиоца Срба из Босне који су наредили чин геноцида, трибунал подвлачи да 'није утврђено' да је војска тадашње Социјалистичке Федеративне Републике

---

¹⁶⁵ „Cerca de ocho mil hombres y niños musulmanes fueron ejecutados en dicha localidad a manos de las fuerzas serbias bosnias, en lo que fue la peor matanza cometida en Europa desde la Segunda Guerra Mundial, calificada de genocidio por el Tribunal Penal Internacional (TPI) para los crímenes de la ex Yugoslavia” (прев. аут.).

Југославије (СФРЈ) учествовала у масакрима, нити њене политичке вође у њиховој припреми, планирању или извршењу”¹⁶⁶ (García, 2007b:3).

Такође, велики број чланака о Сребреници и оптуженицима Хашког трибунала не говоре само о подацима или хронологији дешавања, већ се у њима појављују појединачне људске судбине страдалих или њихових породица, и то кроз интервјуе и сведочења са суда (нпр. Usón, 2012:8). Овакви текстови су више литерарног него објективног карактера, чиме се страдања читаоцу емотивно приближавају ради стварања ефекта емпатије. Истовремено, жртве друге стране се ретко помињу, посебно у текстовима са оваквим карактеристикама.

У случајевима у којима се помињу српске жртве, оне би се јављале успутно, на пример да би се показало одбијање српске стране да призна геноцид и злочин, као што је случај са чланком Дијас-Мерија (Díaz-Merry, 2014b:11). У овом чланку детаљно се описује обележавање страдања исламске заједнице у Сребреници, након чега се наводи да представници „босанских Срба” не желе да прихвате да је било геноцида, ни одговорност за њега, већ да и сами, у истом периоду, организују верске службе за своје жртве и да њихови представници стално „прете” референдумом о независности. Оваквим постављањем догађаја негира се право српске стране да истиче сопствене губитке и њено деловање представља се само као реакција на активности бошњачке стране. У овом чланку се говори о недостатку сарадње Републике Српске, „српског ентитета који контролише половину земље” у којој се одговорни за злочин славе као хероји, при чему се цитира само изјава Амора Машовића¹⁶⁷.

Такође, када је реч о жртвама сукоба, у једном чланку наводи се да власт Републике Српске „једва показује заинтересованост да ода почаст жртвама

---

¹⁶⁶ „Pese a las evidencias históricas de la más que estrecha relación entre Belgrado y los jefes serbios de Bosnia que ordenaron la operación genocida, el tribunal subraya que “no ha quedado establecido” que el ejército de la entonces República Federal de Yugoslavia (RFY) participara en las masacres, ni sus dirigentes políticos en su preparación, planificación o ejecución” (прев. аут.).

¹⁶⁷ Босанскохерцеговачки политичар, члан Странке демократске акције (бошњачка политичка партија) и председник Федералне комисије за тражење несталих Владе Федерације Босне и Херцеговине (прим. аут.).

конфликта које не припадају босанским Србима”¹⁶⁸ (Díaz-Merry, 2014a:16). Дакле, са једне стране умањују се српске жртве и право Срба да говоре и одају почаст својим страдалима, а са друге управо се Срби оптужују за такво понашање. У поменутом чланку се у потпуности једнострано говори о жртвама рата 1992-1995. године, при чему се искључиво Срби криве за страдања, док се повећава број жртава других народа. Код истог аутора можемо да прочитамо да Република Српска, како би се наставило даље, мора да прође кроз „катарзу”¹⁶⁹ (Díaz-Merry, 2016:8).

Једино се у чланку Беатрис Наваро помиње игнорисање светске јавности за српске жртве, при чему се она не ставља на страну Срба, већ неутрално говори и о овом проблему (Navarro B, 2015d:6). Такође наводи да је Сребреница једини случај који је окараткерисан као геноцид у току свих ратова на територији бивше Југославије, такође не дајући лично мишљење о томе. Неутралност се не огледа само у извештавању о свим странама сукоба и неизношењу личног мишљења, већ и ограђивањем од непроверених чињеница коришћењем речи „*supuesto*” (срп. наводно, тобоже) или цитирањем извора информације.

5.2.3.1.3. Референдум и избори

У тексту који се бави изборима у Босни и Херцеговини 2006. године, Република Српска и хрватске политичке партије само се помињу, али се детаљно објашњава ситуација бошњачке стране (*Bosnia eligió a los líderes que gobernarán el país sin tutela internacional a partir del 2007*, 2006). Међутим, текст о резултатима ових избора је уједначенији и не фаворизује ниједну страну, већ само објашњава резултате избора (*El resultado de las elecciones en Bosnia perpetúalas hondas divergencias étnicas de la república*, 2006).

У чланку о изборима у БиХ 2014. године, описујући позицију и опозицију у Републици Српској, наводи се да је помирење између три народа још далеко, зато

---

¹⁶⁸ „*sus autoridades tienen escaso interés en honrar a los muertos del conflicto que no son serbobosnios*” (прев. аут.).

¹⁶⁹ „*La República Srpska tiene que hacer una catarsis para que se pueda continuar con la vida*”.

што није само позиција, већ и опозиција националистичка¹⁷⁰ (*Bosnia vota atrapada en sus fracturas*, 2014:11). У тексту о резултатима ових избора, опозиција се помиње само да би се изнео податак како у току кампање „није имала задршку у уздизању Радована Караџића, лидера босанских Срба током рата којем се тренутно суди за геноцид у Хагу”¹⁷¹ (*Los nacionalistas de los tres bandos ganan en Bosnia*, 2014:9).

Чланак Беатрис Наваро, новинарке која се у овом листу бави политичком ситуацијом на читавом Балкану, даје нешто другачију слику; најаву Милорада Додика да ће у Републици Српској бити одржан референдум о отцепљењу од Босне и Херцеговине представљена је упоређивањем супротних реакција Сједињених Америчких Држава на ово питање са једне стране, и на косовско проглашење независности са друге (Navarro B, 2010c:7). У овом чланку покреће се питање независности Баскије и Каталоније, што бисмо и очекивали за каталонски лист.

Референдум у Републици Српској, као и најаву референдума по различитим питањима увек се помиње као потенцијални сукоб који изазива српска страна. На пример, када је покренуто питање оснивања заједничког суда у Босни и Херцеговини, чему се Република Српска противила (*La UE espera que el juicio a Mladic estabilice Bosnia y reconcilie la zona*, 2011:6), приказано је како је Европска унија успела да спречи могућу ескалацију сукоба одлучном интервенцијом, али кроз „демократске процесе”¹⁷². Такође је индикативна употреба глагола „претити” у контексту сазивања референдума: „... у атмосфери у којој премијер Републике

---

¹⁷⁰ „Sin embargo, la reconciliación étnica es todavía lejana: aunque menos virulentos, los opositores serbobosnios también son nacionalistas” (прев. аут).

¹⁷¹ „...los opositores no tenían reparos en alabar a Radovan Karadzic, líder serbobosnio durante la guerra y actualmente juzgado por genocidio en La Haya” (прев. аут).

¹⁷² „Потенцијално експлозивна иницијатива је деактивирана на екстреман начин интервенцијом високе представнице Европске уније за спољну политику, Кетрин Ештон, што је постало један од њених малобројних дипломатских успеха до данас. Европска унија је заузврат понудила помоћ овој држави да оснажи судство и да помогне посредовањем у дијалогу између супротних страна о функционисању правосуђа” („La iniciativa, potencialmente explosiva, fue desactivada in extremis con la intervención de la alta representante europea de Política Exterior, Catherine Ashton, que se apuntó así uno de sus pocos éxitos diplomáticos hasta la fecha. La UE se ofreció a cambio a ayudar al país a reforzar su sistema judicial y a mediar en un diálogo entre las partes sobre el funcionamiento de la judicatura”) (прев. аут.).

Српске, Милорад Додик, на сваких пар месеци не преза да припрети сазивањем референдума о независности, чак користећи пример Кримске кризе¹⁷³ (Díaz-Merry, 2014b:11). Реч „претња” у контексту референдума користи се и у другим чланцима (нпр. *Bosnia vota atrapada en sus fracturas*, 2014:11).

Са друге стране, можемо приметити да други аутори, попут Беатрис Наваро, иако говоре о истом дешавању, односно најави референдума, користи неутралне изразе и не заузима ничију страну (Navarro B, 2015f:3).

5.2.3.1.4. Интервјуи

Када је реч о интервјуима, занимљиво је да је интервју са Харисом Силајџићем објављен 2008. године, док са Рајком Кузмановићем тек 2010. У поменутом интервјуу са Силајџићем (Mas de Хахàs, 2008: 8) говори се о жељи представника Републике Српске да стварају тензију у држави како би остварили сопствене циљеве, Милорад Додик се пореди са Хитлером, а такође се истиче геноцид, етничко чишћење и кривица Срба. С обзиром на то да је у питању интервју и да се не могу контролисати одговори интервјуисане особе (иако се могу постављати питања која нису једносмерна и која не подстичу очекиване одговоре), може се интервјуисати супротна страна у истом или једном од наредних бројева, или дати објашњења одређене ситуације, посебно у случајевима када шира јавност није упозната са чињеницама, или напоменути да се ситуација може посматрати на два или више начина.

Интервју са тадашњим председником Републике Српске, Рајком Кузмановићем (Mas de Хахàs, 2010:11), има нешто умеренији тон, иако се Босна и Херцеговина оптужује за укидање демократских права Републици Српској. С обзиром на то да је исти новинар водио интервјуе, можемо рећи да је приступ обојици саговорника сличан, међутим, питања о етничком чишћењу и српској кривици нису била постављена другом интервјуисаном саговорнику, односно није дата шанса да се прикажу контрааргументи супротне стране.

---

¹⁷³ „en un clima en el que el primer ministro de la República Srpska, Milorad Dodic, no duda en amenazar cada pocos meses con convocar un referéndum de independencia, incluso aprovechando el ejemplo de la crisis de Crimea” (прев. аут.).

Рађен је и интервју са Лејлом Ченгић (Díaz-Merry, 2015a:4), представницом Института за нестале БиХ, у којем се такође говори о недостатку сарадње са Републиком Српском, игнорисањем и непризнавањем злочина, у којем се наводе и описују појединачне судбине страдалих и њихових породица. Интервју у којем би се говорило о српским жртвама није рађен или није објављен у овом листу.

5.2.3.2. Дискурзивне стратегије

5.2.3.2.1. Референцијалне стратегије

У овом листу такође наилазимо на незваничан назив *República Serbia de Bosnia*, осим употребе званичног назива Републике Српске. Као и у другим новинама Срби се деле на Србе, босанске Србе, хрватске Србе, итд. (шп. *serbio*, *serbobosnio*, *serbocroata*).

5.2.3.2.2. Стратегије предикације

Квалификације и судови о Републици Српској и Србима негативног су предзнака. Објашњава се, на пример, да је Република Српска „српски ентитет који контролише половину земље” и у којој се одговорни за злочине славе као хероји (Díaz-Merry, 2014b:11). Поготово у чланцима о Сребреници наилазимо на мишљење да су Срби и Република Српска криви за геноцид и масакре током ратова деведесетих. Уопштено говорећи, најчешће именице негативног предзнака који се везују за Републику Српску су: геноцид, масакр, убијање, етничко чишћење и сл. Осим ових, појављују се и појединачни, али упечатљиви изрази попут „српска брадавица/израслина”¹⁷⁴ (Morán, 2008:22). Можемо приметити неутралност када се помињу Бошњаци и Хрвати, а негативне исказе када се говори о Србима: „Са једне стране, Република Српска, која је у рукама Срба, и са друге хрватско-муслиманска Федерација”¹⁷⁵ (*Bosnia vota atrapada en sus fracturas*, 2014:10). Израз „*en manos*

¹⁷⁴ Шп. „*la verruga serbia de Srpska*”.

¹⁷⁵ „*Por una parte, la República Srpska, en manos de los serbios, y por la otra, la Federación Croato-Musulmana*” (прев. аут.).

*de*¹⁷⁶ (срп. бити у нечијим рукама) нема искључиво негативан предзнак као у српском језику, али подразумева контролисање од стране неког или нечег.

5.2.3.2.3. Стратегије аргументације

Генерализација. Генерализацију најчешће уочавамо у случајевима у којима се сви Срби (односно, „босански Срби”) и Република Српска окривљују за злочине појединаца (нпр. Díaz-Merriу, 2016).

Инсинуације и претпоставке. Једна од стратегија аргументације коју уочавамо у чланцима о Сребреници јесте позивање на последице, односно претпостављање да ће један чин проузроковати негативна дешавања у будућности. На пример, уколико се не изврши правда у Хашком трибуналу, неће се остварити помирење између Хрвата, Срба и Бошњака, чиме се угрожава заједничка будућност (*Srebrenica*, 2005).

Ширење нетачних информација. Осим броја жртава, који се и у овом листу разликују од чланка до чланка, истакли бисмо и коришћење нетачних термина. На пример, термини *национализам* и *националистички* користе се да означе негативну појаву (само) код српског народа у Републици Српској, кривећи управо национализам за немогућност помирења између три конститутивна народа (*Bosnia vota atrapada en sus fracturas*, 2014:11). Међутим, национализам представља приврженост сопственом народу и држави, патриотизам, а не шовинизам, на шта се мисли у овим чланцима.

Под ову стратегију аргументације сврстали бисмо и чланке у којима наслов не одговара тексту. На пример, иако бисмо према наслову могли да кажемо да ће Република Српска и/или Срби у чланку бити негативно приказани („*Los serbios de Bosnia tensan el país con un referéndum nacionalista*”, срп. „Срби из Босне стварају немире у држави националистичким референдумом”), ипак је у тексту само објашњена ситуација и дешавања која су непосредно претходила референдуму (Stankovic, 2016e:10).

---

¹⁷⁶ Иста контрукција понавља се у чланку *Los nacionalistas de los tres bandos ganan en Bosnia*, 2014.

5.2.3.2.4. Стратегије перспективизације

Као ни у новинама *El Mundo* и *El País*, ни овде не наилазимо на идентификацију. Постоји извесна емпатија са бошњачким жртвама рата, али не и са српским.

5.2.3.2.5. Стратегије појачавања и ублажавања

Стратегије појачавања можемо наћи у свега неколико примера. Рецимо, Република Српска *прети* да ће организовати референдум о независности (Díaz-Merry, 2014b:11; *Bosnia vota atrapada en sus fracturas*, 2014:11). Наилазимо на хиперболична поређења за представнике Српске, као што је поређење Додика са Хитлером (Mas de Хахàs, 2008: 8).

5.2.3.3. Закључак

У свим темама које смо издвојили у анализи, наилазимо на сличан начин њихове обраде. Фокус је најчешће на одговорности и кривици Републике Српске и Срба, било да је чланак о изборима, Сребреници или суђењима у Хагу.

Ипак, морамо истаћи да је, у односу на друга два листа, у овом објављено више чланака који на неутралан начин пишу о Републици Српској и ситуацији у Босни и Херцеговини. Посебно се по томе истиче новинарка Наваро (Beatriz Navarro).

Међу стратегијама аргументације наилазимо на генерализације, инсинуације и претпоставке и ширење нетачних информација. У овим новинама истичу се стратегије предикације и појачавања. Република Српска је представљена као ентитет контролисан од стране Србије, назива се „српском израслином” (Morán, 2008:22), а председник је упоређиван са Хитлером. У овом смислу *La Vanguardia* је експресивнија од других листова.

5.3. Резултати анализе коментара читалаца

5.3.1. Република Србија

У следећој табели приказан је укупан број коментара датих на чланке објављене у новинама *El País*, разврстаних према теми чланка.

Табела 3. Број коментара читалаца по темама из листа *El País*.

Тема	Укупан број коментара
Косово (независност, преговори, сукоби и живот на Косову и Метохији)	1984
Сребреница и рат деведесетих	529
Суђења у Хагу	1231
Улазак у ЕУ	301
Избори	87
Сарадња Србије и Шпаније	262
Остале теме	6718

Први чланак који је имао коментаре објављен је крајем септембра 2011. године (*La OTAN refuerza sus tropas tras los nuevos enfrentamientos en Kosovo*, 2011). Када је реч о Косову, једна од доминантних тема коментара јесте ко је прави агресор (обично између два коментатора од којих је један Албанац, а други Србин), легитимност независности Косова, страх од ислама и исламизације Европе и неправедност према Србији, првенствено од стране НАТО пакта (између осталих коментатора). Чести су коментари подршке Србији: „Српски народ: пример достојанства”¹⁷⁷, „Подржавам српски народ. Гнусно је оно што су учинили Србији”

¹⁷⁷ „*El pueblo Serbio: Ejemplo de dignidad*”, „*Mi apoyo al pueblo serbio. Lo que le han hecho a Serbia es una abominación*” (прев. аут.).

(коментари на текст Rizzi, 2012е о одржавању референдума на Косову и Метохији од стране српске мањине).

Чланци о уласку Србије у ЕУ (нпр. Martínez de Rituerto, 2011а), осим коментара о кризи због које не би требало примати нове чланове у ЕУ, јављају се две врсте коментара – да Србија не треба ни да жели да уђе у ЕУ са једне, и да земљи у којој је владао национализам и чији је народ до скоро убијао друге народе не треба ни дозволити улазак. Добијање статуса кандидата није изазвало веће интересовање, односно ови чланци имали су мање од пет коментара, осим једног који је говорио о будућим мерама и дисциплини у ЕУ, а у којем је чланство Србије била само подтема (Martínez de Rituerto, 2012b). Коментари су углавном усмерени против Европске уније, нпр. „Србија, која је традиционално имала добре односе са Грчком, треба да их пита за савет и боље размисли”¹⁷⁸ (Martínez de Rituerto, 2012с, коментар 1).

Суђење Младићу поново провоцира дискусију оних који говоре о подацима о којима није извештавано, односно да је било жртава у свим странама сукоба, и оних који понављају доминантни дискурс о Србима као агресорима. Највећи број коментара, међутим, говори о одговорности великих сила, и то не само за сукобе на Балкану, и о позивању да се процесуирају одговорни за злочине против Срба. Чланак са највећим бројем коментара (266) говори о сведочењима жртава о геноциду (Ferrer, 2012l).

Одлука Међународног суда правде УН да ни Србија ни Хрватска нису починиле геноцид (Ferrer, 2015с) изазвало је неверицу међу коментаторима. Иако има оних који су бранили само једну страну у сукобу, доминантно мишљење је да су сви чинили злочине. Наравно, било је дискусија о религијама и улози великих сила у сукобима. Слично је и са вешћу о руском вету у УН о масакру у Сребреници (нпр. *Rusia veta definir como genocidio la matanza de Srebrenica*, 2015), односно коментатори су се бавили другим злочинима у историји који се такође не дефинишу као геноцид, критиком Путинове личности и „објашњавањем” да злочин у Сребреници јесте био геноцид.

---

¹⁷⁸ „Serbia, que tradicionalmente se ha llevado tan bien con Grecia, debería consultarles y pensarselo mejor” (прев. аут.).

Текстови о Сребреници и они који се баве ратом деведесетих година углавном имају коментаре о превеликом утицају великих сила, као и НАТО пакта, на дешавања у другим деловима света, али и расправа да ли је Босна или Србија била крива за рат.

Избори 2012. године нису изазвали велико интересовање међу коментаторима (углавном мање од десет коментара по чланку). Оно о чему се највише говорило је да ли земље Балкана уопште треба да уђу у Европску Унију и постојање ултранационализма у Србији. После Николићеве победе на председничким изборима, коментари су били везани за пропаст Европске уније, „савета” да Србија не треба да улази у ЕУ и пристрасног односа према земљама ЕУ насупрот балканским по питању сарадње са Русијом. Наравно, има и оних који упозоравају Европу на јачање „екстремне деснице” (Sánchez Costa, 2012d, коментар 16).

Хапшење Луке Бојовића и Арканових тигрова била је тема коју су читаоци коментарисали (с обзиром на то да је хапшење био у Шпанији, у табели су дати под категоријом „Сарадња Србије и Шпаније”)¹⁷⁹. Коментари се првенствено тичу перцепције Шпаније као земље мафије и криминала. Ретки коментатори говоре о Србији, нпр. да је таква врста људи још опстала после ратова на Балкану, али опет сматрајући Шпанију погодном за њихово окупљање (Gutiérrez Garrido, 2012), „то је балканско ђубре које је остало после рата”¹⁸⁰ (Seberio Belaza, 2012b, коментар 9), или да таквих мафијашких група нема у северним земљама (Seberio Belaza, 2012b, коментар 3), па чак и да их треба послати у хрватски затвор, што говори о свести да постоји мржња и жеља за осветом између наша два народа (Seberio Belaza, 2012b, коментар 9). Чак и када су објављене информације о канибализму, веома ретко су се могли прочитати коментари попут оних да постоје Срби који су гори и од њих (Barroso, 2012b, коментар 54); углавном је дискусија била везана за оправданост убијања због прехране и згражавања над самим злочиним.

---

¹⁷⁹ Чланци о овој теми који су коментарисани су следећи: Gutiérrez Garrido, 2012; Seberio Belaza, 2012a; Seberio Belaza, 2012b; Barroso, 2012a; Barroso, 2012c; Barroso, 2012b; Altozano, 2012; Pérez, 2013; Rincón, 2014; Torres, 2014.

¹⁸⁰ „*Esta es la basura balcánica que ha quedado despues de la guerra*” (прев. аут.)

Иако чланци о хапшењу Луке Бојовића нису имали негативне коментаре везане за Србију или Србе, овај случај имао је утицај на читаоце у каснијем периоду. На пример, на чланак о убиству неколико људи у Великој Иванчи 2013. године, међу коментарима нашао се и овај: „Од Срба се може свашта очекивати. Овај човек што је убио 12 особа и дечака, једног дечака није појео јер није имао времена”¹⁸¹ (*Un hombre mata a 13 personas, entre ellas un niño, en un pueblo serbio*, 2013, коментар 6). Наравно, уследиле су осуђујуће реакције на овај коментар.

Коментари на чланке о природним катастрофама и временским неприликама обично нису бројни и најчешће се уопштено баве климатским променама. Међутим, када је реч о чланцима о поплавама 2014. године (Doncel, 2014; Gualtieri, 2014), у којима се првенствено говорило о ситуацији у Босни и Херцеговини, а успутно о другим балканским државама, у коментарима се дискутовало о недостатку вести из Србије и помоћи земаља ЕУ, укључујући Шпанију.

Највише коментара о осталим темама припадали су текстовима о избегличкој кризи (укупно 5419 од 6718). Они се нису тицали саме Србије, већ мишљења о доласку миграната у Европу.

Табела 4. Број коментара читалаца по темама из листа *El Mundo*.

Тема	Укупан број коментара
Косово (независност, преговори и живот на Косову и Метохији)	1104
Сребреница и рат деведесетих	166
Суђења у Хагу	91
Улазак у ЕУ	43
Избори	0
Сарадња Србије и Шпаније	105
Остале теме	734

¹⁸¹ „De los serbios se puede esperar cualquier cosa. Seguramente el tipo que mato a 12 personas y al niño, no se comió al pobre niño por que no tuvo tiempo” (прев. аут.).

У новинама *El Mundo* први текст који је имао коментаре бавио се животом на Косову, у којем се укратко представило да је албанско становништво, које је чинило већину, страдало током етничког чишћења иницираног од стране Слободана Милошевића (Herranz, 2009b). Већина коментара говори, користећи што тачне, што нетачне информације, о неправди која је Србији учињена, али има и оних које веома оштро говоре о Србима.

Текстови о рату деведесетих подстичу расправу о сепаратизму у Шпанији, а они коментатори који говоре о самом рату дискутују о кривици за почетак сукоба.

У коментарима везаним за улазак Србије у ЕУ, осим спорадичних згражавања над могућношћу да Србија, Косово и Турска некад постану члан ЕУ (нпр. *Bruselas aprueba la apertura de las negociaciones para la adhesión de Serbia y Kosovo*, 2013, коментар 32), дискусија се најчешће води о функционисању саме Европске уније и стању у Шпанији и Каталонији.

Чланак који се бавио Карацићевим изјавама о томе да је исламски екстремизам представљао претњу и изазвао рат деведесетих (*Karadzic: los bosnios musulmanes eran una 'amenaza' para Europa*, 2010), изазвао је сукоб међу читаоцима о томе да ли ислам представља претњу или не, а Србија се једино помиње као пример онога шта се може догодити другим европским земљама. Коментари на чланке о суђењу Младићу (нпр. *Quemaron a cuatro ancianos y no dejaron nada en pie en casa*, 2012) баве се расправом о томе да ли су Срби или Бошњаци, односно Албанци, криви за рат, и у овом случају ставови су углавном подељени.

Коментари светских званичника о одлуци Међународног суда правде да је независност Косова легално проглашена, а поводом будућих случајева једностраних проглашења независности, били су тема чланка са највећим бројем коментара читалаца, укупно 541 (Pardo & González, 2010). Ово је и очекивано, пошто је повезано са ситуацијом у Шпанији. У чланцима су се могле прочитати различита мишљења, на пример, да је Косово било део Југославије, али никад Србије (коментар 540), да су се током ратова на Балкану чинила разна варварства, али да се тако нешто не може десити у Шпанији, јер су они цивилизовани (коментар 10), да Косово има сопствену историју и језик (коментар 92). Међутим, осим расправа о независности различитих покрајина Шпаније, преовладавају коментари да је ово погрешна одлука суда и да се заснива само на сили ЕУ и САД-а, као и да

ће изазвати бројне последице. Слични коментари писани су и за остале чланке који су се бавили овом темом, али се могу издвојити три теме: неправда према Србији, проблем независности Каталоније и Баскије (за и против) и, нешто ређе, однос Русије и Западних земаља.

Хапшење Луке Бојовића и Арканових тигрова била је тема коју су читаоци коментарисали и у овом листу¹⁸². Науспрот очекивањима, у коментарима се углавном не помињу Србија и Срби, осим што се у једном случају правило поређење између Југославије и Шпаније; дискусије које су покренуте углавном бавиле су се питањем да ли је Шпанија погодна земља за организовани криминал или није, згражавањем на почињеном злочину и важности полицијске професије.

Чланак који говори о ситуацији када Кетрин Ештон није препознала новог председника Србије (*El aprieto de la jefa de la diplomacia europea: '¿Alguien sabe cómo es el presidente serbio?'*, 2012), у првом коментару Србија се квалификује као мазохистичка земља, пошто после свега што је доживела од ЕУ и даље жели да постане њен члан.

Дрон са картом Велике Албаније на утакмици између Албаније и Србије изазвао је расправу о сепаратизму у Каталонији и, у мањој мери, дао подршку Србији међу коментаторима (Palomo, 2014). На пример, говори се о намери да се Србија понизи и да није било довољно да јој се отме Косово (коментар 23), или да је Косово одвојено уз помоћ западних сила да би се Србија и Русија казнили и ослабиле (коментар 8). Има и уопштених коментара, попут оног да је „национализам рак Европе”¹⁸³ (коментар 22).

---

¹⁸² Чланци о овој теми са коментарима су следећи: *El juez ordena el ingreso en prisión de los 'Tigres de Arkan' detenidos en Valencia*, 2012; *Los investigadores, 'sorprendidos' de la última salvajada de los 'Tigres de Arkan'*, 2012; *Serbia homenajea a Fernández Díaz por la detención de los 'Tigres de Arkan'*, 2012; *España extraditará a Serbia a los 'Tigres de Arkan'*, 2012; *España extraditará a un 'tigre de Arkan' para que vuelva a ser juzgado en Serbia*, 2013; *El Supremo avala la entrega a Serbia de otro 'Tigre de Arkan' detenido en Valencia*, 2013; *España aprueba la entrega a Serbia de uno de los sanguinarios 'Tigres de Arkan'*, 2013; *Piden entre 5 y 41 años para los Tigres de Arkan acusados de matar y descuartizar a un compatriota*, 2014; *La Audiencia absuelve de asesinato a los 'Tigres de Arkan' y los condena por otros delitos a entre 5 y 21 años*, 2014.

¹⁸³ „*El nacionalismo es el cáncer de Europa*” (прев. аут.).

5.3.2. Република Српска

Када је реч о коментарима на чланке који су се бавили Републиком Српском, у следећој табели дат је број коментара читалаца на чланке у листу *El País*. Чланци су излистани хронолошки, а изостављени су они за које није било коментара и они код којих је затворена могућност коментарисања, а самим тим и читања коментара.

Табела 5. Број коментара читалаца у чланцима из листа *El País*

Назив чланка	Број коментара
Ferrer (2012b). Cadena perpetua a un exgeneral serbobosnio por Srebrenica.	9
Ferrer (2013c). La Haya anula una sentencia contra un general serbio.	1
Ferrer (2013b). Dos serbobosnios, condenados a 22 años de cárcel por limpieza étnica.	9
Rizzi (2013g). Serbia enjaula el nacionalismo.	15
Corcuera (2014). El despertar de Sarajevo.	10
Sahuquillo (2014b). Boicot de los serbobosnios al centenario del magnicidio en Sarajevo.	48
Sahuquillo (2014a). “Gavrilo Princip era un joven idealista”.	24
Ferrer (2014b). Karadzic fue el “motor” de la limpieza étnica en Bosnia, según el TPIY.	1
Sahuquillo (2014c). Bosnia celebra unas elecciones generales que la alejan de la UE.	19
“Un hombre mata a un policía en Bosnia en un posible ataque islamista” (2015).	3

“Rusia veta definir como genocidio la matanza de Srebrenica” (2015).	22
Ferrer (2016a). El serbobosnio Karadzic, condenado a 40 años por el genocidio de Srebrenica.	134
Zafra (2016). Mostar premia al exalcalde de Valencia que reconstruyó la ciudad.	1
“Ciudades asediadas” (2016).	10
Quesada (2016d). Un polémico referéndum en Bosnia trae viejos odios del pasado.	2
Quesada (2016a). “Aunque hay tensión en Bosnia no estamos en una situación de preguerra”.	10
Ferrer (2016h). Mladic lee la prensa en el cierre del juicio en su contra por genocidio.	28
Quesada (2016b). Cómo sobrevivir a un fusilamiento.	10

Коментари чланака који се баве суђењима у Хагу или политичкој ситуацији, иако нису бројни, увек покрећу расправу о пристрасности суда, постојању српских жртава, појави да се осуђују само Срби, оправданости оваквих процеса и преиспитивању података који се понављају као тачни, али нису доказани (нпр. о броју жртава), утицају САД-а на политичку ситуацију у Босни и Херцеговини и стварању „вештачке” државе. Јављају се коментари који говоре о мишљењу аутора о томе шта је био узрок сукоба, око чега се развијају даље расправе. Дакле, иако су чланци писани пристрасно, у коментарима на њих можемо да прочитамо и потпуно другачија мишљења, иако у мањем броју има оних који се слажу са свим што је изложено у тексту чланка. У чланцима који се баве политичком ситуацијом (нпр. Sahuquillo, 2014c), дешава се да расправа пође у правцу који није уско повезан са темом чланка, попут расправа о важности и утицају Европе или САД-а, утицаја комунизма на развој земаља, и сл. Чак и у чланцима о Гаврилу Принципу можемо

да наиђемо на конструктивне расправе о узроцима рата и поводу за њега, иако се овде ипак више говори негативно о Србији.

Међутим, када се ради о чланцима који се баве појединачним судбинама или уништавању културног наслеђа (нпр. Quesada, 2016b; Corcuera, 2014), у коментарима се највише говори о неразумевању да мржња која доводи до оваквих последица постоји и у данашње време, а углавном се не преиспитују подаци који су дати у тексту чланка. За разлику од чланака који се баве политиком или суђењима у Хагу, у овим коментарима наилазимо на осуђивање идеје о „Великој Србији”, да Турској и Србији не треба допустити да буду део Европе и сл. Наравно, за сваки чланак у којем се, макар успутно, помене Русија, написан је један или више коментара који скреће пажњу да се води антируска кампања у листу.

У листу *El Mundo* највише коментара може се прочитати за чланке који говоре о суђењу Ратку Младићу, Радовану Караџићу и текстове о Сребреници и другим дешавањима везаним за рат. У табели која следи дати су називи чланака из листа *El Mundo* са бројем објављених коментара читалаца. Чланци који нису у табели су они за које није било ниједног коментара, а редослед је хронолошки.

Табела 6. Број коментара читалаца у чланцима из листа *El Mundo*.

Назив чланка	број коментара
Cruz (2010), Zapatero intenta reforzar la confianza de los inversores de EEUU en España.	231
“Karadzic: los bosnios musulmanes eran una ‘amenaza’ para Europa” (2010).	29
Estepa (2013a), El primer censo en la Bosnia de la post guerra amenaza la tensión entre etnias.	20
“A los cristianos de Irak no les llega la voz de España” (2014)	53
Bernabé (2015b), “Aquí murieron mis hijos. Tenía que volver”	7
Bernabé (2015c), El ‘niqab’ asoma en Sarajevo.	7

Vega (2015), <i>Las víctimas de Srebrenica no perdonan</i>	2
Gil Pecharromán (2016), <i>Sangría en los Balcanes: 25 años del inicio de las guerras yugoslavas.</i>	12

Први чланак из табеле има највећи број коментара, међутим, они се не тичу Републике Српске, већ тадашњег премијера Шпаније и њихове политичке ситуације. У чланку се иначе само помиње да је представник Републике Српске био присутан на истом дешавању као и Сапатеро, уз представнике још неких земаља.

Тема другог чланка по броју коментара такође није Република Српска, већ учешће војске Краљевине Шпаније у оружаним сукобима на основу чланства у НАТО пакту. У два параграфа говори се о рату у бившој Југославији, односно да је Шпанија учествовала у две војне операције и у спасавању преко две хиљаде „босанских муслимана” (*A los cristianos de Irak no les llega la voz de España*, 2014). Ниједан коментар читалаца не односи се на Републику Српску.

У насловима осталих чланака можемо видети, као што смо већ напоменули, да су теме које су покренуле људе да коментаришу управо везане за последице рата у бившој Југославији. Међутим, у самим коментарима читаоци се ретко баве конкретном ситуацијом која се помиње у тексту чланка, већ се развија расправа о утицају ширења ислама у Европи и могућим сукобима који из тога могу да произађу (нпр. *Karadzic: los bosnios musulmanes eran una 'amenaza' para Europa*, 2010). Они коментари у којима се помиње Република Српска или Радован Караџић изражавају жељу да се коначно спознају све чињенице везане за распад Југославије.

Чланак Ектора Естепе о попису становништва Босне и Херцеговине изазвао је два типа коментара (Estepa, 2013). Са једне стране, јављају се коментари у којима се прави паралела са Шпанијом, односно да у једној држави живи више различитих народа који говоре различитим језиком. Са друге стране, иако је сам чланак неутрално написан, у оваквим коментарима можемо да видимо да постоје већ формирана мишљења. На пример, у једном коментару каже се да су Срби, и у мањој мери Хрвати, својим националистичким идејама довели до оваквог стања ствари, чак упућујући на Андрићев роман *На Дрини ћуприја* у којем се објашњава све оно

што се још увек дешава на овим просторима¹⁸⁴. У другим коментарима се криви национализам, социјализам, или припадници исламске вероисповести и њихова освајачка политика. Наравно, постоје и они у којима се криви само српски национализам, или се износе тезе да би сви требало да се изјашњавају као Босанци и да до тада не може ни бити суживота без међусобних сукоба, чиме се показује неразумеваше читаве друштвене и политичке ситуације.

На чланке о Сребреници давани су нешто другачији коментари. На пример, сви коментари на чланак Нурије Лопес (López, 2013), у којем се говорило о судбини породице жртава у Сребреници, говоре о једностраности излагања и истицања да је жртва било и са српске и хрватске стране, као и да је починилаца сличних злочина било и са бошњачке стране. Слични ставови могу се наћи у коментарима на остале чланке. Оно што свакако доминира као идеја јесте истицање да нису само Бошњаци били жртве сукоба, као и поларизација доминантно хришћанске Европе и муслиманског становништва у њој. Такође се у чланку о распаду Југославије (Gil Pecharromán, 2016) јављају општи коментари о понављању цивилних ратова и других оружаних сукоба, страху од ширења ислама, национализму као узроку оваквих сукоба, али и кривици Србије због идеје о „Великој Србији” и због српског национализма. Оно што је такође карактеристично за ове коментаре јесте поређење са ситуацијом у Шпанији, односно расправа о томе да ли постоје сличности између Југославије и данашње Шпаније.

С обзиром на то да је за анализу листа *La Vanguardia* коришћена дигитална хемеротека, која нуди дигитализована издања истоветна штампаним, коментари читалаца за овај лист не постоје.

---

¹⁸⁴ „Serbios, y en menor medida croatas, tienen sentimientos que proceden de mentes nacionalistas y estrechas que condujeron a lo que todos sabemos. Os recomiendo la lectura de un libro precioso, realmente precioso, del Premio Nobel Ivo Andric: "El Puente sobre el Drina". Ahí se explican muchas cosas que aún están sucediendo” (коментар бр. 4 у чланку Estepa, 2013).

5.4. Дискусија резултата истраживања

5.4.1. Република Србија

Иако се *El País* сматра левичарским, *El Mundo*, у зависности од теоретичара левичарским или десничарским, а *La Vanguardia* прокаталонским новинама, мале су разлике у одабиру тема и одлуком из ког ће угла тема бити представљена публици.

Две теме су се издвојиле као најчешће обрађиване и највише коментарисане, а то су проглашење независности Косова и суђења у Хагу са злочинима током ратова деведесетих. Имајући у виду проблем сепаратизма са којим се Шпанија суочава деценијама, било је очекивано да питање Косова буде важна тема у шпанским дневним листовима; са друге стране, суђења у Хагу и последице ратова деведесетих нису теме које су на било који начин везане за Шпанију. Ако бисмо претпоставку засновали само на основу доминантног дискурса анализираних чланака, разлог за интересовање медија било би шпанско осећање припадности европском идентитету, али и осуда, односно потреба да се праћењем суђења „највећим ратним злочинцима још од Другог Светског рата”, отклони могућност понављања сличних злочина на територији Европе у будућности.

С обзиром на то да се већина чланака бави управо темама везаним за последице ратова, етничке сукобе, али и несреће, насиља и друге негативне догађаје, као и да постоји тенденција да се српски национализам истиче искључиво у негативном контексту, можемо рећи да је доминантни идеолошки контекст негативног предзнака.

Без обзира на тему, догађаји везани за Србију посматрају се из истог угла. Истиче се српска кривица и одговорност за сукобе деведесетих, што се даље развија у идеју о потреби за катарзом читавог народа и губљења моралног права на сопствену територију. Затим, постављањем Србије и Русије са једне стране, и развијеног западног света са друге, увиђамо стереотипе везане не само за Русију, већ и за друге, за њих источне земље (Кина, Индија и сл.). Ова појава је нешто мање изражена у листу *La Vanguardia*. Посебно када је реч о темама о независности Косова, доминирају анализе и критике званичне спољне политике Шпаније.

Визуелно усмеравање перцепције читалаца на несвесном нивоу утиче на начин на који ће одређена информација бити запамћена. На пример, изјаве једне стране стављају се под наводнике, имплицирајући субјективност, док се ставови друге стране не одвајају на овакав начин, чиме им се даје већа веродостојност. На пример, сумње у званичан број жртава и манипулисању ДНК анализама дато је као цитат, док су супротни ставови дати као обичан текст (Ferrer, 2010c; Ferrer, 2010d). Овде можемо да уврстимо и неадекватно насловљавање чланака, чиме се даје другачија информација у односу на текст чланка. На пример, у сва три листа се из наслова чланака могло сазнати да је Босна и Херцеговина погођена поплавама 2014. године, док се у тексту могло прочитати да су погођене и Србија и Хрватска, а чак и да је Србија претрпела највећу штету.

О позитивним догађајима скоро да се није извештавало. Међу ретким позитивним вестима су проналазак мамута у Виминацијуму и минерала јадарита, али вести које се баве самим друштвом или политиком су негативне, или код мањег броја аутора, неутралног тона. У чланцима у којима се говори о сарадњи Србије и Шпаније, посебно када је реч о хапшењима, како Бушара, тако и Бојовића, Србија је представљена неутрално или позитивно, а у њима се истиче успешна сарадња између две земље.

У сва три листа примећује се промена односа према Србији од 2012. године, односно након политичких промена у Шпанији (2011. године ПП побеђује на изборима) и Србији (2012. СНС осваја већину на изборима). Пре свега, у просеку је објављен мањи број чланака, односно Србија се није толико често помињала, а самим тим није у истој мери као раније стављана у негативни контекст. Међутим, и само извештавање је нешто позитивније, јер се говори о смањењу дискриминације, напретку у преговорима о приступању ЕУ, више се говори о договорима, него о сукобима са Косовом, и сл. У листу *El País*, у текстовима о економији такође можемо да видимо промену у начину извештавања. Две године након објављивања текста о лошој економској ситуацији, изнуђеним реформама, незапослености и сивој економији 2013. (*El paro y la crisis disparan el peso de la economía sumergida en Serbia*, 2013), почели су да се јављају чланци о поправљању стања, а чак је и повезивање Србије са Кином, Русијом и другим земљама оцењено као позитивна стратегија, не супротстављајући је са уласком у ЕУ (*Una misión*

comercial con once empresas viaja a Serbia y Croacia, 2015; Sahuquillo, 2015e). Ово је посебно важно за лист који заузима антируски став. Такође, почиње да се говори о званичним посетама наших политичара другим земљама, српским жртвама и положају Срба, одговорности и других страна, а не само Србије (нпр. у текстовима о дијалогу Косова и Србије), што раније није био случај.

Што се тиче **референцијалних стратегија**, за означавање Срба који живе на Косову, или неким другим територијама, у сва три листа користе се придеви којима се прави квалитативна разлика између припадника истог народа, попут босански Срби, хрватски Срби или косовски Срби (шп. *serbobosnios*, *srbocroatas*, *serbokosovares*). Ово није неочекивано с обзиром на то да се и у нашим медијима користе исти начини означавања. У новинама *El País* наилазимо и на коришћење речи Косовар (шп. *kosovar*) како би се означио заједнички етнички идентитет свих становника на Косову.

Стратегија предикације најмање је коришћена у *El País*-у, док је била истакнута у новинама *La Vanguardia*. Сматрамо да се и понављањем чланака о личностима који се терете за ратне злочине индиректно квалификује цео српски народ као одговоран за њих. У појединим чланцима српски народ се експлицитно окривљује за ове злочине. У сва три листа српски национализам означен је као априори негативан, што је најистакнутије у *El País*-у. Иако доминира негативна квалификација, у листу *La Vanguardia* јављају се и позитивни описи Србије и Срба.

Када се говорило о самом српском друштву, осим агресивности и национализма, истицале су се традиционалност и конзервативност. Оне су директно супротстављене европским вредностима. Тај контраст можемо најјасније да видимо у текстовима о одржавању геј параде у Београду током последњих неколико година. Међутим, чланци о уласку у ЕУ, као и они о изборима током анализираниог периода, показују да се Србија посматра као подељено друштво, које мора да се одлучи између будућности у Европи и враћања у традиционалну и конзервативну прошлост. Дакле, са једне стране наилазимо на истицање поштовања и неговања различитости и традиција као једну од основних европских вредности, а са друге стране, у анализираним дискурсу ових листова српска традиција стављена је увек у негативан контекст и супротстављена европским вредностима.

У сва три листа издвојили смо следеће *стратегије аргументације*: генерализација, (де)легитимизација, маргинализација, ширење нетачних информација и репетиција. *La Vanguardia* се истиче по великом броју инсинуација и претпоставки, посебно у чланцима о судским процесима. Иако се ова стратегија јавља и у друга два листа, она није толико доминантна. У овим новинама коришћена је и персонализација жртава и учесника рата само једне стране сукоба.

Када је реч о *стратегијама перспективизације*, показало се да аутори пишу из перспективе припадника европског друштва, уздижући се на ниво наднационалног и надржавног. Ово закључујемо на основу тога што неретко наилазимо на оштру критику званичне Шпаније, иако је њена политика дефинисана на одређен начин како би се осигурало остваривање државних интереса. Аутори/уредништво (сматрају да) припадају моралном, развијеном и освешћеном друштву. Из тог разлога не постоји ниједан вид идентификације са Србијом ни Србима, чак ни Балканом, иако наилазимо на емпатију према бошњачким жртвама рата у појединим текстовима. Србија и Срби посматрају се као *други*, са негативним, антицивизацијским особинама, на основу чега се у овим новинама гради колективни идентитет европског друштва. У листу *El Mundo*, у појединим чланцима, новинари се приближавају позицији Србије, али ни у једном случају не може се говорити о идентификацији. Идентификација се јавља у листу *La Vanguardia*, али само у чланцима аутора нашег порекла, што се у чланцима и напомиње.

Са једне стране, ствара се слика о инхерентној насилности и нехуманости другог (Срба у нашем случају) и виктимизације *нас* (Европљана, демократа, пацифиста, цивилизованих грађана). Управо због тога Србија и Срби, са етичког становишта губе сва права, што је најчешћи аргумент за исправност једностраног проглашења независности Косова. Можемо приметити да је непризнавање од стране званичне Шпаније критиковано у сва три листа, поготово у *El País*-у. Дакле, не улазећи у могуће разлоге и интересе медија да промовишу ове ставове, можемо закључити да се од читалаца очекује да прихвате пренесену аргументацију, што је једино могуће уколико не постоји идентификација Шпанаца са Србијом.

Стратегије појачавања и ублажавања највише су истакнута у листу *El País*. Доминирају хиперболе и контрасти како би се појачало негативно значење, док ублажавање није посебно истакнуто.

Највећи број коментара читалаца везаних за текстове о Републици Србији везани су за Косово и Метохију и суђења у Хагу. Иако су чланци о избегличкој кризи били највише коментарисани у оба листа, ни њихов текст, ни коментари нису се директно тицали Србије.

Можемо рећи да су коментари у листу *El País*, посебно када је реч о две теме које су највише коментарисане, подељени; са једне стране, јавља се директна подршка Србији или Србима, али и потпуно супротни ставови, а са друге, развијају се опште дискусије о историјским догађајима, утицају великих сила, њиховим интересима и сл. Чланци везани за Косово покрећу расправе о сепаратизму у Шпанији и скоро да се не дотичу онога што је написано у тексту који се коментарише. Уопштено говорећи, можемо закључити да су коментатори реаговали на једностраности у извештавању, као и да су више заинтересовани за глобална, а не локална дешавања, иако према броју коментара ипак највише реагују на оне теме које их се тичу или као Шпанце, или као Европљане. Не постоје суштинске разлике у коментарима у листу *El Mundo*.

Као што смо могли да очекујемо, аутори чланака, односно уредништво пише из перспективе неолибералне и антикомунистичке идеологије, што је у потпуности неприкривено у листу *El País*, у којем се могу прочитати искључиво ставови који су у складу са неолиберализмом, док су антикомунистички ставови дати експлицитно. Новине *El Mundo* такође следе ове идеологије, али ипак не толико отворено као претходно поменути лист. У новинама *La Vanguardia* могу се прочитати различити, понекад и супротстављени ставови, али је доминантна и најчешће понављана идеологија иста. По овоме се посебно истиче тема о независности Косова, која је у овим новинама обухваћена из различитих, често супротстављених, углова.

У листовима *El País* и *La Vanguardia* уочили смо да постоји *привид објективности* у контексту објављивања различитих ставова. На пример, уколико би био објављен чланак који не следи или преиспитује преовлађујуће ставове,

након тога би било објављено неколико чланака у којима се доминантни ставови представљају као непобитна чињеница.

Уколико бисмо говорили о интересима саме Шпаније, у свим листовима критика званичне политике према независности Косова експлицитно је изречена, што нас доводи до закључка да ставови уредништва, као „симболичне елите” у нашем случају, није (увек) у складу са државном политиком.

5.4.2. Република Српска

У сва три листа исти је одабир тема које ће бити стављене у први план. Међу њима тема доминира, пре свега, суђења у Хагу, затим дешавања у Сребреници и одржавање референдума и избора. Сукоб између три конститутивна народа у све три тематске целине у првом је плану, при чему се Срби представљају као народ који је био агресорски и који и даље не дозвољава да дође до помирења, а с тим и просперитета.

Занимљиво је и посматрати оно о чему се није извештавало. Иако има на десетине чланака о Сребреници, не постоји ниједан који говори о злочинима других страна нити страдањима Срба. Управо ова једностраност у извештавању ствара негативну слику о нашим земљама, јер се читаоцима представља да су одговорни за рат и ратне злочине искључиво Срби. Приметили смо и да се у неким чланцима у новинама *El País*, у текстовима који говоре о другим темама, безразложно наводе информације о жртвама Сребренице.

Важно је поменути да није објављен ниједан чланак који говори о позитивним догађајима везаним за Републику Српску.

У листу *La Vanguardia*, иако већина чланака говори негативно о Србима и Републици Српској, постоје новинари који покушавају да буду неутрални, или бар да говоре позитивно о свакој страни (уколико је реч о супротним ставовима или сукобљеним странама). Међу таквим новинарима је Беатрис Наваро, која, чак и када даје информацијаме које се годинама понављају као необориве чињенице у овом листу (попут податка да је у Сребреници убијено преко 8000 људи исламске вероисповести), испред њих ставља реч „*supuesto*” (срп. наводно, тобоже), уколико информација није у потпуности потврђена (нпр. Navarro B, 2015d:6). Више

књижевни него новинарски чланци о људским судбинама везаним за Сребреницу такође могу имати посебан утицај на читаоце, посебно када су такви текстови писани само о жртвама једне стране, и то у више наврата. Из игнорисања друге, или других страна, произилази субјективност оваквих чланака, а не само из њихове жанровске природе. Иако се у овој анализи нећемо бавити фотографијама које прате новинске текстове, примећује се да ове чланке у највећем броју случајева прате слике уплаканих људи (најчешће жена), страдања или мртвачких ковчега.

El Mundo има веома мало чланака који говоре о Републици Српској, а у већини се она само успутно спомиње. У новинама *El País* нисмо наишли ни на један непристрастан чланак новинара, док се у сва три листа појављују агенцијске вести у којима нема субјективних оцена. Дакле, осим чланака неких новинара као појединаца, не постоји разлика у извештавању ни односу према Републици Српској и Србима између три анализирана листа.

Што се тиче референцијалних стратегија, коришћени назив за Србе из Републике Српске је *serbobosnios*. Овим се истиче постојање разлике између тзв. „босанских Срба” и Срба. Званични назив државе такође се не користи доследно, иако се у тим случајевима званичан назив најчешће стави у заграду да би се спречило неразумевање. У *El País*-у наилазимо и на коришћење термина Босанци (шп. *bosnios*) да би се означили сви становници БиХ, иако је у питању нетачна одредница.

Стратегије предикације нису коришћене у новинама *El Mundo*. У друга два листа наилазимо на негативне описе Срба и Републике Српске. Срби су представљени као агресиван народ који се криви за геноцид и ратне злочине, док је Република Српска ентитет који не дозвољава напредовање читаве државе, иако се ни у једном чланку не говори о томе која би права одређеним одлукама била укинута. Поготово у листу *El País* наилазимо на помињање православља као вероисповест која одређује Србе, али се увек јавља у контексту сукоба које изазивају Срби.

Када је реч о стратегијама аргументације, у сва три листа јавља се ширење нетачних информација, које се користе или се могу користити за доношење погрешних закључака. Такође наилазимо на (де)легитимизацију, инсинуације и претпоставке, генерализацију, маргинализацију и репетицију.

Не постоји поистовећивање са Србима ни дешавањима у Републици Српској, чак ни у чланцима које бисмо окарактерисали као неутралне. Можемо чак рећи да се сва дешавања на Балкану посматрају са дистанце, као *други* који нема (и не може да има) особине групе из чије перспективе се пише.

Стратегије појачавања и ублажавања нису у значајној мери коришћене у чланцима о Републици Српској. Само у новинама *La Vanguardia* јављају се примери појачавања.

Коментари читалаца у оба листа показали су да су теме које су изазвале највише интересовања везане за последице рата у бившој Југославији, иако Шпанија није имала директне везе са овим сукобом, осим појединих акција као чланица НАТО пакта. Оно што нам коментари могу показати јесте да читаоци износе закључке који нису донесени на основу текста чланка, већ раније формираног мишљења. Иако су неки коментари читалаца у листу *El Mundo* неутрални, ипак доминирају они у којима се острашћено кривица проналази у српском национализму, чак и када се односе на чланак који је неутралног тона. Са друге стране, коментари на чланке из листа *El País* углавном покрећу расправе у којима се одговорност проналази на свачијој страни, у зависности од коментатора. Занимљиво је да на чланке који се баве искључиво жртвама сукоба, коментатори супротно реагују; у листу *El Mundo* тражиће да се говори и о српским жртвама, док ће у *El País*-у искључиво стати на страну оних који су у чланку означени као жртве.

6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

У истраживању пошли смо од хипотезе да начин обраде и представљања информација у медијима није идеолошки неутралан, као и да је медијска репрезентација једне државе или друштва онолико објективна колико то дозвољавају интереси групе, државе или друштва које о њима извештава. Како бисмо то доказали, анализирали смо одабир тема, ефекат кадрирања у извештавању и коришћене дискурзивне стратегије. Тиме не само да можемо да покажемо које су информације и догађаји сматрани важним узимајући у обзир друштвено-политички контекст, већ и начине на које су они представљени.

За разлику од друштвених дешавања, која су се у највећој мери сводила на несреће, убиства, пљачкања и сличне негативне догађаје, о политичким темама било је много више речи. У сва три листа преовладавају теме о негативним друштвеним и политичким појавама. Морали бисмо да уђемо у детаљнију анализу свих вести у овим листовима да бисмо могли да дођемо до закључка да ли се користе исти критеријуми за одабир чланака о другим државама и друштвима. Ипак, свакако можемо да закључимо да се управо оваквим одабиром ствара слика о Републици Србији и Републици Српској као проблематичним и недовољно безбедним. Када је реч о Србији, проглашење независности Косова била је највише обрађивана тема, а тема суђења у Хагу и последице рата била је доминантна када су у питању и Србија и Српска.

У највећој мери постоји хомогеност у ставовима, под чиме подразумевамо да не постоји велика разлика у доминантним дискурсима у сва три листа, упркос томе што се *El País* сматра левичарским, *El Mundo* како левичарским тако и десничарским, а *La Vanguardia* прокаталонским новинама. Дакле, иако смо претпоставили да ће се заступати различити ставови у зависности од политике појединачних листова, заправо смо наишли на хомогеност. Оно што је детаљно ишчитавање чланака показало, јесте да се више различитих ставова могло пронаћи у каснијим годинама, а поготово почев од 2012. или 2013. године, али ипак у недовољној мери да бисмо могли да говоримо о промени доминантног наратива. Иако су се у појединачним чланцима или код појединачних аутора могли прочитати неутрални ставови, па и мишљења и тумачења у супротности са доминантном

идеологијом, они су били малобројни. Такође, приметили смо да би се у тим случајевима, у наредним данима, објављивали текстови којима би се острашћеније бранила доминантна идеологија.

Можемо закључити да објективност извештавања зависи од теме чланка. Уколико би садржај био директно или индиректно везан за питање статуса Косова, суђења у Хагу или ратова деведесетих година и последица ових ратова, карактеристична је једностраност у извештавању и давање субјективних оцена. Напомињемо да постоје поједини новинари који су у својим чланцима покушавали да буду непристрасни (нпр. Беатрис Наваро и Рикардо Естариол, лист *La Vanguardia*), као и да агенцијски чланци најчешће пружају само најосновније информације и најчешће нису идеолошки обојени.

Разлика у извештавању о Републици Србији са једне, и Републици Српској са друге стране, проистиче из броја чланака који су се бавили Србијом. Самим тим обухваћен је већи број тема, односно јављале су се и теме које нису биле везане за рат и етничке сукобе. Управо због тога можемо рећи да је слика Србије позитивнија у односу на слику Српске. Важно је узети у обзир и статус Републике Српске као ентитета, а не независне државе, тако да је и контекст у којима се појављује увек везан и за Босну и Херцеговину. Ипак, постоје карактеристике које су заједничке, и представљају оквир јединствене идеологије о српским земљама и српском народу.

Међутим, није само начин извештавања негативног предзнака. Одабир и начин обраде тема указује нам на потребу да се мишљење читалаца обликује у складу са интересима „елите”. Међутим, оно што нисмо очекивали на почетку истраживања јесте да промовисана идеологија неће бити у складу са званичном политиком Шпаније. Овај несклад најлакше се може уочити на примеру ставова према независности Косова, где се у ова три листа директно критикује спољна политика Шпаније. Морамо напоменути да је, са друге стране, могућност одвајања Републике Српске увек негативно окарактерисана.

Шпанија нема јаке друштвене и економске везе са Србијом и Републиком Српском. Једино питање, које не представља директну везу, већ сплет сличности друштвено-политичких последица, јесте питање независности Косова. Иако не постоје директни интереси, већ поменута (ре)конструкција слике о српским

земљама говори нам да су интереси који постоје посредни или прикривени. Наравно, овде морамо раздвојити интересе Шпаније као државе, и интереса шпанских медија, односно интересних група које их контролишу или поседују. Оно што је анализа показала јесте постојање хомогености репрезентације и стварање, а затим и репродукцију доминантних идеологија. Искључивањем или маргинализацијом перспективе другог, или другачијих перспектива, натурализују се доминантне идеологије промовисане у овим листовима. Интереси друштвене групе оправдавају се кроз дискурзивну праксу, иако се не исказују експлицитно.

У теоријском оквиру указали смо на то да су досадашња истраживања шпанских медија доказала да дневне новине, без обзира на доминантно политичко опредељење, подржавају европске интеграције (в. Deirdre, 2003:51). Наша анализа је такође показала ову тенденцију, како избором тема које нису везане за Шпанију, већ за интересе ЕУ, тако и начином позиционирања ставова који се бране и у текстовима који се директно не тичу евроинтеграција.

Нисмо уочили значајну разлику у извештавању ни у једном листу након смене власти у Шпанији, али су све одлуке шпанских власти које нису биле сагласне са званичним мишљењима ЕУ и НАТО пакта биле критиковане.

У сва три листа наилазимо на поделу Срба на босанске, хрватске и косовске Србе. Овакав одабир означавања једног народа, који је карактеристичан и за наше медије, утиче на схватање да постоје суштинске разлике између припадника једног народа који живи у различитим државама или територијама.

Стратегије предикације посебно су коришћене у новинама *La Vanguardia*. Од особина које се Србима приписују, најистакнутији је национализам, и то као негативна особина, јер у случају Републике Србије и Републике Српске, како се представља, доводи до агресивности према другим народима. Неприхватање „кривице”, која се посматра као осећање које би требало да имају сви припадници српског народа, понекад се представља као подржавање злочина од стране целог или дела српског становништва. Ретко наилазимо на директно изречене позитивне квалификације.

У случају Србије, доминантна је идеологија о подељености друштва у првим годинама анализираних периода (све до 2013. године). Говори се о борби између

демократске и европске Србије са једне, и назадних, националистичких снага са друге стране.

Међу стратегијама аргументације, издвојили смо генерализацију, маргинализацију, (де)легитимизацију, ширење нетачних информација, репетицију, персонализацију и инсинуације и претпоставке. Захваљујући стратегијама аргументације остварено је кадрирање, односно стављање у први план управо оних аспеката стварности које одговарају доминантној идеологији.

Ристовић, како што је већ објашњено, сматра да је стварање негативне пројекције другог проузроковано потребом да се ојача јединство сопствене заједнице (Ristović, 2011:8). Хол такође подвлачи да се дефинисање идентитета може конструисати само кроз различитост са другима (Hall, 2001:219). Анализирајући селектоване чланке закључили смо да се у овим листовима није писало из перспективе шпанског етничког идентитета, већ европског. Имајући у виду да идентитет настаје кроз друштвену интеракцију, као и да је уско повезан са представљањем како себе, тако и других, можемо претпоставити да је негативна репрезентација Републике Србије и Републике Српске послужила за конструкцију идентитета припадника европске заједнице, чије се вредности и ставови приказују као једини исправни, демократични и морални. На пример, повезивање Србије са Русијом, због свих стереотипа који о Русији постоје, Србију уклапа у комунистичку и антидемократску идеологију. Србија се посматра као део *другог, непознатог, источног света*, који се дефинише као недемократски и аутократски, идеолошки и вредносно супротстављен западном свету; на супрот њему је *наше, модерно, демократско, праведно друштво*. Стратегија перспективизације огледа се у овако конструисаном односу *нас* (припадника европског друштва) и *њих* (у нашем случају српског народа).

Стратегије појачавања и ублажавања уочавамо у истицању негативних, а избегавања или ублажавања позитивних особина и карактеристика, као и у преувеличавању. Језичка средства којима је ово постигнуто јесу контрасти и хиперболе.

Вуковићево истраживање комуниколошких аспеката у аустријској и немачкој штампи о распаду Југославије такође је показало да је Србија повезивана са појмовима који у овим друштвима изазивају страх, попут комунизма, дивљаштва

и православља (Vuković, 2005: 15-16). Анализа садржаја у медијима на енглеском говорном подручју о Косову и Метохији показало је сличне стратегије које смо уочили у шпанском медијском дискурсу, односно изостављање информација којим би се променио контекст, релативизација ранијих догађаја, наглашавање једних, а ублажавање других података или понашања и сл. (Lazarević & Aritonović, 2011). Остала истраживања о репрезентацији Србије и Срба (о Српској нисмо пронашли ранија истраживања) показала су да је слика о српским земљама негативна, тако да можемо да говоримо о континуитету дискурзивних пракси.

Највише коментарисане теме су оне које се тичу независности Косова и последица ратова деведесетих. Оно што нисмо очекивали јесте да коментатори неће прихватити представљену слику стварности. У случајевима када се дискусија не би преусмерила на односе великих сила или на ситуацију у Шпанији, наилазимо на јасну подељеност мишљења, чак бисмо могли рећи да доминира подршка Србији и Српској. Наравно, не можемо тврдити да је то карактеристично за већину читалаца, јер је могуће да су коментарисали само они који имају супротно мишљење од оног изреченог у чланцима или они који имају другачије информације од представљених.

Производња, а затим понављање информација и знања, ствара друштвену стварност у оквиру њима дефинисаних категорија и класификација. У случају Републике Србије и Републике Српске у шпанским медијима, најширој публици представља се слика агресивног национализма, супротног етичког кодекса, најчешћи контекст ратних или међуетничких сукоба и термини попут геноцида и етничког чишћења. Ако прихватимо ван Дијкову тезу да, иако могу постојати варијације на нивоу појединца, представљени догађаји и системи веровања код публике ипак ће се кретати у идеолошком оквиру интерпретације који креирају медији (van Dijk, 1993:243), можемо закључити да су управо представљене идеологије доминантне код читалаца анализираних листова.

6.1. Ограничења истраживања

С обзиром на то да постоји веома мали број истраживања која се баве репрезентацијом Републике Србије, а ниједно Републике Српске у медијском

дискурсу, није се могло извршити детаљно поређење са већ доступним резултатима, већ су се могле уочити само опште тенденције.

У овој анализи нисмо се бавили визуелним и жанровским карактеристикама текстова, као ни фотографијама, понуђеним повезаним вестима и слично, већ само садржином чланака.

Што се тиче коментара читалаца, истраживање је ограничено непостојањем коментара за лист *La Vanguardia*, што је последица коришћења дигитализованих издања штампаних бројева. Такође, морамо напоменути да није вршена детаљна анализа коментара читалаца, тако да смо се у овом истраживању више усредсредили да укажемо које вести су изазвале највише реакције, у ком правцу су те реакције биле усмерене и на указивање на опште тенденције у коментарисању.

Ограничење овог истраживања је и у томе што се нисмо бавили темама попут спорта и културе, али са друге стране, треба имати у виду да смо одабиром тема политике и друштва обухватили целокупно друштво, а не само део који би чинио елиту у појединим областима.

6.2. Сугестије за будућа истраживања

За дубље и детаљније разматрање начина репрезентације Републике Србије и Републике Српске у медијском дискурсу, потребно је спровести слична истраживања на примерима других земља, а не само Шпаније. Поређењем сличности и разлика могао би се стећи увид не само у опште тенденције, већ и у специфичности које се јављају у појединачним друштвима, што би се даље могло повезивати са друштвено-историјским контекстом. Исто тако, истраживање које би обухватило дужи временски период могао би да помогне у сагледавању ширег контекста и узрока промена у репрезентацији.

Ово истраживање је замишљено и спроведено као квалитативно, али сматрамо да би за потпуније и прецизније закључке требало спровести и квантитативно истраживање анализе садржаја прикупљених чланака. Такође, сматрамо да би требало извршити и анализу чланака који се баве спортом и културом, као и обухватити друге медије, попут телевизије, јер би само на тај начин

могли да добијемо потпуну слику репрезентације Републике Србије и Републике Српске у шпанским медијима.

Сматрамо да би за боље сагледавање овог питања потребно је истражити и визуелне карактеристике текстова и жанровске карактеристике. На тај начин би се могао стећи дубљи увид у намере медијских кућа, али и потенцијални психолошки утицај на читалачку публику.

Такође, сматрамо да је потребно извршити детаљну анализу коментара читалаца, са јасним методолошким поступком, како би се на прави начин могла сагледати динамика коментарисања, утицај чланака на читаоце и сам профил коментатора. Са тим у вези, анкета која би се радила са групом читалаца анализираних листова са једне, и контролном групом са друге стране, показала би да ли је заиста било утицаја на мишљење читалаца, и у којим аспектима.

Примарне референце

- "¡Karadzic, vuelve a Kosovo!". (2008, februar 8.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/02/08/actualidad/1202425207_850215.html
- "¡Qué hombre! ¡No hay manera de callarlo!". (2008, februar 29.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/02/29/actualidad/1204239610_850215.html
- "Han creado desolación y lo han llamado paz". (2008, februar 20.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/02/20/actualidad/1203462012_850215.html
- "Primero un serbio se cayó y se mató, después se desprendió un trozo de hielo". (2008, avgust 4.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/deportes/2008/08/04/actualidad/1217834522_850215.html
- ‘Monstruos’ consentidos. (2006, mart 23.). *La Vanguardia*, str. 26.
- “¿Dónde está la justicia de La Haya?”. (2007, februar 28.). *La Vanguardia*, str. 9.
- “Kosovo será como Chipre”. (2008, februar 19.). *La Vanguardia*, str. 4.
- “Mladic es un santo, fue el salvador de los serbios”, dicen sus soldados. (2011, maj 20.). *La Vanguardia*, str. 7.
- “Radovan me robó la imagen”. (2008, jul 30.). *La Vanguardia*, str. 3.
- “Somos un caso único e irreversible”. (2009, novembar 22.). *La Vanguardia*, str. 4.
- “Sufrimos un genocidio y queremos independencia”. (2007, novembar 17.). *La Vanguardia*, str. 4.
- 250 militares de Baleares realizarán una misión en Kosovo este año. (2008, januar 6.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2008/01/06/baleares/1199649583.html>
- 500 personas fueron víctimas de una red de tráfico de órganos en Kosovo en los 90. (2010, decembar 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2010/12/16/internacional/1292519432.html>
- 522 soldados relevan a la mision española en Kosova. (2005, avgust 20.). *La Vanguardia*, str. 10.
- A diez años al martirio de Bosnia. (2005, jul 22.). *La Vanguardia*, str. 18.
- A los cristianos de Irak no les llega la voz de España llega la voz de España. (2014, avgust 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/blogs/elmundo/orilla-sur/2014/08/11/a-los-cristianos-de-irak-no-les-llega-la.html>

- Abdelmajid Bouchar estuvo 45 días detenido sin que la Policía serbia supiera que era un terrorista. (2005, avgust 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/08/21/espana/1124618097.html>
- Abellán, L. (2013a, oktobar 16.). Bruselas lucha contra la fatiga de la ampliación. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/10/16/actualidad/1381941777_637460.html
- Abellán, L. (2013b, april 22.). Bruselas recomienda iniciar la negociación para la adhesión de Serbia. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/04/22/actualidad/1366629428_583631.html
- Abellán, L. (2013c, maj 4.). El tráfico ilegal de órganos se ceba con Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/05/04/actualidad/1367698975_042944.html
- Abellán, L. (2013d, april 19.). La UE fuerza un acuerdo entre Serbia y Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/04/19/actualidad/1366390148_627468.html
- Abellán, L., & Pérez, C. (2013, jun 28.). La UE sigue adelante con la unión bancaria pese a las objeciones de Berlín. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/06/28/actualidad/1372420028_207347.html
- Absuelto de crímenes contra la humanidad al ex presidente serbio Milan Milutinovic. (2009, februar 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/02/26/internacional/1235660163.html>
- Absuelto el ex comandante de las fuerzas musulmanas de Srebrenica. (2008, jul 3.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/07/03/actualidad/1215036015_850215.html
- Absuelto el ex presidente Milutinovic por Kosovo. (2009, februar 27.). *La Vanguardia*, str. 6.
- Absuelven al serbio Vojislav Seselj de crímenes de guerra. (2016, mart 31.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2016/03/31/56fcf19022601da1598b4592.html>
- Acuerdan celebrar en Montenegro un referéndum de independencia de Serbia el próximo 21 de mayo. (2006, mart 1.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/01/internacional/1141200620.html>

- Acuerdo sobre Kosovo. (2013, abril 24.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2013/04/23/opinion/1366741974_214378.html
- Acusan a Kostunica de dejar escapar a Mladic. (2005, jul 3.). *La Vanguardia*, str. 13.
- Adiós a Yugoslavia... en Internet. (2010, mart 30.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/tecnologia/2010/03/30/actualidad/1269939667_850215.html
- Agreden a un conocido periodista serbio. (2010, jul 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/25/comunicacion/1280059708.html>
- Agreden al cámara de TVE que cubría la manifestación de apoyo a Karadzic. (2008, jul 30.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/29/internacional/1217365987.html>
- Al menos 44 personas mueren y 198 resultan heridas en el accidente de un tren en Montenegro. (2006, januar 24.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/01/23/sociedad/1138050058.html>
- Al menos ocho soldados de la OTAN heridos en choques con serbios. (2011, novembar 28.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/11/28/internacional/1322511700.html>
- Albania investigará una presunta red de tráfico de órganos de prisioneros. (2012, maj 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/05/10/internacional/1336644912.html>
- Aldabonazo bosnio. (2014, februar 12.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2014/02/11/opinion/1392150027_517911.html
- Alemania abrirá centros de distribución de refugiados para evitar el colapso. (2015, septembar 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/09/16/55f8a00b46163fd0598b45b0.html>
- Alemania espera este año la cifra récord de 800.000 refugiados. (2015, avgust 20.). *La Vanguardia*, str. 4.
- Alemania insta al Gobierno serbio a que acepte la independencia de Kosovo. (2010, avgust 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/08/26/union_europea/1282852530.html
- Alerta sobre las violaciones de los derechos humanos en Kosovo. (2005, decembar 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/12/12/solidaridad/1134396202.html>
- Alonso mantendrá las tropas en Kosovo si se independiza. (2006, jun 24.). *La Vanguardia*, str. 22.
- Alonso, M. (2013, jul 16.). La justicia encalla en La Haya. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2013/07/08/opinion/1373278775_989675.html

- Alta tensión en la frontera entre Kosovo y Serbia. (2011, jul 27.). *La Vanguardia*, str. 9.
- Altares, G. (2010a, decembar 13.). La retirada de Kosovo desató una crisis entre España y EE UU. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2010/12/12/actualidad/1292145423_850215.html
- Altares, G. (2010b, april 13.). Las fosas abiertas de Bosnia. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/04/13/actualidad/1271109613_850215.html
- Altares, G. (2011, decembar 9.). Los Balcanes de la paz. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/12/09/actualidad/1323434717_472781.html
- Altares, G. (2014, jun 28.). La chapuza con la que estalló la primera Guerra Mundial. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2014/06/26/actualidad/1403783382_798269.html
- Altares, G. (2015a, april 24.). ¿Qué es genocidio? La dificultad para probar el crimen sin nombre. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/04/23/actualidad/1429799814_538053.html
- Altares, G. (2015b, novembar 9.). Cataluña y Kosovo, nada que ver. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/11/09/actualidad/1447084670_655571.html
- Altares, G. (2016, mart 24.). La condena a Karadzic es un fallo que mira al presente, a Siria. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/03/24/actualidad/1458846145_049385.html
- Altozano, M. (2012, novembar 13.). ¿Quién se comió al mafioso Milan Jurisic y arrojó sus huesos al río Manzanares? *El País*. Preuzeto sa
https://politica.elpais.com/politica/2012/11/12/actualidad/1352754064_920662.html
- Álvarez, E. (2014, maj 29.). Culpan a Conchita de las terribles inundaciones en los Balcanes. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2014/05/29/53875e7be2704eb3648b4576.html>
- Álvarez, F.-M. (2006, avgust 6.). Kosovo y Líbano. *La Vanguardia*, str. 21.
- Álvarez, F.-M. (2008, jul 28.). Esa Yugoslavia de algunos catalanes. *La Vanguardia*, str. 18.

- Amiguet, L. (2015, januar 8.). “¿Montenegro en la UE? ‘No problem’; ¿Kosovo? ‘Big problem’”. *La Vanguardia*, str. 56.
- Amnistía denuncia la impunidad en Kosovo 10 años después de la guerra. (2009, jun 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/06/09/solidaridad/1244538390.html>
- Andreu, J. (2015a, jul 30.). Hungría acelera las obras de su valla contra inmigrantes. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/07/30/actualidad/1438276567_098218.html
- Andreu, J. (2015b, jun 17.). Hungría anuncia que construirá una valla con Serbia contra la inmigración. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/06/17/actualidad/1434545285_775914.html
- Ángel Aguilar, M. (2008, septembar 16.). Kosovo en la ONU. *La Vanguardia*, str. 26.
- 'Ante la falta de agua, sólo podíamos beber nuestra orina'. (2010, april 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/04/13/internacional/1271171535.html>
- Antich, X. (2010, jul 26.). Metáforas y cefalópodos. *La Vanguardia*, str. 19.
- Antón, J. (2014, jul 22.). El vals macabro del archiduque y su asesino. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/cultura/2014/07/21/actualidad/1405967875_146947.html
- Aparece en Belgrado, 'El niño del chaleco rojo' de Cézanne. (2012, april 12.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/cultura/2012/04/12/actualidad/1334245103_240297.html
- Aragonés, G. (2006, mart 13.). Rusia, el paraíso de los Milosevic. *La Vanguardia*, str. 4-5.
- Aragonés, G. (2007a, jun 11.). Moscú planta cara a Bush y mantiene el veto a que Kosovo sea independiente. *La Vanguardia*, str. 6.
- Aragonés, G. (2007b, jun 11.). Ruinas eternas en el ‘Kosovo’ caucásico. *La Vanguardia*, str. 6.
- Aragonés, G. (2007c, jul 18.). Rusia y el Reino Unido temen que la crisis diplomática tenga consecuencias económicas. *La Vanguardia*, str. 4.
- Aragonés, G. (2008, februar 19.). Abjasia y Osetia del Sur reclaman ser Kosovo. *La Vanguardia*, str. 6.
- Arenós, P. (2006, jun 10.). Los Mossos detienen en un mes a 56 presuntos ladrones silenciosos. *La Vanguardia*, str. 30.

- Arranca el juicio contra seis antiguos altos cargos serbios por crímenes en Kosovo. (2006, jul 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/07/10/internacional/1152539493.html>
- Arranca hoy el juicio contra Mladic por sus crímenes en Bosnia. (2012, maj 16.). *La Vanguardia*, str. 11.
- Arrestado uno de los cuatro criminales de guerra serbios más buscados. (2008, jun 11.).
El Mundo. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/06/11/internacional/1213187968.html>
- Arrestados ocho sospechosos de participar en el masacre en Srebrenica. (2015, mart 19.).
La Vanguardia, str. 13.
- Arrestan a un colaborador de Mladic, el mando militar serbobosnio más buscado. (2007, maj 31.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/05/31/internacional/1180634750.html>
- Arrestan al criminal de guerra Radovan Karadzic en Serbia. (2008, jul 22.). *El Mundo*.
Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/21/internacional/1216675138.html>
- Arria, D. (2016, mart 27.). Karadzic y las lecciones de la historia. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2016/03/26/opinion/1459003044_974983.html
- Asesinan a tiros a Sefko Salkovic, un líder político de la minoría bosnia en Kosovo. (2010, decembar 8.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/12/08/internacional/1291827618.html>
- Ashton expresa su apoyo al avance de Serbia hacia la integración europea. (2010, februar 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/02/19/union_europea/1266580942.html
- Ashton, C. (2011, jun 10.). Por un futuro mejor en los Balcanes. *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2011/06/09/union_europea/1307640571.html
- Ashton, C. (2013, maj 11.). Hay otra manera de hacer las cosas. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2013/05/09/opinion/1368091281_048414.html
- Ashton: 'La Unión Europea es la que va a decidir el futuro de Kosovo'. (2010, jul 26.).
El Mundo. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/26/union_europea/1280170621.html
- Ataques en Vukovar a carteles en cirílico de la minoría serbia. (2013, septembar 3.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Atentado en Kosovo contra la policía de la UE. (2013, septembar 20.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Atentado frustrado en la sede de la presidencia serbia. (2009, maj 22.). *La Vanguardia*, str. 11.

- Aún sangra Kosovo. (2012, jul 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/07/08/internacional/1341767350.html>
- Austria confirma que Karadzic ejerció de curandero en Viena. (2008, jul 26.). *La Vanguardia*, str. 11.
- Austria confirma que Karadzic estuvo en Viena en 2007 ejerciendo de curandero. (2008, jul 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/25/internacional/1217011719.html>
- Aznar avisa que el “error” de Kosovo conllevará graves consecuencias. (2008, februar 23.). *La Vanguardia*, str. 14.
- Baja participación en la segunda vuelta de las locales en Kosovo. (2009, decembar 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/12/14/internacional/1260746086.html>
- Balkanización. (2006, maj 23.). *La Vanguardia*, str. 24.
- Barroso, J. (2012a, mart 21.). El Manzanares ocultaba los restos de un mafioso serbio troceado por los suyos. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/ccaa/2012/03/20/madrid/1332258692_314983.html
- Barroso, J. (2012b, mart 21.). El móvil del crimen de los Tigres de Arkan fue la disputa por una mujer. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/ccaa/2012/03/21/madrid/1332367953_201627.html
- Barroso, J. (2012c, mart 21.). La policía halla una manivela de la máquina de picar en el Manzanares. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/ccaa/2012/03/21/madrid/1332338549_128880.html
- Barroso, J. (2012d, mart 21.). Serbian gang killed and ate their victim, police say. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2012/03/21/inenglish/1332356550_896556.html
- Bassets, L. (2007a, decembar 12.). Independencia. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/12/12/del_alfiler_al_elefante/1197449445_119744.html
- Bassets, L. (2007b, septembar 14.). La unidad de Europa se decidirá de nuevo en los Balcanes. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/09/14/del_alfiler_al_elefante/1189749600_118974.html
- Bassets, L. (2008a, februar 28.). En qué manos está la bandera. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/28/del_alfiler_al_elefante/1204162899_120416.html
- Bassets, L. (2008b, jul 23.). Europa avanza en Belgrado. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/07/23/del_alfiler_al_elefante/1216796400_121679.html

- Bassets, L. (2008c, jul 29.). La banalidad de Karadjic. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/07/29/del_alfiler_al_elefante/1217314680_121731.html
- Bassets, L. (2008d, februar 20.). Ni cándidos ni perversos. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/02/20/del_alfiler_al_elefante/1203494400_120349.html
- Bassets, L. (2008e, februar 19.). Pavarësia. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/02/19/del_alfiler_al_elefante/1203408000_120340.html
- Bassets, L. (2008f, februar 15.). Una historia moral. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/02/15/del_alfiler_al_elefante/1203062400_120306.html
- Bassets, L. (2011, mart 30.). Libia, Kosovo, Irak. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2011/03/30/del_alfiler_al_elefante/1301472377_130147.html
- Bassets, M. (2006a, mart 15.). Bambi se queda solo. *La Vanguardia*, str. 6.
- Bassets, M. (2006b, mart 16.). Belgrado recibe a Milosevic sin gloria. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Bassets, M. (2006c, mart 14.). Esperando un cadáver. *La Vanguardia*, str. 4.
- Bassets, M. (2006d, mart 19.). La Serbia nacionalista se vuelca con Milosevic. *La Vanguardia*, str. 6.
- Bassets, M. (2006e, mart 18.). Serbia intenta superar la era Milosevic. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Bassets, M. (2006f, mart 17.). Sólo un puñado de incondicionales rinde tributo a Milosevic en su capilla ardiente. *La Vanguardia*, str. 9.
- Bassets, M. (2006g, mart 19.). Víctima y ciudadano. *La Vanguardia*, str. 6.
- Bassets, M. (2007, april 27.). Rice tilda de “absurdos” los temores rusos al escudo antimisiles. *La Vanguardia*, str. 4.
- Batalla, X. (2005, jul 23.). Arquitectos de naciones. *La Vanguardia*, str. 9.
- Batalla, X. (2006, maj 21.). El invento inglés. *La Vanguardia*, str. 4.
- Batalla, X. (2007, jun 9.). América, América. *La Vanguardia*, str. 10.
- Batalla, X. (2008, februar 17.). Complejos. *La Vanguardia*, str. 4.
- Batalla, X. (2011, mart 23.). La misión más confusa. *La Vanguardia*, str. 10.
- Begrado se declara sucesora de la unión serbia montenegrina. (2006, jun 5.). *La Vanguardia*, str. 13.

- Belgrado da la espalda a Karadzic. (2008, jul 30.). *La Vanguardia*, str. 3.
- Belgrado expulsa al embajador macedonio tras el reconocimiento de Kosovo. (2008, oktobar 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/10/10/internacional/1223639253.html>
- Belgrado no reconocerá a un Kosovo independiente. (2006, maj 25.). *La Vanguardia*, str. 13.
- Belgrado pide a los serbios de Kosovo que acudan a las urnas. (2013, novembar 2.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Belgrado pretende hacer sus propias elecciones. (2007, oktobar 20.). *La Vanguardia*, str. 14.
- Belgrado propone dos administraciones para Kosovo. (2008, mart 25.). *La Vanguardia*, str. 7.
- Belgrado propone una autonomía como catalana para los serbios de Kosovo. (2012, decembar 20.). *La Vanguardia*, str. 12.
- Belgrado rechaza una propuesta montenegrina por violar acuerdos. (2005, febrero 24.). *La Vanguardia*, str. 12.
- Belgrado recomienda el boicot electoral. (2007, septembar 14.). *La Vanguardia*, str. 11.
- Belgrado reitera que no reconocerá a Kosovo nunca. (2010, jul 28.). *La Vanguardia*, str. 6.
- Belgrado tendrá un Ayuntamiento ultranacionalista. (2008, maj 29.). *La Vanguardia*, str. 11.
- Benito, R. (2009, mart 19.). Chacón visita a las tropas en Kosovo evitando pisar un país no reconocido por España. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/03/18/espana/1237401228.html>
- Benito, R., & Alonso, A. (2009, mart 19.). España pone fin a su misión en Kosovo y la OTAN critica la medida. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/03/19/espana/1237468634.html>
- Bernabé, M. (2015a, jul 10.). 20 años: ¿el último aniversario de Srebrenica? *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/07/10/559eab7022601d43068b4597.html>
- Bernabé, M. (2015b, jul 11.). 'Aquí murieron mis hijos. Tenía que volver'. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/07/11/559fff20268e3eea178b459e.html>

- Bernabé, M. (2015c, jun 7.). El 'niqab' asoma en Sarajevo. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/internacional/2015/06/07/55731cd5ca4741d6368b4577.html>
- Bernal, E., & Gabaldón, J. (2016, februar 12.). El éxodo de los mayores. *La Vanguardia*, str. 4.
- Bernal, E., & Redondo, M. (2016, oktobar 2.). El muerto olvidado. *La Vanguardia*, str. 14-15.
- Betiza, E. (2007, april 24.). Kosovo, tiempo de legitimación. *La Vanguardia*, str. 26.
- Biden: "El reconocimiento de Kosovo es irreversible". (2009, maj 21.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2009/05/21/actualidad/1242856811_850215.html
- Blanco, P. (2007, decembar 12.). 'Kosovo, la última cicatriz de los Balcanes'. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/cultura/2007/12/12/actualidad/1197414002_850215.html
- Blanco, P. (2015, maj 26.). Diez reglas básicas para toda buena revolución pacífica. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2015/05/26/actualidad/1432630424_103333.html
- Blanco, S. (2015, decembar 15.). La ruta de los Balcanes se estrecha. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2015/12/14/actualidad/1450081222_808631.html
- Bomba contra Rugova. (2005, mart 16.). *La Vanguardia*, str. 13.
- Boniface, P. (2008, februar 16.). Una independencia envenenada. *La Vanguardia*, str. 6.
- Bono dice que España no aumentará las tropas en Afganistán y que se replanteará la presencia en Kosovo. (2006, mart 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/14/espana/1142336422.html>
- Boris Tadic, un símbolo de moderación, consenso y proeuropeísmo en la política serbia. (2008, maj 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2008/05/12/internacional/1210554319.html>
- Bosnia eligió a los líderes que gobernarán el país sin tutela internacional a partir del 2007. (2006, oktobar 2.). *La Vanguardia*, str. 6.
- Bosnia teme que se produzcan epidemias por las inundaciones. (2014, maj 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/internacional/2014/05/19/537a3c9522601d98118b458b.html>

- Bosnia vota atrapada en sus fracturas. (2014, oktobar 13.). *La Vanguardia*, str. 10-11.
- Bosnia: el conflicto después de veinte años. (2012, april 9.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/04/09/actualidad/1333961529_846484.html
- Bracero, F. (2008a, februar 21.). Once escaños vacíos de CiU impiden votar por Kosovo. *La Vanguardia*, str. 14.
- Bracero, F. (2008b, februar 24.). Ridaó: “España se parece cada vez más a Serbia”. *La Vanguardia*, str. 20.
- Branchadell, A. (2013a, januar 15.). Los términos del desafío soberanista. *El País*.
 Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2013/01/11/opinion/1357906746_768777.html
- Branchadell, A. (2013b, maj 28.). Resolver el déficit simbólico. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2013/05/24/opinion/1369416044_504317.html
- Branchadell, A. (2015, jul 28.). Consecuencias del plebiscito. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2015/07/24/opinion/1437740602_599771.html
- Brandoli, J. (2014, februar 20.). El largo invierno del puente de Mostar. *El Mundo*.
 Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2014/02/20/5305c66de2704ecf468b456f.html>
- Brey, T. (2007, februar 2.). 'Shock' en Serbia ante el plan para Kosovo. *El Mundo*.
 Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/02/02/internacional/1170440796.html>
- Brey, T. (2011, januar 21.). Los países balcánicos amordazan a los medios. *El Mundo*.
 Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/01/21/comunicacion/1295632437.html>
- Brunet, J. (2005, decembar 10.). La captura del croata Gotovina aumenta la presión sobre Serbia. *La Vanguardia*, str. 7.
- Brunet, J., & Izquierdo, L. (2005, decembar 9.). Detenido en Tenerife el general Gotovina. *La Vanguardia*, str. 3.
- Bruselas aprueba la apertura de las negociaciones para la adhesión de Serbia y Kosovo. (2013, jun 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/06/25/internacional/1372189420.html>
- Bruselas nombra un nuevo representante de la Unión para mediar en Kosovo. (2011, maj 6.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/06/union_europea/1304693186.html
- Bruselas reanudará las negociaciones con Serbia tras la detención de un general acusado de genocidio. (2007, jun 1.). *El País*. Preuzeto sa

https://elpais.com/internacional/2007/06/01/actualidad/1180648816_850215.html
l

Bruselas, dispuesta a aceptar la independencia de Kosovo sin resolución de la ONU. (2007, decembar 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/12/10/internacional/1197275755.html>

Buj, A. (2016a, novembar 22.). El reducto serbio de Putin. *La Vanguardia*, str. 16.

Buj, A. (2016b, novembar 7.). La pequeña Habana serbia. *La Vanguardia*, str. 10.

Buj, A. (2016c, oktobar 23.). La trampa de los Balcanes. *La Vanguardia*, str. 3-4.

Bulgaria detiene al ex primer ministro de Kosovo. (2009, jun 25.). *La Vanguardia*, str. 12.

Bulgaria excarcela a un ex primer ministro de Kosovo. (2009, jun 25.). *El País*.
Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/06/24/actualidad/1245794401_850215.html
l

Bulgaria, Hungría y Croacia, los primeros vecinos de Serbia en reconocer Kosovo. (2008, mart 19.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/03/19/actualidad/1205881210_850215.html
l

Bulgaria, Hungría y Croacia, los primeros vecinos de Serbia que reconocen a Kosovo. (2008, mart 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/03/19/internacional/1205924478.html>

Buruma, I. (2011, jun 5.). Los crímenes de Ratko Mladic. *La Vanguardia*, str. 31.

Bush afirma que la independencia de Kosovo traerá la paz a los Balcanes. (2008, februar 19.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/19/actualidad/1203375610_850215.html
l

Bush dice que "ya es hora" de que la ONU apruebe el plan de independencia para Kosovo. (2007, jun 9.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/06/09/actualidad/1181340002_850215.html
l

Bush insiste en Albania en impulsar el plan para la independencia de Kosovo. (2007, jun 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/06/10/internacional/1181463479.html>

Bush insiste en la independencia de Kosovo y recibe una dura réplica serbia. (2007, jun 12.). *La Vanguardia*, str. 9.

- Bush promete a Serbia una mejor relación con EEUU si acepta a Kosovo independiente. (2007, jun 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/06/11/internacional/1181552942.html>
- Bush promete a Serbia una mejor relación si acepta un Kosovo independiente. (2007, jun 11.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/06/11/actualidad/1181512810_850215.html
- Bush se compromete a evitar la violencia en la independencia kosovar. (2008, februar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/17/internacional/1203239570.html>
- Bush urge a que Kosovo alcance la independencia pese al rechazo de Rusia. (2007, jun 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/06/09/internacional/1181400226.html>
- Bush: 'Pronto estableceremos relaciones diplomáticas totales con Kosovo'. (2008, februar 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/19/internacional/1203404037.html>
- Cabanillas, A. (2015, septembar 4.). Cómo ayudar al refugiado sin salir de España. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/espana/2015/09/04/55e08f41e2704ed5318b45a4.html>
- Cable en el que Holanda recrimina a Serbia no cooperar "al máximo". (2010, decembar 10.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/12/10/actualidad/1291935636_850215.html
- Cable en el que Tadic asegura que Mladic está relacionado con la mafia. (2010, decembar 10.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/12/10/actualidad/1291935638_850215.html
- Cable sobre España y Kosovo. (2010, decembar 12.). *EL País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2010/12/12/actualidad/1292145420_850215.html
- Cable sobre la búsqueda de Mladic. (2010, decembar 10.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/12/10/actualidad/1291935633_850215.html
- Cable sobre la implicación de Belgrado en la captura de Mladic. (2010, decembar 10.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/12/10/actualidad/1291935634_850215.html
- Cable sobre las relaciones Serbia-Rusia. (2010, decembar 10.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/12/10/actualidad/1291935637_850215.html

- Cadena perpetua para la 'mano derecha' de Mladic por el genocidio de Srebrenica. (2012, decembar 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/12/12/internacional/1355327605.html>
- Cadena perpetua por Srebrenica. (2010, jun 11.). *La Vanguardia*, str. 12.
- Cae el Gobierno de Kosovo al no superar una moción de confianza. (2010, novembar 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/11/02/internacional/1288686466.html>
- Cae el Gobierno de Kosovo en la primera crisis política de la nueva democracia. (2010, novembar 3.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/11/03/internacional/1288776666.html>
- Cae Karadzic, el más buscado. (2008, jul 23.). *La Vanguardia*, str. 16.
- Cae una red que financiaba a la mafia serbia con plantaciones de marihuana. (2012, novembar 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/11/11/espana/1352628553.html>
- Cae una red que robaba joyas en Barcelona y las vendía en Montenegro y Serbia. (2014, decembar 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/cataluna/2014/12/12/548ace3b22601da57c8b4576.html>
- Carla del Ponte pedirá a Moratinos que exija a Serbia plena cooperación con el TPIY. (2007, februar 7.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/02/07/espana/1170813481.html>
- Castro afirma que Aznar apremió a Clinton a bombardear objetivos serbios en 1999. (2007, oktobar 1.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/09/30/espana/1191172796.html>
- Castro pregunta a Aznar si aconsejó a Clinton bombardear la radio y la televisión serbias. (2007, septembar 30.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2007/09/30/actualidad/1191140221_850215.html
- Castro, C. (2009, septembar 13.). La autoindeterminación catalana. *La Vanguardia*, str. 20.
- Catorce sin papeles mueren arrollados por un tren en Macedonia. (2015, april 24.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/04/24/actualidad/1429868847_715984.html
- Ceberio Belaza, M. (2012a, februar 13.). Así se capturó en España al asesino del primer ministro serbio Djindjic. *El País*. Preuzeto sa
https://politica.elpais.com/politica/2012/02/13/actualidad/1329145486_157879.html
- Ceberio Belaza, M. (2012b, februar 19.). Bojovic: “Nosotros somos soldados”. *El País*. Preuzeto sa

https://politica.elpais.com/politica/2012/02/19/actualidad/1329675390_527107.html

Celebración en Sarajevo, disturbios en Belgrado. (2008, jul 22.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/07/22/actualidad/1216677613_850215.html

Cerca de 500 militares se desplazarán desde Valencia a Kosovo a partir del 10 de diciembre. (2008, novembar 29.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/11/29/valencia/1227980023.html>

Cerdó, M. (2009, april 27.). El Govern balear dio dinero a un país que España no reconoce: Kosovo. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/04/27/baleares/1240816857.html>

Cerrados durante 24 horas los pasos fronterizos entre Serbia y Kosovo. (2008, februar 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/19/internacional/1203448235.html>

Cervara, G. (2015, septembar 14.). iPhones en el maizal. *La Vanguardia*, str. 3-5.

Chacón coordinará con la OTAN la retirada 'flexible y escalonada' de Kosovo. (2009, mart 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/03/22/espana/1237726215.html>

Chacón: "Me pareció correcto transmitir la decisión directamente a los soldados españoles". (2009, mart 23.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2009/03/23/actualidad/1237799819_850215.html

Choques entre radicales y policía durante la protesta por la extradición de Karadzic. (2008, jul 30.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/07/30/actualidad/1217368801_850215.html

Cien mil serbios de Kosovo se quedan sin teléfono. (2010, april 26.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/tecnologia/2010/04/26/actualidad/1272272465_850215.html

Científicos desentierran 1.000 restos óseos en Srebrenica. (2008, decembar 2.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/12/02/actualidad/1228172412_850215.html

Científicos valencianos reconstruirán las cuatro patas de una perra mutilada en Serbia. (2010, maj 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/05/18/valencia/1274205999.html>

Cientos de serbios despiden a Milosevic en Belgrado. (2006, mart 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/16/internacional/1142482274.html>

- Cientos de serbios hieren en Kosovo a 63 policías de la ONU y 12 soldados de la OTAN. (2008, mart 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/03/17/internacional/1205743300.html>
- Cientos de serbios toman por asalto un tribunal de Kosovo administrado por la ONU. (2008, mart 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/03/14/internacional/1205530804.html>
- Ciudades asediadas. (2016, avgust 16.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/08/16/actualidad/1471360812_765863.html
- Claros indicios de que un terrorista entró como refugiado. (2015, novembar 16.). *La Vanguardia*, str. 9.
- CNN llega a Los Balcanes como competidora de Al Yazira. (2013, septembar 6.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/09/06/comunicacion/1378483339.html>
- Colás, X. (2015, jul 8.). Rusia veta en la ONU que se considere 'genocidio' la matanza de Srebrenica. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/07/08/559d4b8322601dee208b459f.html>
- Collic, V. (2014, maj 26.). La sombra de la Mano Negra. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/cultura/2014/05/26/babelia/1401100063_190936.html
- Colombani, J.-M. (2013, septembar 1.). Legalidad y legitimidad. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/09/01/actualidad/1378053919_876644.html
- Colombia expulsa a un ex primer ministro kosovar buscado por Interpol. (2009, maj 7.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/05/07/actualidad/1241647207_850215.html
- Colombia expulsa al ex primer ministro de Kosovo. (2009, maj 7.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/05/07/internacional/1241702453.html>
- Comellas, J. (2014, jul 4.). Estalla la 'Gran Ilusión', 100 años de la Primera Guerra Mundial. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/la-aventura-de-la-historia/2014/06/27/53ad37f3ca474123668b4584.html>
- Comienza la ofensiva diplomática. (2010, jul 24.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/23/internacional/1279912438.html>
- Concluye sin resultados la primera reunión sobre el futuro de Kosovo. (2006, jul 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/07/24/internacional/1153730084.html>

- Concurso para crear una patria. (2007, jun 13.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/06/13/actualidad/1181685611_850215.html
 1
- Condena de 24 años de prisión para el ex general croata Ante Gotovina. (2011, abril 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/04/15/internacional/1302861631.html>
- Condenado el jefe de los rebeldes serbios de Croacia. (2007, jun 13.). *La Vanguardia*, str. 14.
- Condenado un serbio bosnio por violar niñas de 12 años en la guerra. (2006, novembar 15.). *La Vanguardia*, str. 13.
- Condenan a 116 años a 11 guerrilleros albanokosovares por crímenes de guerra. (2012, septembar 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/09/19/internacional/1348081554.html>
- Condenan a 22 años de prisión a dos estrechos aliados de Radovan Karadzic. (2013, mart 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/03/27/internacional/1364403399.html>
- Condenan a los dos principales acusados de asesinato de Zoran Djindjic a 40 años. (2007, maj 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/05/23/internacional/1179915964.html>
- Conmemoración de los 15 años desde la matanza de Srebrenica. (2010, jul 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/09/internacional/1278669914.html>
- Conservadores y reformistas, empatados a la cabeza de las elecciones de Serbia. (2012, maj 7.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/05/06/internacional/1336340829.html>
- Consulta en Kosovo antes del 2007. (2006, maj 23.). *La Vanguardia*, str. 6.
- Corcuera, Á. (2014, maj 7.). El despertar de Sarajevo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2014/04/30/eps/1398855759_506297.html
- Cordero, D. (2016, maj 4.). Puigdemont sugiere que Cataluña seguirá el camino de Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/ccaa/2016/05/04/catalunya/1462360041_798920.html
- Crédito para el TPI. (2005, decembar 9.). *La Vanguardia*, str. 16.
- Crimen con castigo. (2011, maj 27.). *La Vanguardia*, str. 22.
- Crimen sin condena. (2006, mart 12.). *La Vanguardia*, str. 26.
- Croacia estudia retirar su denuncia contra Serbia por genocidio. (2007, mart 1.). *La Vanguardia*, str. 10.

- Croacia, Bulgaria y Hungría, países vecinos de Serbia, reconocerán Kosovo. (2008, mart 20-21.). *La Vanguardia*, str. 7.
- Cruz, M. (2010, febrero 4.). Zapatero intenta reforzar la confianza de los inversores de EEUU en España. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/02/03/espana/1265226757.html>
- Cuatro municipios kosovares celebrarán un referéndum sobre su independencia. (2012, januar 4.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/01/04/internacional/1325702374.html>
- Cubí, P. (2013, oktobar 21.). La última yugoslava. *La Vanguardia*, str. 10.
- Culla i Clarà, J. (2013, april 26.). Espectros kosovares. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/ccaa/2013/04/25/catalunya/1366908568_317729.html
- Cvetkovic logra el respaldo del parlamento. (2008, jul 8.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Dahrendorf, R. (2005, avgust 18.). El dilema del multiculturalismo. *La Vanguardia*, str. 21.
- de Arístegui, G. (2010, jul 23.). Un grave error. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/23/internacional/1279887018.html>
- de Benito, E. (2012, septembar 10.). Primera muerte por virus del Nilo este año en Europa. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/sociedad/2012/09/10/actualidad/1347288447_706249.html
- de Borja Lasheras, F. (2014, avgust 28.). Los riesgos de olvidar Balcanes. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2014/08/28/53ff724c22601daa638b457c.html>
- de Borja Lasheras, F. (2015, februar 4.). Genocidios balcánicos sin intenciones genocidas. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/02/04/54d12ffee2704ea2268b4570.html>
- de Carreras, F. (2008, februar 21.). Kosovo como catástrofe. *La Vanguardia*, str. 34.
- de Carreras, F. (2014, mart 5.). La importancia del precedente. *El País*. Preuzeto sa
https://politica.elpais.com/politica/2014/03/04/actualidad/1393956636_335606.html
- 'Decepción' en Bruselas por el boicot de Serbia a la ceremonia del Nobel. (2010, decembar 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/12/08/union_europea/1291825211.html
- del Riego, C. (2009a, mart 19.). Chacón viaja a Kosovo, sin reconocer la independencia. *La Vanguardia*, str. 15.

- del Riego, C. (2009b, mart 20.). El ejército español deja Kosovo con el malestar de la OTAN. *La Vanguardia*, str. 13.
- del Riego, C. (2009c, mart 21.). El PP acusa al Gobierno de despreciar a la OTAN. *La Vanguardia*, str. 11.
- Delatte, M. (2009, jul 11.). El nombre de la niña. *La Vanguardia*, str. 13.
- Desarmado el hombre que entró en la Presidencia serbia. (2009, maj 21.). *El País*.
Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2009/05/21/actualidad/1242856813_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2009/05/21/actualidad/1242856813_850215.html)
l
- Descubierta en Serbia una fosa común con 250 cadáveres de albanokosovares. (2010, maj 10.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2010/05/10/actualidad/1273442403_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2010/05/10/actualidad/1273442403_850215.html)
l
- Después de Slobodan Milosevic. (2006, mart 15.). *La Vanguardia*, str. 24.
- Detención clave. (2005, avgust 19.). *La Vanguardia*, str. 20.
- Detenido el ex general serbio Vlastimir Djordjevic acusado de crímenes de guerra. (2007, jun 17.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2007/06/17/actualidad/1182031208_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2007/06/17/actualidad/1182031208_850215.html)
l
- Detenido el prófugo serbobosnio Stojan Zupljanin, acusado de crímenes de guerra. (2008, jun 11.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2008/06/11/actualidad/1213135212_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2008/06/11/actualidad/1213135212_850215.html)
l
- Detenido el supuesto criminal de guerra serbobosnio Zdravko Tolimir. (2007, maj 31.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2007/05/31/actualidad/1180562416_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2007/05/31/actualidad/1180562416_850215.html)
l
- Detenido en Belgrado el presunto terrorista implicado en el 11-M que huyó del piso de Leganés. (2005, avgust 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/08/17/espana/1124280978.html>
- Detenido en Croacia uno de los responsables del asesinato del primer ministro serbio Zoran Djindjic. (2010, jun 9.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2010/06/09/actualidad/1276034408_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2010/06/09/actualidad/1276034408_850215.html)
l
- Detenido en Serbia Karadzic, el criminal de guerra más buscado. (2008, jul 22.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2008/07/22/actualidad/1216677602_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2008/07/22/actualidad/1216677602_850215.html)
l

- Detenido en Serbia Radovan Karadzic, el criminal de guerra más buscado de Europa. (2008, jul 21.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/07/21/actualidad/1216591218_850215.html
 1
- Detenido en Sydney un paramilitar serbio acusado del asesinato de civiles en la guerra de los Balcanes. (2006, januar 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/01/20/internacional/1137723239.html>
- Detenido en un control de tráfico un serbio buscado en su país por homicidio. (2009, februar 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/02/16/valencia/1234800349.html>
- Detenido en Velázquez un reclamado por la Justicia Serbia por homicidio. (2012, maj 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/05/18/madrid/1337332200.html>
- Detenido un acusado del asesinato del primer ministro serbio Djindjic en 2003. (2006, novembar 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/11/25/internacional/1164460305.html>
- Detenido un alto mando serbio buscado por el TPI. (2008, jun 12.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Detenido un ciudadano serbio por el robo de vehículos de alta gama. (2007, oktobar 29.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/10/29/madrid/1193652372.html>
- Detenido un ex primer ministro de Kosovo por una orden de Serbia. (2015, jun 17.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/06/17/actualidad/1434561237_357483.html
 1
- Detenido un hombre en Serbia por matar a dos personas en un ritual satánico. (2007, septembar 1.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/09/01/actualidad/1188597611_850215.html
 1
- Detenidos dos colaboradores de Ratko Mladic. (2006, april 21.). *La Vanguardia*, str. 7.
- Detenidos dos Pink Panthers que robaron en joyerías de Barcelona. (2016, novembar 16.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/ccaa/2016/11/16/catalunya/1479289417_833019.html
- Detenidos en Alicante cuatro miembros de la banda del 'monstruo de Grbavica'. (2010, mart 25.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2010/03/25/actualidad/1269508621_850215.html

- Detenidos tres sicarios serbios y un alemán por extorsión y amenazas a una mujer. (2008, maj 3.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/05/03/baleares/1209823707.html>
- Detienen a un ex jefe policial serbio acusado de crímenes de guerra. (2007, jun 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/06/17/internacional/1182075328.html>
- Detienen a un implicado del genocidio balcánico en Serbia. (2011, april 4.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/04/04/internacional/1301939099.html>
- Detienen a un serbio acusado de crímenes de guerra en Zvornik. (2010, januar 4.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/01/04/internacional/1262612904.html>
- Detienen en Barcelona a un hooligan serbio acusado de matar a un seguidor francés. (2013, februar 28.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/02/28/barcelona/1362070725.html>
- Detienen en Bulgaria al ex primer ministro kosovar Agim Ceku. (2009, jun 24.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/06/24/internacional/1245796450.html>
- Detienen en Londres al ex mandatario bosnio Ejup Ganic. (2010, mart 1.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/03/01/internacional/1267467426.html>
- Detienen en Serbia a ocho ex policías sospechosos de participar en la matanza de Srebrenica. (2015, mart 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/03/18/550950e922601d5a6c8b4598.html>
- Dezfuli, C. (2015, avgust 28.). Así operan las mafias de tráfico de refugiados. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/08/28/55df319d268e3e261e8b458b.html>
- Díaz-Merry, B. (2013, jul 12.). Srebrenica, la herida que no cicatriza. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/07/12/actualidad/1373644685_397319.html
- Díaz-Merry, B. (2014a, decembar 28.). Bosnia. La guerra interminable. *La Vanguardia*, str. 16-17.
- Díaz-Merry, B. (2014b, jul 13.). El genocidio de Srebrenica no termina nunca. *La Vanguardia*, str. 11.

- Díaz-Merry, B. (2015a, jul 11.). “Nunca se encontrará a todos los muertos”. *La Vanguardia*, str. 4.
- Díaz-Merry, B. (2015b, jul 12.). Srebrenica no perdona. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Díaz-Merry, B. (2016, jul 11.). Srebrenica, la catarsis que no acaba. *La Vanguardia*, str. 8.
- Diez millones de euros, nueva recompensa por Ratko Mladic. (2010, oktobar 29.). *La Vanguardia*, str. 14.
- Dimite Bajram Kosumi, primer ministro de Kosovo. (2006, mart 1.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/01/internacional/1141230041.html>
- Dimite el líder ultra serbio Nikolic por su apoyo a un acuerdo con la Unión Europea. (2008, septembar 7.). *La Vanguardia*, str. 14.
- Dimite el presidente de Kosovo tras ser condenado por violar 'seriamente' la Carta Magna. (2010, septembar 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2010/09/27/internacional/1285592678.html>
- Dimiten cuatro ministros del Gobierno minoritario de Kostunica en Serbia. (2006, oktobar 1.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2006/10/01/internacional/1159714957.html>
- Disturbios en Belgrado ante las embajadas de EE UU y Eslovenia. (2008, februar 17.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/02/17/actualidad/1203202815_850215.html
- Djermanovic, T. (2006a, septembar 4.). Bajo el cielo de Montenegro. *La Vanguardia*, str. 22.
- Djermanovic, T. (2006b, mart 13.). Las campanas no doblarán pro él. *La Vanguardia*, str. 4.
- Djermanovic, T. (2007a, januar 21.). ¿Qué se puede desear a Serbia? *La Vanguardia*, str. 10.
- Djermanovic, T. (2007b, februar 4.). Como Catalunya sin Montserrat. *La Vanguardia*, str. 6.
- Djermanovic, T. (2007c, januar 23.). Dos verdades sobre las urnas serbias. *La Vanguardia*, str. 4.
- Djermanovic, T. (2007d, februar 27.). Los serbios y su conciencia. *La Vanguardia*, str. 4.
- Djermanovic, T. (2007e, decembar 11.). Otra voz serbia. *La Vanguardia*, str. 24.
- Djermanovic, T. (2007f, decembar 13.). Un destino imposible. *La Vanguardia*, str. 24.

- Djermanovic, T. (2007g, novembar 28.). Una historia verdadera. *La Vanguardia*, str. 21.
- Djermanovic, T. (2008a, jul 27.). “Teníamos que sobrevivir, cielo”. *La Vanguardia*, str. 6.
- Djermanovic, T. (2008b, jul 22.). Cuando el reloj vuelve a marcar las horas. *La Vanguardia*, str. 8.
- Djermanovic, T. (2008c, jul 23.). De criminal de guerra a curandero. *La Vanguardia*, str. 4.
- Djermanovic, T. (2008d, januar 22.). El incierto amanecer. *La Vanguardia*, str. 6.
- Djermanovic, T. (2008e, jul 20.). El mariscal Tito en territorio Schengen. *La Vanguardia*, str. 8.
- Djermanovic, T. (2008f, februar 5.). Elecciones antes de cuaresma. *La Vanguardia*, str. 8.
- Djermanovic, T. (2008g, jul 28.). Los círculos del regreso. *La Vanguardia*, str. 6.
- Djermanovic, T. (2008h, jun 21.). Paraíso y derrota. *La Vanguardia*, str. 10.
- Djermanovic, T. (2008i, februar 11.). Serbia como Nosferatu. *La Vanguardia*, str. 8.
- Djermanovic, T. (2008j, jul 23.). Serbia da un paso hacia la catarsis. *La Vanguardia*, str. 3.
- Djermanovic, T. (2008k, jul 24.). Sin vuelta de hoja. *La Vanguardia*, str. 8.
- Djermanovic, T. (2008l, januar 20.). Un país detrás del espejo. *La Vanguardia*, str. 8.
- Djermanovic, T. (2009a, septembar 6.). “La descomposición sangrienta de Yugoslavia pudo evitarse”. *La Vanguardia*, str. 8-9.
- Djermanovic, T. (2009b, jul 12.). Belgrado, nuevo comienzo. *La Vanguardia*, str. 10.
- Djermanovic, T. (2009c, septembar 7.). Cómo Milosevic fue entregado a La Haya. *La Vanguardia*, str. 6.
- Djermanovic, T. (2010, jul 11.). La precariedad y la corrupción frenan el despegue de los Balcanes. *La Vanguardia*, str. 11.
- Djermanovic, T. (2011a, maj 27.). Catarsis moral serbia. *La Vanguardia*, str. 4.
- Djermanovic, T. (2011b, jul 29.). La OTAN declara zona militar los pasos fronterizos entre Serbia y Kosovo. *La Vanguardia*, str. 6.
- Djermanovic, T. (2011c, jun 26.). Memoria de la última guerra en Europa. *La Vanguardia*, str. 10-11.
- Djermanovic, T. (2011d, jul 21.). Serbia entrega a La Haya el último criminal de la guerra. *La Vanguardia*, str. 7.

- Djermanovic, T. (2012a, maj 7.). Cruzar los dedos. *La Vanguardia*, str. 22.
- Djermanovic, T. (2012b, februar 11.). Fin de impunidad. *La Vanguardia*, str. 4.
- Djermanovic, T. (2015a, avgust 31.). Entender lo más sencillo. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2015/08/30/actualidad/1440964568_173923.html
- Djermanovic, T. (2015b, januar 24.). Okupas de película. *La Vanguardia*, str. 14.
- Djermanovic, T., & Petrovic, S. (2008, februar 18.). ¿Estamos ante una caja de Pandora? *La Vanguardia*, str. 6.
- Djermanovich, T. (2005, septembar 2.). Cara y cruz de Serbia. *La Vanguardia*, str. 15.
- Djermanovich, T. (2006a, maj 22.). “Aquí todo va mucho más lento”. *La Vanguardia*, str. 4.
- Djermanovich, T. (2006b, april 10.). Serbia después del funeral. *La Vanguardia*, str. 20.
- Do Castelo, V. (2007, septembar 9.). La UE se prepara para el fracaso de la negociación de Kosovo y llama a la unidad. *La Vanguardia*, str. 9.
- Domínguez Cebrián, B. (2015a, oktobar 28.). Croacia pide a Frontex que actúe en Serbia. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2015/10/28/actualidad/1446055611_560550.html
- Domínguez Cebrián, B. (2015b, novembar 10.). La UE ve un “retroceso significativo” de derechos humanos en Turquía. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2015/11/10/actualidad/1447148301_145584.html
- Domínguez Cebrián, B. (2015c, avgust 28.). Los refugiados de paso ahogan Hungría. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2015/08/27/actualidad/1440671476_248097.html
- Doncel, L. (2014, maj 18.). Las inundaciones causan decenas de muertos en los Balcanes. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2014/05/18/actualidad/1400431703_446123.html
- Dos aviones de El Al y Air France, a punto de chocar en pleno vuelo. (2009, decembar 31.). *La Vanguardia*, str. 11.
- Dos independentistas mueren en una protesta en Kosovo. (2007, februar 12.). *La Vanguardia*, str. 11.
- Dos muertos y 11 heridos al explotar una bomba en Pristina, la capital de Kosovo. (2007, septembar 24.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2007/09/24/internacional/1190594982.html>

- Dos osos del zoo de Belgrado se comen a un joven borracho. (2007, avgust 20.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2007/08/20/actualidad/1187592535_850215.html
- Dos soldados de la OTAN heridos por disparos en el norte de Kosovo. (2011, novembar 28.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/11/28/actualidad/1322484716_098069.html
- Dos soldados españoles mueren al volcar su vehículo 'Aníbal' en Kosovo. (2007, oktobar 17.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2007/10/17/actualidad/1192609018_850215.html
- Drakulic, S. (2016, april 17.). Nuevos países, viejos problemas. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/04/14/actualidad/1460632864_706101.html
- Duras condenas para los asesinos de Djindjic. (2007, maj 24.). *La Vanguardia*, str. 11.
- EA ve en el fallo de Kosovo 'un acicate para la creación de un Estado vasco'. (2010, jul 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/23/paisvasco/1279883205.html>
- EE UU retira personal no esencial de su embajada en Serbia. (2008, februar 22.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/22/actualidad/1203634807_850215.html
- EE UU y varios países europeos presentan una resolución que apoya la independencia de Kosovo. (2007, maj 11.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/05/11/actualidad/1178834425_850215.html
- EE.UU. dice que no ofreció inmunidad a Karadzic en 1997. (2008, avgust 2.). *La Vanguardia*, str. 8.
- EEUU prepara una nueva resolución sobre Kosovo en la que omite su independencia. (2007, jul 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/07/12/internacional/1184211499.html>
- EEUU rebaja la crisis con Serbia tras el ataque a su embajada en Belgrado. (2008, februar 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/22/internacional/1203695364.html>
- EEUU y la UE apoyan la continuidad de la misión de la OSCE en Kosovo. (2007, novembar 29.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/11/29/internacional/1196355774.html>

- EEUU y la UE, enfrentados con Rusia en el Consejo de Seguridad por el futuro de Kosovo. (2007, decembar 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/12/19/internacional/1198090241.html>
- El 'premier' de Kosovo, acusado de crímenes de guerra, dimite y se entrega a La Haya. (2005, mart 9.). *La Vanguardia*, str. 10.
- El abogado de Milosevic confirma que será sepultado en Serbia. (2006, mart 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/14/internacional/1142375445.html>
- El abogado de Mladic asegura que el ex militar serbobosnio padece cáncer. (2011, jun 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/06/02/internacional/1307005428.html>
- El abogado de Slobodan Milosevic asegura que el funeral se celebrará en Belgrado. (2006, mart 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/13/internacional/1142255712.html>
- El acuerdo con Serbia provoca disturbios de los ultras en Kosovo. (2015, oktobar 14.). *La Vanguardia*, str. 8.
- El acuerdo de asociación de la UE y Serbia recibe el visto bueno de la Eurocámara. (2011, januar 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2011/01/19/union_europea/1295451514.html
- El aprieto de la jefa de la diplomacia europea: '¿Alguien sabe cómo es el presidente serbio?'. (2012, jun 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2012/06/18/union_europea/1340048590.html
- El asesinato de un funcionario de la UE en Kosovo tensa la misión europea. (2013, septembar 19.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/09/19/actualidad/1379609430_395077.html
 1
- El aspirante al trono de Serbia pide restaurar la monarquía. (2006, maj 25.). *La Vanguardia*, str. 13.
- 'El ataque de la OTAN a la TV serbia sentó un terrible precedente'. (2009, april 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa 'El ataque de la OTAN a la TV serbia sentó un terrible precedente'
- El Ayuntamiento de Sant Cugat reconoce a Kosovo gracias a los votos de CiU y Esquerra. (2008, mart 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/03/18/barcelona/1205871643.html>
- El bloque político contrario a la independenciam de Montenegro reclama un recuento de votos. (2006, maj 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/05/22/internacional/1148316238.html>

- El cadáver de Slobodan Milosevic llega a Belgrado, donde será expuesto al público antes de su entierro. (2006, mart 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/15/internacional/1142427467.html>
- El 'carnicero de Srebrenica' suplicó que lo mataran mientras estuvo escondido. (2011, jun 3.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/06/03/internacional/1307096757.html>
- El 'Chiki chiki' suena por primera vez en Belgrado. (2008, maj 18.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2008/05/18/actualidad/1211093329_850215.html
- El COI reconoce provisionalmente a Kosovo. (2014, oktobar 23.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/deportes/2014/10/23/actualidad/1414019643_279017.html
- El Consejo de Ministros pide a Serbia la extradición de Abdelmajid Bouchar, huido del piso de Leganés. (2005, avgust 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/08/26/espana/1125042340.html>
- El Consejo de Seguridad analiza la situación de Kosovo, pero no alcanza un consenso. (2008, februar 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/15/internacional/1203059588.html>
- El Consejo de Seguridad de la ONU cierra las consultas sobre Kosovo sin acuerdo. (2007, jul 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/07/20/internacional/1184952446.html>
- El Consejo de Seguridad de la ONU condena el ataque contra embajadas en Belgrado. (2008, februar 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/22/internacional/1203666586.html>
- El Consejo de Seguridad de la ONU fracasa en el intento de definir un futuro para Kosovo. (2007, jul 20.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/07/20/actualidad/1184882411_850215.htm
 1
- El Consejo de Seguridad de la ONU se reúne para abordar la independencia Kosovo. (2008, februar 17.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/17/actualidad/1203202813_850215.htm
 1
- El Consejo de Seguridad de la ONU se reúne para analizar la independencia de Kosovo. (2008, februar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/17/internacional/1203278975.html>
- El criminal de guerra Radovan Karadzic absuelto de genocidio. (2012, jun 28.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/06/28/internacional/1340883417.html>

El criminal de guerra serbio Goran Hadzic llega al Tribunal de La Haya desde Belgrado. (2011, jul 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/07/22/internacional/1311332401.html>

El Danubio dispara las alarmas. (2006, abril 15.). *La Vanguardia*, str. 20.

El deshielo del Danubio daña decenas de barcos en Belgrado. (2012, februar 20.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/02/20/actualidad/1329755236_077613.html

El dolor sin fin de Srebrenica. (2012, jul 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/07/11/internacional/1341993896.html>

El ejército intenta frenar la crecida del Danubio, que amenaza Serbia y Bulgaria. (2006, abril 17.). *La Vanguardia*, str. 30.

El embajador serbio ante la OTAN se suicida en el aeropuerto de Bruselas. (2012, decembar 5.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/12/05/internacional/1354703254.html>

El enviado de la ONU defiende la independencia para Kosovo como la “única opción viable”. (2007, mart 27.). *La Vanguardia*, str. 8.

El enviado de la ONU reconoce el fracaso de las negociaciones sobre el futuro de Kosovo. (2007, mart 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/03/10/internacional/1173541243.html>

El escrutinio final da el triunfo en Montenegro a los independentistas con el 55,5% de los votos. (2006, maj 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/05/22/internacional/1148322878.html>

El estado de Kosovo. (2007, februar 5.). *La Vanguardia*, str. 18.

El ex ‘premier’ de Kosovo, encarcelado en La Haya. (2005, mart 10.). *La Vanguardia*, str. 12.

El ex líder de los serbios de Croacia Milan Babic se suicida en su celda de La Haya. (2006, mart 6.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/06/internacional/1141642864.html>

El ex líder guerrillero Thaci gana las elecciones legislativas en Kosovo. (2007, novembar 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/11/17/internacional/1195314916.html>

El ex primer ministro de Kosovo clama su inocencia en La Haya. (2005, mart 15.). *La Vanguardia*, str. 13.

El ex primer ministro de Kosovo es arrestado en Eslovenia a petición de Serbia. (2015, jun 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa

<http://www.elmundo.es/internacional/2015/06/17/5581919e22601de1598b458f.html>

El ex primer ministro de Kosovo llega al Tribunal Penal Internacional. (2005, mart 9.).

El Mundo. Preuzeto sa

<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/03/09/internacional/1110364852.html>

El fallo de la Corte Internacional provoca satisfacción en Serbia y decepción en Bosnia.

(2007, februar 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa

<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/02/26/internacional/1172498879.html>

El fiscal considera probada la responsabilidad de Radovan Karadzic en el genocidio en Bosnia. (2014, septembar 29.). *El Mundo*. Preuzeto sa

<http://www.elmundo.es/internacional/2014/09/26/542596e9e2704ee5778b458f.html>

El fiscal principal de La Haya califica como 'un éxito' la captura de Karadzic. (2008, jul 30.). *El Mundo*. Preuzeto sa

<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/30/internacional/1217413817.html>

El FMI reconoce a Kosovo y evalúa su adhesión. (2008, jul 15.). *El País*. Preuzeto sa

https://elpais.com/internacional/2008/07/15/actualidad/1216072819_850215.html

El fraude empaña el triunfo de Thaci en un Kosovo muy fragmentado. (2010, decembar 14.). *La Vanguardia*, str. 7.

El futuro de Kosovo. (2006a, februar 21.). *La Vanguardia*, str. 24.

El futuro de Kosovo. (2006b, avgust 20.). *La Vanguardia*, str. 18.

El futuro de Kosovo. (2006c, novembar 12.). *La Vanguardia*, str. 26.

El futuro de Kosovo. (2007, januar 29.). *La Vanguardia*, str. 18.

El futuro de Kosovo y la econmía centran las elecciones en Serbia. (2007, januar 20.).

La Vanguardia, str. 9.

El general croata Ante Gotovina, en el banquillo de los acusados por la matanza de la Krajina. (2008, mart 11.). *El País*. Preuzeto sa

https://elpais.com/internacional/2008/03/11/actualidad/1205190014_850215.html

El general niega su implicación en la masacre de Srebrenica. (2011, maj 29.). *El País*.

Preuzeto sa

https://elpais.com/internacional/2011/05/29/actualidad/1306620007_850215.html

El general policial serbobosnio Ljubomir Borovcanin se entregará voluntariamente al TPIY. (2005, mart 29.). *El Mundo*. Preuzeto sa

<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/03/29/internacional/1112109730.html>

- El general serbio Nebojsa Pavkovic se entrega al Tribunal Penal Internacional para Yugoslavia. (2005, abril 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/04/22/internacional/1114177931.html>
- El Gobierno considera "irreal" la comparación entre España y los Balcanes. (2010, jul 23.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2010/07/23/actualidad/1279873026_850215.html
- El Gobierno de Bosnia anuncia una comisión para investigar los crímenes contra civiles en Sarajevo. (2006, maj 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/05/25/internacional/1148577340.html>
- El Gobierno de Kosovo confirma el acuerdo con Serbia sobre la frontera norte. (2011, august 5.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/08/05/internacional/1312559799.html>
- El Gobierno de Kosovo pide poner fin a la misión de la ONU en el territorio. (2009, mart 23.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/03/23/actualidad/1237762812_850215.html
- El Gobierno de Kosovo pide poner fin a la misión de la ONU en el territorio. (2009, mart 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/03/23/internacional/1237835023.html>
- El Gobierno de Kosovo prohíbe las importaciones de Serbia. (2011, jul 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/07/20/internacional/1311174929.html>
- El Gobierno de Kosovo refuerza con tropas especiales dos pasos fronterizos con Serbia. (2011, jul 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/07/26/internacional/1311673050.html>
- El Gobierno de Serbia anula de forma anticipada la independencia de Kosovo. (2008, februar 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/14/internacional/1203005272.html>
- El Gobierno de Serbia reconoce a Montenegro. (2006, jun 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/06/15/internacional/1150383202.html>
- El Gobierno pide a Serbia la extradición de Buchar, imputado por el 11-M. (2005, avgust 27.). *La Vanguardia*, str. 14.
- El Gobierno reconoce el relevo de guardias civiles en Kosovo por alcoholismo y agresiones. (2008, januar 13.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2008/01/13/actualidad/1200215819_850215.html
- El Gobierno ruso aprovecha la captura de Mladic para atacar y culpar a Occidente. (2011, maj 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/27/internacional/1306484380.html>

- El Gobierno serbio aprueba el acuerdo con Kosovo para normalizar relaciones. (2013, abril 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/04/22/internacional/1366621730.html>
- El Gobierno serbio aprueba su solicitud de adhesión a la Unión Europea. (2009, decembar 19.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/12/19/actualidad/1261177207_850215.html
- El Gobierno serbio distingue a Interior por detener a los asesinos de Djindjic. (2012, mart 22.). *La Vanguardia*, str. 14.
- El Gobierno serbio ofrece 10 millones de euros por información sobre Mladic. (2010, oktobar 29.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/10/28/internacional/1288276077.html>
- El Gobierno serbio solicitará ser miembro de la Unión Europea. (2009, decembar 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/12/19/internacional/1261243341.html>
- El Gobierno vasco dice que Kosovo supone una lección para resolver los conflictos de identidad. (2008, februar 17.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/17/actualidad/1203202811_850215.html
- El grueso de las tropas españolas en Kosovo volverá antes de otoño. (2009, mart 22.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2009/03/22/actualidad/1237713422_850215.html
- El grupo negociador por la independencia de Kosovo se reúne hoy tras las elecciones. (2007, novembar 20.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/11/20/actualidad/1195513208_850215.html
- El jefe de la misión de la UE en Kosovo hace un balance positivo del mandato. (2010, oktobar 5.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/10/05/union_europea/1286293452.html
- El juez de Dénia encarcela sin posibilidad de fianza a 'El monstruo de Grbavica'. (2010, mart 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/03/02/alicante/1267545352.html>
- El juez de la Audiencia Nacional propone al Gobierno pedir a Serbia la extradición de Bouchar. (2005, avgust 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/08/24/espana/1124897162.html>
- El juez Del Olmo encarcela al marroquí Bouchar por su implicación en el 11-M. (2005, septembar 26.). *La Vanguardia*, str. 21.

- El juez ordena el ingreso en prisión de los 'Tigres de Arkan' detenidos en Valencia. (2012, februar 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/02/11/espana/1328983056.html>
- El juicio contra Karadzic se reanudará el 13 de abril. (2010, april 1.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/04/01/actualidad/1270072808_850215.html
- El líder de los ultranacionalistas serbios es elegido presidente del parlamento. (2007, maj 8.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/05/08/internacional/1178591825.html>
- El líder radical serbio Seselj vuelve a Belgrado tras 11 años preso en La Haya. (2014, novembar 12.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2014/11/12/actualidad/1415803435_928781.html
- El líder serbio Milan Martić, condenado a 35 años de prisión por crímenes de guerra. (2007, jun 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/06/12/internacional/1181638088.html>
- El mediador de la ONU afirma que la "única salida posible" para Kosovo es la independencia. (2007, jun 12.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/06/12/actualidad/1181599212_850215.html
- El ministro de Exteriores de la federación defiende la restauración monárquica en Serbia. (2006, maj 23.). *La Vanguardia*, str. 4.
- El ministro de Exteriores holandés niega haber dicho que Belgrado negocia con Mladic su entrega. (2006, februar 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/02/23/internacional/1140720666.html>
- El 'monstruo de Grbavica', condenado a 45 años de prisión por crímenes de guerra. (2013, mart 29.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/03/29/internacional/1364552040.html>
- El muerto en la quema de la embajada era un refugiado serbokosovar. (2008, februar 24.). *La Vanguardia*, str. 11.
- El mundo entero reacciona ante el dictamen de la Corte Penal Internacional. (2010, jul 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/22/internacional/1279812284.html>
- El nacionalista Nikolic gana la primera vuelta de las elecciones en Serbia. (2008, januar 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/01/20/internacional/1200798920.html>

- El nacionalista Nikolic se proclama ganador de las elecciones en Serbia. (2012, maj 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/05/20/internacional/1337511727.html>
- El no reconocimiento de Kosovo empuja al aislamiento a sus jóvenes. (2016, novembar 2.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/10/31/actualidad/1477920387_863157.html
- 'El no reconocimiento de Kosovo por parte de la UE favorece la paz en la región'. (2010, jul 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/26/union_europea/1280167357.html
- El Orgullo Gay logra desfilar en Belgrado con más policías que participantes en la marcha. (2014, septembar 28.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2014/09/28/5428077bca47419c2b8b457c.html>
- El Parlamento apoya a las víctimas de la tragedia de Srebrenica. (2009, april 24.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2009/04/24/union_europea/1240567706.html
- El Parlamento aprueba el nuevo Gobierno de Kosovo, encabezado por el ex líder guerrillero, Hashim Thaçi. (2008, januar 9.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/01/09/actualidad/1199833211_850215.html
- El Parlamento de Kosovo aprueba la ley de amnistía. (2013, jul 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/07/11/internacional/1373560315.html>
- El Parlamento de Kosovo elige a Fatmir Sejdiu presidente del país. (2006, februar 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/02/10/internacional/1139588340.html>
- El Parlamento de Serbia rechaza el Plan de la ONU para el futuro de Kosovo. (2007, februar 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/02/14/internacional/1171484658.html>
- El Parlamento Europeo urge a España a reconocer Kosovo. (2010, jul 8.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/08/union_europea/1278601900.html
- El Parlamento kosovar celebra la reunión por la que se independizará de Serbia. (2008, februar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/17/internacional/1203247469.html>
- El Parlamento rechaza la moción en contra del diálogo con Belgado. (2011, maj 5.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/05/internacional/1304619686.html>

- El Parlamento serbio aprueba acuerdo con Kosovo que normaliza vínculos. (2013, abril 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/04/26/internacional/1367012916.html>
- El Parlamento serbio aprueba el Gobierno europeísta de Mirko Cvetkovic. (2008, jul 7.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/07/07/actualidad/1215381613_850215.html
- El Parlamento serbio aprueba el nuevo Gobierno de Vojislav Kostunica. (2007, maj 16.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/05/16/actualidad/1179266401_850215.html
- El parlamento serbio declara 'nulos e ilegales' los actos de la independencia de Kosovo. (2008, februar 18.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/18/actualidad/1203289215_850215.html
- El Parlamento serbio nombra al europeísta Mirko Cvetkovic nuevo primer ministro. (2008, jul 7.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/07/internacional/1215463835.html>
- El Parlamento serbio rechaza el plan de la ONU para Kosovo. (2007, februar 15.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/02/14/actualidad/1171407617_850215.html
- El paro y la crisis disparan el peso de la economía sumergida en Serbia. (2013, oktobar 23.). *El País*. Preuzeto sa
https://economia.elpais.com/economia/2013/10/23/agencias/1382511359_300653.html
- El partido del futuro primer ministro de Kosovo gana las elecciones locales. (2008, decembar 9.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/12/09/actualidad/1197154801_850215.html
- El partido del presidente de Kosovo se retira del Gobierno. (2010, oktobar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/10/16/internacional/1287239209.html>
- El partido del primer ministro europeísta y conservador gana las elecciones en Serbia. (2016, abril 25.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/04/25/actualidad/1461591627_077768.html
- El partido Democrático de Kosovo de Thaci gana los comicios municipales. (2009, decembar 14.). *El País*. Preuzeto sa

- https://elpais.com/internacional/2009/12/14/actualidad/1260745203_850215.html
- El PDK encabeza el recuento en las legislativas de Kosovo. (2010, decembar 12.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/12/12/actualidad/1292108414_850215.html
- El periplo siniestro de un genocida. (2011, maj 26.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/05/26/actualidad/1306360813_850215.html
- El 'plan B' de Croacia: trasladar a los refugiados a Hungría. (2015, septembar 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/09/18/55fb578b22601d6e5a8b45a5.html>
- El plan de Kosovo se conocerá el día 2. (2007, januar 24.). *La Vanguardia*, str. 6.
- El plebiscito serbio. (2008, februar 3.). *La Vanguardia*, str. 30.
- El 'premier' de Kosovo demandará al autor del informe sobre tráfico de órganos. (2010, decembar 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/12/20/internacional/1292860971.html>
- El presidente de Kosovo sale ileso de un intento de atentado en Prístina. (2005, mart 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/03/15/internacional/11110874584.html>
- El presidente de Serbia logra un acuerdo con el Partido Socialista para formar un Gobierno. (2008, jun 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/06/23/internacional/1214256125.html>
- El presidente de Serbia pide perdón por la matanza de la localidad croata de Vukovar. (2010, novembar 4.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/11/04/actualidad/1288825208_850215.html
- El presidente dimite después que la justicia anule su elección. (2011, mart 31.). *La Vanguardia*, str. 14.
- El presidente serbio encarga al ministro de Finanzas la formación de un gobierno. (2008, jun 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/06/27/internacional/1214600720.html>
- El presidente serbio Nikolic niega que Srebrenica fuera un genocidio. (2012, jun 2.). *La Vanguardia*, str. 4.
- El presidente serbio no se opone a que el funeral de Milosevic se celebre en Belgrado. (2006, mart 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/13/internacional/1142290557.html>

- El presidente serbio pide 'perdón de rodillas' por los crímenes en Srebrenica. (2013, abril 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/04/25/internacional/1366886904.html>
- El presidente serbio proclama la victoria de la coalición proeuropea en las parlamentarias. (2008, maj 11.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/05/11/actualidad/1210456809_850215.html
- El presidente Tadic visita Vukovar, símbolo de la barbarie serbia. (2010, novembar 4.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/11/04/internacional/1288870233.html>
- El primer ministro de Kosovo apunta a mañana como el día de la independencia. (2008, februar 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/16/internacional/1203160739.html>
- El primer ministro de Kosovo asegura que la independencia es 'cuestión de días'. (2008, januar 24.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/01/24/internacional/1201186373.html>
- El primer ministro de Kosovo evita dar una fecha para la independencia. (2008, februar 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/15/internacional/1203073963.html>
- El primer ministro de Kosovo evita poner fecha a la independencia. (2008, februar 15.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/15/actualidad/1203030010_850215.html
- El primer ministro serbio amenaza con romper la coalición de gobierno. (2008, februar 6.). *La Vanguardia*, str. 8.
- El primer ministro serbio es agredido por manifestantes en Srebrenica. (2015, jul 12.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/07/11/actualidad/1436621564_341433.html
- El primer ministro serbio pide con urgencia 'negociaciones internacionales' sobre Kosovo. (2008, februar 8.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/08/internacional/1202471414.html>
- El primer ministro serbio se opone al acuerdo de cooperación propuesto por la UE. (2008, februar 5.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/05/actualidad/1202166012_850215.html
- El primer ministro serbio, Vojislav Kostunica, anuncia su dimisión. (2008, mart 8.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/03/08/internacional/1204989183.html>

- El primer ministro Thaci gana las elecciones legislativas en Kosovo. (2014, jun 9.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2014/06/09/actualidad/1402298418_473928.htm](https://elpais.com/internacional/2014/06/09/actualidad/1402298418_473928.html)
 l
- 'El proceso de Kosovo ha agotado las vías para una solución negociada'. (2008, februar 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/17/internacional/1203288444.html>
- El resultado de las elecciones en Bosnia perpetúa las hondas divergencias étnicas de la república. (2006, oktobar 3.). *La Vanguardia*, str. 6.
- El serbio bosnio Krajisnik, condenado a 27 año. (2006, septembar 28.). *La Vanguardia*, str. 10.
- El Supremo avala la entrega a Serbia de otro 'Tigre de Arkan' detenido en Valencia. (2013, februar 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/02/14/espana/1360844809.html>
- El TPI aumenta a 17 años la pena a un militar serbio. (2009, maj 6.). *La Vanguardia*, str. 8.
- El TPI condena a diez años a un ex político serbio. (2005, jul 21.). *La Vanguardia*, str. 10.
- El TPI confirma la absolución del ex primer ministro kosovar Haradinaj. (2012, novembar 29.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/11/29/internacional/1354187396.html>
- El TPI revoca la condena de 24 años al ex general croata Ante Gotovina. (2012, novembar 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/11/16/internacional/1353057753.html>
- El TPIY absuelve a un guerrillero kosovar de crímenes de guerra. (2008, april 3.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2008/04/03/actualidad/1207173618_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2008/04/03/actualidad/1207173618_850215.html)
 l
- El TPIY absuelve al ex presidente serbio Milan Milutinovic. (2009, februar 26.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2009/02/26/actualidad/1235602811_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2009/02/26/actualidad/1235602811_850215.html)
 l
- El TPIY cierra el juicio a Milosevic aunque lamenta que su muerte prive a las partes de un veredicto. (2006, mart 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/14/internacional/1142325092.html>
- El TPIY condena a 35 años al ex líder de los serbios en Croacia. (2007, jun 12.). *El País*. Preuzeto sa

https://elpais.com/internacional/2007/06/12/actualidad/1181599210_850215.html

El TPIY condena a tres años de prisión al ex general musulmán Rasim Delic. (2008, septembar 15.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/09/15/actualidad/1221429613_850215.html

El TPIY condena al ex jefe militar yugoslavo a 27 años de cárcel. (2011, septembar 7.). *La Vanguardia*, str. 9.

El TPIY condena al ex líder serbio Seselj por desacato. (2009, jul 25.). *La Vanguardia*, str. 11.

El TPIY enfurece a Serbia al absolver a otro líder kosovar. (2012, novembar 30.). *La Vanguardia*, str. 15.

El TPIY espera la llegada a La Haya del criminal de guerra croata Ante Gotovina. (2005, decembar 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/12/09/internacional/1134132148.html>

El TPIY no encuentra ningún tipo de veneno en la sangre de Slobodan Milosevic. (2006, mart 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/17/internacional/1142594722.html>

El TPIY pide al serbio Seselj que cese su huelga de hambre. (2006, decembar 7.). *La Vanguardia*, str. 9.

El Tribunal de Belgrado ve a Mladic apto para ser extraditado a La Haya. (2011, maj 27.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/05/27/actualidad/1306447201_850215.html

El tribunal de l'Haia té proves per jutjar Karadzic per dos genocidis. (2013, jul 13.). *La Vanguardia*, str. 10.

El Tribunal de La Haya reanuda el juicio contra Milosevic tras seis semanas de aplazamiento. (2006, januar 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/01/23/internacional/1138008149.html>

El Tribunal de La Haya se declara competente para juzgar a Serbia por genocidio de croatas. (2008, novembar 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/11/18/internacional/1227007959.html>

El Tribunal Penal Internacional dicta su primera sentencia condenatoria contra un albanokosovar. (2005, decembar 1.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/11/30/internacional/1133370618.html>

El ultranacionalista Nikolic dimite como presidente del Parlamento serbio. (2007, maj 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/05/13/internacional/1179073995.html>

- El vídeo de la ejecución de seis musulmanes bosnios revive la masacre de Srebrenica. (2005, jun 3.). *La Vanguardia*, str. 14.
- Elorza, A. (2015, maj 6.). ¿Qué es genocidio? *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2015/04/30/opinion/1430420573_214802.html
- En el ojo de los Balcanes. (2009, novembar 16.). *La Vanguardia*, str. 33.
- Encontrados más cadáveres de víctimas de la guerra de los Balcanes en Serbia. (2010, septembar 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/09/14/internacional/1284473601.html>
- Enérgica condena del parlamento serbio a la matanza de musulmanes en 1995. (2010, april 1.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/03/31/internacional/1269991992.html>
- Enfrentamientos en Viena tras una protesta serbia por la independencia de Kosovo. (2008, februar 24.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/24/internacional/1203872734.html>
- Enguix, S., & Ellakuría, I. (2012, februar 11.). Los últimos magnicidas europeos. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Entra en vigor la Constitución de Kosovo. (2008, jun 15.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/06/15/actualidad/1213480807_850215.html
- Entra en vigor la Constitución de Kosovo, que le otorga poderes de Estado. (2008, jun 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/06/15/internacional/1213526230.html>
- Entrega voluntaria de un general serbio bosnio al TPIY. (2005, mart 21.). *La Vanguardia*, str. 10.
- ERC: 'Ahora la independencia de Cataluña tiene cobertura jurídica internacional'. (2010, jul 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/22/barcelona/1279823735.html>
- Escalada de tensión entre Serbia y Croacia por el paso de migrantes. (2015, septembar 25.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Escándalo en Serbia por las palizas a toxicómanos en un centro de ayuda. (2009, maj 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/05/23/internacional/1243073876.html>
- Eslovenia, primer país de la antigua Yugoslavia en reconocer Kosovo. (2008, mart 6.). *La Vanguardia*, str. 11.
- España aprueba la entrega a Serbia de uno de los sanguinarios 'Tigres de Arkan'. (2013, mart 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/03/15/espana/1363362062.html>

- España extraditará a Serbia a los 'Tigres de Arkan'. (2012, mart 30.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/03/30/espana/1333125544.html>
- España extraditará a Serbia al cabecilla de los 'Tigres de Arkan'. (2013, jul 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/07/12/espana/1373641925.html>
- España extraditará a un 'tigre de Arkan' a Serbia cuando cumpla sus causas. (2012, novembar 29.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/11/29/espana/1354211730.html>
- España extraditará a un 'tigre de Arkan' para que vuelva a ser juzgado en Serbia. (2013, januar 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/01/02/espana/1357142161.html>
- España impulsará el proceso de integración europea de Serbia. (2010, januar 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/01/26/union_europea/1264511049.html
- España invita a Kosovo a la reunión regional de la UE con los países balcánicos. (2010, maj 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/05/19/union_europea/1274281648.html
- España junta a Serbia y Kosovo en una reunión sin banderas ni símbolos. (2010, jun 1.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/06/01/union_europea/1275407482.html
- España no participará en la misión de la UE en Kosovo sin la legitimidad de la ONU. (2008, mart 29.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/03/29/espana/1206814658.html>
- España retirará también de Kosovo a sus nueve guardias civiles y policías. (2009, april 3.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/04/03/espana/1238747514.html>
- España será 'neutral' respecto a Kosovo en la presidencia de la UE. (2009, decembar 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2009/12/18/union_europea/1261149783.html
- España y los ecos kosovares. (2008, februar 23.). *La Vanguardia*, str. 26.
- Espectacular incendio en una iglesia ortodoxa de Manhattan. (2016, maj 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2016/05/02/57269a6922601d72538b4588.html>
- Estados Unidos traslada dos presos de Guantánamo a Serbia. (2016, jul 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/america/2016/07/11/5783e923e5fdea22038b45f3.html>

- Estados Unidos, Francia y Reino Unido retrasan cuatro meses el plan de independencia de Kosovo. (2007, jun 20.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/06/20/actualidad/1182290420_850215.html
1
- Estallan dos bombas en Prístina junto a las sedes de la ONU y la OSCE. (2005, jul 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/07/02/internacional/1120341313.html>
- Estarriol, R. (2005a, mart 14.). Carla Del Ponte afila sus armas políticas. *La Vanguardia*, str. 10.
- Estarriol, R. (2005b, novembar 23.). Comienza el proceso negociador sobre el futuro estatuto de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 9.
- Estarriol, R. (2005c, jul 12.). La falsa simetría de un genocidio. *La Vanguardia*, str. 13.
- Estarriol, R. (2006a, mart 14.). Cuando ‘la verdad’ ralentiza la justicia. *La Vanguardia*, str. 6.
- Estarriol, R. (2006b, februar 21.). EE.UU. y la UE presionan a Belgrado para que acepte la independencia de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 9.
- Estarriol, R. (2006c, februar 22.). La conferencia sobre Kosovo evita tratar la conflictiva cuestión de la independencia. *La Vanguardia*, str. 9.
- Estarriol, R. (2006d, jul 25.). Serbios y albaneses se acusan mutuamente de no querer negociar el futuro de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 11.
- Estarriol, R. (2007, januar 27.). El precio de los estados inestables. *La Vanguardia*, str. 4.
- Estarriol, R. (2008, januar 6.). “Kosovo es el Belén de los serbios”. *La Vanguardia*, str. 10.
- Estarriol, R. (2012, maj 22.). Nikolic prioriza la recuperación económica al ingreso en la UE. *La Vanguardia*, str. 5.
- Estepa, H. (2013a, oktobar 10.). El primer censo en la Bosnia de la post guerra amenaza la tensión entre etnia. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/10/20/internacional/1382242632.html>
- Estepa, H. (2013b, jul 1.). La Unión Europea apunta hacia los países que formaban la ex Yugoslavia. *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2013/07/01/union_europea/1372696206.html
- Estepa, H. (2014, jun 8.). Victoria ajustada para el partido del Gobierno en las elecciones kosovares. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2014/06/07/53934d19e2704e4a5f8b457c.html>

- ETA toma a Kosovo como un referente para la independencia de 'Euskal Herria'. (2008, januar 5.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/01/05/espana/1199496686.html>
- Europa no puede olvidar la lección de barbarie que dejó Sarajevo. (2015, jun 7.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/opinion/2015/06/07/5573375622601d22578b456f.html>
- Europa pide justicia para las víctimas de la matanza de Srebrenica. (2010, jul 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/12/union_europea/1278929013.html
- Evacúan al primer ministro serbio Vucic tras descubrir un arsenal de armas cerca de su casa. (2016, oktobar 30.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2016/10/30/5815272a268e3ee53f8b4573.html>
- Evacuan unas 1.400 personas a causa de las graves inundaciones en Serbia. (2010, decembar 4.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/12/03/internacional/1291373073.html>
- Expira el ultimátum para que Serbia entregue a los prófugos al TPI. (2005, april 1.). *La Vanguardia*, str. 4.
- Explota una de las dos principales centrales eléctricas de Kosovo. (2014, jun 6.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2014/06/06/actualidad/1402054283_605198.html
- Extraditado a Serbia por las autoridades croatas el terrorista Stretko Kalinic. (2010, avgust 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/08/25/internacional/1282731355.html>
- Fallece el patriarca de la Iglesia Ortodoxa serbia a los 95 años. (2009, novembar 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/11/15/internacional/1258288372.html>
- Fallece en un accidente un soldado español que patrullaba en Kosovo. (2007, april 25.). *La Vanguardia*, str. 20.
- Fallece un policía de la ONU herido en los disturbios en Mitrovica. (2008, mart 18.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/03/18/actualidad/1205794811_850215.html
- Fariza, I. (2014, jul 29.). Un informe de la UE acusa a la exmilicia kosovar de crímenes de lesa humanidad. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2014/07/29/actualidad/1406652795_443951.html

- Fatmir Sejdiu, el primer presidente del Kosovo independiente. (2010, septembar 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/09/27/internacional/1285597003.html>
- 'Felicidades muchachos, habéis encontrado a quien buscábais'. (2011, maj 28.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/28/internacional/1306577721.html>
- Fernández, E. (2008, maj 23.). Serbia, ofendida por Buenafuente. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/05/22/television/1211484461.html>
- Ferrer, I. (2009a, oktobar 20.). "Lo importante no es el número de muertos en Srebrenica, sino por qué los mataron". *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/10/20/actualidad/1255989612_850215.html
- Ferrer, I. (2009b, oktobar 15.). El juicio contra Karadzic empezará el 26 de octubre en La Haya. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/10/15/actualidad/1255557606_850215.html
- Ferrer, I. (2009c, septembar 8.). El juicio contra Karadzic por el genocidio de Srebrenica empezará el 19 de octubre. *EL País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/09/08/actualidad/1252360813_850215.html
- Ferrer, I. (2009d, novembar 5.). El TPIY impone un abogado a Karadzic y pospone el juicio hasta marzo de 2010. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/11/05/actualidad/1257375609_850215.html
- Ferrer, I. (2009e, oktobar 13.). El TPIY rechaza las dos apelaciones de Karadzic. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/10/13/actualidad/1255384810_850215.html
- Ferrer, I. (2009f, septembar 14.). El Tribunal para la antigua Yugoslavia condena por desacato a la ex portavoz de la fiscal Carla del Ponte. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/09/14/actualidad/1252879203_850215.html
- Ferrer, I. (2009g, decembar 8.). España apela al derecho internacional para declarar ilegal la independencia de Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/12/08/actualidad/1260226810_850215.html
- Ferrer, I. (2009h, novembar 2.). Karadzic acudirá mañana a la vista donde se decidirá el futuro de su juicio. *El País*. Preuzeto sa

- https://elpais.com/internacional/2009/11/02/actualidad/1257116409_850215.html
- Ferrer, I. (2009i, octubre 22.). Karadzic anuncia que no comparecerá ante La Haya por no tener tiempo para preparar su defensa. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/10/22/actualidad/1256162405_850215.html
- Ferrer, I. (2009j, jul 23.). Karadzic considera que se ha inflado el número de víctimas del genocidio de Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/07/23/actualidad/1248300012_850215.html
- Ferrer, I. (2009k, octubre 26.). Karadzic no se presenta a su juicio en La Haya. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/10/26/actualidad/1256511604_850215.html
- Ferrer, I. (2009l, octubre 27.). Karadzic vuelve a boicotear su juicio. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/10/27/actualidad/1256598008_850215.html
- Ferrer, I. (2009m, diciembre 1.). La ONU abre el caso sobre la independencia de Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/12/01/actualidad/1259622003_850215.html
- Ferrer, I. (2009n, jun 11.). Mladic reaparece en escena. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/06/11/actualidad/1244671210_850215.html
- Ferrer, I. (2009o, jun 15.). Procesada por desacato la ex portavoz de Carla del Ponte. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/06/15/actualidad/1245016813_850215.html
- Ferrer, I. (2010a, jun 10.). Condena a cadena perpetua para dos militares serbobosnios por Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/06/10/actualidad/1276120804_850215.html
- Ferrer, I. (2010b, maj 20.). El Tribunal para la antigua Yugoslavia recibe los diarios de guerra de Mladic. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/05/20/actualidad/1274306411_850215.html
- Ferrer, I. (2010c, mart 2.). Karadzic califica de "mito" los 8.000 muertos de Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa

- https://elpais.com/internacional/2010/03/02/actualidad/1267484409_850215.html
- Ferrer, I. (2010d, mart 1.). Karadzic defiende su inocencia: "Mi causa fue justa y santa". *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/03/01/actualidad/1267398002_850215.html
- Ferrer, I. (2010e, april 13.). Karadzic se estrena como abogado de su propio caso con la llegada de los primeros testigos en su contra. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/04/13/actualidad/1271109609_850215.html
- Ferrer, I. (2010f, avgust 30.). La fiscalía pide 27 años de cárcel contra el general croata Gotovina por la matanza de Krajina. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/08/30/actualidad/1283119208_850215.html
- Ferrer, I. (2010g, jul 21.). La Haya ordena repetir el juicio contra Ramush Haradinaj, ex primer ministro de Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/07/21/actualidad/1279663207_850215.html
- Ferrer, I. (2010h, jul 22.). La independencia de Kosovo es legal. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/07/22/actualidad/1279749602_850215.html
- Ferrer, I. (2010i, jul 11.). Los diarios de las guerras de los Balcanes están firmados por Mladic. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/07/11/actualidad/1278799207_850215.html
- Ferrer, I. (2011a, maj 30.). "El juicio reabrirá una posibilidad de reconciliación en Bosnia". *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/05/30/actualidad/1306706408_850215.html
- Ferrer, I. (2011b, februar 23.). 27 años de cárcel para el general Djordjevic, estrecho colaborador de Milosevic. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/02/23/actualidad/1298415612_850215.html
- Ferrer, I. (2011c, jul 20.). Cae Goran Hadzic, el último fugitivo de las guerras de los Balcanes. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/07/20/actualidad/1311112802_850215.html
- Ferrer, I. (2011d, septembar 6.). Condenado a 27 años de cárcel el ex jefe del Estado Mayor del Ejército yugoslavo. *El País*. Preuzeto sa

- https://elpais.com/internacional/2011/09/06/actualidad/1315260005_850215.html
- Ferrer, I. (2011e, maj 26.). Detenido el exgeneral serbobosnio Ratko Mladic, principal acusado del genocidio en los Balcanes. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/05/26/actualidad/1306360807_850215.html
- Ferrer, I. (2011f, jun 2.). El abogado de Mladic asegura que tiene cáncer y recibió tratamiento en Belgrado en 2009. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/06/02/actualidad/1306965605_850215.html
- Ferrer, I. (2011g, maj 26.). El genocida de Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/05/26/actualidad/1306360808_850215.html
- Ferrer, I. (2011h, april 15.). El Tribunal para la antigua Yugoslavia condena a 24 años de cárcel al croata Ante Gotovina. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/04/15/actualidad/1302818414_850215.html
- Ferrer, I. (2011i, jun 1.). El Tribunal para la antigua Yugoslavia prepara la primera comparecencia de Mladic ante los jueces. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/06/01/actualidad/1306879202_850215.html
- Ferrer, I. (2011j, decembar 27.). El Tribunal para Yugoslavia intenta enviar a prisión a su antigua portavoz. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/12/27/actualidad/1324983651_193594.html
- Ferrer, I. (2011k, avgust 18.). El Tribunal para Yugoslavia reabre el juicio contra Ramus Haradinaj, ex primer ministro de Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/08/18/actualidad/1313618407_850215.html
- Ferrer, I. (2011l, jul 22.). Extraditado a La Haya Goran Hadzic, el último renegado del Tribunal Penal para la antigua Yugoslavia. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/07/22/actualidad/1311285604_850215.html
- Ferrer, I. (2011m, jul 25.). Hadzic se niega a declararse culpable o no culpable. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/07/25/actualidad/1311544807_850215.html
- Ferrer, I. (2011n, jul 5.). Holanda hace justicia con las víctimas de Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa

- https://elpais.com/internacional/2011/07/05/actualidad/1309816804_850215.html
- Ferrer, I. (2011o, oktobar 19.). La Haya quiere acelerar el final de los juicios por las guerras de los Balcanes. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/10/19/actualidad/1319039134_039738.html
- Ferrer, I. (2011p, decembar 8.). Mladic alega enfermedad para retrasar su juicio en La Haya. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/12/08/actualidad/1323368519_641448.html
- Ferrer, I. (2011q, jun 3.). Mladic en La Haya: "He defendido a mi gente y a mi país". *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/06/03/actualidad/1307052004_850215.html
- Ferrer, I. (2011r, maj 31.). Mladic llega a Holanda para ser entregado al Tribunal de La Haya. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/05/31/actualidad/1306792807_850215.html
- Ferrer, I. (2011s, novembar 10.). Mladic no se presenta en el Tribunal de La Haya por enfermedad. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/11/10/actualidad/1320936246_819503.html
- Ferrer, I. (2011t, jul 3.). Mladic se encara con el tribunal de La Haya. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/07/03/actualidad/1309644003_850215.html
- Ferrer, I. (2011u, oktobar 13.). Mladic tendrá un solo juicio por delitos de genocidio y crímenes de guerra en Bosnia. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/10/13/actualidad/1318523934_783259.html
- Ferrer, I. (2011v, maj 26.). Mladic traza la ruta hacia el genocidio. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/diario/2010/09/14/internacional/1284415201_850215.html
- Ferrer, I. (2011w, maj 29.). Serbia sale a la caza de los cómplices de Mladic. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/05/29/actualidad/1306620003_850215.html
- Ferrer, I. (2012a, maj 17.). Aplazado el juicio a Mladic por un error de la fiscalía. *El País*. Preuzeto sa

- https://elpais.com/internacional/2012/05/17/actualidad/1337248588_221112.html
- Ferrer, I. (2012b, decembar 12.). Cadena perpetua a un exgeneral serbobosnio por Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/12/12/actualidad/1355327653_341216.html
- Ferrer, I. (2012c, maj 2.). Cuentas pendientes ante el juicio al genocida Ratko Mladic. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/05/02/actualidad/1335969360_439088.html
- Ferrer, I. (2012d, maj 16.). El acusado y las claves del juicio. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/05/16/actualidad/1337150996_794249.html
- Ferrer, I. (2012e, jun 19.). El juicio contra Mladic se atasca por segunda vez. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/06/19/actualidad/1340065013_444531.html
- Ferrer, I. (2012f, novembar 16.). El TPIY absuelve al exgeneral croata Ante Gotovina de limpieza étnica contra serbios. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/11/16/actualidad/1353057910_536243.html
- Ferrer, I. (2012g, oktobar 16.). El Tribunal para Yugoslavia ha acusado a 161 personas por la guerra. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/10/16/actualidad/1350375698_269535.html
- Ferrer, I. (2012h, oktobar 16.). Karadzic: "Me enteré del genocidio de Srebrenica cuando llegué a La Haya". *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/10/16/actualidad/1350370876_392676.html
- Ferrer, I. (2012i, maj 20.). La denuncia de la limpieza étnica marca la apertura del proceso contra Mladic. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/05/16/actualidad/1337148040_913451.html
- Ferrer, I. (2012j, jul 9.). La Haya cierra los juicios balcánicos. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/07/09/actualidad/1341860567_436651.html
- Ferrer, I. (2012k, novembar 29.). La justicia exime al exguerrillero kosovar Haradinaj de crímenes contra los serbios. *El País*. Preuzeto sa

- https://elpais.com/internacional/2012/11/29/actualidad/1354182544_627708.html
- Ferrer, I. (2012l, jul 9.). Las víctimas describen la limpieza étnica en plena Europa en el juicio contra Mladic. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/07/09/actualidad/1341801721_794247.html
- Ferrer, I. (2012m, oktobar 23.). Los Balcanes, justicia sin reconciliación. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/10/23/actualidad/1351019036_421099.html
- Ferrer, I. (2012n, jul 22.). Srebrenica, la página negra holandesa de las misiones de paz de la ONU. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/07/22/actualidad/1342982102_374806.html
- Ferrer, I. (2013a, maj 30.). Absueltos dos colaboradores de Milosevic de crímenes en la guerra de los Balcanes. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/05/30/actualidad/1369931484_370150.html
- Ferrer, I. (2013b, mart 27.). Dos serbobosnios, condenados a 22 años de cárcel por limpieza étnica. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/03/27/actualidad/1364400280_713606.html
- Ferrer, I. (2013c, februar 28.). La Haya anula una sentencia contra un general serbio. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/02/28/actualidad/1362075885_648677.html
- Ferrer, I. (2013d, jul 11.). La Haya recupera uno de los cargos de genocidio contra Karadzic. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/07/11/actualidad/1373531489_621699.html
- Ferrer, I. (2013e, jun 30.). La Haya se cubre de sombras. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/06/30/actualidad/1372602894_696290.html
- Ferrer, I. (2013f, maj 27.). La justicia internacional procesa a todos los fugitivos de las guerras de los Balcanes. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/05/27/actualidad/1369671363_952661.html
- Ferrer, I. (2014a, decembar 1.). El Tribunal para Yugoslavia pide la vuelta a La Haya del líder serbio Sesejl. *El País*. Preuzeto sa

- [https://elpais.com/internacional/2014/12/01/actualidad/1417452291_361842.htm](https://elpais.com/internacional/2014/12/01/actualidad/1417452291_361842.html)
l
- Ferrer, I. (2014b, septembar 29.). Karadzic fue el “motor” de la limpieza étnica en Bosnia, según el TPIY. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2014/09/29/actualidad/1412007201_730408.htm](https://elpais.com/internacional/2014/09/29/actualidad/1412007201_730408.html)
l
- Ferrer, I. (2014c, oktobar 1.). Karadzic niega que haya pruebas para condenarle por genocidio. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2014/10/01/actualidad/1412176879_383777.htm](https://elpais.com/internacional/2014/10/01/actualidad/1412176879_383777.html)
l
- Ferrer, I. (2014d, mart 3.). La demanda de Croacia contra Serbia por genocidio llega al Tribunal de la ONU. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2014/03/03/actualidad/1393853615_818519.htm](https://elpais.com/internacional/2014/03/03/actualidad/1393853615_818519.html)
l
- Ferrer, I. (2014e, septembar 26.). La fiscalía del Tribunal para Yugoslavia pedirá cadena perpetua para Karadzic. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2014/09/26/actualidad/1411755452_809366.htm](https://elpais.com/internacional/2014/09/26/actualidad/1411755452_809366.html)
l
- Ferrer, I. (2014f, maj 19.). Mladic abre su defensa negando haber ordenado matar civiles en Sarajevo. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2014/05/19/actualidad/1400502394_956422.htm](https://elpais.com/internacional/2014/05/19/actualidad/1400502394_956422.html)
l
- Ferrer, I. (2014g, januar 28.). Mladic rechaza testificar en el juicio a Karadzic sobre Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2014/01/28/actualidad/1390903077_467298.htm](https://elpais.com/internacional/2014/01/28/actualidad/1390903077_467298.html)
l
- Ferrer, I. (2015a, januar 31.). Confirman la condena a cinco oficiales serbios por el genocidio de Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2015/01/30/actualidad/1422623430_798274.htm](https://elpais.com/internacional/2015/01/30/actualidad/1422623430_798274.html)
l
- Ferrer, I. (2015b, decembar 15.). Dos exjefes del espionaje serbio en la guerra de los Balcanes vuelven a juicio. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2015/12/15/actualidad/1450200358_783312.htm](https://elpais.com/internacional/2015/12/15/actualidad/1450200358_783312.html)
l
- Ferrer, I. (2015c, februar 3.). El Tribunal de la ONU falla que Serbia y Croacia no cometieron genocidio. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2015/02/02/actualidad/1422906156_541250.htm](https://elpais.com/internacional/2015/02/02/actualidad/1422906156_541250.html)
l

- Ferrer, I. (2015d, jun 25.). Holanda pide disculpas a las familias de tres víctimas de Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2015/06/25/actualidad/1435250452_375549.htm](https://elpais.com/internacional/2015/06/25/actualidad/1435250452_375549.html)
l
- Ferrer, I. (2015e, jun 30.). Holanda se resiste a dejar el trauma de Srebrenica veinte años después. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2015/06/29/actualidad/1435590881_829738.htm](https://elpais.com/internacional/2015/06/29/actualidad/1435590881_829738.html)
l
- Ferrer, I. (2015f, mart 30.). La Haya ordena la vuelta a prisión del ultranacionalista serbio Seselj. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2015/03/30/actualidad/1427724600_842356.htm](https://elpais.com/internacional/2015/03/30/actualidad/1427724600_842356.html)
l
- Ferrer, I. (2015g, april 8.). La justicia confirma la condena por genocidio al serbobosnio Tolimir. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2015/04/08/actualidad/1428510870_705751.htm](https://elpais.com/internacional/2015/04/08/actualidad/1428510870_705751.html)
l
- Ferrer, I. (2015h, april 13.). La justicia libera al serbio Hadzic para que se someta a quimioterapia. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2015/04/13/actualidad/1428951588_400302.htm](https://elpais.com/internacional/2015/04/13/actualidad/1428951588_400302.html)
l
- Ferrer, I. (2015i, jul 10.). Las fosas abiertas de Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2015/07/10/actualidad/1436550888_416833.htm](https://elpais.com/internacional/2015/07/10/actualidad/1436550888_416833.html)
l
- Ferrer, I. (2015j, jul 1.). Srebrenica muestra los límites de las misiones de paz de la ONU. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2015/07/01/actualidad/1435764561_522401.htm](https://elpais.com/internacional/2015/07/01/actualidad/1435764561_522401.html)
l
- Ferrer, I. (2016a, mart 24.). El serbobosnio Karadzic, condenado a 40 años por el genocidio de Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2016/03/24/actualidad/1458819977_399588.htm](https://elpais.com/internacional/2016/03/24/actualidad/1458819977_399588.html)
l
- Ferrer, I. (2016b, mart 29.). El Tribunal para Yugoslavia libera a la periodista acusada de revelar el sumario de Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2016/03/29/actualidad/1459271682_072443.htm](https://elpais.com/internacional/2016/03/29/actualidad/1459271682_072443.html)
l
- Ferrer, I. (2016c, april 6.). La fiscalía de La Haya recurrirá la absolución del ultranacionalista serbio Seselj. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2016/04/06/actualidad/1459954117_500216.htm](https://elpais.com/internacional/2016/04/06/actualidad/1459954117_500216.html)
l

- Ferrer, I. (2016d, mart 31.). La Haya absuelve al ultranacionalista serbio Seselj de crímenes de guerra. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/03/31/actualidad/1459416535_185051.html
- Ferrer, I. (2016e, decembar 5.). La Haya considera que Mladic fue una pieza esencial del genocidio de Srebrenica. *EL País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/12/05/actualidad/1480953200_433426.html
- Ferrer, I. (2016f, april 3.). La justicia internacional es imprevisible. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/04/01/actualidad/1459510045_290278.html
- Ferrer, I. (2016g, april 21.). La muerte acecha a la justicia con los crímenes de la ex-Yugoslavia. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/04/21/actualidad/1461238910_883674.html
- Ferrer, I. (2016h, decembar 15.). Mladic lee la prensa en el cierre del juicio en su contra por genocidio. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/12/15/actualidad/1481825597_518297.html
- Ferrer, I. (2016i, januar 15.). Nace un tribunal para juzgar los crímenes de guerra en Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/01/15/actualidad/1452873841_127398.html
- Ferrero Turión, R. (2015, oktobar 25.). El cuello de botella de los Balcanes. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/10/25/562bbf1be2704e60068b465b.html>
- Ferrero, R. (2015, jul 31.). Calais, Lampedusa, Subotica. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/07/31/55ba4f8246163fb26d8b4597.html>
- Figueras, A. (2010, novembar 5.). Serbia y sus gestos hacia la Unión Europea. *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/11/04/union_europea/1288888989.html
- Figueredo, E. (2016, april 3.). Soldados del crimen organizado. *La Vanguardia*, str. 16.
- Fletcher, G. (2006, mart 20.). Milosevic y Hussein: la farsa como juicio. *La Vanguardia*, str. 28.
- Flores, F. (2007a, novembar 21.). “Protegeremos a cualquiera”. *La Vanguardia*, str. 8.

- Flores, F. (2007b, novembar 17.). Kosovo vota la vía a la independencia. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Flores, F. (2007c, novembar 18.). La abstención se suma al boicot serbio en Kosovo. *La Vanguardia*, str. 6.
- Flores, F. (2007d, novembar 20.). Nadie quiere otra guerra. *La Vanguardia*, str. 4.
- Flores, F. (2007e, decembar 8.). Rehenes los unos de los otros. *La Vanguardia*, str. 4.
- Flores, F. (2008a, februar 18.). “¡Ya está hecho!”. *La Vanguardia*, str. 4.
- Flores, F. (2008b, februar 19.). “No entregaremos Kosovo”. *La Vanguardia*, str. 4.
- Flores, F. (2008c, februar 18.). Cae la última frontera yugoslava. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Flores, F. (2008d, februar 16.). Kosovo comienza la cuenta atrás. *La Vanguardia*, str. 3.
- Flores, F. (2008e, jun 16.). Kosovo estrena Constitución pero sigue bajo mandato oficial de la ONU. *La Vanguardia*, str. 7.
- Flores, F. (2008f, februar 24.). La base. *La Vanguardia*, str. 10.
- Flores, F. (2008g, februar 17.). La minoría serbia, ante el abismo. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Flores, F. (2008h, februar 20.). Radicales serbios atacan dos puestos fronterizos de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 15.
- Foix, L. (2006, mart 14.). Milosevic, el gran responsable. *La Vanguardia*, str. 25.
- Foix, L. (2007a, februar 27.). El mal siempre está en los otros. *La Vanguardia*, str. 23.
- Foix, L. (2007b, decembar 11.). La paradoja de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 23.
- Foix, L. (2008, februar 19.). Kosovo, el peor de los modelos. *La Vanguardia*, str. 25.
- Font, C. (2015, jul 20.). Doña Sofía, invitada de honor en el cumpleaños de Alejandro de Serbia. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/loc/2015/07/20/55ace18f46163f56718b4583.html>
- Forès, L. (2009, januar 8.). Rusia sigue desafiando a Europa. *La Vanguardia*, str. 9.
- Forès, L. (2011a, april 16.). La Haya condena a 24 años de cárcel a Ante Gotovina, un héroe croata. *La Vanguardia*, str. 7.
- Forès, L. (2011b, jul 6.). Primera justicia para Srebrenica. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Fuerte aumento en la llegada de refugiados a Grecia y Croacia. (2015, septembar 24.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2015/09/23/actualidad/1443034509_027183.htm

- Fuerzas de la UE hallan documentos en una vivienda de un antiguo aliado de Mladic. (2009, mart 12.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/03/12/actualidad/1236812416_850215.html
- Fuga en la prisión serbia donde está un sospechoso del 11-M. (2005, avgust 24.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Funeral colectivo en el aniversario de Srebrenica. (2010, jul 12.). *La Vanguardia*, str. 11.
- Gadafi desafía a la ONU y rechaza la acusación de crímenes de guerra. (2011, februar 27.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/02/27/actualidad/1298761209_850215.html
- Gallego, J. (2011, decembar 9.). Los socios europeos posponen la candidatura de Serbia para la UE. *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2011/12/09/union_europea/1323402677.html
- Gallego, J. (2012a, novembar 16.). El ex líder serbobosnio Radovan Karadzic dice ser un hombre 'blando y tolerante'. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/10/16/internacional/1350376262.html>
- Gallego, J. (2012b, februar 29.). Serbia da un paso hacia delante en su adhesión a la Unión Europea. *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2012/02/29/union_europea/1330539245.html
- Gallego, J. (2013, april 19.). Principio de acuerdo entre Serbia y Kosovo para normalizar sus relaciones. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/04/19/internacional/1366384703.html>
- Gallego, J. (2014, januar 21.). Serbia inicia el proceso de adhesión más complicado en la historia de la UE. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2014/01/21/52de4ab9ca4741ad7a8b4572.html>
- Gálvez, J. J. (2016, decembar 12.). Los Radosavljevic, primeros condenados por compra de órganos en España. *El País*. Preuzeto sa
https://politica.elpais.com/politica/2016/12/11/siempre_saludaba/1481480794_668197.html
- García, F. (2005a, decembar 11.). Gotovina queda en manos del TPIY para ser juzgado por crímenes de guerra. *La Vanguardia*, str. 6.
- García, F. (2005b, septembar 21.). La fiscal de la ONU contra Milosevic acusa al Vaticano de ocultar a un criminal de guerra. *La Vanguardia*, str. 9.
- García, F. (2006a, mart 16.). “El juicio a Milosevic no es tiempo perdido y la labor del TPIY es necesaria y esencial”. *La Vanguardia*, str. 4.

- García, F. (2006b, septembar 7.). Bruselas avisa que le falta dinero para cumplir en Líbano y Kosovo. *La Vanguardia*, str. 13.
- García, F. (2006c, maj 30.). Bruselas indica al líder de Montenegro que “no hay atajos” para ingresar en la UE. *La Vanguardia*, str. 4.
- García, F. (2006d, maj 4.). Crisis en Serbia tras la decisión de Bruselas de congelar relaciones mientras Mladic siga libre. *La Vanguardia*, str. 8.
- García, F. (2006e, januar 20.). Del Ponte pide a la UE que frene el diálogo con Serbia. *La Vanguardia*, str. 9.
- García, F. (2006f, mart 15.). El cuerpo de Slobodan Milosevic llega hoy a Belgrado, donde será enterrado. *La Vanguardia*, str. 6.
- García, F. (2006g, maj 8.). El peligroso complejo de Cenicienta en Serbia. *La Vanguardia*, str. 8.
- García, F. (2006h, mart 12.). El primer ministro serbio pedirá un informe de la muerte “para evitar especulaciones”. *La Vanguardia*, str. 6.
- García, F. (2006i, maj 7.). Guerra balcánica en Eurovisión. *La Vanguardia*, str. 10.
- García, F. (2006j, mart 13.). La autopsia aleja la tesis del suicidio. *La Vanguardia*, str. 3.
- García, F. (2006k, februar 24.). La UE dejará de negociar con Serbia si en un mes no entrega a Ratko Mladic. *La Vanguardia*, str. 4.
- García, F. (2006l, maj 23.). La UE duda si conviene abrir el diálogo con Podgorica antes de reanudarlo con Belgrado. *La Vanguardia*, str. 6.
- García, F. (2006m, mart 18.). Los análisis confirman que Milosevic murió de infarto y no por efecto de ningún veneno. *La Vanguardia*, str. 4.
- García, F. (2006n, mart 1.). Montenegro pacta con la UE un referéndum el 21 de mayo para separarse de Serbia. *La Vanguardia*, str. 10.
- García, F. (2006o, maj 20.). Solana apuesta por retomar el diálogo con Serbia y avisa sobre el riesgo de marginarla. *La Vanguardia*, str. 4.
- García, F. (2006p, maj 23.). Solana asegura que comparar Montenegro con Catalunya o Euskadi raya en el delirium trémens. *La Vanguardia*, str. 22.
- García, F. (2006q, mart 14.). Un fármaco ensombrece el fin de Milosevic. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- García, F. (2006r, mart 12.). Una justicia internacional truncada. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- García, F. (2007a, oktobar 1.). Fidel dice que Aznar pidió atacar la TV serbia. *La Vanguardia*, str. 10.

- García, F. (2007b, februar 27.). Serbia no pagará el genocidio en Bosnia. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- García, F. (2007c, januar 27.). Una independencia encubierta para Kosovo. *La Vanguardia*, str. 4.
- García, P. (2005, decembar 15.). Carla Del Ponte frente a Gotovina. *La Vanguardia*, str. 30.
- García, P. (2011, jun 2.). Cinco estrellas para Mladic. *La Vanguardia*, str. 22.
- García-Planas, P. (2006a, maj 21.). El reino de la viuda alegre. *La Vanguardia*, str. 4.
- García-Planas, P. (2006b, maj 20.). El último cartucho del águila montenegrina. *La Vanguardia*, str. 4.
- García-Planas, P. (2006c, maj 22.). Euforia independentista en Montenegro. *La Vanguardia*, str. 3.
- García-Planas, P. (2006d, maj 21.). Europa decide su última frontera. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- García-Planas, P. (2006e, maj 22.). La soledad. *La Vanguardia*, str. 4.
- García-Planas, P. (2006f, maj 23.). Los unionistas exigen recuento de votos. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- García-Planas, P. (2006g, maj 23.). Parrillada en palacio. *La Vanguardia*, str. 6.
- García-Planas, P. (2006h, maj 24.). Serbia acepta el triunfo independentista. *La Vanguardia*, str. 3.
- García-Planas, P. (2006i, mart 18.). Volver... o no. *La Vanguardia*, str. 4.
- García-Planas, P. (2007a, februar 4.). “¿Gobernado por albaneses?”/“Independencia no es panacea”. *La Vanguardia*, str. 6.
- García-Planas, P. (2007b, februar 3.). Pistas de convivencia. *La Vanguardia*, str. 4.
- García-Planas, P. (2007c, februar 4.). Rebobinando el fin del mundo. *La Vanguardia*, str. 6.
- García-Planas, P. (2007d, februar 3.). Serbia se atrinchera en la negativa. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- García-Planas, P. (2007e, februar 2.). Serbios y albaneses esperan inquietos el plan de la ONU para Kosovo. *La Vanguardia*, str. 6.
- García-Planas, P. (2007f, maj 15.). Y para mi vecina... ‘¡twelve points!’ *La Vanguardia*, str. 10.
- García-Planas, P. (2008a, jul 23.). “Como un pedazo de incienso”. *La Vanguardia*, str. 4.

- García-Planas, P. (2008b, maj 12.). Chikilicuatre en los Balcanes. *La Vanguardia*, str. 4.
- García-Planas, P. (2008c, februar 3.). Colas para dormir con Hitler. *La Vanguardia*, str. 10.
- García-Planas, P. (2008d, maj 13.). El antiguo partido de Milosevic tiene la llave del gobierno serbio. *La Vanguardia*, str. 9.
- García-Planas, P. (2008e, februar 2.). El factor ruso entra en la carrera presidencial serbia. *La Vanguardia*, str. 12.
- García-Planas, P. (2008f, maj 10.). Inquietud en Kosovo ante un posible triunfo radical en Serbia. *La Vanguardia*, str. 7.
- García-Planas, P. (2008g, februar 4.). La colina de la Reflexión. *La Vanguardia*, str. 4.
- García-Planas, P. (2008h, februar 5.). Los reformistas confían en que la UE inyecte calidad de vida a Serbia. *La Vanguardia*, str. 8.
- García-Planas, P. (2008i, februar 3.). Proeuropeos y prorrusos miden hoy sus fuerzas en las urnas de Serbia. *La Vanguardia*, str. 9.
- García-Planas, P. (2008j, maj 11.). Serbia decide hoy si se encierra o no en sí misma. *La Vanguardia*, str. 12.
- García-Planas, P. (2008k, februar 4.). Serbia vota por Europa. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- García-Planas, P. (2008l, maj 12.). Serbia vota por Europa. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Garton Ash, T. (2013, april 27.). Siria: lo que se nos viene encima. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/elpais/2013/04/26/opinion/1366973086_762888.html
- Garzón envía a prisión al 'monstruo de Grbavica' e inicia el trámite de extradición. (2010, mart 5.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/elpais/2010/03/05/actualidad/1267780628_850215.html
- Gervasio, S. (2010, jul 9.). Más mezquitas, la misma ruina. *La Vanguardia*, str. 10.
- Gil Pecharromán, J. (2016, marzo 31.). Sangría en los Balcanes: 25 años del inicio de las guerras yugoslavas. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/la-aventura-de-la-historia/2016/03/31/56fa63e046163f57098b4575.html>
- Gómez Robledo Ramos, M. (2014, februar 13.). Detenido un 'Pantera Rosa' especializado en robos a lo 'Ocean's Eleven'. *El País*. Preuzeto sa https://politica.elpais.com/politica/2014/02/12/actualidad/1392210126_250961.html
- González, M., & Ríos, P. (2015, novembar 9.). Cataluña ve a Kosovo como modelo de reconocimiento internacional. *El País*. Preuzeto sa https://politica.elpais.com/politica/2015/11/08/actualidad/1447008351_205352.html

- González, E. (2014, jun 22.). El disparo que acabó con Europa. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/cronica/2014/06/22/53a5a03c22601d82398b457b.html>
- González, M. (2009, mart 19.). Chacón anuncia la retirada de Kosovo. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/elpais/2009/03/19/actualidad/1237454218_850215.html
- González, M. (2010, jul 22.). España no reconocerá por ahora la secesión de la ex provincia serbia. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/elpais/2010/07/22/actualidad/1279786633_850215.html
- González, M. (2014, maj 26.). Defensa ofrece la Unidad de Emergencias para las inundaciones de los Balcanes. *El País*. Preuzeto sa https://politica.elpais.com/politica/2014/05/26/actualidad/1401124860_374668.html
- González, M. (2015a, avgust 8.). España rechaza el ingreso de Kosovo en la Unesco. *El País*. Preuzeto sa https://politica.elpais.com/politica/2015/08/07/actualidad/1438973975_640043.html
- González, M. (2015b, mart 26.). Margallo destituye al ‘número dos’ en la embajada en Serbia. *El País*. Preuzeto sa https://politica.elpais.com/politica/2015/03/26/actualidad/1427384796_794714.html
- Goran Hadzic comparece por primera vez ante el Tribunal Penal Internacional. (2011, jul 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/07/25/internacional/1311604055.html>
- Gotovina, criminal de guerra. (2005, decembar 8.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2005/12/08/internacional/1134049359.html>
- Gracià Carles, O. (2012, april 8.). La trinxera de les pensions. *La Vanguardia*, str. 8.
- Gran expectación en Kosovo ante la convocatoria de prensa del primer ministro. (2008, februar 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/15/internacional/1203065255.html>
- Greicevci, B. (2010, decembar 12.). El ex guerrillero que lidera el Kosovo independiente. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2010/12/12/internacional/1292188918.html>
- Grupos homófobos tratan de impedir con violencia una marcha gay en Belgrado. (2010, oktobar 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2010/10/10/internacional/1286716470.html>
- Gualtieri, T. (2014, maj 22.). Las inundaciones en Bosnia recrudecen el peligro de las minas antipersonas. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2014/05/22/actualidad/1400780288_134572.html

- Güell, O. (2016, mart 11.). 19 detenidos en España de una banda serbia acusada de tres muertes. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/ccaa/2016/03/09/catalunya/1457525046_912502.html
- Gutiérrez Garrido, Ó. (2011a, oktobar 27.). El crimen organizado se parapeta en las barricadas serbias del norte de Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/10/27/actualidad/1319700367_756405.html
- Gutiérrez Garrido, Ó. (2011b, oktobar 19.). La OTAN desmantela las barricadas serbias en el norte de Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/10/19/actualidad/1319053506_097452.html
- Gutiérrez Garrido, Ó. (2011c, oktobar 20.). Los serbios de Kosovo desafían a la OTAN. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/10/20/actualidad/1319132625_822852.html
- Gutiérrez Garrido, Ó. (2012, februar 10.). Detenido en Valencia el asesino del primer ministro serbio Zoran Djindjic. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/02/10/actualidad/1328876322_621884.html
- Gutiérrez Garrido, Ó. (2015a, septembar 15.). Cruzar antes del amanecer, o nunca. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/09/14/actualidad/1442255244_540749.html
- Gutiérrez Garrido, Ó. (2015b, septembar 14.). La odisea de los refugiados para alojarse en un hostel en Belgrado. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/09/13/actualidad/1442169246_859606.html
- Gutiérrez Garrido, Ó. (2015c, septembar 16.). La ola migratoria vira hacia Croacia ante la dura represión húngara. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/09/16/actualidad/1442388564_518410.html
- Gutiérrez Garrido, Ó. (2015d, septembar 17.). Los migrantes rompen un cordón policial para entrar en Croacia. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/09/17/actualidad/1442474930_811602.html
- Gutiérrez Garrido, Ó. (2015e, septembar 18.). Los refugiados afrontan crecientes obstáculos en su camino europeo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/09/18/actualidad/1442560816_752439.html

- Gutiérrez Garrido, Ó. (2015f, septembar 16.). Varados en la frontera húngara. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/09/15/actualidad/1442346084_878565.html
- Gutiérrez, J. (2008, jun 17.). El 57 Congreso Mundial del IPI emite una 'firme condena' contra ETA. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/06/17/comunicacion/1213724968.html>
- Habrà un pronunciamiento catalán por la independencia de Kosovo. (2008, februar 20.). *La Vanguardia*, str. 15.
- Hadzic pudo haberse escondido en Rusia. (2011, jul 22.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Hallada una fosa común con 250 albanokosovares. (2010, maj 11.). *La Vanguardia*, str. 12.
- Hallados en Belgrado dos cuadros de Picasso robados en Suiza en 2008. (2011, oktobar 26.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/cultura/2011/10/26/actualidad/1319580006_850215.html
- Hallados restos de 60 bosnios asesinados por los serbios en 1992. (2010, avgust 12.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Hallan el cadáver destrozado de un joven en la jaula de osos tibetanos del zoo de Belgrado. (2007, septembar 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/08/20/internacional/1187617831.html>
- Hallan en casa de Karadzic copias de material del Ejército serbobosnio. (2008, jul 28.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/28/internacional/1217246361.html>
- Hallan en Macedonia el cadáver de un cabo del Ejército de Tierra destinado en Kosovo. (2007, maj 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/05/09/espana/1178722221.html>
- Hallan en Serbia el mamut más antiguo de Europa. (2009, jun 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/06/12/ciencia/1244822844.html>
- Hashim Thaci, de guerrillero a primer ministro de Kosovo. (2007, novembar 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/11/18/internacional/1195348476.html>
- Heredia, S. (2010, mart 3.). El 'monstruo de Grbavica', capturado en Alicante. *La Vanguardia*, str. 16.
- Herido leve un guardia civil en los disturbios en la ciudad kosovar de Mitrovica. (2008, mart 17.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2008/03/17/actualidad/1205745443_850215.html

- Hernández Puértolas, J. M. (2005, decembar 19.). Asesinos en serie. *La Vanguardia*, str. 6.
- Hernández-Morales, A. (2010, mart 8.). Jeremic: 'Hemos sido el polvorín de Europa, pero Bruselas nos puede apagar'. *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/02/26/union_europea/1267204838.html
- Hernández-Morales, A. (2011, maj 16.). Vuc Jeremic: 'Serbia ha entrado en una fase definitiva de su proceso de adhesión'. *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/11/union_europea/1305133460.html
- Herraiz, P. (2014, februar 13.). La cómplice del 'pantera rosa' detenido en Alcalá sigue fugada. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/madrid/2014/02/12/52fbe6a1ca47415e688b4589.html>
- Herranz, F. (2009a, novembar 23.). 'España está ignorando nuestra realidad democrática'. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/11/21/internacional/1258806251.html>
- Herranz, F. (2009b, decembar 11.). Vivir enclavados en Kosovo. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/12/10/internacional/1260476284.html>
- Hinojosa, S. (2007, decembar 23.). Territorios que quieren decidir. *La Vanguardia*, str. 18.
- Holanda bloquea el impulso español a Serbia. (2010, april 1-2.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Holanda desvincula el arresto de Mladic de la adhesión de Serbia a la UE. (2011, maj 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/26/internacional/1306434539.html>
- Holanda levanta su veto al acuerdo interino de la Unión Europea y Serbia. (2009, decembar 7.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2009/12/07/union_europea/1260216346.html
- Horvat, S. (2014, februar 13.). La verdadera anarquía es la anarquía del poder. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2014/02/12/opinion/1392204740_331927.html
- Hudson, M. (2015, jun 19.). Víctimas de la guerra y del desarrollo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2015/06/17/planeta_futuro/1434555040_229168.html
- Human Rights Watch denuncia abusos contra la población no albanesa en Kosovo. (2007, decembar 11.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/12/11/actualidad/1197327617_850215.html
- Hungría autoriza que el Ejército emplee armas para proteger la frontera. (2015, septembar 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/09/21/5600227222601d10378b458a.html>

- Hungría cierra otra frontera y fuerza a los refugiados a buscar nuevas rutas. (2015, oktobar 17.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/10/16/actualidad/1445019134_419058.html
- Hungría cierra una segunda frontera, la croata, para detener la inmigración. (2015, oktobar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/10/16/56214c3bca4741200d8b45ae.html>
- Hungría construirá una valla con Serbia para frenar la inmigración. (2015, jun 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/06/17/5581687d46163ff74e8b4580.html>
- Hungría decreta el 'estado de crisis' en dos provincias fronterizas con Serbia. (2015, septembar 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/09/15/55f7d4a046163fcb598b45a4.html>
- Hungría extenderá la valla antirrefugiados hacia su frontera con Rumanía. (2015, septembar 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/09/15/55f8240946163fbb598b45ad.html>
- Hungría intercepta a 2.533 refugiados en un solo día. (2015, avgust 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/08/26/55dd8af022601d65288b4576.html>
- Hungría intercepta cerca de 8.000 inmigrantes de Kosovo en seis días. (2015, februar 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/02/10/54da3893268e3eba6f8b45b1.html>
- Hungría moviliza a soldados de reserva para gestionar la llegada de refugiados. (2015, septembar 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/09/19/55fd1e85268e3e901d8b4571.html>
- Hungría sella la frontera y criminaliza la entrada ilegal de migrantes. (2015, septembar 15.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/09/15/actualidad/1442302871_868115.html
- Ibrahim Rugova recibe sepultura despedido por miles de ciudadanos. (2006, januar 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa Ibrahim Rugova recibe sepultura despedido por miles de ciudadanos

- Ibrahim Rugova, el 'Gandhi de Pristina'. (2006, januar 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2006/01/21/obituarios/1137844578.html>
- Incendian un puesto de control en la frontera entre Serbia y Kosovo. (2011, jul 28.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/07/27/internacional/1311794698.html>
- Independencia kosovar. (2010, jul 23.). *La Vanguardia*, str. 16.
- Izquierdo, L. (2005, avgust 18.). Detenido en Belgrado uno de los autores del 11-M huido del piso de Leganés. *La Vanguardia*, str. 15.
- Izquierdo, L. (2013, april 24.). España deniega la petición de la UE de reconocer Kosovo. *La Vanguardia*, str. 12.
- Jiménez Barca, A. (2010, decembar 16.). Kosovo 'engordó' a presos serbios para traficar con sus riñones. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2010/12/16/actualidad/1292454016_850215.html
- Juliana, E. (2007, april 11.). La trampa (y sus cómplices catalanes). *La Vanguardia*, str. 16.
- Juliana, E. (2008, februar 19.). España, presa del nerviosismo ante la secesión kosovar, se alinea con Rusia. *La Vanguardia*, str. 15.
- Juliana, E. (2009, mart 24.). Lakoff será su perdición. *La Vanguardia*, str. 13.
- Juliana, E. (2012, septembar 16.). Los zapatos de Gavrilo Princip. *La Vanguardia*, str. 30.
- Junquera, N. (2010, mart 2.). "Yo maté a mujeres y niños". *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/elpais/2010/03/02/actualidad/1267521436_850215.html
- Karadzic afirma que el número de víctimas de Srebrenica es una 'exageración'. (2009, jul 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2009/07/23/internacional/1248345669.html>
- Karadzic califica las condiciones de su prisión de "propias del siglo XIX, de alguna cárcel comunista o turca". (2016, april 6.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/internacional/2016/04/06/570537ad268e3e5b2c8b4593.html>
- Karadzic comparece ante el Tribunal Penal Internacional para la ex Yugoslavia sin sus abogados. (2008, jul 31.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/07/31/actualidad/1217455201_850215.html
- Karadzic denuncia que fue detenido ilegalmente y pide compensación al TPIY. (2009, avgust 5.). *El País*. Preuzeto sa

https://elpais.com/internacional/2009/08/05/actualidad/1249423208_850215.html
1

Karadzic dice ante el juez que se le ha 'secuestrado' y teme por su vida. (2008, jul 31.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/31/internacional/1217509173.html>

Karadzic impone sus normas ante el TPI. (2008, septembar 18.). *La Vanguardia*, str. 8.

Karadzic ingresa en la cárcel del Tribunal Penal Internacional de La Haya. (2008, jul 30.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/30/internacional/1217397803.html>

Karadzic llega al Tribunal de La Haya. (2008, jul 30.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/07/30/actualidad/1217368804_850215.html
1

Karadzic no podrá citar al 'testigo' Bill Clinton. (2012, avgust 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/08/21/internacional/1345567425.html>

Karadzic pide al TPIY que cite al mediador de EEUU para la guerra de Bosnia. (2008, avgust 6.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/08/06/internacional/1218037559.html>

Karadzic rechaza de nuevo el abogado que le asigna La Haya. (2009, decembar 31.). *La Vanguardia*, str. 11.

Karadzic rechaza de nuevo pronunciarse ante el TPIY. (2008, avgust 29.). *El País*.
Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/08/29/actualidad/1219960813_850215.html
1

Karadzic recibió ayuda de personas de Gobiernos serbios anteriores. (2008, jul 24.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/24/internacional/1216895512.html>

Karadzic recupera su viejo aspecto y anuncia que se defenderá a sí mismo. (2008, jul 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/23/internacional/1216808017.html>

Karadzic se defenderá a sí mismo en el juicio de La Haya. (2008, jul 24.). *La Vanguardia*, str. 6.

Karadzic se niega a contestar ante La Haya sobre la 'limpieza étnica'. (2008, novembar 6.). *La Vanguardia*, str. 20.

Karadzic se niega a declararse culpable o inocente y reta al tribunal de La Haya. (2009a, mart 3.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/03/03/internacional/1236093561.html>

- Karadzic se niega a declararse culpable o inocente y reta al tribunal de la ONU. (2009b, mart 3.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/03/03/actualidad/1236034809_850215.html
 1
- Karadzic tampoco aparecerá hoy en su juicio ante el Tribunal Penal Internacional. (2009, oktobar 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/10/26/internacional/1256542030.html>
- Karadzic tilda de mitos las atrocidades de Sarajevo y Srebrenica. (2010, mart 3.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Karadzic trabajaba en una clínica de Belgrado. (2008, jul 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/22/internacional/1216719893.html>
- Karadzic usurpó la identidad de un jubilado serbobosnio. (2008, jul 25.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Karadzic, 40 años por genocidio. (2016, mart 25.). *La Vanguardia*, str. 9.
- Karadzic, literato del genocidio. (2008, jul 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/22/internacional/1216678551.html>
- Karadzic: "EE UU me prometió que nunca sería juzgado en el TPIY". (2008, avgust 1.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/08/01/actualidad/1217541610_850215.html
 1
- Karadzic: 'Defenderé la grandeza de la nación de Bosnia-Herzegovina'. (2010, mart 1.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/03/01/internacional/1267428768.html>
- Karadzic: los bosnios musulmanes eran una 'amenaza' para Europa. (2010, mart 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/03/02/internacional/1267528525.html>
- Karadzics erá extraditado en secreto para evitar a la prensa y a los radicales. (2008, jul 29.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Kenia libera a un ciudadano croata detenido tras constatar que no es Ratko Mladic. (2009, mart 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/03/27/internacional/1238148482.html>
- Kosovo accederá a la soberanía plena en septiembre. (2012, jul 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/07/02/internacional/1341233656.html>
- Kosovo aviva el debate nacionalista en España. (2008, februar 17.). *La Vanguardia*, str. 21.

- Kosovo celebra el primer aniversario de su polémica independencia. (2009, februar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/02/17/internacional/1234852947.html>
- Kosovo celebra elecciones en medio de la incertidumbre sobre su futuro estatus. (2007, novembar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/11/16/internacional/1195202875.html>
- Kosovo celebra elecciones locales en medio de la incertidumbre sobre su futuro. (2007, decembar 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/12/08/internacional/1197141931.html>
- Kosovo celebra su segundo año de independencia. (2010, februar 17.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/02/17/actualidad/1266361208_850215.html
- Kosovo celebra sus dos años de independencia sumido en la incertidumbre. (2010, februar 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/02/17/internacional/1266427783.html>
- Kosovo celebrará el 13 de febrero sus primeras elecciones generales soberanas. (2010, oktobar 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/10/15/internacional/1287164277.html>
- Kosovo crea su ejército propio con 5.000 hombres y estrena la selección de fútbol. (2014, mart 5.). *La Vanguardia*, str. 12.
- Kosovo deniega la asistencia del presidente de Serbia al entierro de Ibrahim Rugova. (2006, januar 27.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Kosovo eleva la tensión entre Rusia y Occidente. (2008, februar 23.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Kosovo hacia lo menos malo. (2008, januar 31.). *La Vanguardia*, str. 18.
- Kosovo intensifica su campaña diplomática para lograr reconocimientos. (2010, avgust 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/08/16/internacional/1281962389.html>
- Kosovo logra compromisos por 1.200 millones de euros de los donantes. (2008, jul 11.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/07/11/actualidad/1215727211_850215.html
- Kosovo no logra entrar en la Unesco como Estado miembro. (2015, novembar 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/11/09/5640c3c522601d6c508b4663.html>

- Kosovo obtiene un código telefónico propio, el 383. (2016, decembar 15.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/12/15/actualidad/1481831856_458441.html
- Kosovo prohíbe las visitas de funcionarios serbios en su territorio. (2010, avgust 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/08/18/internacional/1282147206.html>
- Kosovo queda libre de la tutela internacional. (2012, septembar 10.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/09/10/actualidad/1347291908_697289.html
- Kosovo rechaza una amplia autonomía para los serbokosovares. (2013, april 4.). *La Vanguardia*, str. 6.
- Kosovo reconoce en su declaración de independencia que es 'un caso especial'. (2008, februar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/17/internacional/1203277149.html>
- Kosovo revienta la histórica visita de un mandatario albanés a Serbia. (2014, novembar 10.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2014/11/10/actualidad/1415634471_824057.html
- Kosovo rompe la negociación con Serbia ante su negativa a darle la independencia. (2007, novembar 28.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/11/28/internacional/1196245146.html>
- Kosovo tramita sus primeros pasaportes. (2008, jul 15.). *EL Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/14/internacional/1216056808.html>
- Kosovo vuelve a ser tema de confrontación entre Serbia y la Unión Europea. (2010, maj 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/05/27/union_europea/1274957143.html
- Kosovo y Serbia dejan de negociar y confían en la ONU. (2007, novembar 28.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Kosovo ya busca himno y bandera. (2007, jun 14.). *La Vanguardia*, str. 9.
- Kosovo ya tiene bandera. (2008, februar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/17/internacional/1203267755.html>
- Kosovo, el reto serbio. (2007, januar 23.). *La Vanguardia*, str. 18.
- Kosovo, en el horizonte inmediato. (2007, decembar 9.). *La Vanguardia*, str. 24.
- Kostunica condena la declaración del "falso estado" de Kosovo. (2008, februar 17.). *El País*. Preuzeto sa

https://elpais.com/internacional/2008/02/17/actualidad/1203202812_850215.html
1

Kostunica exige volver a negociar sobre Kosovo. (2007, decembar 9.). *La Vanguardia*, str. 12.

Kostunica no apoyará a Tadic pese a que ambos gobiernan en coalición. (2008, januar 31.). *La Vanguardia*, str. 12.

Kostunica, de pro europeo a crítico de la UE. (2008, maj 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2008/05/09/internacional/1210316196.html>

Kuhs, J. (2008, februar 16.). Los kosovares ya celebran la independencia. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/16/internacional/1203193783.html>

La Audiencia absuelve de asesinato a los 'Tigres de Arkan' y los condena por otros delitos a entre 5 y 21 años. (2014, decembar 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/espana/2014/12/23/5499756622601d46648b4596.html>

La Audiencia solicita interrogar en Serbia a Bouchar, el marroquí que huyó del piso de Leganés. (2005, septembar 6.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2005/09/06/espana/1126024931.html>

La captura de Karadzic muestra el compromiso de Belgrado con la Unión Europea. (2008, jul 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/22/internacional/1216716822.html>

La captura de Mladic la facilitó su escasez de dinero para pagarse guardaespaldas. (2011, maj 30.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/30/internacional/1306760091.html>

La CE recomendará suspender las negociaciones de asociación con Serbia por no cooperar con el TPIY. (2006, februar 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2006/02/23/internacional/1140712213.html>

La CIJ considerará la denuncia de Croacia contra Serbia por genocidio. (2008, novembar 18.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/11/18/actualidad/1226962817_850215.html
1

La CIJ se pronuncia hoy sobre la legalidad de la independencia de Kosovo. (2010, jul 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/22/internacional/1279790161.html>

La Comisión Europea pide que Serbia sea candidata a la adhesión. (2011, oktobar 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa http://www.elmundo.es/elmundo/2011/10/12/union_europea/1318419069.html

- La Corte de La Haya condena a 27 años de cárcel al ex jefe militar yugoslavo Perisic. (2011, septembar 6.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/09/06/internacional/1315302832.html>
- La corte de La Haya impone a Karadzic un abogado de oficio. (2009, noviembre 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/11/05/internacional/1257434267.html>
- La Corte Internacional de Justicia usó documentos alterados por Serbia en el proceso por la matanza de Srebrenica. (2007, april 9.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/cultura/2007/04/09/actualidad/1176069602_850215.html
- La Corte Internacional de la ONU exime a Serbia del 'genocidio' de Srebrenica. (2007, februar 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/02/26/internacional/1172486522.html>
- La crecida del Danubio amenaza a Rumanía, Bulgaria y Serbia con nuevas inundaciones. (2006, april 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/04/17/sociedad/1145276314.html>
- La crisis migratoria se intensifica y desborda a Europa. (2015, septembar 2.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2015/09/02/actualidad/1441183350_554595.htm](https://elpais.com/internacional/2015/09/02/actualidad/1441183350_554595.html)
 l
- La cueva de los Tigres de Arkan. (2012, februar 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/02/13/valencia/1329137963.html>
- La desintegración de Yugoslavia. (2006, jun 3.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/05/22/internacional/1148265955.html>
- La desintegración de Yugoslavia, paso a paso. (2008, februar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/17/internacional/1203244462.html>
- La dimisión del presidente kosovar condiciona el diálogo con Serbia. (2010, septembar 28.). *La Vanguardia*, str. 10.
- La Duma rusa solicita una 'investigación independiente' sobre la muerte de Milosevic. (2006, mart 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/15/internacional/1142412087.html>
- La economía de Kosovo es una de las más subdesarrolladas de Europa. (2008, februar 17.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2008/02/17/actualidad/1203202810_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2008/02/17/actualidad/1203202810_850215.html)
 l
- La economía serbia se contraerá en 2012 un 1,5%, un punto más de lo esperado. (2012, oktobar 11.). *El País*. Preuzeto sa
https://economia.elpais.com/economia/2012/10/11/agencias/1349968990_629615.html

- La Eurocámara insta a España a reconocer la independencia de Kosovo. (2013, april 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2013/04/18/union_europea/1366293671.html
- La ex presidenta serbobosnia Plavsic es puesta en libertad. (2009, oktobar 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/10/27/internacional/1256642874.html>
- La ex presidenta serbobosnia Plavsic llega a Belgrado tras ser excarcelada. (2009, oktobar 27.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/10/27/actualidad/1256598014_850215.html
- La familia de Milosevic puede regresar a casa. (2010, septembar 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/09/21/internacional/1285058527.html>
- La fiscal cree que el detenido en Serbia tuvo una “intervención decisiva” en el 11-M. (2005, avgust 20.). *La Vanguardia*, str. 12.
- La fiscal solicita la extradición de Bouchar, huido de Leganés, por su intervención 'decisiva' en el 11-M. (2005, avgust 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/08/19/espana/1124468296.html>
- La Fiscalía serbia para crímenes de guerra investiga a los medios de comunicación. (2009, jun 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/06/08/comunicacion/1244474443.html>
- La Haya estudiará la legalidad de la independencia de Kosovo. (2008, oktobar 8.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/10/08/actualidad/1223416814_850215.html
- La Haya exculpa al líder ultra serbio de crímenes contra la humanidad. (2016, april 1.). *La Vanguardia*, str. 11.
- La Haya tiene pruebas para juzgar a Karadzic por dos genocidios. (2013, jul 12.). *La Vanguardia*, str. 10.
- La herencia de Slobodan Milosevic. (2006, mart 13.). *La Vanguardia*, str. 26.
- La Iglesia serbia ortodoxa elige a un nuevo patriarca moderado y neutral. (2010, januar 23.). *La Vanguardia*, str. 8.
- La independencia de Kosovo. (2007, mart 29.). *La Vanguardia*, str. 24.
- La independencia de Kosovo. (2008, februar 18.). *La Vanguardia*, str. 20.
- La independencia de Kosovo es cuestión “de pocos días”. (2008, januar 25.). *La Vanguardia*, str. 14.

- La independencia de Kosovo lleva a Serbia a nuevas elecciones. (2008, mart 9.). *La Vanguardia*, str. 9.
- La independencia de Kosovo se lleva por delante el Gobierno serbio. (2008, mart 8.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/03/08/actualidad/1204930809_850215.html
- La independencia de Kosovo, desde una 'mala noticia' para España a 'lección' democrática. (2008, februar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/17/espana/1203263910.html>
- La justicia británica rechaza extraditar a Serbia al ex mandatario bosnio Ejup Ganic. (2010, jul 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/27/internacional/1280243435.html>
- La Justicia serbia abre su primer juicio sobre la matanza de Srebrenica. (2016, decembar 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2016/12/12/584ea633ca47415d098b4627.html>
- La Justicia serbia confirma que Mladic puede ser extraditado al Tribunal de La Haya. (2011, maj 27.). *El País*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/27/internacional/1306499897.html>
- La justicia serbia estudia extraditar a Karadzic a finales de esta semana. (2008, jul 23.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/07/23/actualidad/1216764012_850215.html
- La Justicia serbia levanta la orden de arresto de la viuda de Milosevic para que pueda asistir al funeral. (2006, mart 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/14/internacional/1142335673.html>
- La lucha para prohibir las bombas de racimo centra el foro internacional de Belgrado. (2007, oktobar 5.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/10/02/solidaridad/1191343176.html>
- La misión de la OTAN en Kosovo exige refuerzos tras los incidentes en la frontera. (2011, avgust 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/08/02/internacional/1312286327.html>
- La muerte de Rugova deja en el aire el futuro estatuto de Kosovo. (2006, januar 22.). *La Vanguardia*, str. 8.
- La muerte de un asesino. (2006, mart 14.). *La Vanguardia*, str. 24.
- La muerte de un testigo de crímenes de guerra eleva la tensión en torno a Kosovo. (2011, septembar 30.). *El País*. Preuzeto sa

https://elpais.com/internacional/2011/09/30/actualidad/1317385012_895724.html
1

La nueva Constitución serbia logra el apoyo de más del 50%, según los primeros sondeos. (2006, oktobar 29.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/10/29/internacional/1162157958.html>

La ONU aboga por la independencia de Kosovo. (2007, mart 20.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/03/20/actualidad/1174345209_850215.html
1

La ONU acepta estudiar la legalidad de la declaración de independencia de Kosovo. (2008, oktobar 9.). *La Vanguardia*, str. 10.

La ONU acusa a Serbia de no cooperar para capturar al general Ratko Mladic. (2010, novembar 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/11/15/internacional/1289850572.html>

La ONU exculpa a Serbia de genocidio en la guerra de Bosnia. (2007, februar 26.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/02/26/actualidad/1172444406_850215.html
1

La ONU fija elecciones para el 17 de noviembre. (2007, septembar 1.). *La Vanguardia*, str. 9.

La ONU podrá decidir sobre el estatuto definitivo de Kosovo sin el acuerdo de Pristina y Belgrado. (2006, avgust 7.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/08/07/internacional/1154939269.html>

La ONU pospone las negociaciones sobre el futuro estatuto de Kosovo por petición serbia. (2007, februar 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/02/09/internacional/1171025865.html>

La ONU preguntará a La Haya si la independencia de Kosovo es legal. (2008, oktobar 8.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/10/08/internacional/1223484240.html>

La ONU propone para Kosovo poderes de estado pero sin nombrar la independencia. (2007, februar 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/02/02/internacional/1170412416.html>

La ONU recomienda la independencia de Kosovo bajo supervisión internacional. (2007, mart 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/03/26/internacional/1174930649.html>

La ONU tantea la partición de Kosovo. (2007, avgust 13.). *La Vanguardia*, str. 4.

La oposición de Rusia impide el reconocimiento del Consejo de Seguridad. (2008, februar 18.). *El País*. Preuzeto sa

- https://elpais.com/internacional/2008/02/18/actualidad/1203289201_850215.htm
1
- La OTAN advierte que utilizará la fuerza si se producen enfrentamientos en Kosovo. (2007, decembar 7.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/12/07/actualidad/1196982010_850215.htm
1
- La OTAN considera que Hashim Thaçi es "un pez gordo" en el sindicato del crimen kosovar. (2011, januar 25.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/01/25/actualidad/1295910010_850215.htm
1
- La OTAN detiene al hijo de Karadzic por ayudar a huir a su padre. (2005, jul 8.). *La Vanguardia*, str. 20.
- La OTAN envía refuerzos a Kosovo ante el aumento de la tensión étnica. (2011, avgust 2.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/08/02/actualidad/1312236005_850215.htm
1
- La OTAN interviene ante el aumento de la tensión entre albaneses y serbios en Mitrovica. (2010, maj 30.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/05/30/actualidad/1275170406_850215.htm
1
- La OTAN lanza una redada en las casas de los hijos de Karadzic en busca de pistas sobre su paradero. (2007, februar 20.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/02/20/actualidad/1171926013_850215.htm
1
- La OTAN refuerza sus tropas tras los nuevos enfrentamientos en Kosovo. (2011, septembar 29.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/09/29/actualidad/1317292214_016185.htm
1
- La OTAN responderá "con firmeza" a los actos violentos en el norte de Kosovo. (2008, mart 17.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/03/17/actualidad/1205708406_850215.htm
1
- La OTAN sólo mantendrá 2.300 militares en Kosovo en el plazo máximo de dos años. (2009, jun 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/06/11/internacional/1244731200.html>
- La policía estrecha el cerco sobre Ratko Mladic en Serbia. (2008, novembar 10.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/11/10/actualidad/1226271610_850215.htm
1

- La policía húngara detiene a 29 refugiados en los disturbios en la frontera. (2015, septembar 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/09/16/55f977a8e2704e700f8b4597.html>
- La policía interviene dinero y un arsenal al asesino del ex primer ministro serbio. (2012, februar 13.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/ccaa/2012/02/12/valencia/1329050943_076912.html
- La policía kosovar deja aduaneros fieles en la frontera con Serbia. (2011, jul 28.). *La Vanguardia*, str. 10.
- La policía serbia detiene al hijo de Radovan Karadzic. (2007, septembar 14.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/09/14/actualidad/1189720814_850215.html
- La policía serbia halla un cuadro de Cézanne cuatro años después de su robo. (2012, april 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/04/12/cultura/1334235487.html>
- La policía serbia pisa los talones a Ratko Mladic. (2008, novembar 11.). *La Vanguardia*, str. 10.
- La policía serbia registra la vivienda del hijo de Ratko Mladic en busca de pruebas. (2008, decembar 4.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/12/04/internacional/1228392366.html>
- 'La resolución de Kosovo encamina el ingreso de Serbia en la Unión'. (2010, septembar 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/09/10/union_europea/1284124337.html
- La tensión en las fronteras entre Kosovo y Serbia vuelve a cobrarse más heridos. (2012, januar 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/01/14/internacional/1326559338.html>
- La TV serbia se disculpa por su papel en la guerra. (2011, maj 25.). *La Vanguardia*, str. 10.
- La UE abre sus puertas a Serbia antes de la segunda vuelta de las elecciones. (2008, januar 30.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/01/28/internacional/1201539225.html>
- La UE admite la petición de ingreso de Serbia pese a no reconocer a Kosovo. (2012, mart 3.). *La Vanguardia*, str. 9.
- La UE advierte a Serbia que si no colabora con el TPIY se resentirán sus negociaciones de asociación. (2006, februar 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/02/27/internacional/1141054368.html>

- La UE anima a Serbia a decidirse por la integración de la mano de Tadic. (2008, januar 21.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/01/21/actualidad/1200870011_850215.html
- La UE anuncia "unidad europea" para un Kosovo independiente. (2007, decembar 10.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/12/10/actualidad/1197241205_850215.html
- La UE celebra la 'clave' condena serbia a la matanza de Srebrenica. (2010, april 5.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/03/31/union_europea/1270050178.html
- La UE celebra la victoria de Tadic en las presidenciales serbias. (2008, februar 4.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/04/actualidad/1202079611_850215.html
- La UE confía en que Serbia 'mire hacia el futuro' tras la muerte de Milosevic. (2006, mart 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/11/internacional/1142091003.html>
- La UE da luz verde al acuerdo de asociación con Serbia. (2008, april 29.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/04/29/actualidad/1209420016_850215.html
- La UE da un mes más de plazo a Serbia para que detenga a Mladic. (2006, april 1.). *La Vanguardia*, str. 10.
- La UE despliega su misión civil en Kosovo. (2008, decembar 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/12/09/internacional/1228831717.html>
- La UE destaca la detención de Karadzic como una 'etapa importante' para la adhesión serbia. (2008, jul 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/22/internacional/1216679435.html>
- La UE enviará a Kosovo una misión civil y policial que Serbia considera 'inaceptable'. (2007, decembar 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/12/14/internacional/1197650878.html>
- La UE espera que el juicio a Mladic establezca Bosnia y reconcilie la zona. (2011, jun 4.). *La Vanguardia*, str. 6.
- La UE espera que Serbia vote para desplegar tropas. (2008, januar 26.). *La Vanguardia*, str. 12.
- La UE estudia retrasar hasta el 2009 el acuerdo político con Serbia. (2008, septembar 3.). *El País*. Preuzeto sa

- https://elpais.com/internacional/2008/09/03/actualidad/1220392814_850215.html
- La UE exige más mano dura contra la corrupción. (2010, mart 9.). *La Vanguardia*, str. 9.
- La UE inicia el diálogo con Serbia tras constatar sus esfuerzos para detener a criminales de guerra. (2007, novembar 6.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/11/06/actualidad/1194303617_850215.html
- La UE investigará las acusaciones de tráfico de órganos del primer ministro de Kosovo. (2010, decembar 15.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/12/15/actualidad/1292367602_850215.html
- La UE logra consenso a favor de que Serbia sea candidato a la adhesión. (2012, februar 28.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2012/02/28/union_europea/1330448002.html
- La UE muestra su decepción por el boicot de Serbia. (2010, decembar 9.). *La Vanguardia*, str. 10.
- La UE ofrece a Serbia firmar un acuerdo político y económico temporal después de las elecciones. (2008, januar 28.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/01/28/actualidad/1201474818_850215.html
- La UE ofrece eliminar los visados este año a los países balcánicos. (2009, jun 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2009/06/16/union_europea/1245145721.html
- La UE pacta la concesión a Serbia del estatus de candidato a la adhesión. (2012, februar 27.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/02/27/actualidad/1330361055_074916.html
- La UE pide a Serbia que aplique rápido el pacto con Kosovo. (2013, april 27.). *La Vanguardia*, str. 10.
- La UE pide al nuevo presidente serbio que mantenga la vía europeísta. (2012, maj 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/05/21/internacional/1337595813.html>
- La UE pide prudencia a Kosovo por desplegar policías al norte del enclave. (2011, jul 26.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/07/26/actualidad/1311631205_850215.html

- La UE reanuda las negociaciones con Serbia tras las últimas detenciones de criminales de guerra. (2007, jun 7.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/06/07/actualidad/1181167213_850215.html
- La UE retira temporalmente su personal del norte de Kosovo ante la inseguridad. (2008, februar 24.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/23/internacional/1203797443.html>
- La UE rompe el hielo con Serbia. (2008, mart 29.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/03/29/actualidad/1206745208_850215.html
- La UE suspende las negociaciones con Serbia porque aún no se ha capturado al criminal de guerra Mladic. (2006, maj 4.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/05/03/internacional/1146652304.html>
- La UE toma el control de la frontera entre Serbia y Kosovo. (2011, septembar 16.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/09/16/actualidad/1316124009_850215.html
- La UE transmitirá a Rusia que la independencia de Kosovo es inevitable. (2008, februar 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/12/internacional/1202843167.html>
- La UE ultima un acuerdo para reconocer la independencia de Kosovo en febrero. (2007, decembar 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/12/10/internacional/1197299201.html>
- La UE y Rusia, sin superar las diferencias sobre Kosovo. (2008, februar 13.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/13/actualidad/1202857217_850215.html
- La UE y Serbia cierran las negociaciones para la suma de Belgrado a la OMC. (2011, januar 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2011/01/11/union_europea/1294761976.html
- La Unión alienta las aspiraciones de Serbia, Macedonia y Montenegro. (2009, decembar 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2009/12/14/union_europea/1260781417.html
- La Unión dona 70 millones de euros de asistencia a Serbia. (2010, mart 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/03/22/union_europea/1269271996.html
- La Unión Europea acuerda extender el mandato de su misión legal en Kosovo. (2010, jun 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/06/09/union_europea/1276066543.html

- La Unión Europea afirma que no puede impedirse la independencia de Kosovo. (2007, decembar 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/12/20/internacional/1198158402.html>
- La Unión Europea investiga la denuncia de tráfico de órganos que implica a Thaci. (2011, januar 29.). *La Vanguardia*, str. 4.
- Las acusaciones de fraude ensombrecen la victoria de Thaci en Kosovo. (2010, decembar 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/12/13/internacional/1292270450.html>
- Las altas temperaturas y los incendios causan estragos en el sureste de Europa. (2007, jul 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/07/24/internacional/1185313938.html>
- Las diferencias de albanokosovares y serbios marcan el encuentro para fijar el estatuto de Kosovo. (2006, februar 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/02/20/internacional/1140457508.html>
- Las elecciones de Kosovo subrayan la división entre la minoría serbia. (2010, decembar 13.). *La Vanguardia*, str. 9.
- Las entrañas del Holocausto. (2014, jul 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/la-aventura-de-la-historia/2014/07/23/53cf9a32268e3eb23e8b457a.html>
- Las grandes potencias occidentales reconocen a Kosovo y Serbia retira a su embajador en Washington. (2008, februar 18.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/18/actualidad/1203289210_850215.html
- Las guerras de Yugoslavia, la última tragedia europea. (2011, maj 26.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/05/26/actualidad/1306360811_850215.html
- Las inundaciones en Serbia y Bosnia dejan al menos 30 muertos. (2014, maj 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2014/05/17/5377b755e2704e9c5f8b4574.html>
- Las municipales serbias crean un nuevo escenario de tensión con Kosovo. (2008, april 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/04/22/internacional/1208825034.html>
- Las negociaciones entre serbios y albanokosovares, en punto muerto. (2007, novembar 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/11/20/internacional/1195579515.html>

- Las otras consultas separatistas. (2014, septembar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2014/09/17/54192b2ae2704e044f8b4570.html>
- Las primeras elecciones en Kosovo tras la independencia, sin incidentes. (2009, novembar 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/11/15/internacional/1258291906.html>
- Las tropas baleares en Kosovo se hacen cargo de la zona norte de Mitrovica. (2008, jul 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/12/baleares/1215888982.html>
- Las tropas de la OTAN se enfrentan a la minoría serbia en el norte de Kosovo. (2011, septembar 30.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/09/30/internacional/1317396052.html>
- Las urnas convierten al primer ministro saliente Kostunica en árbitro del futuro pacto de gobierno. (2007, januar 23.). *La Vanguardia*, str. 4.
- Las víctimas de Srebrenica muestran su alegría por el arresto de Ratko Mladic. (2011, maj 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/26/internacional/1306417033.html>
- Lázaro, F. (2012, februar 10.). Detenidos el 'cerebro' y el autor material del asesinato del primer ministro serbio en 2003. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/02/10/valencia/1328875510.html>
- Lázaro, F. (2015, jun 30.). Incautadas 3,5 toneladas de cocaína y 9,3 millones de euros a una red internacional de narcotraficantes asentada en España. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/espana/2015/06/30/55929cc9e2704eb56e8b457b.html>
- Lemaitre, D. (2014, oktobar 15.). Un dron revienta el Serbia-Albania. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/deportes/2014/10/14/actualidad/1413322162_688819.html
- Levy, B.-H. (2014, mart 17.). Frente a Putin, no renunciemos a la verdad. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2014/03/14/opinion/1394812091_721685.html
- Liberado el ex primer ministro de Kosovo acusado de crímenes. (2009, jun 26.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/06/26/actualidad/1245967206_850215.html
- Liberan al ex primer ministro kosovar Ceku, detenido en Bulgaria hace dos días. (2009, jun 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/06/25/internacional/1245949574.html>
- Lidón, L. (2015, septembar 14.). Hungría empieza a rechazar a los refugiados que llegan de Serbia. *El Mundo*. Preuzeto sa

<http://www.elmundo.es/internacional/2015/09/14/55f6e8bb46163fc1058b4583.html>

- Linde, P. (2014, jun 30.). Asignaturas pendientes de Serbia. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/elpais/2014/06/23/planeta_futuro/1403516075_192906.html
- Lobo, R. (2007a, novembar 18.). Hasmim Thaçi gana las elecciones generales en Kosovo. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2007/11/18/actualidad/1195340401_850215.html
- Lobo, R. (2007b, novembar 17.). La abstención, protagonista en las elecciones de Kosovo. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2007/11/17/actualidad/1195254010_850215.html
- Lobo, R. (2008a, februar 1.). "Para Serbia, Kosovo será un Estado inexistente". *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/02/01/actualidad/1201820417_850215.html
- Lobo, R. (2008b, januar 31.). "Puede haber excesos después de Kosovo, pero no una guerra". *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/01/31/actualidad/1201734022_850215.html
- Lobo, R. (2008c, januar 31.). "Puede haber excesos después de Kosovo, pero no una guerra". *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/01/31/actualidad/1201734022_850215.html
- Lobo, R. (2008d, februar 4.). El europeísta Borís Tadic gana la segunda vuelta de las presidenciales serbias. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/02/04/actualidad/1202079605_850215.html
- Lobo, R. (2008e, februar 16.). El primer ministro de Kosovo anuncia que mañana se proclamará la independencia. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/02/16/actualidad/1203116405_850215.html
- Lobo, R. (2008f, januar 20.). El ultranacionalista Nikolic gana la primera vuelta de las presidenciales serbias. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/01/20/actualidad/1200783605_850215.html
- Lobo, R. (2008g, februar 17.). Kosovo es independiente. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/02/17/actualidad/1203202809_850215.html

- Lobo, R. (2008h, maj 12.). Los partidos serbios buscan alianzas para formar Gobierno. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/05/12/actualidad/1210543206_850215.html
- Lobo, R. (2009a, mart 24.). Kosovo, 10 años después. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/03/24/actualidad/1237849216_850215.html
- Lobo, R. (2009b, decembar 1.). Mitos, sentimientos y derecho internacional. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/12/01/actualidad/1259622009_850215.html
- Lobo, R. (2010a, maj 4.). La herencia de Josip Broz Tito. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/05/04/actualidad/1272924014_850215.html
- Lobo, R. (2010b, mart 31.). La matanza de Srebrenica vuelve a dividir a Serbia. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/03/31/actualidad/1269986402_850215.html
- Lobo, R. (2010c, jul 11.). La política de lo posible. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/07/11/actualidad/1278799204_850215.html
- Lobo, R. (2012, mart 1.). Serbia cierra el círculo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/03/01/actualidad/1330609827_684459.html
- Londres libera al ex líder bosnio Ganic una semana después de detenerlo. (2010, mart 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/03/11/internacional/1268307474.html>
- López Blanco, N. (2013, april 6.). La convivencia, la única paz posible. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/04/05/internacional/1365183102.html>
- López Burniol, J.-J. (2014, jul 5.). El ocaso de una dinastía europea. *La Vanguardia*, str. 28.
- López, C. (2006, februar 24.). Detenido en Barajas un hombre clave para implicar a Milosevic en decenas de crímenes. *La Vanguardia*, str. 4.
- López, M.-P. (2006, februar 11.). Las ‘foibe’ aún hieren a Italia. *La Vanguardia*, str. 8.
- López, M.-P. (2007, jun 10.). Bush quiere un Kosovo independiente ya. *La Vanguardia*, str. 3-4.

- López, M.-P. (2015a, septembar 4.). “¿Se puede ir caminando hasta Austria?”. *La Vanguardia*, str. 6-7.
- López, M.-P. (2015b, septembar 18.). Croacia se declara desbordada por el flujo incesante de refugiados. *La Vanguardia*, str. 6-7.
- López, M.-P. (2015c, septembar 7.). El corredor de los refugiado se estrecha. *La Vanguardia*, str. 4-5.
- López, M.-P. (2015d, februar 23.). El nuevo éxodo kosovar. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- López, M.-P. (2015e, februar 23.). El refugio inalcanzable. *La Vanguardia*, str. 4.
- López, M.-P. (2015f, oktobar 21.). Eslovenia, desbordada de refugiados. *La Vanguardia*, str. 10-11.
- López, M.-P. (2015g, septembar 17.). Huida hacia Croacia. *La Vangaurdia*, str. 3-4.
- López, M.-P. (2015h, septembar 16.). Hungría blindada su frontera. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- López, M.-P. (2015i, septembar 5.). La larga marcha. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- López, M.-P. (2015j, jun 20.). Un muro para Hungría. *La Vanguardia*, str. 4.
- López, M.-P. (2015k, septembar 6.). Viaje a otro futuro. *La Vanguardia*, str. 7-8.
- López, M.-P. (2016, mart 10.). El brusco cierre de la ruta balcánica vara a miles de refugiados en Grecia. *La Vanguardia*, str. 6.
- López, N. (2013, april 7.). Srebrenica, la herida abierta de la guerra de Bosnia. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2013/04/06/internacional/1365268304.html>
- Los Balcanes, pesimistas ante su futura integración en la UE. (2009, avgust 4.). *El Mundo*. Preuzeto sa http://www.elmundo.es/elmundo/2009/08/04/union_europea/1249379109.html
- Los candidatos nacionalistas se imponen en los comicios presidenciales en Bosnia. (2006, oktobar 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2006/10/02/internacional/1159743468.html>
- Los carniceros no quieren ser comparados con Ratko Mladic. (2011, maj 30.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/30/internacional/1306770674.html>
- Los dos grandes partidos albanokosovares formarán el nuevo gobierno de Kosovo. (2007, decembar 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2007/12/25/internacional/1198607595.html>
- Los forenses tratan de despejar en la autopsia las dudas acerca de la muerte de Milosevic. (2006, mart 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/12/internacional/1142156318.html>

- Los habitantes de Lazarevo quieren que su pueblo lleve el nombre de Mladic. (2011, maj 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/27/internacional/1306518331.html>
- Los independentistas, convencidos del triunfo del 'sí' en el referéndum del domingo en Montenegro. (2006, maj 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/05/19/internacional/1148013142.html>
- Los investigadores, 'sorprendidos' de la última salvajada de los 'Tigres de Arkan'. (2012, mart 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/03/21/madrid/1332346149.html>
- Los kosovares irán a las urnas en noviembre. (2007, avgust 31.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/08/31/internacional/1188580549.html>
- Los líderes albaneses empiezan a preparar el documento de proclamación de independencia de Kosovo. (2008, januar 28.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/01/28/actualidad/1201474820_850215.html
- Los líderes serbios dicen que "anularán" una independencia unilateral de Kosovo. (2008, februar 11.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/11/actualidad/1202684424_850215.html
- Los manifestantes atacan las embajadas de EEUU, Croacia y otros países en Belgrado. (2008, februar 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/21/internacional/1203610068.html>
- Los miembros de la UE se comprometen a buscar una solución para Kosovo. (2007, septembar 8.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/09/08/internacional/1189256906.html>
- Los ministros de Exteriores de la UE esperarán al informe del TPYI para descongelar el pacto de adhesión de Serbia. (2008, jul 22.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/07/22/actualidad/1216677609_850215.html
- Los ministros de Exteriores de la UE intentan impulsar la adhesión serbia. (2010, oktobar 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/10/22/union_europea/1287778773.html
- Los ministros de la UE se reúnen para responder a la independencia de Kosovo. (2008, februar 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/18/internacional/1203319046.html>
- Los nacionalistas de los tres bandos ganan en Bosnia. (2014, oktobar 14.). *La Vanguardia*, str. 9.

- Los nacionalistas se perfilan como ganadores de los comicios bosnios. (2014, oktobar 13.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2014/10/13/actualidad/1413213009_247625.html
- Los niveles de agua en el Elba y el Danubio alcanzan registros históricos. (2006, april 10.). *La Vanguardia*, str. 28.
- Los países de la UE ponen formalmente en marcha su misión civil en Kosovo. (2008, februar 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/16/internacional/1203151522.html>
- Los partidos oficialistas ganan las primeras elecciones del Kosovo independiente. (2009, decembar 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/12/14/internacional/1260821765.html>
- Los primeros datos oficiales confirman la victoria de los nacionalistas en las elecciones serbias. (2007, januar 21.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2007/01/21/actualidad/1169371019_850215.html
- Los primeros sondeos en Montenegro dan un ajustado triunfo al 'sí' por la independencia. (2006, maj 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/05/21/internacional/1148173830.html>
- Los serbios de Kosovo desafían a Prístina con la formación de un Parlamento propio. (2008, jun 28.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/06/28/internacional/1214674987.html>
- Los serbios de Kosovo rechazan la independencia de la región. (2012, februar 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/02/16/internacional/1329355612.html>
- Los serbios del norte de Kosovo aceptan el acuerdo de Belgrado y Prístina. (2011, avgust 8.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/08/08/internacional/1312794129.html>
- Los serbios eligen ya a su presidente con la vista puesta en la independencia de Kosovo. (2008, februar 3.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/03/internacional/1202021124.html>
- Los serbios preparan una manifestación masiva contra la secesión de Kosovo. (2008, februar 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/21/internacional/1203587715.html>
- Los serbios protestan por el desmatelamiento de su red de telefonía móvil en Kosovo. (2010, april 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/04/26/internacional/1272310209.html>

- Los serbios votan nuevos parlamentarios con los herederos de Milosevic como favoritos. (2007, januar 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/01/21/internacional/1169371404.html>
- Los socialistas apoyarán a Tadic en la segunda vuelta de las elecciones serbias. (2012, maj 9.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/05/09/actualidad/1336561008_934128.html
- Los socialistas serbios optan por apoyar un gobierno proeuropeo. (2008, jun 28.). *La Vanguardia*, str. 6.
- Los sondeos otorgan una ajustada victoria en Montenegro a los independentistas. (2006, maj 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/05/22/internacional/1148259035.html>
- Los 'Tigres de Arkan' se comieron a su víctima tras matarla a martillazos. (2012, mart 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/03/20/madrid/1332254907.html>
- Los ultranacionalistas vencen en las elecciones serbias pero no podrán formar Gobierno. (2007, januar 22.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/01/22/actualidad/1169420401_850215.html
- Los ultranacionalistas vencen en Serbia aunque no podrán formar Gobierno. (2007, januar 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/01/21/internacional/1169413365.html>
- Los ultras de Kosovo vuelven a tirar gas en el Parlamento. (2016, februar 27.). *La Vanguardia*, str. 5.
- Los ultras kosovares vuelven a lanzar gas lacrimógeno en el Parlamento. (2016, avgust 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2016/08/10/57ab364646163fe0098b45ba.html>
- Los ultras serbios torpedean las elecciones en Kosovo. (2013, novembar 4.). *La Vanguardia*, str. 7.
- Los ultras toman el centro del Belgrado. (2010, oktobar 11.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Lozano, Á. (2016, jun 28.). El archiduque en Sarajevo, un atentado para detonar la guerra. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/la-aventura-de-la-historia/2016/06/28/5772529522601dff658b4654.html>
- Luka, el hermano de Karadzic: 'Al menos sabemos que está vivo'. (2008, jul 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/22/internacional/1216689311.html>

- Lukic será juzgado en La Haya por los crímenes en la ex Yugoslavia. (2005, avgust 10.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Luna, J. (2009a, novembar 22.). El país de los kosovares. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Luna, J. (2009b, novembar 22.). Kosovo pide ser reconocido por España para no castigar al pueblo. *La Vanguardia*, str. 4.
- Luna, J. (2012, septembar 15.). El limbo de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Macedonia cierra su frontera con Grecia y bloquea la ruta de los Balcanes. (2016, mart 9.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/03/09/actualidad/1457518440_829234.html
- Macedonia y Serbia celebran la abolición de visados para la UE. (2009, decembar 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2009/12/21/union_europea/1261391042.html
- Macedonia, Serbia y Croacia se alían para restringir el acceso a refugiados. (2015, novembar 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/11/19/564df1ab46163fd5368b45b4.html>
- Mahmoud, O. (2015, novembar 19.). ¿Refugiados o migrantes? Seres humanos. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2015/11/18/planeta_futuro/1447851370_645389.html
- Mangas Martín, A. (2014, mart 3.). Kosovo y Crimea: la doble vara de medir. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2014/03/03/5314d5fa22601d3e2d8b4587.html>
- Mangas Martín, A. (2015, februar 5.). Lo que la verdad esconde. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/opinion/2015/02/05/54d3d61c268e3e36058b459b.html>
- Manifestantes serbios prenden fuego a la embajada de EE UU en Belgrado. (2008, februar 21.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/21/actualidad/1203548409_850215.html
- Markedónov, S. (2008, mart 8.). La lógica de los Estados no reconocidos de la ex URSS no depende de Kosovo ni de Moscú. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2008/03/08/opinion/1204969139_850215.html
- Markovic, N. (2007, januar 22.). “Decidirán Putin y Bush”. *La Vanguardia*, str. 4.
- Martín Alarcón, J. (2014, maj 27.). Absuelven a Josip Boljovak, ex ministro de Interior de Croacia, de ejecutar a 21 civiles en 1945. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/la-aventura-de-la-historia/2014/05/23/537f3741ca4741a0028b4573.html>

- Martín de Pozuelo, E. (2005a, oktobar 28.). El mesón de Tudela que ocultaba vídeos fue un refugio de extremistas argelinos. *La Vanguardia*, str. 25.
- Martin de Pozuelo, E. (2005b, oktobar 22.). Vídeos hallados en Tudela abren una investigación sobre Al Qaeda. *La Vanguardia*, str. 25.
- Martín de Pozuelo, E. (2012, februar 11.). El círculo de Arkan. *La Vanguardia*, str. 3.
- Martínez de Rituerto, R. (2009a, jun 11.). La OTAN inicia la retirada de Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2009/06/11/actualidad/1244671212_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2009/06/11/actualidad/1244671212_850215.html)
l
- Martínez de Rituerto, R. (2009b, decembar 22.). Serbia solicita la adhesión a la UE. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2009/12/22/actualidad/1261436410_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2009/12/22/actualidad/1261436410_850215.html)
l
- Martínez de Rituerto, R. (2010a, jul 23.). EE UU considera que la independencia de Kosovo no es aplicable a otros casos. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2010/07/23/actualidad/1279836001_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2010/07/23/actualidad/1279836001_850215.html)
l
- Martínez de Rituerto, R. (2010b, oktobar 25.). La UE abre sus brazos a Serbia. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2010/10/25/actualidad/1287957607_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2010/10/25/actualidad/1287957607_850215.html)
l
- Martínez de Rituerto, R. (2010c, septembar 9.). Serbia se acerca a la UE al reconocer que la independencia de Kosovo no fue ilegal. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2010/09/09/actualidad/1283983213_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2010/09/09/actualidad/1283983213_850215.html)
l
- Martínez de Rituerto, R. (2011a, oktobar 12.). Bruselas abre sus puertas a Serbia y le pide mejorar las relaciones con Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2011/10/12/actualidad/1318416295_940805.htm](https://elpais.com/internacional/2011/10/12/actualidad/1318416295_940805.html)
l
- Martínez de Rituerto, R. (2011b, maj 26.). Bruselas cree probada la voluntad de Serbia de integrarse en la UE. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2011/05/26/actualidad/1306360812_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2011/05/26/actualidad/1306360812_850215.html)
l
- Martínez de Rituerto, R. (2011c, decembar 9.). Croacia llega a la UE prometiendo sumarse al euro. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2011/12/09/actualidad/1323429320_164404.htm](https://elpais.com/internacional/2011/12/09/actualidad/1323429320_164404.html)
l
- Martínez de Rituerto, R. (2011d, decembar 7.). La UE de los 28 nace con Croacia. *El País*. Preuzeto sa

- https://elpais.com/internacional/2011/12/07/actualidad/1323281163_571386.html
- Martínez de Rituerto, R. (2012, jun 25.). ¿Alguien sabe qué aspecto tiene el presidente de Serbia? *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/06/25/actualidad/1340647068_506179.html
- Martínez de Rituerto, R. (2012a, mart 1.). La UE abre sus puertas a Serbia en función de su relación con Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/03/01/actualidad/1330629342_735471.html
- Martínez de Rituerto, R. (2012b, mart 1.). La UE se dispone a aprobar el tratado que impone la disciplina presupuestaria. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/03/01/actualidad/1330607853_568536.html
- Martínez de Rituerto, R. (2012c, februar 28.). Serbia ya está en la puerta de la UE. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/02/28/actualidad/1330453921_814226.html
- Martínez, V. (2015, septembar 16.). La frontera de concertinas húngara, negocio para una empresa de Málaga. *El País*. Preuzeto sa
https://politica.elpais.com/politica/2015/09/14/actualidad/1442225805_160390.html
- Mas avisa de que España dará un portazo a las aspiraciones de Catalunya si gana el no el 18-J. (2006, maj 21.). *La Vanguardia*, str. 20.
- Más de 20 países de la UE respaldan la independencia de Kosovo. (2007, novembar 19.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/11/19/actualidad/1195426815_850215.html
- Más de un centenar de heridos en Belgrado en choques entre grupos homófobos y policías. (2010, oktobar 10.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/10/10/actualidad/1286661606_850215.html
- Más de un millón de bosnios, afectados por las inundaciones. (2014, maj 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2014/05/19/5379d2d6e2704e68148b456f.html>
- Mas de Xaxàs, X. (2008, novembar 18.). “La UE legitima la limpieza étnica en Bosnia”. *La Vanguardia*, str. 8.

- Mas de Xaxàs, X. (2009, maj 21.). España acelerará en el 2010 el ingreso en la UE de las repúblicas balcánicas. *La Vanguardia*, str. 8.
- Mas de Xaxàs, X. (2010, novembar 2.). “No es humano detener a Mladic”. *La Vanguardia*, str. 11.
- Mas de Xaxàs, X. (2011, maj 29.). El monstruo y sus amigos. *La Vanguardia*, str. 6.
- Mas de Xaxàs, X. (2016, novembar 19.). El espejo balcánico. *La Vanguardia*, str. 10.
- Mas lamenta la imagen de “caos” del tripartito. (2010, jul 23.). *La Vanguardia*, str. 12.
- Mata a 13 personas, entre ellas un bebé, en un pueblo cerca de Belgrado. (2013, april 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/04/09/internacional/1365491247.html>
- Matabosch, A. (2016, jun 19.). Se abre el concilio ortodoxo. *La Vanguardia*, str. 56.
- Maurice, A. (2005, jul 14.). Srebrenica: masacres inexplicables. *La Vanguardia*, str. 22.
- Melguizo, S. (2015, jul 11.). El primer ministro serbio abandona el acto de conmemoración de la masacre de Srebrenica al ser recibido a pedradas. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/07/11/55a0fdee22601d66438b4572.html>
- Melguizo, S. (2016, oktobar 4.). Srebrenica tendrá su primer alcalde serbio. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2016/10/04/57f3e821e2704eff068b460f.html>
- Merkel y Putin hablarán de Kosovo e Irán en la cumbre Alemania-Rusia. (2007, oktobar 14.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/10/14/actualidad/1192312808_850215.html
- Micheva, N. (2010, mart 1.). El extraño caso del doctor Radovan Karadzic. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/03/01/internacional/1267443295.html>
- Milan Babic, ex aliado de Milosevic y líder de los serbios en Croacia. (2006, mart 7.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/06/obituarios/1141653580.html>
- Milan Martić, un ex policía que llegó a ser presidente de la rebelde 'Krajina'. (2007, jun 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/06/12/internacional/1181646251.html>
- Milanović, B. (2013, jul 3.). Los Balcanes y el futuro de Europa. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2013/07/02/opinion/1372759528_022678.html

- Miles de albanos-kosovares protestan en Pristina contra el plan para el futuro de Kosovo. (2007, februar 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/02/10/internacional/1171134207.html>
- Miles de kosovares salen a las calles de Pristina a celebrar la inminente independencia. (2008, februar 17.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/17/actualidad/1203202801_850215.html
- Miles de manifestantes piden en Belgrado la convocatoria de elecciones anticipadas. (2011, februar 5.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/02/05/internacional/1296912960.html>
- Miles de personas exigen la convocatoria de elecciones anticipadas en Serbia. (2011, abril 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/04/16/internacional/1302961202.html>
- Miles de refugiados sirios cruzan Macedonia hacia Serbia y rumbo a Europa Occidental. (2015, avgust 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/08/23/55da0d8522601d165b8b4583.html>
- Miles de serbios de Kosovo se manifiestan en Mitrovica contra la independencia. (2008, februar 18.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/18/actualidad/1203289213_850215.html
- Miles de serbios se manifiestan en Belgrado contra la extradición de Karadzic a La Haya. (2008, jul 29.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/29/internacional/1217352960.html>
- Miles de serbobosnios protestan contra la independencia de Kosovo en Banja Luka. (2008, februar 26.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/26/actualidad/1203980413_850215.html
- Mladic comparecerá el viernes en La Haya. (2011, jun 1.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/06/01/internacional/1306919962.html>
- Mladic está en condiciones de afrontar un juicio, según un equipo de cinco médicos. (2011, maj 30.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/30/internacional/1306747902.html>
- Mladic puede ser extraditado en 48 horas, pero el momento exacto será secreto. (2011, maj 29.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/29/internacional/1306665393.html>
- Mladic se dice enfermo y pide ver a médicos serbios. (2011, oktobar 7.). *La Vanguardia*, str. 9.

- Mladic, con un pie en La Haya. (2011, maj 31.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/31/internacional/1306842502.html>
- Mladic, una "bomba de relojería". (2008, decembar 26.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/12/26/actualidad/1230246004_850215.html
- Mladic: "Este es un tribunal satánico". (2014, januar 29.). *La Vanguardia*, str. 12.
- Mladic: 'No hay dinero que pueda pagarme'. (2011, maj 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/26/internacional/1306439504.html>
- Mladic: 'Ustedes eligieron a Milosevic, yo no. Así que, ¿quién tiene la culpa? (2011, maj 27.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/27/internacional/1306509057.html>
- Moltó, E. (2013, novembar 7.). Ocho kosovares detenidos en Torre Vieja y Guardamar por robos en viviendas. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/ccaa/2013/11/07/valencia/1383823807_325002.html
- Montenegro decide separarse de Serbia en un referéndum ganado por cuatro décimas. (2006, maj 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/05/22/internacional/1148286084.html>
- Montenegro denuncia interferencias serbias en el referéndum. (2006, maj 18.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Montenegro detiene a 20 serbios que planeaban sabotear las elecciones. (2016, oktobar 17.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Montenegro proclama su independencia. (2006, jun 4.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/06/03/internacional/1149359967.html>
- Montenegro reconoce a Kosovo y se gana las represalias de Serbia. (2008, oktobar 10.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Montenegro y Macedonia enfadan a Serbia al reconocer la independencia de Kosovo. (2008, oktobar 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/10/10/internacional/1223595753.html>
- Montenegro y Macedonia reconocen la independencia de Kosovo. (2008, oktobar 9.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/10/09/actualidad/1223503213_850215.html
- Montenegro, los hechos consumados. (2006, jun 18.). *La Vanguardia*, str. 26.
- Montes Torralba, R. (2015a, novembar 9.). Kosovo, ¿qué ejemplo para Cataluña? *El País*. Preuzeto sa
https://politica.elpais.com/politica/2015/11/09/actualidad/1447085003_189138.html

- Montes Torralba, R. (2015b, jul 7.). La herida abierta de Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/elpais/2015/07/06/opinion/1436199721_090525.html
- Montes Torralba, R. (2015c, septembar 24.). La lección yugoslava. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/elpais/2015/09/23/opinion/1443031562_685421.html
- Montes Torralba, R. (2015d, mart 25.). Las fronteras invisibles de Kosovo. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/elpais/2015/03/25/opinion/1427310378_081765.html
- Montilla destaca que Cataluña y Kosovo tienen 'pocas cosas en común'. (2010, jul 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/23/barcelona/1279876155.html>
- Monzó, Q. (2007, jun 20.). Que ondee la bandera kosovar. *La Vanguardia*, str. 30.
- Mora, C. (2008, oktobar 11.). El mediador Martti Ahtisaari obtiene el Nobel de la Paz. *La Vanguardia*, str. 8.
- Morán, G. (2006, novembar 4.). Historias de albaneses (I). Kosovo. *La Vanguardia*, str. 30.
- Morán, G. (2008, januar 12.). ¡Al fin, un Estado mafioso! *La Vanguardia*, str. 22.
- Moratinos asegura que España seguirá sin reconocer a Kosovo como país. (2010, septembar 10.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2010/09/10/actualidad/1284069611_850215.html
1
- Moratinos inicia su segunda gira por los Balcanes. (2006, februar 5.). *La Vanguardia*, str. 23.
- Moratinos, Ciudadano de Honor de Belgrado. (2009, decembar 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2009/12/12/espana/1260651393.html>
- Moreno, G. (2012, april 19.). Breivik dice que le ha inspirado más el nacionalismo serbio que el nazismo. *La Vanguardia*, str. 4.
- Moscú acuerda con Belgrado el paso de gas ruso hacia Europa. (2008, februar 26.). *La Vanguardia*, str. 5.
- Moscú considera 'inaceptable' el nuevo proyecto de resolución sobre Kosovo. (2007, maj 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2007/05/12/internacional/1178990227.html>
- Moscú hace explícito a Serbia su rechazo a la independencia de Kosovo. (2008, februar 25.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/02/25/actualidad/1203894011_850215.html
1

- Moscú no contempla aplicar sanciones si Kosovo proclama la independencia. (2008, februar 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/13/internacional/1202901816.html>
- Moscú veta en la ONU declarar “genocidio” la matanza de Srebrenica. (2015, jul 9.). *La Vanguardia*, str. 5.
- Moscú y Serbia insisten en que es 'inaceptable' la independencia tutelada para Kosovo. (2007, jun 7.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/06/06/internacional/1181145349.html>
- Muere a los 61 años Ibrahim Rugova, presidente de la provincia serbia de Kosovo. (2006, januar 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/01/21/internacional/1137844715.html>
- Muere en el hospital el acusado de crímenes guerra Goran Hadzic. (2016, jul 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2016/07/13/5785fb56ca474165088b467c.html>
- Muere en prisión el ex presidente yugoslavo Slobodan Milosevic. (2006, mart 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/11/internacional/1142078835.html>
- Muere la viuda de 'Tito'. (2013, oktobar 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/10/20/internacional/1382274594.html>
- Muere un hincha francés apaleado por seguidores del Partizán. (2009, septembar 29.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/deportes/2009/09/29/actualidad/1254208915_850215.html
- Muere un policía de la misión de la ONU en una explosión en Kosovo. (2005, januar 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/01/13/internacional/1105611793.html>
- Muere un policía de la misión de la UE en Kosovo en un tiroteo contra su vehículo. (2013, septembar 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/09/19/internacional/1379578255.html>
- Muere un testigo contrario a un político kosovar acusado de crímenes de guerra. (2011, septembar 28.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/09/28/internacional/1317227288.html>
- Mueren dos personas en un atentado en Kosovo. (2007, septembar 24.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/09/24/actualidad/1190584805_850215.html
- Munera, I. (2010, april 28.). Kosovo llora a sus muertos. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/04/27/internacional/1272395560.html>

- Muñoz, A. (2007, decembar 11.). Nadie se acerca la puente. *La Vanguardia*, str. 6.
- Muñoz, A. (2008, jun 4.). El mal de las fronteras invisibles. *La Vanguardia*, str. 11.
- Mustafa, A. (2009, februar 17.). Kosovo, año I: del sueño de la independencia a la realidad de la pobreza. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2009/02/17/internacional/1234872549.html>
- Nadal, C. (2006, maj 28.). Balcanizar, ¿y después? *La Vanguardia*, str. 16.
- Nadal, C. (2008a, jul 27.). Karadzic y la banalidad del mal. *La Vanguardia*, str. 10.
- Nadal, C. (2008b, februar 24.). Las banderas del Kosovo libre. *La Vanguardia*, str. 13.
- Navarro, B. (2007a, decembar 15.). Apoyo a Kosovo y guiños a Serbia. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Navarro, B. (2007b, novembar 20.). Europa pide calma a Kosovo. *La Vanguardia*, str. 3.
- Navarro, B. (2007c, decembar 14.). Kosovo, primera prueba de fuego. *La Vanguardia*, str. 4.
- Navarro, B. (2007d, decembar 8.). La OTAN se quedará en Kosovo. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Navarro, B. (2007e, novembar 21.). La troika fracasa de nuevo en su intento de mediación. *La Vanguardia*, str. 8.
- Navarro, B. (2007f, jun 2.). La UE reanuda el diálogo con Serbia. *La Vanguardia*, str. 3.
- Navarro, B. (2007g, decembar 11.). La UE roza la unidad para aceptar la independencia de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 6.
- Navarro, B. (2007h, novembar 7.). Poner vallas a internet. *La Vanguardia*, str. 4.
- Navarro, B. (2007i, jul 1.). Portugal asume la presidencia europea con un ojo en Varsovia y otro en Kosovo. *La Vanguardia*, str. 9.
- Navarro, B. (2008a, februar 20.). “Kosovo no debe convertirse en un protectorado”. *La Vanguardia*, str. 12.
- Navarro, B. (2008b, novembar 28.). El Consejo de Seguridad da luz verde al despliegue de la UE en Kosovo. *La Vanguardia*, str. 12.
- Navarro, B. (2008c, januar 29.). Europa trata de retener a Serbia. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Navarro, B. (2008d, jul 31.). Karadzic duerme en La Haya. *La Vanguardia*, str. 3.
- Navarro, B. (2008e, avgust 1.). Karadzic evoca un pacto con EE.UU. *La Vanguardia*, str. 3.

- Navarro, B. (2008f, januar 25.). La ganadora de Eurovisión, ultranacionalista. *La Vanguardia*, str. 14.
- Navarro, B. (2008g, maj 27.). La UE admite retrasos en su calendario para Kosovo. *La Vanguardia*, str. 8.
- Navarro, B. (2008h, februar 16.). La UE lanza una misión civil para guiar los primeros pasos de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 4.
- Navarro, B. (2008i, mart 11.). La UE pide a los serbios que apuesten por un gobierno europeísta. *La Vanguardia*, str. 4.
- Navarro, B. (2008j, januar 28.). La UE se prepara para la declaración de independencia de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 9.
- Navarro, B. (2008k, septembar 4.). La UE sopesa declarar a Serbia país candidato en el 2009. *La Vanguardia*, str. 7.
- Navarro, B. (2008l, jul 23.). La UE tiende puentes a la nueva Serbia. *La Vanguardia*, str. 6.
- Navarro, B. (2008m, februar 12.). La UE ultima planes y nombramientos para el día D de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 9.
- Navarro, B. (2008n, februar 19.). Los grandes reconocen a Kosovo. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Navarro, B. (2008o, decembar 16.). Montenegro se adelanta a Serbia y pide entrar en la UE. *La Vanguardia*, str. 8.
- Navarro, B. (2008p, februar 29.). Serbia no está de humor para Eurovisión. *La Vanguardia*, str. 13.
- Navarro, B. (2008q, februar 7.). Serbia suspende la firma del acuerdo con la UE por la presión nacionalista. *La Vanguardia*, str. 9.
- Navarro, B. (2008r, april 30.). Serbia y la UE firman un acuerdo con condiciones. *La Vanguardia*, str. 10.
- Navarro, B. (2009a, jul 21.). Condenados a dos serbios por crímenes de guerra en Bosnia. *La Vanguardia*, str. 8.
- Navarro, B. (2009b, oktobar 15.). Croacia roza la meta de la UE. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Navarro, B. (2009c, februar 18.). El estancamiento marca el primer año del Kosovo independiente. *La Vanguardia*, str. 5.
- Navarro, B. (2009d, novembar 6.). El TPI aplaza el juicio a Karadzic. *La Vanguardia*, str. 9.
- Navarro, B. (2009e, decembar 8.). Holanda levanta su veto al pacto de la UE con Serbia. *La Vanguardia*, str. 6.

- Navarro, B. (2009f, oktobar 28.). Karadzic: “La gente de Sarajevo desaparecerá de la faz de la tierra”. *La Vanguardia*, str. 4.
- Navarro, B. (2009g, jun 12.). La OTAN acuerda una salida gradual de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 6.
- Navarro, B. (2009h, decembar 1.). Serbia celebra poder entrar en la UE sin visado. *La Vanguardia*, str. 8.
- Navarro, B. (2009i, jul 16.). Serbios, montenegrinos y macedonios podrán viajar a la UE sin visado. *La Vanguardia*, str. 10.
- Navarro, B. (2010a, jul 23.). EE.UU. anima al mundo a reconocer Kosovo como Estado independiente. *La Vanguardia*, str. 4.
- Navarro, B. (2010b, septembar 11.). España no reconocerá a Kosovo pese al giro serbio. *La Vanguardia*, str. 11.
- Navarro, B. (2010c, jul 24.). Kosovo anima a los serbios de Bosnia a retomar la bandera de la secesión. *La Vanguardia*, str. 7.
- Navarro, B. (2010d, mart 20.). La culpa, de los gais. *La Vanguardia*, str. 8.
- Navarro, B. (2010e, jul 23.). La independencia de Kosovo es legal. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Navarro, B. (2010f, oktobar 26.). La UE abre la puerta a Serbia. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Navarro, B. (2010g, april 1-2.). Serbia pide perdón por la masacre de Srebrenica. *La Vanguardia*, str. 8.
- Navarro, B. (2011a, maj 27.). El arresto de Mladic acerca Serbia a la UE, reacia a nuevas adhesiones. *La Vanguardia*, str. 4.
- Navarro, B. (2011b, jun 2.). El fiscal de TPIY trata de agilizar el juicio a Mladic. *La Vanguardia*, str. 9.
- Navarro, B. (2011c, mart 9.). Kosovo y Serbia dialogan por primera vez desde su división. *La Vanguardia*, str. 10.
- Navarro, B. (2011d, jun 4.). Mladic se declara “muy enfermo” y dice que sólo defendió a su pueblo. *La Vanguardia*, str. 6.
- Navarro, B. (2012a, maj 18.). “Es hora de vengarnos de los turcos”. *La Vanguardia*, str. 10-11.
- Navarro, B. (2012b, oktobar 11.). Bruselas plantea negociar con Kosovo un pacto de preadhesión. *La Vanguardia*, str. 5.
- Navarro, B. (2012c, oktobar 17.). Karadzic afirma que “debería ser recompensado” por promover la paz. *La Vanguardia*, str. 6.

- Navarro, B. (2012d, novembar 17.). Kosovo ingresa en el BERD con el voto en contra de España. *La Vanguardia*, str. 10.
- Navarro, B. (2012e, novembar 17.). La Haya anula la condena al croata Gotovina por crímenes de guerra. *La Vanguardia*, str. 8.
- Navarro, B. (2012f, maj 17.). Mladic desafía a las Madres de Srebrenica en su juicio en La Haya. *La Vanguardia*, str. 10.
- Navarro, B. (2012g, februar 25.). Serbia normaliza su trato a Kosovo y refuerza su candidatura a la UE. *La Vanguardia*, str. 6.
- Navarro, B. (2013a, april 23.). Bruselas pide a los socios europeos el ingreso de Serbia y apoyo a Kosovo. *La Vanguardia*, str. 6.
- Navarro, B. (2013b, mart 24.). El magnetismo de la UE acerca a Serbia y Kosovo. *La Vanguardia*, str. 9.
- Navarro, B. (2013c, jun 26.). España permite a la UE negociar con Kosovo pese a no reconocer al país. *La Vanguardia*, str. 8.
- Navarro, B. (2013d, septembar 7.). Holanda, “responsable” de tres muertes en Srebrenica. *La Vanguardia*, str. 7.
- Navarro, B. (2013e, oktobar 30.). Kosovo y la UE se sientan a negociar su acuerdo de asociación. *La Vanguardia*, str. 6.
- Navarro, B. (2013f, jun 29.). Merkel impone más condiciones a la negociación con Serbia. *La Vanguardia*, str. 5.
- Navarro, B. (2013g, april 20.). Serbia y Kosovo entierran sus diferencias para acercarse a la UE. *La Vanguardia*, str. 10.
- Navarro, B. (2014a, januar 22.). Bruselas reclama a Erdogan que no se aleje de los valores europeos. *La Vanguardia*, str. 6.
- Navarro, B. (2014b, septembar 30.). El fiscal culpa a Karadzic de “todas las tragedias de la guerra de Bosnia”. *La Vanguardia*, str. 4.
- Navarro, B. (2014c, jul 17.). Holanda, “responsable” de la muerte de 300 hombres en Srebrenica. *La Vanguardia*, str. 4.
- Navarro, B. (2014d, jun 29.). Un mes de vértigo europeo. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Navarro, B. (2015a, oktobar 20.). Atrapados en los Balcanes. *La Vanguardia*, str. 4.
- Navarro, B. (2015b, septembar 15.). Europa se enroca. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Navarro, B. (2015c, avgust 28.). Europa, en el carril de emergencia. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Navarro, B. (2015d, jun 2.). La guerra como un mal sueño. *La Vanguardia*, str. 6.

- Navarro, B. (2015e, februar 4.). Las atrocidades de la guerra de Croacia no fueron un genocidio. *La Vanguardia*, str. 7.
- Navarro, B. (2015f, jun 1.). Prisioneros de la paz. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Navarro, B. (2015g, avgust 27.). Serbia cede y permitirá a Kosovo obtener su propio código telefónico. *La Vanguardia*, str. 4.
- Navarro, B. (2016a, februar 16.). Bosnia llama a las puertas de la UE para superar sus divisiones internas. *La Vanguardia*, str. 6.
- Navarro, B. (2016b, januar 22.). La UE estrecha lazos con Kosovo y le urge a superar su crisis interna. *La Vanguardia*, str. 5.
- Navarro, B. (2016c, februar 27.). Los Balcanes ignoran a la UE y bloquean a los refugiados. *La Vanguardia*, str. 5.
- Navarro, F. (2009, februar 18.). De Milosevic a los jemeres rojos, el camino contra los genocidas. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2009/02/18/actualidad/1234911611_850215.html
- Navarro, F. (2010, novembar 17.). Un riñón a cambio de nada en la clínica Medicus. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2010/11/16/actualidad/1289862010_850215.html
- Navarro, F. (2011, maj 26.). "Serbia quiere ser candidato oficial para pertenecer a la Unión Europea". *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2011/05/26/actualidad/1306360810_850215.html
- Nikolic, un antiguo "ultra" que dice haberse moderado. (2012, maj 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2012/05/20/internacional/1337544995.html>
- Nikolic: "Pido perdón en rodillas por Srebrenica". (2013, april 26.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Noguer, M. (2010, jul 23.). Montilla: "Cataluña y Kosovo tienen pocas cosas en común". *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/elpais/2010/07/23/actualidad/1279873023_850215.html
- Nueve paramilitares, acusados de matar a 43 kosovares. (2010, septembar 12.). *La Vanguardia*, str. 17.
- Nuevo brote de violencia entre serbios y albaneses. (2010, jul 3.). *La Vanguardia*, str. 7.
- Occidente se felicita ante el arresto de Mladic. (2011, maj 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/26/internacional/1306420193.html>
- Ónega, F. (2008, april 3.). Operación independencia. *La Vanguardia*, str. 13.

- Otra oportunidad para Serbia. (2007, januar 24.). *La Vanguardia*, str. 20.
- Otros criminales de guerra serbios. (2008, jul 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/22/internacional/1216681949.html>
- Palizas en nombre de Dios en un centro serbio. (2009, maj 22.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/05/22/actualidad/1242943214_850215.html
- Palma Hermann, C. (2014, decembar 25.). Los Balcanes, cantera yihadista. *El Mundo*.
 Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2014/12/25/549ad8b8ca4741cf4c8b4581.html>
- Palmero, F. (2015, maj 7.). "El más consecuente atraco homicida de la Historia". *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/blogs/elmundo/consejoeditorial/2015/05/07/el-mas-consecuente-atraco-homicida-de-la.html>
- Palomo, D. (2014, oktobar 14.). Fuego abierto entre Albania y Serbia. *El Mundo*.
 Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/deportes/2014/10/14/543d8645268e3ed3458b456f.html>
- Pardo, P., & González, R. (2010, jul 23.). EEUU dice que la sentencia de Kosovo no es aplicable a Cataluña o País Vasco. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/22/internacional/1279823476.html>
- Partidarios de Slobodan Milosevic conmemoran en Serbia el primer aniversario de su muerte. (2007, mart 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/03/11/internacional/1173588585.html>
- Pascual, R. (2012, septembar 21.). El hombre que enseña a hacer la revolución. *El País*.
 Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/09/21/actualidad/1348238590_243497.html
- Patten, C. (2007, avgust 27.). ¿Independencia para Kosovo? *La Vanguardia*, str. 19.
- Peiró, P. (2017, novembar 23.). "El cambio en Kosovo se puede alcanzar con pequeños proyectos". *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2015/11/16/planeta_futuro/1447693908_674072.html
- Pérez San Gregorio, C. (2011, oktobar 16.). La UE abre la puerta a Serbia pero. *La Vanguardia*, str. 10.
- Pérez, F. (2013, februar 12.). El cabecilla de los 'Tigres de Arkan' rechaza ser extraditado a Serbia. *El País*. Preuzeto sa
https://politica.elpais.com/politica/2013/02/12/actualidad/1360691075_849092.html

- Pérez, F. (2014, novembar 17.). La Fiscalía pide 41 años de cárcel al jefe de los Tigres de Arkan por asesinato. *El País*. Preuzeto sa
https://politica.elpais.com/politica/2014/11/17/actualidad/1416240447_255766.html
- Pérez-Lanzac, C. (2014, decembar 9.). La nueva ley deja a España en el puesto 64° del 'ranking'. *El País*. Preuzeto sa
https://politica.elpais.com/politica/2014/12/09/actualidad/1418158222_717997.html
- Peric Zimonjic, V. (2008, jul 25.). La misteriosa Mila. *La Vanguardia*, str. 10.
- Petrovic, S. (2011, jul 29.). El último recuerdo serbio de Prizren. *La Vanguardia*, str. 6.
- Petrovic, S., & Djermanovic, T. (2006, februar 20.). No tomarás la balcanización en vano. *La Vanguardia*, str. 22.
- Pi de Cabanyes, O. (2008, oktobar 8.). Karadzic en Montjuïc. *La Vanguardia*, str. 18.
- Piden entre 5 y 41 años para los Tigres de Arkan acusados de matar y descuartizar a un compatriota. (2014, novembar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/espana/2014/11/17/546a2165ca47416a3c8b4585.html>
- Poch, R. (2008, decembar 1.). Alemania tapa el esándalo de los espías de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 6.
- Poch, R. (2012, januar 31.). Berlín falsifico una matanza en Kosovo para intervenir. *La Vanguardia*, str. 7.
- Poch, R. (2014, maj 20.). Las lluvias más intensas de los últimos 120 años colapsan Bosnia. *La Vanguardia*, str. 4.
- Políticos influyentes del Kosovo independiente. (2008, februar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/17/internacional/1203248041.html>
- Popescu, V. (2007a, februar 2.). El más balcánico de los problemas. *La Vanguardia*, str. 6.
- Popescu, V. (2007b, mart 2.). Lobby kosovar. *La Vanguardia*, str. 8.
- Popescu, V. (2008a, maj 2.). Radicales en Serbia. *La Vanguardia*, str. 4.
- Popescu, V. (2008b, jun 20.). Topar con la Iglesia. *La Vanguardia*, str. 6.
- Popescu, V. (2009a, mart 6.). Ejército kosovar. *La Vanguardia*, str. 4.
- Popescu, V. (2009b, mart 21.). Por 166 hectáreas. *La Vanguardia*, str. 5.
- Postales serbias. (2008, maj 11.). *La Vanguardia*, str. 12.
- Prados, L. (2009a, novembar 20.). "Zapatero ignora nuestra realidad democrática". *El País*. Preuzeto sa

- https://elpais.com/internacional/2009/11/20/actualidad/1258671615_850215.html
- Prados, L. (2009b, novembar 20.). España, ausente de Kosovo. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2009/11/20/actualidad/1258671614_850215.html
- Presidente Nikolic. (2012, maj 24.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/elpais/2012/05/23/opinion/1337799953_778107.html
- Presión del TPIY para la captura de criminales de guerr. (2006, mart 30.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Prieto, M. (2006, mart 13.). 'Slobo' Milosevic, el 'carnicero' de los Balcanes. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/11/obituarios/1142080957.html>
- Primer aniversario de la matanza de Srebrenica con Karadzic y Mladic entre rejas. (2011, jul 11.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2011/07/11/actualidad/1310335212_850215.html
- Prisión incondicional e incomunicada para Abdelmajid Bouchar por los 191 asesinatos del 11-M. (2005, septembar 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2005/09/25/espana/1127643409.html>
- Pristina quiere normalizar la relación con Serbia. (2012, oktobar 1.). *La Vanguardia*, str. 11.
- Puig, V. (2011, jun 5.). La corte de los monstruos. *La Vanguardia*, str. 36.
- Puigverd, A. (2005, oktobar 10.). Sembradores de odio. *La Vanguardia*, str. 19.
- Putin alude a España al defender la unidad territorial de Kosovo. (2007, oktobar 25.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2007/10/25/actualidad/1193263219_850215.html
- Putin califica la independencia de Kosovo de “inmoral e ilegal”. (2008, februar 15.). *La Vanguardia*, str. 6.
- Putin critica el doble rasero europeo con Kosovo en su última rueda de prensa desde el Kremlin. (2008, februar 14.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2008/02/14/actualidad/1202943608_850215.html
- Putin, más cerca de Serbia. (2008, januar 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2008/01/25/internacional/1201291326.html>

- Quedan 6 prófugos inculpados por el Tribunal Penal Internacional para la antigua Yugoslavia. (2005, decembar 8.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/12/08/internacional/1134059580.html>
- 'Quemaron a cuatro ancianos y no dejaron nada en pie en casa'. (2012, jul 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/07/08/internacional/1341765615.html>
- Quesada, J. (2016a, novembar 1.). “Aunque hay tensión en Bosnia no estamos en una situación de preguerra”. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/10/29/actualidad/1477743978_467576.html
- Quesada, J. (2016b, decembar 16.). Cómo sobrevivir a un fusilamiento. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/12/15/actualidad/1481834183_761431.html
- Quesada, J. (2016c, jul 4.). Los Balcanes temen que el ‘Brexit’ obstaculice su camino a Europa. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/07/04/actualidad/1467643494_159402.html
- Quesada, J. (2016d, septembar 26.). Un polémico referéndum en Bosnia trae viejos odios del pasado. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/09/24/actualidad/1474728577_740296.html
- Quirico, D. (2014, januar 14.). La ciudad donde murió Europa. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2014/01/14/actualidad/1389704776_144512.html
- Radicales serbios atacan la embajada de Estados Unidos en Belgrado. (2008, februar 22.). *La Vanguardia*, str. 6.
- Radovan Karadzic apela su condena de 40 años por el genocidio bosnio. (2016, jul 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2016/07/22/5791dbae268e3ee8218b4667.html>
- Radovan Karadzic, 'El Carnicero de Sarajevo'. (2008, jul 22.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/07/21/actualidad/1216591219_850215.html
- Rahola, P. (2008a, jul 29.). Karadzic ante su destino. *La Vanguardia*, str. 9.
- Rahola, P. (2008b, februar 19.). Las mentiras de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 14.
- Rahola, P. (2009, mart 24.). Ese pequeño país. *La Vanguardia*, str. 11.

- Ramírez, M. (2008a, februar 17.). La 'Gran Albania' festeja la independencia en Bruselas. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/17/cronicasdesdeeuropa/1203266015.html>
- Ramírez, M. (2008b, april 29.). La UE firma un acuerdo político con Serbia para intentar frenar a los ultranacionalistas. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/04/29/internacional/1209463586.html>
- Ramírez, M. (2008c, jul 22.). La UE no desbloquea la relación con Belgrado tras la detención de Karadzic. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/22/internacional/1216729056.html>
- Ramírez, M. (2008d, februar 18.). Los Veintisiete acuerdan que la independencia de Kosovo 'no sienta ningún precedente'. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/18/internacional/1203347774.html>
- Ramírez, M. (2008e, februar 18.). Moratinos compara la independencia de Kosovo con la invasión de Irak. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/18/internacional/1203325230.html>
- Ramírez, M. (2008f, jul 17.). Seis décadas investigando los crímenes contra la Humanidad. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/17/internacional/1216264198.html>
- Ramírez, M. (2009a, jul 17.). Bruselas propone abrir las fronteras a Serbia, Montenegro y Macedonia. *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2009/07/15/union_europea/1247659991.html
- Ramírez, M. (2009b, oktobar 28.). Karadzic, en 1991: 'Sarajevo será una olla donde 300.000 musulmanes desaparecerán'. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/10/28/internacional/1256715873.html>
- Ramírez, M. (2009c, oktobar 14.). La CE recomienda iniciar un proceso para eliminar visados a los kosovares. *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2009/10/14/union_europea/1255528384.html
- Ramírez, M. (2010a, jul 23.). Kosovo no violó la ley al declarar unilateralmente su independencia. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/22/internacional/1279807784.html>
- Ramírez, M. (2010b, oktobar 25.). La UE da a Serbia un año para capturar a Mladic si quiere negociar su adhesión. *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/10/25/union_europea/1288007048.html
- Ramírez, M. (2010c, septembar 10.). Moratinos defiende que la UE premie a Serbia por su oferta de diálogo a Prístina. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/09/10/internacional/1284133993.html>

- Ramírez, M. (2011a, maj 29.). ¿Dónde ha estado Mladic los últimos 16 años? *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/29/internacional/1306630945.html>
- Ramírez, M. (2011b, maj 26.). Serbia anuncia el arresto de Ratko Mladic y reclama su 'premio' de entrada en la UE. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/26/internacional/1306404906.html>
- Ratifican las duras sentencias contra guardianes serbios. (2005, mart 1.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Ratko Mladic abandona su celda para visitar la tumba de su hija en Belgrado. (2011, maj 31.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/31/internacional/1306825840.html>
- Ratko Mladic comparece ante un tribunal de Belgrado en 'malas condiciones físicas'. (2011, maj 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/26/internacional/1306429072.html>
- Ratko Mladic ingresa en la cárcel del Tribunal Penal para la ex Yugoslavia. (2011, jun 1.). *La Vanguardia*, str. 4.
- Ratko Mladic pedirá a Serbia que pague su defensa ante el Tribunal de La Haya. (2011, jun 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/06/18/internacional/1308389718.html>
- Ratko Mladic, el carnicero de Srebrenica. (2006, februar 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/02/21/internacional/1140553558.html>
- Ratko Mladic, el responsable del asedio a Sarajevo y la matanza de Srebrenica. (2011, maj 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/26/internacional/1306411136.html>
- Ratko Mladic, hospitalizado por una neumonía. (2011, oktobar 12.). *La Vanguardia*, str. 7.
- Recuperados en Serbia dos cuadros de Picasso. (2011, oktobar 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/10/26/cultura/1319637236.html>
- Registran la casa de Mladic en busca de pistas sobre su paradero. (2010, februar 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/02/23/internacional/1266930349.html>
- Registran la casa del hijo de Mladic en busca de pistas sobre su paradero. (2011, januar 31.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/01/31/internacional/1296466662.html>
- Registro en la casa familiar de Karadzic. (2008, mart 28.). *La Vanguardia*, str. 8.

- Reino Unido enviará 600 soldados a Kosovo. (2008, abril 29.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2008/04/29/actualidad/1209420019_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2008/04/29/actualidad/1209420019_850215.html)
 l
- Repatriados los restos del último rey yugoslavo. (2013, januar 23.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Requejo, F. (2007, novembar 22.). Kosovo: un paraguas confederal. *La Vanguardia*, str. 32.
- Rescatan en Serbia a mil personas de vehículos atrapados en la nieve. (2014, februar 1.).
El País. Preuzeto sa
https://economia.elpais.com/economia/2014/02/01/agencias/1391261892_408144.html
- Resolución contra el ingreso en la UE si se independiza Kosovo. (2007, decembar 27.).
La Vanguardia, str. 9.
- Rice advierte a Putin que EE UU no tolerará que Rusia vete su escudo antimisiles.
 (2007, maj 15.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2007/05/15/actualidad/1179180013_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2007/05/15/actualidad/1179180013_850215.html)
 l
- Rice dice que el futuro de Kosovo será 'prometedor' y ofrece ayuda a su gobierno.
 (2008, jul 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/19/internacional/1216425091.html>
- Richard Holbrook niega que EEUU garantizara inmunidad a Radovan Karadzic. (2008, avgust 1.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/31/internacional/1217533536.html>
- Ridao, J. (2012, oktobar 29.). Manuales de secesión. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/sociedad/2012/10/28/actualidad/1351441562_382865.html
- Rieff, D. (2016, april 17.). Lo que no aprendimos en los Balcanes. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2016/04/14/actualidad/1460634141_819500.htm](https://elpais.com/internacional/2016/04/14/actualidad/1460634141_819500.html)
 l
- Riera Roca, J. (2008, maj 25.). La precaria paz de Kosovo, día a día. *EL Mundo*.
 Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/05/24/baleares/1211655408.html>
- Rincón, R. (2014, oktobar 6.). El líder de los 'Tigres de Arkan' niega haber matado a un
 compañero. *El País*. Preuzeto sa
[https://politica.elpais.com/politica/2014/10/06/actualidad/1412578012_199957.h](https://politica.elpais.com/politica/2014/10/06/actualidad/1412578012_199957.html)
 tml
- Rincón, R. (2016, novembar 5.). Confirmada la absolución del líder de los Tigres de
 Arkan por asesinato. *El País*. Preuzeto sa

- https://politica.elpais.com/politica/2015/11/05/actualidad/1446731186_798440.html
- Rizzi, A. (2011a, octubre 16.). Los Balcanes se alejan de Europa. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2011/10/16/actualidad/1318793428_156884.html
- Rizzi, A. (2011b, maj 30.). Miles de radicales serbios protestan en Belgrado por el arresto de Mladic. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2011/05/30/actualidad/1306706402_850215.html
- Rizzi, A. (2011c, maj 27.). Serbia allana el camino para la extradición. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2011/05/27/actualidad/1306447203_850215.html
- Rizzi, A. (2012a, maj 16.). “No habrá reconciliación mientras haya negacionistas en el poder”. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2012/05/16/actualidad/1337179937_847475.html
- Rizzi, A. (2012b, april 4.). El presidente serbio dimite y abre la vía para adelantar las elecciones. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2012/04/04/actualidad/1333529376_805947.html
- Rizzi, A. (2012c, decembar 12.). Era de glaciación económica en los Balcanes. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2012/12/02/actualidad/1354465723_865712.html
- Rizzi, A. (2012d, maj 22.). No es el síndrome de Orfeo. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2012/05/22/actualidad/1337700096_669173.html
- Rizzi, A. (2012e, februar 14.). Referéndum rebelde en el norte de Kosovo. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2012/02/14/actualidad/1329213563_775531.html
- Rizzi, A. (2013a, jun 5.). “Necesitamos a la Unión Europea para transformar a Serbia”. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2013/06/05/actualidad/1370427318_548488.html
- Rizzi, A. (2013b, maj 25.). Kosovo cava la última trinchera de los Balcanes. *El País*. Preuzeto sa

- https://elpais.com/internacional/2013/05/25/actualidad/1369508178_699704.html
- Rizzi, A. (2013c, jun 23.). La indignación prende en Bosnia. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2013/06/23/actualidad/1372022117_341823.html
- Rizzi, A. (2013d, maj 25.). La segregación se impone tras la guerra. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2013/05/25/actualidad/1369508981_522443.html
- Rizzi, A. (2013e, novembar 4.). La violencia en la zona serbia lastra el proceso de pacificación de Kosovo. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2013/11/04/actualidad/1383558828_534421.html
- Rizzi, A. (2013f, oktobar 20.). Muere Jovanka Broz, viuda del líder comunista yugoslavo Tito. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2013/10/20/actualidad/1382294640_017271.html
- Rizzi, A. (2013g, jun 30.). Serbia enjaula el nacionalismo. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2013/06/30/actualidad/1372623113_151529.html
- Rizzi, A. (2013h, april 25.). Serbia pide perdón por Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2013/04/25/actualidad/1366892602_584447.html
- Rizzi, A. (2013i, februar 6.). Serbia y Kosovo escenifican el deshielo. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2013/02/06/actualidad/1360167062_870033.html
- Rizzi, A. (2014a, mart 17.). Crimea no es (exactamente) Kosovo. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2014/03/17/actualidad/1395082939_669477.html
- Rizzi, A. (2014b, april 27.). La batalla del cirílico corroe Croacia. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2014/04/27/actualidad/1398626358_665344.html
- Rizzi, A. (2014c, februar 7.). La ira por la crisis económica y el bloqueo político estalla en Bosnia. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2014/02/07/actualidad/1391780312_021027.html
- Roban una central termoeléctrica entera, en desuso desde 1999. (2010, avgust 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2010/08/16/internacional/1281967410.html>

- Roca Junyent, M. (2008, februar 19.). ¡Suerte, Kosovo! *La Vanguardia*, str. 28.
- Rojas, A. (2014, januar 28.). Mladic y Karadzic, el reencuentro. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/internacional/2014/01/28/52e7eb6e22601d190f8b457b.html>
- Rojas, A. (2015a, oktobar 20.). 'Habrá muertes de refugiados por el frío y llegarán pronto'. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/internacional/2015/10/20/562542e0268e3e86138b4647.html>
- Rojas, A. (2015b, novembar 21.). 'Tú puedes pasar... Tú a la jaula'. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/internacional/2015/11/21/564f67e946163fb02d8b466e.html>
- Rojas, A. (2015c, novembar 23.). Un cobijo infantil en medio del éxodo. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/sociedad/2015/11/20/564e2eb846163f424b8b45f1.html>
- Rojas, A., & Sans Mora, G. (2015, oktobar 21.). La larga marcha de los refugiados, frontera a frontera. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/internacional/2015/10/21/5627aaf7268e3ebc1e8b45a4.html>
- Rojo, A. (2015, jul 8.). Los serbios arrollan a la ONU y toman Srebrenica. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/internacional/2015/07/08/559d5eb2268e3ed7428b45a6.html>
- Rousselin, P. (2006, februar 24.). Serbia, rehén de Mladic. *La Vanguardia*, str. 22.
- Rousselin, P. (2007, februar 28.). Serbia y el genocidio bosnio. *La Vanguardia*, str. 24.
- Rovira, B. (2016, april 17.). Un campo minado. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2016/04/14/actualidad/1460630306_624505.html
- Rovirosa, D. (2015, avgust 23.). Europa levanta murallas. *La Vanguardia*, str. 6.
- Rubio, M. (2007, novembar 24.). Defensa investiga el comportamiento de la Guardia Civil en Kosovo. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/elpais/2007/11/24/actualidad/1195895820_850215.html
- Ruiz Jiménez, J. (2016, april 17.). De la unidad a la barbarie. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2016/04/14/actualidad/1460626533_645093.html
- Ruiz, F. (2008a, februar 4.). El europeísta Tadic vence por un estrecho margen en las presidenciales de Serbia. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/03/internacional/1202067316.html>

- Ruiz, F. (2008b, mart 21.). 'En Kosovo no tenemos un problema con los serbios, sino con Serbia'. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/03/21/internacional/1206111841.html>
- Ruiz, F. (2008c, febrero 17.). Escenarios posibles para un complejo proceso separatista. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/17/internacional/1203225475.html>
- Ruiz, F. (2008d, februar 18.). Kosovo declara su independencia. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/17/internacional/1203250080.html>
- Ruiz, F. (2008e, maj 12.). Serbia mira a la UE y da su apoyo al Partido Democrático del presidente Boris Tadic. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/05/11/internacional/1210512458.html>
- Ruiz, F. (2008f, februar 3.). Serbia se debate en la segunda vuelta de las presidenciales entre acercarse a la UE o Moscú. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/03/internacional/1202039207.html>
- Ruiz, F. (2009, novembar 5.). 'Para entrar en la Unión Europea hay que reconocer Kosovo'. *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2009/11/05/union_europea/1257418848.html
- Ruiz, F. (2010a, novembar 21.). 15 años de paz fría en Bosnia. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/11/20/internacional/1290293095.html>
- Ruiz, F. (2010b, decembar 12.). Kosovo, del sueño de la independencia a la realidad del paro y la corrupción. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/12/11/internacional/1292070798.html>
- Ruiz, F. (2010c, decembar 13.). Los sondeos dan como vencedor de las elecciones de Kosovo al primer ministro. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/12/12/internacional/1292180683.html>
- Ruiz, F. (2015, jun 15.). 'Si no se europeízan los Balcanes, se acabará balcanizando Europa'. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/06/15/557c62aa46163fba2f8b457b.html>
- Ruiz, F. (2016, april 9.). Hashim Thaci: Un guerrillero para pacificar Kosovo. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2016/04/09/5707e68022601dca618b45b6.html>
- Ruiz, V. (2008, maj 23.). Belgrado desaconseja las muestras de afecto entre gente 'del mismo género'. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/05/23/television/1211567046.html>
- Rumanía boicotea la cumbre de Obama y los líderes de Europa Central por Kosovo. (2011, maj 27.). *La Vanguardia*, str. 10.

- Rumanía boicotea una cumbre política por la participación de Kosovo. (2011, maj 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/25/internacional/1306330944.html>
- Rusia advierte a Bush que mantendrá su oposición frontal a la independencia de Kosovo. (2007, jun 10.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/06/10/actualidad/1181426405_850215.html
- Rusia afirma que la independencia de Kosovo "acarrearía las peores consecuencias". (2007, februar 16.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/02/16/actualidad/1171580406_850215.html
- Rusia critica el suministro de armas de EEUU a Kosovo aprobado por Bush. (2008, mart 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/03/20/internacional/1206042384.html>
- Rusia impide un acuerdo sobre Kosovo en el Consejo de Seguridad. (2007, decembar 20.). *La Vanguardia*, str. 12.
- Rusia pide el desmantelamiento del Tribunal Internacional para la ex Yugoslavia. (2011, maj 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/26/internacional/1306427075.html>
- Rusia pide 'inversiones y acuerdos concretos' para apoyar a Serbia. (2008, februar 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/25/internacional/1203944847.html>
- Rusia pide una reunión urgente del Consejo de Seguridad de la ONU. (2008, februar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/17/internacional/1203263984.html>
- Rusia pone en duda la legitimidad de las elecciones parlamentarias en Kosovo. (2007, novembar 20.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/11/20/actualidad/1195513219_850215.html
- Rusia quiere discutir con la OTAN el suministro de armas a Kosovo. (2008, mart 20.). *EL País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/03/20/actualidad/1205967610_850215.html
- Rusia se felicita por el fracaso en la ONU de la nueva resolución sobre Kosovo. (2007, jul 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/07/20/internacional/1184958223.html>
- Rusia veta definir como genocidio la matanza de Srebrenica. (2015, jul 8.). *El País*. Preuzeto sa

- https://elpais.com/internacional/2015/07/08/actualidad/1436387614_338271.html
- Sachs, J. (2014, abril 6.). Ucrania y la crisis del derecho internacional. *El País*. Preuzetosa
https://economia.elpais.com/economia/2014/04/04/actualidad/1396603895_215107.html
- Sahagún, F. (2008, februar 17.). Se abre otra caja de Pandora en los Balcanes. *El Mundo*. Preuzetosa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/15/internacional/1203077453.html>
- Sahuquillo, M. (2014a, jun 29.). “Gavrilo Princip era un joven idealista”. *El País*. Preuzetosa
https://elpais.com/internacional/2014/06/28/actualidad/1403942109_180866.html
- Sahuquillo, M. (2014b, jun 28.). Boicot de los serbobosnios al centenario del magnicidio en Sarajevo. *El País*. Preuzetosa
https://elpais.com/internacional/2014/06/28/actualidad/1403967474_407254.html
- Sahuquillo, M. (2014c, oktobar 11.). Bosnia celebra unas elecciones generales que la alejan de la UE. *El País*. Preuzetosa
https://elpais.com/internacional/2014/10/11/actualidad/1413052934_785292.html
- Sahuquillo, M. (2014d, decembar 2.). El equilibrista entre Bruselas y Moscú. *El País*. Preuzetosa
https://elpais.com/internacional/2014/12/02/actualidad/1417534311_753215.html
- Sahuquillo, M. (2014e, decembar 9.). Kosovo vuelve la vista a Serbia. *El País*. Preuzetosa
https://elpais.com/internacional/2014/12/09/actualidad/1418124895_670729.html
- Sahuquillo, M. (2014f, oktobar 14.). Rusia busca reforzar sus históricos vínculos con Serbia. *El País*. Preuzetosa
https://elpais.com/internacional/2014/10/16/actualidad/1413479022_209830.html
- Sahuquillo, M. (2015a, februar 20.). Austria dice a los kosovares que no pierdan tiempo en pedir asilo. *El País*. Preuzetosa
https://elpais.com/internacional/2015/02/20/actualidad/1424445359_510174.html
- Sahuquillo, M. (2015b, oktobar 20.). Miles de refugiados quedan varados en las fronteras balcánicas. *El País*. Preuzetosa

- https://elpais.com/internacional/2015/10/19/actualidad/1445244246_215998.html
- Sahuquillo, M. (2015c, februar 14.). Otro éxodo kosovar, en tiempo de paz. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2015/02/13/actualidad/1423853027_335824.html
- Sahuquillo, M. (2015d, mart 18.). Serbia detiene a ocho sospechosos de participar en la matanza de Srebrenica. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2015/03/18/actualidad/1426671965_091371.html
- Sahuquillo, M. (2015e, maj 31.). Serbia se hace más europea. *El País*. Preuzeto sa https://economia.elpais.com/economia/2015/05/29/actualidad/1432892677_459142.html
- Sahuquillo, M. (2015f, april 15.). Una ONG critica a Serbia por su trato a los sin papeles en tránsito a la UE. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2015/04/14/actualidad/1429026029_904509.html
- Sahuquillo, M. (2016, oktobar 1.). “Que los ayuden en sus países”. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2016/09/29/actualidad/1475176687_604814.html
- Sahuquillo, M., & Abellán, L. (2015, oktobar 20.). Eslovenia moviliza al Ejército ante la crisis migratoria en la frontera. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2015/10/20/actualidad/1445333632_797870.html
- Sáiz, E. (2010, jul 22.). Preguntas y respuestas sobre Kosovo. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2010/07/22/actualidad/1279749608_850215.html
- Sánchez Costa, R. (2012a, februar 11.). El frío sigue atenazando a Europa. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2012/02/11/actualidad/1328957582_230916.html
- Sánchez Costa, R. (2012b, februar 10.). El hielo paraliza el tráfico por el Danubio. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2012/02/10/actualidad/1328900939_450790.html
- Sánchez Costa, R. (2012c, maj 7.). El malestar político en Serbia causa una fuerte abstención. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2012/05/06/actualidad/1336315793_093205.html

- Sánchez Costa, R. (2012d, maj 21.). El nacionalista Nikolic gana las elecciones presidenciales en Serbia. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2012/05/20/actualidad/1337510494_056245.htm](https://elpais.com/internacional/2012/05/20/actualidad/1337510494_056245.html)
 l
- Sánchez Costa, R. (2012e, maj 20.). El proeuropeo Tadic se presenta como la única opción moderada en Serbia. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2012/05/20/actualidad/1337522464_617545.htm](https://elpais.com/internacional/2012/05/20/actualidad/1337522464_617545.html)
 l
- Sánchez Costa, R. (2012f, maj 4.). La crisis y el futuro ingreso en la UE marcan las elecciones en Serbia. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2012/05/04/actualidad/1336154351_890087.htm](https://elpais.com/internacional/2012/05/04/actualidad/1336154351_890087.html)
 l
- Sánchez Costa, R. (2012g, maj 21.). La victoria de Nikolic pone nubarrones al gris horizonte europeo de Serbia. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2012/05/21/actualidad/1337617356_632522.htm](https://elpais.com/internacional/2012/05/21/actualidad/1337617356_632522.html)
 l
- Sánchez Costa, R. (2012h, maj 6.). Serbia arrincona el ultranacionalismo en campaña. *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2012/05/05/actualidad/1336230939_501596.htm](https://elpais.com/internacional/2012/05/05/actualidad/1336230939_501596.html)
 l
- Sánchez Manzano, J. (2015, septembar 30.). “Ellos no quieren quedarse y nosotros no los queremos”. *La Vanguardia*, str. 6.
- Sánchez, Á. (2016, oktobar 10.). Soldado antes que princesa. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2016/10/06/estilo/1475734152_300767.html
- Sánchez, G. (2005a, jul 11.). Impunidad y frustración. *La Vanguardia*, str. 14.
- Sánchez, G. (2005b, jul 12.). Srebrenica conmemora el aniversario de los asesinatos con un gran acto masivo y emotivo. *La Vanguardia*, str. 13.
- Sánchez, G. (2005c, jul 10.). Todo el dolor del mundo en Srebrenica. *La Vanguardia*, str. 16-17.
- Sánchez, G. (2010, jul 11.). La muerte detenida. *La Vanguardia*, str. 12.
- Sánchez, R. (2014, jun 28.). Polémica celebración en Sarajevo. *El Mundo*. Preuzeto sa
[http://www.elmundo.es/internacional/2014/06/28/53aeac9e268e3e6c7b8b4576.h](http://www.elmundo.es/internacional/2014/06/28/53aeac9e268e3e6c7b8b4576.html)
 tml
- Sánchez, R. (2015a, avgust 27.). Cumbre de los Balcanes en Viena para hallar soluciones a la crisis de los refugiados. *El Mundo*. Preuzeto sa
[http://www.elmundo.es/internacional/2015/08/27/55deda8f46163ffc4b8b4573.ht](http://www.elmundo.es/internacional/2015/08/27/55deda8f46163ffc4b8b4573.html)
 ml

- Sánchez, R. (2015b, jul 10.). Merkel defiende más Europa como vacuna contra la guerra. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/07/10/559ed12a268e3e6d6e8b458e.html>
- Sánchez-Vallejo, M. (2015a, novembar 4). Bosnia y Serbia celebran su primer consejo de ministros conjunto. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/11/04/actualidad/1446655676_439732.html
- Sánchez-Vallejo, M. (2015b, maj 11.). Choques armados dejan una veintena de muertos en Macedonia. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/05/10/actualidad/1431274032_590140.html
- Sánchez-Vallejo, M. (2015c, april 17.). Los Balcanes son la principal puerta de entrada en Europa. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/04/17/actualidad/1429293844_263590.html
- Sánchez-Vallejo, M. A. (2016, oktobar 25.). Kosovo lucha contra el auge yihadista en su territorio. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/10/22/actualidad/1477123150_608234.html
- Sanchís, I. (2005, februar 8.). “Deben apreciar lo que tienen y estar contentos”. *La Vanguardia*, str. 76.
- Sanchís, I. (2014, april 24.). “A Sarajevo la defendimos los ciudadanos, no una etnia”. *La Vanguardia*, str. 64.
- Sanjaume, M. (2007, jul 29.). ¿Una historia común? *La Vanguardia*, str. 26.
- Sanz, J. (2010, decembar 10.). Serbia cree que Rusia y mafias locales protegen a Mladic. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/12/10/actualidad/1291935625_850215.html
- Sarajevo, 20 años después del horror. (2012, april 6.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/04/06/internacional/1333724789.html>
- Sarkozy dice que la detención es "un paso importante" de Serbia hacia Europa. (2008, jul 22.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/07/22/actualidad/1216677601_850215.html
- Sarkozy: "La UE ve inevitable la independencia de Kosovo". (2007, decembar 14.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/12/14/actualidad/1197586811_850215.html

- Sastre, D. (2016a, septembar 17.). Puigdemont amenaza con imitar a Kosovo. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/cataluna/2016/09/17/57dc4463268e3ee6758b45fb.html>
- Sastre, D. (2016b, maj 4.). Puigdemont evoca en el Parlament la independencia unilateral de Kosovo. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/cataluna/2016/05/04/5729c4d846163f54568b4603.html>
- Satisfacción y felicitaciones a Serbia por la detención de Radovan Karadzic. (2008, jul 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/22/internacional/1216705156.html>
- Saura, G. (2012, februar 11.). “No podía irme sin una foto”. *La Vanguardia*, str. 4.
- Saura, G. (2015, avgust 12.). Ana Cuatro Pistolas. *La Vanguardia*, str. 17.
- Se entregará hoy el cuerpo de Milosevic a su familia. (2006, mart 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/13/internacional/1142243389.html>
- Seis años en política, cuatro de genocidio. (2008, jul 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/21/internacional/1216677489.html>
- Sejdiu, elegido nuevo presidente de Kosovo. (2008, januar 10.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Sen, C. (2008a, februar 16.). El Gobierno corta en España el debate de Kosovo y repudia su independencia. *La Vanguardia*, str. 17.
- Sen, C. (2008b, februar 21.). González alerta a la UE de la terrible semilla sembrada en Kosovo. *La Vanguardia*, str. 14.
- Sepultadas 775 víctimas de Srebrenica en el 15 aniversario de la masacre. (2010, jul 11.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/07/11/actualidad/1278799202_850215.html
- Sepultadas otras 534 víctimas en el aniversario de la matanza de Srebrenica. (2009, jul 11.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2009/07/11/actualidad/1247263204_850215.html
- Sepultan a otras 613 víctimas en la conmemoración de la matanza de Srebrenica. (2011, jul 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/07/11/internacional/1310392512.html>
- Serbia acepta seguir el diálogo sobre Kosovo una vez constituido el nuevo Parlamento. (2007, februar 6.). *La Vanguardia*, str. 12.
- Serbia acusa a la ONU de ocultar pruebas de tráfico de órganos en Kosovo. (2010, decembar 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/12/26/internacional/1293367122.html>

Serbia admite ahora que su servicio secreto protegió a Karadzic durante años. (2008, jul 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/23/internacional/1216795385.html>

Serbia admite que es 'casi imposible' impedir nuevos reconocimientos de Kosovo. (2010, avgust 9.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/08/09/internacional/1281357619.html>

Serbia advierte de una crisis humanitaria si no se abre la frontera kosovar. (2011, avgust 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/08/02/internacional/1312307817.html>

Serbia advierte de una negociación difícil. (2005, oktobar 26.). *La Vanguardia*, str. 13.

Serbia anula de forma anticipada la independencia de Kosovo. (2008, februar 14.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/14/actualidad/1202943610_850215.html

Serbia anuncia que extraditará al detenido del 11-M a España lo antes posible. (2005, avgust 19.). *La Vanguardia*, str. 17.

Serbia aplaza la firma de un acuerdo con la UE por su apoyo a la independencia de Kosovo. (2008, februar 7.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/06/internacional/1202297893.html>

Serbia aprueba la constitucion que incluye a Kosovo. (2006, oktobar 30.). *La Vanguardia*, str. 7.

Serbia aprueba una resolución en contra de la independencia de Kosovo. (2007, jul 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/07/25/internacional/1185338018.html>

Serbia asegura que la independencia de Kosovo será el 17 de febrero. (2008, februar 8.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/08/actualidad/1202425216_850215.html

Serbia asegura que nunca reconocerá la independencia de Kosovo. (2010, jul 22.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/07/22/actualidad/1279749606_850215.html

Serbia carga contra la UE y EE.UU. por apoyar a Kosovo. (2008, februar 18.). *La Vanguardia*, str. 6.

Serbia comenzará a construir su tramo del gasoducto South Stream en 2015. (2013, mart 27.). *El País*. Preuzeto sa
https://economia.elpais.com/economia/2013/03/27/agencias/1364397697_494858.html

- Serbia condena a 12 personas por el asesinato del ex primer ministro Djindjic. (2007, maj 23.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2007/05/23/actualidad/1179871211_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2007/05/23/actualidad/1179871211_850215.html)
 l
- Serbia condena a cuatro paramilitares que filmaron cómo ejecutaban a seis bosnios. (2007, april 11.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Serbia convoca elecciones para el 20 de enero. (2007, decembar 12.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2007/12/12/actualidad/1197414024_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2007/12/12/actualidad/1197414024_850215.html)
 l
- Serbia decide celebrar elecciones parlamentarias y locales también en Kosovo. (2008, april 3.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2008/04/03/actualidad/1207173620_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2008/04/03/actualidad/1207173620_850215.html)
 l
- Serbia decreta el estado de emergencia tras registrarse la primera víctima de las riadas. (2006, april 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/04/14/sociedad/1145045958.html>
- Serbia demanda a Croacia por genocidio en la ex Yugoslavia. (2010, januar 4.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/01/04/internacional/1262630196.html>
- Serbia descubre una fosa común con los cadáveres de 250 albanokosovares. (2010, maj 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/05/10/internacional/1273481129.html>
- Serbia despliega una amplia operación en el sur del país en busca de Ratko Mladic. (2008, novembar 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/11/10/internacional/1226322411.html>
- Serbia despliega una nueva operación de búsqueda del prófugo Goran Hadzic. (2010, decembar 8.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/12/08/union_europea/1291811946.html
- Serbia detiene a 10 ex guerrilleros kosovares por crímenes de guerra. (2008, decembar 26.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2008/12/26/actualidad/1230246007_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2008/12/26/actualidad/1230246007_850215.html)
 l
- Serbia detiene a diez antiguos guerrilleros del UCK albanés. (2008, decembar 27.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Serbia detiene a Hadzic, el último general buscado por crímenes en los Balcanes. (2011, jul 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/07/20/internacional/1311147338.html>

- Serbia detiene a nueve personas por crímenes de guerra en Kosovo. (2010, mart 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/03/13/internacional/1268440922.html>
- Serbia dice que no reconocerá a Kosovo y volverá a acudir a la Asamblea General de la ONU. (2010, jul 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/23/internacional/1279884877.html>
- Serbia dice que preservará Kosovo "con los medios democráticos más legítimos". (2008, februar 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/15/internacional/1203078745.html>
- Serbia disuelve el Parlamento y convoca elecciones anticipadas. (2008, mart 13.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/03/13/actualidad/1205362811_850215.html
1
- Serbia elige a su nuevo Parlamento tras la crisis desatada por la independencia de Kosovo. (2008, maj 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/05/09/internacional/1210313988.html>
- Serbia elige el Parlamento que decidirá en Kosovo. (2007, januar 21.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Serbia elige Europa. (2008, februar 5.). *La Vanguardia*, str. 20.
- Serbia entrega a la ONU la solicitud para llevar a La Haya la crisis con Kosovo. (2008, avgust 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/08/16/internacional/1218839459.html>
- Serbia entrega a Radovan Karadzic a La Haya para ser juzgado por genocidio. (2008, jul 30.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/30/internacional/1217383982.html>
- Serbia es optimista pese a la falta de acuerdo sobre Kosovo. (2006, jul 16.). *La Vanguardia*, str. 11.
- Serbia está dispuesta a negociar con Kosovo pero no a 'capitular'. (2013, april 5.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/04/05/internacional/1365161145.html>
- Serbia expulsa del país al hijo de Radovan Karadzic y le prohíbe volver en un año. (2007, septembar 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/09/15/internacional/1189867286.html>
- Serbia extradita a Mladic al Tribunal de La Haya. (2011, maj 31.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/31/internacional/1306855841.html>
- Serbia firma acuerdos estratégicos con Rusia. (2008, januar 25.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/01/25/actualidad/1201215618_850215.html
1

- Serbia firma un acuerdo energético con la rusa Gazprom. (2008, januar 23.). *La Vanguardia*, str. 11.
- Serbia homenajea a Fernández Díaz por la detención de los 'Tigres de Arkan'. (2012, mart 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/03/22/espana/1332402185.html>
- Serbia inicia el proceso para adelantar las elecciones. (2008, mart 10.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/03/10/actualidad/1205103603_850215.html
- Serbia insiste en conservar Kosovo y desdeña el peligro de volver a aislarse. (2007, decembar 27.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/12/27/actualidad/1198710018_850215.html
- Serbia intensifica la búsqueda de Mladic poco después de que la UE suspendiera sus negociaciones. (2006, maj 5.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/05/05/internacional/1146851584.html>
- Serbia juzga por primera vez la masacre de Srebrenica. (2016, decembar 12.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2016/12/12/actualidad/1481533146_464438.html
- Serbia logra formar in extremis un gobierno pro europeo. (2007, maj 12.). *La Vanguardia*, str. 7.
- Serbia no descarta un acuerdo de estatuto de Kosovo. (2007, mart 3.). *La Vanguardia*, str. 12.
- Serbia no firma un acuerdo con la UE por entender que apoya la independencia de Kosovo. (2008, februar 6.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/06/actualidad/1202252413_850215.html
- Serbia 'no reconocerá jamás' la independencia de Kosovo y luchará por recuperarlo. (2008, februar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/17/internacional/1203261953.html>
- Serbia no renunciará a la adhesión a la UE ni a Kosovo. (2008, avgust 3.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/08/03/actualidad/1217714407_850215.html
- Serbia 'no se opone' al funeral de Milosevic pero su familia acusa a Belgrado de bloquearlo. (2006, mart 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/14/internacional/1142319837.html>

- Serbia ofrece todo a Kosovo, menos la soberanía. (2007, novembar 27.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/11/27/actualidad/1196118013_850215.html
 l
- Serbia pacta con la UE una resolución que no reconoce la independencia de Kosovo. (2010, septembar 8.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/09/08/internacional/1283968770.html>
- Serbia pide a la Asamblea General de la ONU una salida dialogada al litigio con Kosovo. (2010, jul 28.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/28/internacional/1280328826.html>
- Serbia pide a la Interpol ayuda para localizar a prófugos Mladic y Hadzic. (2010, novembar 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/11/17/internacional/1289992592.html>
- Serbia pide a la UE no participar en las sanciones a Rusia por razones históricas. (2014, maj 5.). *El País*. Preuzeto sa
https://economia.elpais.com/economia/2014/05/05/agencias/1399307457_867706.html
- Serbia pide a sus ciudadanos residentes en Kosovo que boicoteen las elecciones. (2007, septembar 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/09/13/internacional/1189686057.html>
- Serbia pide perdón por otra matanza. (2010, novembar 5.). *La Vanguardia*, str. 14.
- Serbia pide su ingreso en la UE y se pone como horizonte el año 2014. (2009, decembar 23.). *La Vanguardia*, str. 6.
- Serbia prepara una ofensiva diplomática para tratar de frenar los reconocimientos de Kosovo. (2010, jul 23.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2010/07/23/actualidad/1279836004_850215.html
 l
- Serbia prohíbe el desfile del Orgullo Gay por temor a la violencia. (2011, septembar 30.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/09/30/internacional/1317395003.html>
- Serbia prohíbe la conmemoración de las víctimas de Srebrenica tras amenazas ultras. (2015, jul 10.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/07/10/55a01c0d46163f122f8b459e.html>
- Serbia rechaza el plan de la ONU porque "abre la posibilidad" de que Kosovo se independice. (2007, februar 2.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/02/02/actualidad/1170370806_850215.html
 l

- Serbia rechaza la propuesta de la UE para la normalización con Kosovo. (2013, abril 8.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2013/04/08/union_europea/1365438732.html
- Serbia rechaza las directrices de la UE sobre Montenegro. (2006, februar 17.). *La Vanguardia*, str. 13.
- Serbia rechazará un pacto con la UE para reconocer la independencia de Kosovo. (2007, decembar 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/12/14/internacional/1197636660.html>
- Serbia recorta sueldos y sube impuestos para controlar el déficit. (2013, oktobar 8.). *El País*. Preuzeto sa
https://economia.elpais.com/economia/2013/10/08/agencias/1381240975_922050.html
- Serbia recuerda en el décimo aniversario a las víctimas de la ofensiva de la OTAN. (2009, mart 25.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Serbia renunciará a la UE si le exigen reconocer la independencia de Kosovo. (2012, oktobar 16.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2012/10/16/union_europea/1350380672.html
- Serbia restituye a los embajadores ante la UE que retiró tras la independencia de Kosovo. (2008, jul 24.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/07/24/actualidad/1216850413_850215.html
- Serbia restituye a los embajadores de países de la UE que reconocieron a Kosovo. (2008, jul 24.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/07/24/internacional/1216908182.html>
- Serbia retira a sus embajadores de EEUU y la mayoría de la UE tras el respaldo a Kosovo. (2008, februar 18.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/18/internacional/1203362708.html>
- Serbia retrocede. (2012, avgust 1.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2012/07/31/opinion/1343757646_989038.html
- Serbia rompe con Macedonia y Montenegro. (2008, oktobar 11.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Serbia solicita a EEUU la extradición del supuesto nazi Peter Egner. (2010, april 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/04/02/internacional/1270207595.html>
- Serbia solicitará el ingreso a la Unión antes de fin de año. (2009, novembar 6.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2009/11/05/union_europea/1257454110.html
- Serbia tomará represalias contra los países de Occidente si reconocen la independencia de Kosovo. (2007, decembar 25.). *El País*. Preuzeto sa

- https://elpais.com/internacional/2007/12/25/actualidad/1198537212_850215.html
- Serbia vota una nueva Constitución. (2006, oktobar 28.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/10/28/internacional/1162020435.html>
- Serbia y Bosnia detienen a 15 sospechosos de crímenes de guerra. (2014, decembar 5.).
El Mundo. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2014/12/05/54818a5e268e3eee708b4580.html>
- Serbia y Kosovo aceptan participar juntos en una conferencia con la Unión. (2010, maj 7.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2010/05/07/union_europea/1273233753.html
- Serbia y Kosovo alcanzan un acuerdo que despeja su adhesión a la Unión Europea. (2012, februar 24.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2012/02/24/union_europea/1330095675.html
- Serbia y Kosovo alcanzan un acuerdo sobre el control de los pasos fronterizos. (2011, decembar 3.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/12/03/actualidad/1322869292_024057.html
- Serbia y Kosovo firman un acuerdo sobre la gestión de sus fronteras comunes. (2011, decembar 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/12/02/internacional/1322865185.html>
- Serbia y Kosovo interrumpen el diálogo tras nuevos disturbios en la frontera. (2011, septembar 28.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/09/28/actualidad/1317160808_850215.html
- Serbia y Kosovo sellan un acuerdo que abre la vía europea a Belgrado. (2012, februar 24.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/02/24/actualidad/1330088396_219546.html
- Serbia, exculpada. (2007, februar 27.). *La Vanguardia*, str. 22.
- Serbia, hacia la UE. (2008, maj 14.). *La Vanguardia*, str. 20.
- Serbia, Macedonia y Montenegro celebran la supresión de los visados. (2009, novembar 30.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2009/11/30/union_europea/1259604722.html
- Serbios y albaneses se enfrentan en Mitrovica. (2008, decembar 31.). *El Mundo*.
Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/12/31/internacional/1230684750.html>

- Serbios y albanokosovares comienzan a negociar el futuro estatuto de autonomía de Kosovo. (2006, februar 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/02/20/internacional/1140429962.html>
- Serbios y albano-kosovares se reúnen en Bruselas para hablar del futuro de Kosovo. (2007, oktobar 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/10/14/internacional/1192368102.html>
- Serbios y croatas se enzarzan en la frontera ante la crisis de refugiados. (2015, septembar 24.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/09/24/actualidad/1443100204_803093.html
- Serra, J. (2008, maj 13.). Serbia ante Europa. *La Vanguardia*, str. 37.
- Shock en Kosovo por la implicación de Thaci en el tráfico de órganos. (2010, decembar 16.). *La Vanguardia*, str. 7.
- Símula, F. (2011a, mart 4.). Austria detiene al general bosnio que defendió Sarajevo durante el asedio. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/03/04/actualidad/1299193213_850215.html
- Símula, F. (2011b, mart 18.). La zona de exclusión aérea no impidió masacres de civiles en Irak y Bosnia. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/03/18/actualidad/1300402809_850215.html
- Sin consenso en la ONU sobre el futuro de Kosovo. (2007, decembar 19.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/12/19/actualidad/1198018822_850215.html
- Sin noticias de Mladic. (2006, februar 21.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/02/21/internacional/1140542876.html>
- Singer, P. (2014, jul 20.). ¿Existe el derecho de secesión? *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2014/07/14/opinion/1405331848_455779.html
- Solana afirma que la UE está unida en relación a Kosovo. (2008, februar 19.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/02/19/actualidad/1203375616_850215.html
- Solana dice que 'raya en el delirium tremens' comparar Montenegro con el caso de España. (2006, maj 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/05/22/espana/1148297198.html>

- Solana llega a Kosovo para reunirse con los representantes del nuevo país. (2008, februar 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/19/internacional/1203434126.html>
- Soldados rumanos de la ONU impiden a tiros una fuga de 14 presos del mayor penal de Kosovo. (2005, decembar 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/12/13/internacional/1134488889.html>
- Solíás, C. (2016, mart 4.). Historias en el barro. *La Vanguardia*, str. 10.
- Soros anima a los jóvenes de Bosnia a votar hoy sorteando viajes a Europa. (2006, oktobar 1.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Srebrenica. (2005, jul 10.). *La Vanguardia*, str. 32.
- Srebrenica conmemora el 10º aniversario de la peor matanza en Europa tras la II Guerra Mundial. (2005, jul 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/07/11/internacional/1121043959.html>
- Srebrenica conmemora el décimo aniversario de la matanza. (2005, jul 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/07/11/internacional/1121080511.html>
- Srebrenica merece más. (2015, jul 12.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2015/07/11/opinion/1436635039_541495.html
- Srebrenica, dolor y verüenza. (2015, jul 12.). *La Vanguardia*, str. 32.
- Stankovic, V. (2008a, februar 3.). “Es historia, no glorificación”, afirma el propietario del hotel. *La Vanguardia*, str. 10.
- Stankovic, V. (2008b, jul 24.). Ahora le toca a la UE. *La Vanguardia*, str. 6.
- Stankovic, V. (2008c, avgust 7.). El ‘tour’ Karadzic. *La Vanguardia*, str. 9.
- Stankovic, V. (2008d, jul 22.). El gobierno de Tadic detiene al ex presidente serbobosnio Karadzic. *La Vanguardia*, str. 5.
- Stankovic, V. (2008e, jul 9.). El PS de Milosevic hace posible un gobierno europeísta. *La Vanguardia*, str. 8.
- Stankovic, V. (2008f, januar 21.). El ultranacionalista Nikolic gana en Serbia pero habrá segunda vuelta. *La Vanguardia*, str. 6.
- Stankovic, V. (2008g, februar 25.). Kosovo no puede ser olímpico. *La Vanguardia*, str. 10.
- Stankovic, V. (2008h, januar 22.). Los serbios proeuropeos no tiran la toalla y esperan lograr la presidencia. *La Vanguardia*, str. 6.
- Stankovic, V. (2008i, januar 20.). Serbia elige entre Europa y el ultranacionalismo. *La Vanguardia*, str. 8.

- Stankovic, V. (2009, decembar 3.). El final de la 'jaula' serbia. *La Vanguardia*, str. 8.
- Stankovic, V. (2011a, maj 28.). El criminal de guerra serbio Mladic está en condiciones de ir a La Haya. *La Vanguardia*, str. 8.
- Stankovic, V. (2011b, maj 27.). Serbia limpia la mancha Mladic. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Stankovic, V. (2012a, maj 7.). El voto europeísta da a Tadic una ligera ventaja en Serbia. *La Vanguardia*, str. 12.
- Stankovic, V. (2012b, maj 20.). Los serbios eligen a un presidente que fortalezca su anclaje en Europa. *La Vanguardia*, str. 11.
- Stankovic, V. (2012c, maj 6.). Serbia elige entre Europa y el pasado. *La Vanguardia*, str. 13.
- Stankovic, V. (2012d, jun 29.). Un exportavoz de Milosevic dirigirá el nuevo Gobierno serbio. *La Vanguardia*, str. 8.
- Stankovic, V. (2013, mart 13.). Los serbios conmemoran el décimo aniversario del asesinato de Djindjic. *La Vanguardia*, str. 10.
- Stankovic, V. (2014a, novembar 16.). El nacionalista Seselj despierta a la Serbia más ortodoxa y antieuropea. *La Vanguardia*, str. 11.
- Stankovic, V. (2014b, oktobar 16.). La política vence al fútbol. *La Vanguardia*, str. 59.
- Stankovic, V. (2014c, februar 17.). Princip, ¿héroa o terrorista? *La Vanguardia*, str. 9.
- Stankovic, V. (2014d, oktobar 17.). Serbia vuelve su mirada a Rusia. *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Stankovic, V. (2014e, novembar 11.). Seselj regresa a Belgrado con 'misiles' políticos. *La Vanguardia*, str. 8.
- Stankovic, V. (2014f, mart 18.). Vucic logra en las urnas un poder en Serbia que ni siquiera Milosevic tuvo. *La Vanguardia*, str. 10.
- Stankovic, V. (2015a, novembar 10.). La Unesco no admite a Kosovo, que se queda fuera por sólo tres votos. *La Vanguardia*, str. 6.
- Stankovic, V. (2015b, decembar 10.). Por la boca muere el ministro. *La Vanguardia*, str. 12.
- Stankovic, V. (2016a, oktobar 23.). Alcalde serbio en Srebrenica. *La Vanguardia*, str. 10.
- Stankovic, V. (2016b, april 25.). El primer ministro serbio Vucic vence en las elecciones anticipadas. *La Vanguardia*, str. 4.
- Stankovic, V. (2016c, januar 19.). El primer ministro serbio, con los sondeos a favor, avanza las elecciones. *La Vanguardia*, str. 6.

- Stankovic, V. (2016d, septembar 28.). La justicia actúa contra la consulta serbobosnia. *La Vanguardia*, str. 12.
- Stankovic, V. (2016e, septembar 26.). Los serbios de Bosnia tensan el país con un referéndum nacionalista. *La Vanguardia*, str. 10-11.
- Stankovic, V. (2016f, februar 21.). Mueren dos diplomáticos serbios secuestrados en Libia en un raid aéreo. *La Vanguardia*, str. 6.
- Stankovic, V. (2016g, decembar 11.). Un chocolate envenenado. *La Vanguardia*, str. 6.
- Stanojevic, S. (2007, januar 22.). El 'bloque democrático' deberá superar sus diferencias para formar gobierno en Serbia. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2007/01/22/internacional/1169470597.html>
- Stanojevic, S. (2012, januar 19.). Belgrado estrena un prototipo de cargador de móviles solar, público y gratis. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2012/01/19/navegante/1326962314.html>
- Stanojevic, S. (2013, maj 22.). El regreso del último rey de Yugoslavia. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2013/05/22/gentes/1369224194.html>
- Stigge, S., & Alemany, M. (2011a, jul 17.). “Lo único que nos diferencia es el acento”. *La Vanguardia*, str. 10.
- Stigge, S., & Alemany, M. (2011b, jul 12.). “No es por dinero, es por orgullo”. *La Vanguardia*, str. 6.
- Strauss-Kahn asesorará al Gobierno serbio en asuntos financieros. (2013, septembar 13.). *El País*. Preuzeto sa https://economia.elpais.com/economia/2013/09/13/agencias/1379082262_035086.html
- Strauss-Kahn será consejero de asuntos económicos del Gobierno serbio. (2013, septembar 14.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Suanzes, P. (2015, oktobar 26.). La UE prepara 100.000 plazas para refugiados en centros de la ruta de los Balcanes. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/internacional/2015/10/25/562d492ae2704e3b568b45ef.html>
- Suicidio en La Haya del ex líder serbio de Croacia y testigo valioso contra Milosevic. (2006, mart 7.). *La Vanguardia*, str. 6.
- Tadic anuncia su dimisión para adelantar los comicios presidenciales en Serbia. (2012, april 4.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2012/04/04/internacional/1333529426.html>

- Tadic disuelve el Parlamento serbio y convoca elecciones anticipadas en mayo. (2008, mart 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/03/13/internacional/1205396407.html>
- Tadic se marca el objetivo de que Serbia entre en la Unión Europea en 2014. (2009, januar 25.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2009/12/21/union_europea/1261395402.html
- Tadic y Kostunica anuncian que Serbia anulará la independencia de Kosovo. (2008, februar 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/11/internacional/1202759622.html>
- Tadic, un presidente de perfil europeísta. (2008, januar 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/01/20/internacional/1200830372.html>
- Taibo, C. (2007, februar 1.). El futuro de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 22.
- Taibo, C. (2008, februar 19.). Nuestros ojos en Kosovo. *La Vanguardia*, str. 6.
- Tannock, C. (2007, septembar 28.). Rusia y la carta de Kosovo. *La Vanguardia*, str. 31.
- Teixidó, G. (2008, april 14.). Kosovo és Sèrbia? *La Vanguardia*, str. 23.
- Tensa calma en Kosovo. (2008, februar 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/20/internacional/1203528092.html>
- Termina sin acuerdo la última ronda negociadora entre Serbia y Kosovo. (2007, novembar 28.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/11/28/actualidad/1196204419_850215.html
- Terminan sin avances las negociaciones entre kosovares y serbios. (2007, novembar 20.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2007/11/20/actualidad/1195513218_850215.html
- Thaçi anuncia que la independencia de Kosovo "es cuestión de días". (2008, januar 24.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/01/24/actualidad/1201129216_850215.html
- Tiembla Superman. (2007, april 25.). *La Vanguardia*, str. 33.
- Tirado, N. (2015, novembar 4.). Cruz Roja envía un camión con ayuda a refugiados sirios. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/ccaa/2015/11/04/valencia/1446666310_243865.html
- Tirados, S. (2011, jul 20.). Goran Hadzic, el último fugitivo de guerra serbio. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/07/20/internacional/1311151540.html>

- Tito, entre la historia y la nostalgia. (2005, maj 4.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/05/04/internacional/1115208114.html>
- 'Todos somos Ratko'. (2011, maj 30.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/29/internacional/1306668243.html>
- Tomislav Nikolic, un ultranacionalista que pide el voto para cambiar Serbia. (2008, januar 20.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/01/20/internacional/1200830651.html>
- Tomislav Nikolic, un ultranacionalista que quiere cambiar Serbia. (2008, maj 11.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/05/09/internacional/1210314997.html>
- Torreblanca, J. (2013, april 25.). El precedente kosovar. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/04/25/actualidad/1366904782_018605.html
- Torreblanca, J. (2014a, mart 20.). El nuevo desorden. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2014/03/20/actualidad/1395337799_617997.html
- Torreblanca, J. (2014b, maj 1.). La mano rusa. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2014/05/01/actualidad/1398955741_509469.html
- Torreblanca, J. (2015, novembar 11.). Pobre Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2015/11/10/opinion/1447169107_444785.html
- Torres, A. (2014, decembar 23.). Absuelto de asesinato el líder de la banda serbia los Tigres de Arkan. *El País*. Preuzeto sa
https://politica.elpais.com/politica/2014/12/23/actualidad/1419344849_946661.html
- Tras una década, adiós a Solana: 4 millones de kilómetros de diplomacia. (2009, decembar 1.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2009/11/30/union_europea/1259603025.html
- Trasladan el cadáver de Slobodan Milosevic a la morgue del aeropuerto de Amsterdam. (2006, mart 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/14/internacional/1142359161.html>
- Trece personas heridas en un tiroteo entre bandas criminales en Pristina. (2008, mart 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/03/19/internacional/1205920619.html>
- Tres muertos y ocho heridos en Serbia al explotar una bomba en una cafetería. (2012, jun 3.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/06/03/internacional/1338727027.html>

- Turquía niega el permiso de sobrevuelo a un político bosnio que iba a Armenia. (2015, abril 22.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/04/22/5537e032ca47413c3b8b4577.html>
- UE asume las operaciones en los pasos aduaneros con Serbia. (2011, septembar 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2011/09/16/union_europea/1316184873.html
- Ugidos, G. (2013, decembar 29.). Cien años de la Gran Guerra. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/cronica/2013/12/29/52be8b5c268e3eed378b456b.html>
- Última sesión del juicio por el asesinato del primer ministro serbio Zoran Djindjic. (2007, maj 23.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/05/22/internacional/1179859630.html>
- Un abogado de Milosevic asegura que el ex presidente serbio no modificó su tratamiento médico. (2006, mart 14.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/14/internacional/1142295472.html>
- Un albanés kosovar, juzgado en La Haya. (2005, avgust 30.). *La Vanguardia*, str. 10.
- Un antiguo portavoz de Milosevic, nuevo primer ministro del país. (2012, jul 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/07/26/internacional/1343315194.html>
- Un belga releva a Del Ponte, fiscal del TPI para la ex Yugoslavia. (2007, novembar 14.). *La Vanguardia*, str. 13.
- Un canal serbio muestra imágenes del fugitivo Mladic. (2009, jun 12.). *La Vanguardia*, str. 13.
- Un coronel español asume la jefatura de operaciones de la OTAN en Kosovo. (2008, februar 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/24/espana/1203851031.html>
- Un cuadro de Modigliani permitió la captura de Hadzic. (2011, jul 20.). *2011*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/07/20/internacional/1311179009.html>
- Un descenso de las aguas en una presa bosnia revela decenas de esqueletos. (2010, avgust 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/08/12/internacional/1281616874.html>
- Un desconocido muestra una pistola a una reportera serbia en pleno directo. (2016, januar 15.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2016/01/15/videos/1452880910_843137.html
- Un excombatiente mata a trece vecinos y familiares en un pequeño pueblo serbio. (2013, april 10.). *La Vanguardia*, str. 11.

- Un experto que analizó la sangre de Milosevic hace 15 días dice que tomó una medicina contraindicada. (2006, mart 13.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/13/internacional/1142247031.html>
- Un frente común en los Balcanes da la victoria a Serbia en el Festival de Eurovisión. (2007, maj 12.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2007/05/12/actualidad/1178952532_850215.html
- Un helicóptero de la UE se estrella en Pristina y deja un herido. (2015, maj 12.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/05/12/5552107fca474164098b4578.html>
- Un hombre abre fuego en una cafetería de Serbia y mata a 5 personas. (2016, jul 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2016/07/02/57776d7de2704ead388b461d.html>
- Un hombre mata a 13 personas, entre ellas un niño, en un pueblo serbio. (2013, april 9.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2013/04/09/actualidad/1365492561_659875.html
- Un hombre mata a un policía en Bosnia en un posible ataque islamista. (2015, april 28.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/04/28/actualidad/1430177050_637080.html
- Un joven, devorado por dos osos en el zoo de Belgrado. (2007, avgust 21.). *La Vanguardia*, str. 23.
- Un juez serbio interroga a Bouchar y ordena su prisión a la espera de la orden de entrega a España. (2005, avgust 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2005/08/18/espana/1124347073.html>
- Un líder serbokosovar es condenado a la cárcel por crímenes de guerra. (2016, januar 22.). *La Vanguardia*, str. 5.
- Un mamut de un millón de años. (2009, jun 9.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/sociedad/2009/06/09/actualidad/1244498421_850215.html
- Un mes para el relevo español en Kosovo. (2008, mart 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/03/18/espana/1205874368.html>
- Un muerto y 11 heridos al explotar una granada en una manifestación serbia. (2010, jul 2.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/07/02/internacional/1278094173.html>

- Un pacto entre Rumanía y Serbia facilitará el acercamiento de Belgrado a la UE. (2012, mart 1.). *El Mundo*. Preuzeto sa
http://www.elmundo.es/elmundo/2012/03/01/union_europea/1330618606.html
- Un país, dos banderas. (2008, februar 16.). *La Vanguardia*, str. 4.
- Un sobrino de Karadzic declara que fue su “única red de apoyo”. (2008, jul 27.). *La Vanguardia*, str. 9.
- Un terremoto de 5,3 causa dos muertes en el centro de Serbia. (2010, novembar 4.). *La Vanguardia*, str. 14.
- Un terremoto en Serbia causa dos muertos y decenas de heridos. (2010, novembar 3.).
El País. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2010/11/03/actualidad/1288738820_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2010/11/03/actualidad/1288738820_850215.html)
l
- Un terremoto en Serbia causa dos muertos y decenas de heridos. (2010, novembar 3.).
El Mundo. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/11/03/internacional/1288770432.html>
- Un tren vuelve a unir Belgrado y Sarajevo 17 años después. (2009, decembar 14.). *La Vanguardia*, str. 12.
- Una amplia mayoría de países de la UE apoya la independencia negociada de Kosovo. (2007, novembar 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2007/11/19/internacional/1195495822.html>
- Una de las indentidades falsas de Karadzic. (2008, jul 28.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2008/07/28/actualidad/1217196012_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2008/07/28/actualidad/1217196012_850215.html)
l
- Una explosión en Kosovo daña tres vehículos de la ONU. (2007, februar 20.). *El País*.
Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2007/02/20/actualidad/1171926004_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2007/02/20/actualidad/1171926004_850215.html)
l
- Una explosión en Kosovo en la que no ha habido heridos daña un edificio de la UE. (2008, februar 15.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2008/02/15/internacional/1203032664.html>
- Una foto al día en un año de violencia de género. (2013, mart 26.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2013/03/26/videos/1364303835_352298.html
- Una gran coalición política para abordar la independencia de Kosovo. (2007, novembar 18.). *El País*. Preuzeto sa
[https://elpais.com/internacional/2007/11/18/actualidad/1195340405_850215.htm](https://elpais.com/internacional/2007/11/18/actualidad/1195340405_850215.html)
l

- Una misión comercial con once empresas viaja a Serbia y Croacia. (2015, mart 13.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/ccaa/2015/03/13/paisvasco/1426271325_646636.html
- Una misión del FMI visita Serbia para estudiar su grave situación financiera. (2012, septembar 12.). *El País*. Preuzeto sa
https://economia.elpais.com/economia/2012/09/12/agencias/1347460067_649347.html
- Una multitud despide en Belgrado a Milosevic, que ha sido enterrado en ausencia de sus familiares. (2006, mart 19.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2006/03/18/internacional/1142672334.html>
- Una pensión digna para la viuda de Tito. (2006, avgust 25.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Una protesta por un fraude académico deja 30 policías heridos en Kosovo. (2014, februar 7.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2014/02/07/actualidad/1391796126_832735.html
- Una revista bosnia adelantó el año pasado el lugar donde se escondía Mladic. (2011, maj 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/26/internacional/1306422105.html>
- Una salida para Kosovo. (2007, novembar 20.). *La Vanguardia*, str. 22.
- Una sangrienta carrera política. (2008, jul 22.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2008/07/22/actualidad/1216677605_850215.html
- Una testigo relata la deportación de 20.000 personas en 1995. (2012, jul 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/07/17/internacional/1342526220.html>
- Una tumba que visitar. (2011, jun 1.). *La Vanguardia*, str. 4.
- Uría, L. (2011, decembar 9.). La atracción del ‘Titanic’. *La Vanguardia*, str. 8.
- Uría, L. (2016, oktobar 1.). Elpaísdenuncajamás. *La Vanguardia*, str. 9.
- Usón, C. (2012, jul 29.). “Me lo dijeron las bombas”. *La Vanguardia*, str. 8.
- Val, E., & Merino, J. (2009, mart 21.). La retirada de Kosovo causa el primer gran tropiezo de Zapatero con Obama. *La Vanguardia*, str. 10.
- Valdehíta, C. (2013, jul 10.). Srebrenica se prepara para enterrar a sus muertos. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/07/10/internacional/1373490633.html>
- Valderrama, M. (2016, septembar 22.). El Tribunal Europeo de DDHH ratifica las investigaciones de Holanda sobre la matanza de Srebrenica. *El Mundo*. Preuzeto sa

- <http://www.elmundo.es/internacional/2016/09/22/57e3bcb5e2704eea1b8b45fb.html>
- Vaquer, J. (2012, maj 18.). Sin alternativa. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2012/05/07/actualidad/1336416340_139171.html
- Varo, L. (2016, februar 20.). Dos diplomáticos serbios, muertos en el bombardeo contra IS en Libia. *EL Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2016/02/20/56c88876e2704ea26c8b45a7.html>
- Vecinos de Lazarevo afirman que Mladic fue detenido en la casa de sus familiares. (2011, maj 26.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2011/05/26/internacional/1306416924.html>
- Vega, M. (2015, jul 12.). Las víctimas de Srebrenica no perdonan. *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/internacional/2015/07/12/55a14b8922601d81438b4579.html>
- Vega, M., & Martí, J. (2015, jul 14.). La versión serbia. *La Vanguardia*, str. 6.
- Vehículos para Serbia-Montenegro. (2005, novembar 16.). *La Vanguardia*, str. 63.
- Veiga, F. (2006, mart 12.). Un hombre audaz, arrogante y brutal. *La Vanguardia*, str. 4.
- Velert, S. (2015, jun 21.). Sin esperanza en Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/06/21/actualidad/1434914836_888998.html
- Vicéns, E. (2014, avgust 14.). Jamón español o cecina serbia. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2014/08/14/actualidad/1408034110_095805.html
- Victoria insuficiente de los ultras. (2007, januar 22.). *La Vanguardia*, str. 3-4.
- Vidal Liy, M., & Andreu, J. (2014, decembar 16.). China reaviva el tramo europeo de la Ruta de la Seda. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2014/12/16/actualidad/1418746178_936979.html
- Vidal, N. (2013, jul 12.). El Parlament reclama al Gobierno de Rajoy que reconozca Kosovo. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/ccaa/2013/07/12/catalunya/1373647038_908303.html
- Vidal-Folch, X. (2011, mart 18.). ¿Para qué nos sirve el precedente de Kosovo? *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2011/03/18/actualidad/1300402821_850215.html

- Vidal-Folch, X. (2015, novembar 20.). La lección de los Balcanes. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/elpais/2015/11/19/opinion/1447953329_325987.html
- Vilanova, P. (2007, jul 29.). La paradoja contemporánea. *La Vanguardia*, str. 26-27.
- Villapadierna, R. (2015a, septembar 16.). Hungría, una firme desorientación. *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/internacional/2015/09/16/55f9935be2704e720f8b4593.html>
- Villapadierna, R. (2015b, jul 11.). Negar insulta, olvidar mata. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2015/07/10/actualidad/1436541062_509349.html
- Villena, M. (2012a, oktobar 4.). Bosnia destruye otro puente. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2012/10/04/actualidad/1349375516_272953.html
- Villena, M. (2012b, april 5.). La larga posguerra de Bosnia solo acabará en la Unión Europea. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2012/04/05/actualidad/1333641766_247634.html
- Villena, M. (2012c, maj 16.). La mirada de un asesino. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2012/05/16/actualidad/1337193921_215987.html
- Violentos choques entre serbios y la KFOR en Kosovo. (2008, mart 18.). *La Vanguardia*, str. 5.
- Visita histórica del primer ministro serbio a Albania. (2015, maj 27.). *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/internacional/2015/05/27/actualidad/1432743702_803285.html
- Visita oficial de Margallo a Serbia. (2016, maj 25.). *La Vanguardia*, str. 18.
- Vojislav Kostunica es reelegido como primer ministro serbio por el parlamento. (2007, maj 17.). *El Mundo*. Preuzeto sa <http://www.elmundo.es/elmundo/2007/05/16/internacional/1179268190.html>
- Vuelve la tensión entre la mayoría albanesa y la minoría serbia. (2015, januar 29.). *La Vanguardia*, str. 8.
- Westendorp, C., & Sánchez Castejón, P. (2015, jul 11.). Lo que la historia nos enseña. *El País*. Preuzeto sa https://elpais.com/elpais/2015/07/09/opinion/1436463925_869104.html
- Whitbeck, J. (2008, februar 26.). Sí a Kosovo, ¿no a Palestina? *La Vanguardia*, str. 23.

- Yárnoz, C. (2015a, novembar 10.). Kosovo no logra los votos suficientes para entrar en la Unesco. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/11/09/actualidad/1447074170_931641.html
- Yárnoz, C. (2015b, novembar 5.). Rusia y EE UU se enfrentan por la entrada de Kosovo en la Unesco. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/internacional/2015/11/05/actualidad/1446743615_583704.html
- Yugoslavia deja de existir... en los dominios de Internet. (2010, mart 31.). *El Mundo*. Preuzeto sa
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/03/30/navegante/1269948103.html>
- Yugoslavia 'desaparece' de Internet. (2009, septembar 29.). *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/tecnologia/2009/09/29/actualidad/1254214864_850215.html
- Zafra, I. (2016, avgust 4.). Mostar premia al exalcalde de Valencia que reconstruyó la ciudad. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/ccaa/2016/08/04/valencia/1470304135_182969.html
- Zanahorias europeas. (2010, oktobar 27.). *La Vanguardia*, str. 22.
- Zgustova, M. (2014, jul 13.). La santificación de un asesino. *El País*. Preuzeto sa
https://elpais.com/elpais/2014/07/08/opinion/1404816173_935986.html

Секундарне референце

- AIMC - Asociación para la investigación de medios de comunicación. (2017). *Marco general de los medios de España*.
- Arreuta, C. (2013). La línea editorial como estrategia de demarcación de zonas periodísticas. El caso de un diario conservador de Jujuy (Argentina). *Revista Brasileira de História da Mídia*, 2(2), 199-212.
- Baraković, V. (2016). Novina: kako (pre)živjeti digitalno doba? U: N. Kurtić, V. Baraković, Z. Hrnjić-Kuduzović, I. Ferković Pašić, D. Lukić, Z. Isaković, . . . S. Demirović, *Tablidiziranje stvarnosti: metamorfoza dnevnih novina* (str. 13-51). Tešanj: Planjax komerc.
- Barbarić, D. (2015). Model regionalizacije Kraljevine Španjolske. *Mostariensia : časopis za humanističke znanosti*, 19(1), 131-148.
- Barker, C., & Galasiński, D. (2001). *Cultural studies and discourse analysis: a dialogue on language and identity*. London: Sage.
- Barović, V. (2011). Objektivnost, novinarska etika i izvještavanje u kriznim situacijama. *Medijske studije*, 2(3-4), 118-127.
- Barthes, R. (2009). *Mitologije*. Zagreb: Naklada Pelago.
- Bauer, T. A. (2007). Vjerodostojnost medija - društveni kapital medijskog društva. U: S. Malović (Ур.), *Vjerodostojnost novina* (str. 21-36). Zagreb: ICEJ.
- Blommaert, J. (2001). Context is/as Critique. *Critique of anthropology*, 21(1), 13-32.
- Borge Bravo, R., & Eduardo, S. (2016). From protest to political parties: online deliberation in new parties in Spain. *Medijske studije*, 7(14), 104-122.
- Boudana, S. (2011). A definition of journalistic objectivity as a performance. *Media, Culture & Society*, 33(3), 385-398.
- Bourdieu, P. (1992). *Što znači govoriti - ekonomija jezičnih razmijena*. Zagreb: Naprijed.
- Bugarski, R. (1989). *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Chung, D. S. (2013). Studying online news audiences: trends, Issues, and challenges. In: A. N. Valdivia, & R. Parameswaran (Eds.), *The International Encyclopedia of Media Studies: Audience and Interpretation* (Vol. IV, pp. 1-21 (2094-2114)). Blackwell Publishing.
- Colino, C. (2013). The state of autonomies between the economic crisis and enduring nationalist tensions. In: B. N. Field, & A. Botti (Eds.), *Politics and society in contemporary Spain: from Zapatero to Rajoy* (pp. 81-100). New York: Palgrave Macmillan.

- Conboy, M. (2010). *The language of newspapers: socio-historical perspectives*. London, New York: Continuum.
- Corner, J. (2016). 'Ideology' and media research. *Media, culture and society*, 38(2), 265-273.
- Cotter, C. (2001). Discourse and media. In: D. Schiffrin, D. Tannen, & H. E. Hamilton (Eds.), *The handbook of discourse analysis* (pp. 416-436). Blackwell publishing.
- Deirdre, K. (2003). *Europe in the media. A comparison of reporting, representation, and rhetoric in national media systems in Europe*. Mahwah, New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Đerić, G. (2015). Šta ne kritikuje kritička analiza diskursa? *Kultura polisa*, 12(28), 441-453.
- Díez Romero, J. (2015). Análisis de una cobertura internacional en una televisión autónoma: el tratamineto de la guerra de Kosovo en Telemadrid. (doktorska disertacija). Madrid: Universidad Europea de Madrid.
- Dixon, T. L., & Josey, C. S. (2013). The content and effects of problematically framing the news. Y A. N. Valdivia, & E. Scharrer (Eds.), *The international encyclopedia of media studies: media effects/media psychology* (Vol. V, pp. 1-23 (2424-2446)). Blackwell Publishing.
- Đukanović, D. (2013). Etape u razvoju Republike Srpske: formiranje, Dejton i mir. *Politeia*, 6, 65-76.
- Durán Pila, G., & Caldera Serrano, J. (2014). Presencia de la información audiovisual en los periódicos digitales españoles. *Documentación de las Ciencias de la Información*, 37, 221-229.
- Đurković, M. (2008). Predsednički izbori u Crnoj Gori i razaranje srpske nacionalne svesti. *Sociološki pregled*, 42(1), 69-84.
- Edwards, J. (2009). *Language and identity: an introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- El-Madkouri Maataoui, M. (2005). La imagen del mundo árabe en la prensa española. *Afkar/ideas*, 8, 61-64.
- Enguix-Oliver, O. (2015). La información política en los periódicos españoles: análisis del contenido y análisis del discurso. *Anthropos: cuadernos de cultura crítica y conocimiento*, 243, 141-161.
- Fairclough, N. (1989). *Language and power*. New York: Longman.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London, New York: Longman.
- Fairclough, N. (2008). El análisis crítico del discurso y la mercantilización del discurso público: las universidades. *Discurso & Sociedad*, 2(1), 170-185.

- Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). Critical discourse analysis. In: T. A. van Dijk (Ed.), *Discourse as social interaction* (pp. 258-284). London: Sage.
- Farrell, M. (2005). Spain in the new European Union. In search of a new role and identity. In: S. Balfour (Ed.), *The politics of contemporary Spain* (pp. 215-234). Abingdon, New York: Routledge.
- Field, B. N. (2009). A 'second transition' in Spain? Policy, institutions and interparty politics under Zapatero (2004-8). *South European society and politics*, 14(4), 379-397.
- Field, B. N., & Botti, A. (2013a). Introduction: Political change in Spain, from Zapatero to Rajoy. In: B. N. Field, & A. Botti (Eds.), *Politics and society in contemporary Spain: from Zapatero to Rajoy* (pp. 1-19). New York: Palgrave MacMillan.
- Field, B. N., & Botti, A. (2013b). Conclusions. In: P. A. Rajoy, B. N. Field, & A. Botti (Eds.). New York: Palgrave MacMillan.
- Filipović, J. (2009). *Moć reči: Ogledi iz kritičke sociolingvistike*. Beograd: Zadužbina Andrejević.
- Fisk, D. (2001). *Popularna kultura*. Beograd: Clio.
- Fuko, M. (1990). *Predavanja*. Novi Sad: Bratstvo-jedinstvo.
- Fuko, M. (2006). *Istorija seksualnosti I (volja za znanjem)*. Beograd: Karpos.
- Fuko, M. (2007). *Poredak diskursa: pristupn predavanje na Kolež de Fransu, održano 2. decembra 1970. godine*. (D. Aničić, ur.) Beograd: Karpos.
- Gibs, D. N. (2001). Izvori jugoslovenskog ratnog sukoba. *Sociološki pregled*, 35(3-4), 177-211.
- Gotovac, M., & Kostadinov, B. (2008). Autonomse zajednice u Španjolskoj. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 42(86), 23-33.
- Gramši, A. (2012). Hegemonija, intelektualci i država. U J. Đorđević (Ur.), *Studije kulture* (str. 148-155). Beograd: Službeni glasnik.
- Guallar, J., & Abadal, E. (2010). The digital press archives of the leading Spanish online newspapers. *Information research*, 15(1).
- Hall, S. (2001). Kome treba identitet? *Reč - časopis za književnost i kulturu i društvena*(64.10), 215-233.
- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J., & Roberts, B. (1982). *Policing the crisis: mugging, the state, and law and order*. London: The MacMillan Press.
- Hodge, R., & Kress, G. (1988). *Social semiotics*. Cambridge: Polity press.
- Hol, S. (2012). Kodiranje, dekodiranje. U: J. Đorđević (Ur.), *Studije kulture* (pp. 275-286). Beograd: Službeni glasnik.

- Hol, S. (2013). *Mediji i moć*. Loznica: Kropos.
- Humanes, M., & Martínez Nicolás, M. (2014-2015). La cobertura de la política durante la Transición en los diarios "El País" y "Abc". *Periodística (Societat Catalana de Comunicació)*, 16, 71-89.
- International Court of Justice. (2007). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro) (Judgement)*. Preuzeto sa <http://www.icj-cij.org/files/case-related/91/091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf>
- Jamar, H., & Vigness, M. (2010). Applying Kosovo: Looking to Russia, China, Spain and beyond After the International Court of Justice opinion on unilateral declarations of independence. *German law journal*, 11(8), 913-928.
- Jevtović, D. (2014). Sociolingvistički pristup ideologiji. *Art+media: časopis za studije umetnosti i medija*(5), 89-99.
- Kelner, D. (2004). *Medijska kultura: studije kulture, identitet i politika između modernizma i postmodernizma*. Beograd: Clio.
- Kljajić, V. (2008). On-lajn magazini: savremene tendencije. *Godišnjak Fakulteta političkih nauka*, 2(2), 277-288.
- Kovačević, B. (2011). Militarizam, rat i mediji. *Svarog: naučno-stručni časopis za društvene i prirodne nauke*, 2, 18-33.
- Kovačević, B. (2013). Medijsko modelovanje kulturnog identiteta. *Sociološki diskurs*, 3(6), 66-80.
- Kuzmanović, R. (2012). Dvadeset godina ustavopravne izgradnje i funkcionisanja RS. *Politeia*, 4, 23-36.
- Labio, A., & Pineda, A. (2016). Leftward shift, media change? Ideology and politics in Spanish online-only newspapers after the 15-M movement. *International Journal of Communication*, 10, 2661-2682.
- Lazarević, T., & Aritonović, I. (2011). Tema kao efektivni medijski ram u zapadnim masmedijima - efekat stvaranja i održavanja negativnih stereotipa o Srbima sa severa Kosova i Metohije. *Sociološki pregled*, 45(4), 531-560.
- López García, G. (2017). A Spanish "Yes, we can!" against the two political system: the development of political party Podemos. *Anali Hrvatskog politološkog društva : časopis za politologiju*, 13(1), 83-99.
- Magone, J. M. (2008). *Contemporary Spanish politics* (2nd edition.). Taylor & Francis.
- Manzano, C. (2014). Relaciones exteriores de España. *Anuario Internacional CIDOB*, 213-224.
- Mastro, D., & Tukachinsky, R. (2013). The influence of media exposure on the formation, activation and application of racial/ethnic stereotypes. In: A. N. Valdivia, & E.

- Scharrer (Eds.), *The international encyclopedia of media studies: media effects/media psychology*. (Vol. V, pp. 1-21 (2447-2467)). Blackwell Publishing.
- Matheson, D. (2005). *Media discourses: analysing media texts. Issues in cultural and media studies*. Maidenhead: Open university press.
- Mayoral Sánchez, J., Abejón Mendoza, P., & Morata Santos, M. (2016). El vídeo en la 'prensa' digital española: 2010-2015. *Revista latina de comunicación social*, 71, 775-799.
- McCombs, M., & Lee, J. K. (2013). Theories of/about effects. In: A. N. Valdivia, & E. Scharrer (Eds.), *The international encyclopedia of media studies: media effects/media psychology* (Vol. V, pp. 1-22 (2216-2237)). Blackwell Publishing.
- Milivojević, S. (2001). Javnost i ideološki efekti medija. *Reč - časopis za književnost, kulturu, i društvena pitanja*(64.10), 151-213.
- Milivojević, S. (2004). Žene i mediji: Strategije isključivanja. *Genero: časopis za feminističku teoriju, posebno izdanje*, 15-29.
- Milivojević, S. (2008). Informaciono društvo i medijska kultura. *Godišnjak Fakulteta političkih nauka*, 2(2), 267-276.
- Milošević, I. (2015). Predstavljanje Srbije u on-lajn izdanjima inostrane štampe. *CM : Communication and Media Journal*, 33, 27-56.
- Moreno Garrido, B. (2010). *La demonización de Milosevic en la prensa española (Tesis doctoral)*. Madrid: Universidad Complutense de Madrid.
- Nagradić, S. (2012). Događaji i činjenice o nastanku Republike Srpske: hronologija zbivanja 1990-1995. i dalje. *Politeia*, 4, 143-201.
- Nakarada, R. (2007). Slučaj Kosova - jedinstvena proizvodnja. *Sociološki pregled*, 39(3), 305-326.
- National Statistics Institute. (2017, March). *National accounts. Spanish regional accounts. Base 2010*. Preuzeto 18. avgusta 2017. sa www.ine.es: www.ine.es/en/daco/daco42/cre00/b2010/c17m_cre_en.xls
- Nikić Čakar, D. (2011). Socijalistička stranka pod Zapaterom: nova era španjolske politike. *Političke analize*, 2(6), 7-12.
- Ninković Slavnić, D. (2011). Medijska reprezentacija grupnih identiteta. *CM - časopis za upravljanje komuniciranjem*, 6(19), 15-38.
- OJD. (2017). *Medios Controlados*. Preuzeto 21. avgusta 2017. sa <https://www.ojd.es>: <https://www.ojd.es/medios-controlados/>
- Pantić, R. (2014). *Kritičko-materijalističke teorije reprezentacije u savremenoj umetnosti i kulturi (Doktorska disertacija)*. Beograd: Univerzitet umetnosti u Beogradu.

- Pavićević, Đ. (2011). Kritička teorija društve Frankfurtske škole. *Godišnjak Fakulteta političkih nauka*, 5, 49-66.
- Pradel Miquel, M. (2008). Europa en la prensa española. *Papers: revista de sociología*, 87, 235-252.
- Qian, H. (2014). *La imagen de China en los periódicos españoles. El XVIII Congreso nacional del Partido comunista chino. (Tesis de Máster)*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- Radović, S. (2009). *Slike Evrope: istraživanje predstava o Evropi i Srbiji na početku XXI veka*. Beograd: Etnografski Institut SANU.
- Reisigl, M., & Wodak, R. (2009). The discourse-historical approach. In: R. Wodak, & M. Meyer (Eds.), *Methods for Critical Discourse Analysis* (pp. 87-121). London: Sage.
- Ristić, D., & Marinković, D. (2016). Sociološko-diskurzivna analiza ideologije kao okvir za istraživanje društvenih praksi normalizacije. U: *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* (Tom XLI-2, pp. 415-430).
- Ristović, M. (2011). *Crni Petar i balkanski razbojnici: Balkan i Srbija u nemakim satiričnim časopisima (1903-1918)*. Beograd: Čigoja štampa.
- Rodríguez-Polo, X., & Santillán Buelna, J. (2012). Organización y rutinas del periodismo político en la prensa española de referencia. *Observatorio (OBS) Journal*, 6(4), 215-234.
- Samardžić, N. (2005). *Istorija Španije*. Beograd: Plato.
- Sánchez Aranda, J., & Rodríguez Andrés, R. (1999). Profesionalidad y ética. El caso de los periódicos españoles. *Comunicación y sociedad*, 12(2), 93-114.
- Santillán Buelna, J. (2014). La imagen de México en la prensa española. *VI Congreso Internacional Latina de Comunicación*, 1-17.
- Stojković I. & Petković V. (2015). Medijska predstava o prirodnim katastrofama u Srbiji – manipulacija i dezinformacije. U: *Državnost, demokratizacija i kultura mira*, 325-339.
- Svilar, P. (2010). "Zapadni Balkan" - politički kontekst i medijska upotreba. *Sociološki pregled*, 44(4), 503-540.
- Todorova, M. (1996). Konstrukcija zapadnog diskursa o Balkanu. *Etnološka tribina: godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*(19), 25-41.
- Tsafati, Y., & Cohen, J. (2013). Perception of media and media effects: the third-person effect, trust in media, and hostile media perception. In: A. N. Valdivia, & E. Scharrer (Eds.), *The international encyclopedia of media studies: media effects/media psychology* (Vol. V, pp. 1-19 (4281-4299)). Blackwell Publishing.

- Turković, H. (2002). *Razumijevanje perspektive: Teorija likovnog razabiranja*. Zagreb: Durieux.
- van Dijk, T. A. (1988). How "They" hit the headlines. Ethnic minorities in the press. In: G. Smitherman-Donaldson, & T. A. van Dijk (Eds.), *Discourse and discrimination* (pp. 221-262). Detroit: Wayne State University Press.
- van Dijk, T. A. (1993). *Elite discourse and racism*. Newbury Park, London, New Delhi: Sage.
- van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: a multidisciplinary approach*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
- van Dijk, T. A. (2001). Critical discourse analysis. In: D. Schiffrin, D. Tannen, & H. E. Hamilton (Eds.), *The handbook of discourse analysis* (pp. 352-371). Blackwell Publishing.
- van Dijk, T. A. (2005). *Racism and discourse in Spain and Latin America*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- van Dijk, T. A. (2009). Critical discourse studies: a socio-cognitive approach. In: R. Wodak, & M. Meyer (Eds.), *Methods for Critical Discourse Analysis* (pp. 62-85). London: Sage.
- van Dijk, T. A. (2010). Discurso, conocimiento, poder y política. Hacia un análisis crítico epistémico del discurso. *Revista de Investigacion Lingüística*, 13, 167-215.
- Volčič, Z. (2001). Povijesno kritički pregled pristupa medijima. *Medijska istraživanja: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije*, 7(1-2), 45-67.
- Vreg, F. (2007). Medijske teorije i stvarnost. *Informatologia*, 40(3), 173-179.
- Vučetić, B. (2015). Američko javno mnjenje o Srbiji u Prvom Svetskom ratu. (S. Rudić, & M. Milkić, urednici) *Prvi svetski rat, Srbija, Balkan i velike sile*, 387-400.
- Vukoičić, J. (2012). Građanski rat u BiH i srpski nacionalni identitet. *Politeia*, 4, 121-142.
- Vukoičić, J. (2013). Organizovani pokušaji promene nacionalnog identiteta Srba u BiH u XIX i XX veku. *Politeia*, 6, 177-197.
- Vuković, Đ., & Vranješ, A. (2011). Nacionalni i politički identitet u kontekstu medijske odgovornosti. *Politeia*, 1, 121-142.
- Vuković, S. (2005). Komunikološki aspekti preoblikovanja država u tranziciji (studija slučaja - uloga nemačke i austrijske štampe u raspadu Jugoslavije). *Nauka. Bezbednost. Policija: časopis policijske akademije iz Beograda*, 10(1), 9-24.
- Vuković, S. (2006). Stereotipi o Srbima i razbijanje Jugoslavije. *Zbornik Matice Srpske za društvene nauke*, 120, 75-112.

- Vuković, S. (2008). Paradigma prijatelj-neprijatelj: model antisrpske propagande 90-ih. *Sociološki pregled*, 42(3), 275-293.
- Vuksanović, D. (2011). Savremeni mediji i društvena istina. *Kultura polisa*, 8(16), 131-142.
- Wodak, R., & Meyer, M. (2009). Critical discourse analysis: history, agenda, theory. In: R. Wodak, & M. Meyer (Eds.), *Methods for critical discourse analysis* (pp. 1-33). London: Sage.
- Zwierzchowski, J., & Tabeau, E. (2010). The 1992-95 war in Bosnia and Herzegovina: census-based multiple system estimation of casualties' undercount. *Conference Paper for the International Research Workshop on "The Global Costs of Conflict"*.
- Баранов, А. В. (2013). Каталонский сепаратизм: факторы влияния на статус автономного сообщества. *Вестник РУДН, серия Политология*, 3, 28-38.
- Волкова, Г. И. (2016). Каталонский национализм и проблемы территориальной целостности Испании. *Comparative politics*, 2(23), 85-95.

БИОГРАФИЈА АУТОРКЕ

Јелена Резничек рођена је 4. новембра 1987. године у Смедереву. У родном граду 2006. године завршила је филолошко одељење - смер енглески језик Гимназије Смедерево. На Филолошком факултету Универзитета у Београду, на Катедри за иберијске студије, дипломирала је 2010. године, са просечном оценом 9,59. Мастер студије завршила је 2011. године са просеком 10,00. Исте године уписала је докторске академске студије на Филолошком факултету, модул Култура. За време основних и мастер студија била је стипендисткиња Министарства омладине и спорта и Фонда за младе таленте Републике Србије. Од 2012. до 2015. године била је стипендисткиња Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и учествовала у раду пројекта *Књиженство - теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године*.

У Гимназији Смедерево радила је као наставница шпанског језика у филолошким одељењима школске 2010/11 и 2011/12 године. Као сарадница у настави била је ангажована на Катедри за иберијске студије Филолошког факултета на извођењу наставе шпанског као изборног језика на првој и другој години студија и шпанског као главног језика на првој години студија, као и на издавању књига у библиотеци Катедре. Од 2015. године запослена је на неодређено време у Институту „Михајло Пупин“ - Пројект Инжењеринг д.о.о. Београд, где је задужена за административне послове и послове стручног превођења. Учествовала је на неколико конференција и научних скупова. Говори енглески, шпански, италијански и француски језик.

Прилог 1.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора Јелена Резничек

Број индекса 11006/д

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

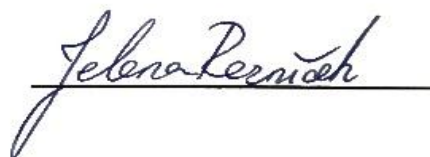
РЕПРЕЗЕНТАЦИЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У

МЕДИЈСКОМ ДИСКУРСУ: ШПАНИЈА КАО СТУДИЈА СЛУЧАЈА (2005-2016)

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација у целини ни у деловима није била предложена за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Београду, 21. 09. 2018.

Jelena Reznicek

Прилог 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора Јелена Резничек

Број индекса 11006/д

Студијски програм докторске академске студије

Наслов рада Репрезентација Републике Србије и Републике Српске у медијском дискурсу: Шпанија као студија случаја (2005-2016)

Ментор проф. др Јелена Филиповић

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла ради похрањена у **Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис аутора

У Београду, 21. 09. 2018.

Прилог 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

РЕПРЕЗЕНТАЦИЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У

МЕДИЈСКОМ ДИСКУРСУ: ШПАНИЈА КАО СТУДИЈА СЛУЧАЈА (2005-2016)

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду и доступну у отвореном приступу могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
3. Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY-NC-ND)
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)
5. Ауторство – без прерада (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци.
Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

Потпис аутора

У Београду, 21. 09. 2018.

1. **Ауторство.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.
2. **Ауторство – некомерцијално.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.
3. **Ауторство – некомерцијално – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.
4. **Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.
5. **Ауторство – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.
6. **Ауторство – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.